fiinţa românească

revistă de cultură

5

PARIS

FUNDAŢIA REGALĂ UNIVERSITARĂ CAROL I

1966

fiinţa românească
revistă de cultură

5 1966

COMITETUL DE REDACŢIE:
Mircea ELIADE, Vintilă HORIA, Virgil IERUNCA
Emil TURDEANU, V. VENIAMIN

ADMINISTRAŢIA:
INSTITUT UNIVERSITAIRE ROUMAIN CHARLES Ier.
13, Avenue Mac-Mahon, Paris XVIIe

COLABORATORI :

Dinu ADAMEŞTEANU — E. ADRIAN — Constantin AMĂRIUŢEI — D. C. AMZĂR — Alexandru ARC — L. M. ARCADE — Ştefan BACIU — D. BACU — Paul BARBĂNEAGRĂ — Ion BARBU — Antoaneta BODISCO — R. V. BOSSY — Victor BUESCU — Gheorghe BUMBEŞTI — A. BURILIANU — Theodor CAZABAN — Alexandru CIORĂNESCU — George CIORĂNESCU — Mihai CISMĂRESCU — Andrei CODRESCU — Aurora CORNU — Ioana CRISTU — Grigore CUGLER — Ion CUŞA — Aurel Vladimir DIACONU — I. G. DIMITRIU — Mircea ELIADE — Ion FILIMON — Grigore GAFENCU — N.-A. GHEORGHIU — Şt. GOLIGER — Vintilă HORIA — Virgil IERUNCA — Ghiţă IONESCU — Ionel JIANU — Robert KLEIN — E. LOVINESCU — Monica LOVINESCU — Grigore — NANDRIŞ — Mihai NICULESCU — Nicolae NOVAC — C. OROVEANU — Maria PARFENIE — Ion PÂRVULESCU — Nicolae PETRA — Mircea POPESCU — Stere POPESCU — I. POPPER — Vasile POSTEUCĂ — A. ROMANESCU — Yvonne ROSSIGNON — George SILVIU — Mira SIMIAN — Const. SPOREA — Sanda STOLOJAN — Mihai TĂCUTU — Ştefan Gheorghe THEODORU — Emil TURDEANU — Laetitia TURDEANU - CARTOJAN — George USCĂTESCU — Const. VIŞOIANU — V. VOICULESCU — Şerban VOINEA — Theodor ZUCA

Publicaţiile pentru recenzii şi note se vor adresa fie unuia dintre membrii Comitetului de Redacţie, fie, în două exemplare, la sediul Fundaţiei: 13, avenue Mac-Mahon, Paris XVIIe

ființa românească

revistă de cultură

5

PARIS

FUNDAȚIA REGALĂ UNIVERSITARĂ CAROL I

1966

V. Voiculescu

DINCOLO DE CARNE ȘI DE SÂNGE*

Doamne, răsbate și până la Tine ramătul acesta
Pe care-l urlă pân'la marginile lumii, junghiată, Budapesta ?

Când popoarele sânt din adânc apucate
De sălbatecul lor spasm de libertate,
Cum stăm atunci toți drepți în fața mitralierii
Să ne spulbere carnea puzderii ?
De ce până și copilașii se îndură
Să-și verse sângele până la ultima picătură ?
De ce ne batem cu o stranie vitejie
Pentru moartea din față, ca pentru o avuție ?
Şi'n giulgiul de gloanțe ce mânios se țese
Ne'nfășurăm trupurile fără să ne pese ?

Mi-a răspuns Cineva: «O țintă dincolo de trup
De râvna căreia cărnurile se dăruiesc și se rup.
Așteptați, lupta voastră e încă mister:
Bătălia e pe pământ, isbânda în cer.
Priviți-vă: copii, femei, bătrâni... nimeni nu plânge:
Fără să știți, marele meu Suflu la luptă vă strânge
Pentru Libertatea cea de dincolo de carne și sânge.»

București, 4 Noembrie 1956.

(*) Poem inedit.

Stere Popescu

EXIL

Un lup negru
aleargă pe străzile Hanovrei
ale Parisului
prin tot Occidentul după mine
sărind zidul de zăpadă al iernii a răsbit până aici.

Uite ghiara a spart fereastra
și intră în apa visului
acolo unde stau neclintiți peștii roșii
în centrul ecoului
din adânc
acolo unde mâini
sau fete albe se ridică din umbră
se întorc spre mine
ca niște chitare răsună
atât de blând
atât de larg
că unda crescută
mă răpește răsturnat în lunecarea ei
între malurile acestui străveziu fiord de liniște
prin care
uite
lupul negru
laba întunecată și-a băgat
laba în care stau pitite
zilele săptămânile
și chihotesc cu glasuri bătrânicioase
cârcotașe
întorcând gurile știrbe
și ochii orbi spre mine.

Const. Vișoianu

NICOLAE TITULESCU

(ELEMENTE PENTRU UN PORTRET).

Când Titulescu s'a stins, acum 25 de ani, o stea mare a căzut de pe cerul României. Nouri grei se adunaseră deasupra țării; semnele întunecate ale furtunii înconjurau frontierele noastre. Echilibrul european și chiar mondial erau distruse prin izbucnirea agresiunii totalitare și prin lipsa de prevedere și de curaj a democrațiilor apusene. Titulescu luptase și împotriva uneia și în contra celeilalte. El urmărise fără răgaz menținerea păcii prin respectarea integrității teritoriale și independenței fiecărei țări. El dorea pacea nu numai pentru virtuțile ei proprii, dar fiindcă răspundea necesității naționale a țării noastre. Aceste îndoite preocupări, care serveau totdeodată lumea și propria lui țară, au conferit politicii lui Titulescu autoritate, iar personalității sale un prestigiu în lumea internațională pe care rar l-a atins reprezentantul unei țări mici. Nimeni nu a fost mai adânc înfipt în pământul țării sale având fruntea ridicată spre zările europene. Exemplul său ilustru a arătat cum intransigența națională se poate păstra și dezvolta în cadrul internațional. Fără fanatism, fără vederi bigote, fără sentimente crude, fără ostilități sau întoarceri către epoci brutale, țara poate fi servită în mijlocul lumii. Fiindcă sensibilitatea față de idealurile umane se ridică natural din fidelitățile naționale. Şi o țară mică este mai apărată grație acestei dualități. De aceea, Titulescu a simțit că își poate apăra mai bine țara în mijlocul concertului internațional. El a vrut să folosească instituțiunile internaționale în interesul României, ajutându-le să se întărească, colaborând la funcționarea lor normală. Oriunde vedea un mijloc de a întări ordinea de drept, oriunde afla o garanție pentru pace, în orice așezare internațională găsea un element de securitate pentru țara sa, Titulescu

era gata să ajute. Dar împotriva oricărei tendințe de a zdruncina pacea și ordinea, împotriva oricărui act destinat să stinghereasc libertatea, sau să amenințe independența țării sale, el se ridica fără teamă. Dușmani sau prieteni, întâlneau atunci din partea lui o vijelioasă și încăpățânată opunere.

Pentru o asemenea politică delicată și complexă, Titulescu avea în firea sa bogată mijloacele intelectuale și tăriile morale necesare. Grație lor și unui mare talent de a le expune, el s'a putut ridica la o faimă care a împodobit viața internațională timp de două decenii. Bogăția lui psihologică și puterile lui intelectuale minunau atât pe prieteni cât și pe străini. O combinație vastă și rară într'o stare de neîncetată activitate, care biruia orice obstacol printr'o mare putere creatoare. Personalitatea lui Titulescu era desigur în afara, deasupra legilor comune. Nu prin anomalii, fiindcă, în afară de înfățișarea sa fizică, nimic nu era prin natură deosebit de legile firii. Ceea ce făcea originalitatea sa era bogăția și întinderea elementelor umane de care dispunea și care îi îngăduiau să opereze combinațiuni mai numeroase și mai ingenioase decât alți oameni. Ca un mare cântăreț, a cărui voce este nu numai mai armonioasă, mai catifelată, mai viguroasă și mai nuanțată decât a altor cântăreți, dar poate cuprinde o mai largă scară de note, mai multe octave.

Spiritul său nu se odihnea. Era în neîncetată mișcare. Căuta întruna perfecțiunea, adâncea soluțiunile, migălea și ameliora formulele. Era o mare desfătare să privești spectacolul miraculos al jocului neîncetat al spiritului său. Chiar distracțiunile sale în momente de aparentă odihnă erau de ordin spiritual: jocuri subtile și ingenioase, combinațiuni și invențiuni surprinzătoare, formulări noui și neașteptate; un neîntrerupt exercițiu intelectual cu descoperiri fecunde. Spiritul său era plin de capricii fericite. Titulescu era un artist al spiritului.

Dar rar se juca cu formele și culorile spiritului ca un diletant. Toate distracțiunile lui aparente se întorceau aproape totdeauna către preocupările lui majore. El își hrănea îndatoririle profesionale din toate izvoarele spiritului său activ și bogat.

Aceste inclinațiuni nu îl îndepărtau însă de destinul și dramele umane. Era sensibil, prea sensibil poate, față de suferințele și slăbiciunile oamenilor și, delicat și generos, era gata să le mângâie. Nimeni nu a bătut zadarnic la poarta sa.

Titulescu avea această îndoită capacitate: să simtă și să raționeze. De aci izvorau plenitudinea personalității sale și seducțiunea pe care o exercita asupra celor ce îl apropiau. Sensibilitatea sa era mai ascuțită, mai delicată și se învolbura dela spectacolele cele mai simple, mai duioase, mai elementare, până la cele mai înalte și mai rafinate expresiuni artistice și intelectuale. El a păstrat totdeauna o dragoste sfioasă, un duios interes pentru frumusețile și vrăjile, pentru misterioasele creațiuni ale naturii. O floare albastră ce se ridica printr'o pojghiță de zăpadă pe platourile înalte ale Alpilor oprea privirea lui și era prilejul unor meditații dedicate izvoarelor neștiute ale vieții. Una din marile lui desfătări erau plimbările în natură. El căuta desigur o odihnă, un refugiu față de gravele preocupări care nu-i părăseau niciodată spiritul, dar era, în plăcerile lui bucolice, și o aplecare a naturii sale candide, delicate, generoase. Poate că, de asemenea, regăsea în aceste forme de viață simple și curate o mângâere a părerilor de rău pe care i le inspirau atâtea spectacole corupte pe care le vedea zilnic printre oameni. În sfârșit, viața simplă și sănătoasă, legile vânjoase ale vieții, puterile elementare ale naturii erau, poate, pentru el, o încurajare față de neliniștea pe care i-a dat-o totdeauna propria sa sănătate.

Cunoștea virtuțile singurătăților fecunde, când spiritul se reînoește și facultățile creatoare își recapătă energiile. În fiecare dimineață, el își păstra câteva ore de meditație, în care nimeni nu îi putea tulbura gândurile. Se retrăgea din tumultul politic într'un fel de sanctuar, unde nici vicisitudini personale nici drame publice nu îi întrerupeau preocupările.

Acesta era dreptul său sacru, singura sa proprietate, unicul egoism, pe care și le apăra cu intransigență.

În orice caz, până la urmă, în sufletul său nu s'a veștejit niciuna din fibrele sensibilității. Era o plăcere să vezi cum adânca sa perspicacitate sau o experiență bântuită de drame n'au putut ofili umilele, candidele sale bucurii, și nu au biruit frageda tinerețe a inimii sale. Nici vicisitudinile umane, nici vicleniile și decăderile politicii, nici sarbedele infirmități ale vieții sociale, nici conrupția solicitatorilor, nici brutalitățile epocii nu au alienat generozitatea și toleranța față de oameni sau spiritul său de iertare, dorința de a ajuta și de a încuraja, sau entuziasmul față de succesul altora. Şi, în aceeași vreme, el era lucid și fără iluzii față

de slăbiciunile naturii umane. El știa că orice om lucid moare mizantrop. Dar, până la această limită, oarecum metafizică, el păstra comportările unui optimist și căuta în toleranță și dărnicie o împăcare cu umanitatea. Atent față de sensibilitatea și chiar susceptibilitățile oamenilor, conștient de interesele lor, îngăduitor față de ambițiunile lor, el nu ofensa niciodată, ajuta totdeauna. De aceea, poate, era asaltat de cereri și înconjurat de decepții. Experiențele amare însă nu îl descurajau. El știa că e mai bine să te înșeli din generozitate și iertare decât din neîncredere și bănuială. Toată viața, el a căutat o lume pacinică și blândă, oameni împăcați și afectuoși. El se înconjura cu oameni tineri, fiindcă știa că spre bătrânețe inimile se sbârcesc, frunțile se încrețesc și ochii se sting. Dar ce era amar în părerile sale nu se vedea niciodată în raporturile pe care le avea cu oamenii.

Ajuta pe toți compatrioții săi. În lumea internațională, unde se bucura de un înalt prestigiu, la Societatea Națiunilor, unde avea o mare autoritate, Titulescu ducea de mână pe orice nou sosit din țară și îl ajuta să se ridice pe treptele succesului. Un succes românesc în străinătate era pentru el o mare desfătare. Nu am văzut alt om care să se bucure cu atâta entuziasm de reușita cuiva, dar, mai ales, a unui Român, fiindcă astfel erau servite interesele țării. Cea mai mare satisfacție a sa era să formeze și să recompenseze tineretul. Nu fiindcă avea superstiția generațiilor, dar, între altele, fiindcă dorea să formeze cadrele României de mâine. Fost profesor, Titulescu a păstrat toată viața interes și simpatie față de tineri. El însuși și-a început ilustra sa carieră foarte tânăr: la 22 de ani era profesor la Universitate, la 33 ministru de Finanțe. Ajutat numai de marile sale calități și de muncă fără preget.

Din experiența sa de profesor și de om politic, Titulescu aflase că Românii sunt înclinați spre improvizație și spre repezi și superficiale generalizări. Fără încetare, a luptat împotriva acestor tendințe. Nimic nu îl supăra mai tare decât să vadă Români care soseau la conferinte internaționale cu vagi cunoștințe și cu o insuficientă pregătire. El sfătuia și da personal exemplul unei minuțioase și stăruitoare pregătiri, fiindcă știa că reprezentanții unei țări mici nu pot birui decât prin capacitatea lor. Numai o mare Putere, cu un vast capital, își poate permite luxul unei incompetențe provizorii, că are de unde pierde. Când, din potrivă, un Român se dovedea competent și se ridica în fruntea unei

adunări internaționale, Titulescu se bucura mai mult decât de un triumf personal. El se minuna deasemenea de ușurința cu care unii Români se socoteau inteligenți, confundând adesea inteligența cu un fel de exuberanță, de sburdălnicie a minții. Intorsăturile neprevăzute sau spontaneitatea ideilor îl distrau desigur, dar dorea să vadă o mai serioasă, o mai justă, o mai prelungită desvoltare a facultății intelectuale.

De aceea, auzind vorbind prea des despre inteligența unuia sau altuia, el avea această vorbă ce părea paradoxală, dar care era plină de înțelepciune: «O fi inteligent, dar nu are judecată».

El însuși rar, foarte rar spunea despre cineva că este inteligent. Vorbea, din contră, despre oameni capabili. Adică o combinație de calități și de virtuți care confereau celui ce le poseda capacitatea să îndeplinească bine și eficient însărcinările ce i se îndredințau. Jocuri zadarnice la marginea preocupărilor esențiale, raționamente aproximative sau informațiuni insuficiente nu erau pe placul lui.

Pe aceste căi a vrut Titulescu să formeze tineretul pentru ca, înăuntru sau în afară, să poată servi țara cât mai bine. Așa se formase și el, supunând nemaipomenitele sale daruri și talente la o disciplină riguroasă. Elev strălucit la liceul din Craiova, student eminent la facultatea de drept din Paris, de copil sau de tânăr, el nu s'a bizuit niciodată numai pe calitățile cu care era înzestrat și care l-ar fi putut așeza fără alte sforțări în fruntea generației sale. A studiat, a muncit cu o străduință neîntrecută de niciunul din colegii săi. Odată, ne povestea cum își prepara examenele la facultate: după ce urma asiduu cursurile și învăța zilnic lecțiile, la sfârșitul fiecărui trimestru își făcea singur un examen. Așeza în fața sa patru scaune, care reprezentau pe cei patru profesori membri ai juriului, și își cerea sie însăși să vorbească despre o problemă. Incepea cu voce tare expunerea care trebuia să se desvolte fără greș. Dacă vreodată se încurca sau nu își aducea aminte perfect vreun amănunt, mergea în camera de alături, își trăgea o palmă, se uita în carte și se întorcea ca să reînceapă expunerea fără greș. Astfel, învăța totdeauna cursurile și își perfecționa expunerea.

Memoria sa era extraordinară. Putea să repete aproape cuvânt cu cuvânt discursuri pe care le făcuse cu ani în urmă sau să recite pagini întregi din tratatele de drept, sau cifre din dosarele pe care le pregătise odinioară. Este adevărat că această memorie era alimentată de lunga

și minuțioasa pregătire a fiecărei probleme sau a fiecărui discurs. Având o puternică imaginație creatoare, o ingenioasă facultate dialectică, un talent rar de formulare verbală, Titulescu nu improviza decât forțat de împrejurări neprevăzute. El credea în formula lui Napoleon: «l'improvisation, c'est la solution soudaine d'un problème minutieusement réfléchi». Nu fiindcă nu ar fi putut improviza. Din contra, de câte ori era obligat să o facă reușea cu ușurință și cu strălucire. Dar el era atât de scrupulos, încărcat de atâta grijă față de interesele țării, încât își cântărea fiecare cuvânt, așeza cu atenție fiecare virgulă, migălea fiecare frază. Mergea până acolo încât își pregătea în scris conversațiunile pe care trebuia să le aibă a doua zi cu oamenii de Stat străini despre gravele probleme internaționale. Pe caietele în care zi de zi își însemna activitatea, întrevederile, rapoartele și telegramele pe care le trimetea, stau scrise proiectele de conversațiuni cuprinzând toate ipotezele ce se puteau ivi, toate obiecțiunile ce i se puteau opune, toate răspunsurile pe care le putea da. Sau când mergea într'o conferință politică sau într'un comitet tehnic, nimeni, niciun specialist nu cunoștea mai bine, mai amănunțit decât el chestiunea în discuțiune. Spiritul său era îmbibat de problema care îl preocupa și, când începea discuțiunea, ea îi ieșea «prin toți porii», cum spunea el. Problemele importante îl stăpâneau, îl obsedau. Era cu neputință să îl scoți din ele în timpul acestei lungi incubațiuni. Poate că aici se afla și o slăbiciune a lui Titulescu. Pe de o parte, problema care îl preocupa creștea în spiritul său în importanță în așa măsură încât devenea cea mai serioasă problemă în domeniul internațional; pe de altă parte, el era atât de supus, atât de absorbit de acea problemă, încât toate celelalte cădeau în afară de orizontul său. În aceste momente, devenea un solist, nu mai era un șef de orchestră. Dar astfel biruia. Ajutat deasemenea și de seducătoare și de ingenioase mijloace personale. În serviciul cauzei naționale, el punea toate resursele firii sale, îmbogățite de un temperament complex, ce se ridica dela duioșie până la neobicinuite furii. Toate manifestațiunile sale erau însă în permanență supuse la controlul conștiinței. Titulescu nu își pierdea niciodată firea. In mijlocul celei mai mari furtuni, când părea să fi depășit marginea precauțiunii, el juca în realitate un rol într'o dramă bine calculată. Furiile sale erau ca furiile din tragediile clasice, exprimate în alexandrini.

La această bogăție de mijloace, puțini adversari puteau rezista în controversele și luptele internaționale. Dealtfel, mijloacele și tactica erau adaptate la firea interlocutorului, la natura problemei, la solemnitatea sau familiaritatea atmosferei. O gradație subtilă și ingenioasă le mărea eficacitatea. Negociațiunile se lipeau de o problemă unică sau se umpleau cu interese ce păreau lăturalnice, dar care serveau apoi la stabilirea unei balanțe avantagioase. Titulescu era totdeauna servit de cunoașterea psihologiei și situațiunii celorlalte țări și de un spirit de prevedere, de o intuiție, care îi permiteau să perceapă murmurul îndepărtat al transformărilor istorice. (El a fost, spre exemplu, primul om politic care a prevăzut și a anunțat pactul infam dintre Hitler și Stalin). De aceea, Marile Puteri apusene făceau adesea apel la el pentru aplanarea diferendelor dintre ele sau pentru găsirea unei formule de împăcare și de colaborare. Deși era un luptător neînfricat când erau amenințate interesele țării sale și, fără teamă, nu se dădea în lături dela nici un risc, Titulescu era, în afara acestei limite, gata să ajute și să elaboreze formule de armonizare a intereselor diverse. Mai ales înăuntrul țării noastre, el a dorit și a căutat să servească mai multă armonie, a vrut să vadă luptele politice mai puțin acerbe și a aspirat să aducă partidele politice la o comună înțelegere asupra problemelor esențiale ale politicii noastre externe, mai ales în împrejurările grele dintre cele două războaie. El a vrut să vadă concentrate pe frontierele țării toate energiile naționale.

El recunoștea limitele firești pe care le reclamă orice colaborare internațională, dar acestea, liber consimțite, sunt răsplătite de alte beneficii sau de garanții sporite ale propriei securități. În această cumpănită măsură, accepta Titulescu alianțe și colaborări internaționale. Deși, prin marea sa personalitate, el a căpătat o înaltă autoritate, care îi permitea să joace un rol și să exercite o influență în lume mai mari decât ar fi permis dimensiunile țării pe care o reprezenta, Titulescu știa că goana după o măreție utopică a condus țări și regimuri la prăbușire. Sub manifestările lui vijelioase, el păstra totdeauna măsură și posibilități de înțelegere. Dar în orice negociațiune, el își fixa dinainte o limită sub care nu făcea nici o concesie, nu accepta nici un compromis, oricare ar fi fost presiunile exercitate asupra sa. Numai deasupra acestei limite el negocia, cu o ingeniozitate, cu o bogăție de argumente, de puncte de vedere, de formule, care îl făceau respectat și biruitor în

asemenea pacinice lupte internaționale. Tehnica lui de negociator era o operă de artă, în care amesteca elemente obiective cu dramatice manifestări personale și în care se împleteau raționamente riguroase și subtile cu vijelii temperamentale.

În această scară vastă de mijloace dialectice și de metode de convingere, nu era niciodată cuprinsă brutalitatea. Titulescu urmărea să câștige cauza, dar nu să-și umilească adversarii. Nivelul înalt al luptelor sale, raporturile civilizate pe care le păstra cu interlocutorii săi, i-au servit prestigiul și eficacitatea. Tratați cu cuviință și cu o delicată indulgență, adversarii săi se sileau să se ridice până la nivelul la care se situa el însuși. Astfel, stimulați, ei pierdeau lupta fără rancune personale.

De altfel, de când și-a început cariera politică, tânăr deputat în Parlamentul României, deși membru al unui partid, partidul conservator-democrat, Titulescu a tins spre ridicarea nivelului luptei politice și spre o conduită blajină în discutarea problemelor noționale.

Nu ne ocupăm aici de rolul lui Titulescu în politica internă. Amintim numai că numele său a devenit popular în epoca înălțătoare în care România mică își aduna energiile pentru eroica luptă ce avea să împlinească unitatea neamului românesc în fruntariile sale naturale, dela Nistru până la Tisa.

Alături de alți oameni politici și de mari oratori, Titulescu și-a dobândit prima sa faimă națională. Atunci, și-a dovedit el marele său talent, ajungând apoi, în lumea internațională, să fie așezat printre marii oratori ai timpului său. Pe vremea lui Briand, a lui Herriot, Barthou, Paul-Boncour, etc., un scriitor francez a spus despre Titulescu că este cel mai mare orator de limbă franceză.

În prima fază, elocința sa era influențată de ultimele ecouri ale romantismului și de zbuciumul patriotic al intrării în războiul de întregire. Dela un capăt la altul al țării, răsunau accentele fierbinți ale lui Delavrancea, cadențele elegante și antitezele lui Take Ionescu, frazele rupte și imperioase ale lui Filipescu, visătoarele și misticele chemări ale lui Pârvan. În mijlocul acestei ilustre și vijelioase întreceri de elocință și de patriotism a debutat Titulescu. Apoi, când idealul național s'a împlinit, când o nouă generație s'a ridicat în fruntea Statului, când legăturile europene au devenit mai strânse și când activitatea principală a lui Titulescu s'a strămutat în lumea internațională, elocința sa a adoptat un caracter de precizie și de vigoare, păstrând căldura și frumusețile literare ce îi erau proprii. Și în acest domeniu, el a evoluat cu vremea sa, fiindcă avea facultatea să distingă și să absoarbă gusturile și preferințele epocii sale.

Mare orator, cu mari puteri de invenție și de exprimare, el evita, de câte ori putea, să improvizeze. Scrupulos, cu un înalt simț al răspunderii, prefera să-și scrie discursurile sau, cel puțin, să le prepare cu grijă minuțioasă. Un discurs de politică externă era în ochii săi *un act* cu consecințe și răspunderi serioase pentru interesele țării. Era mânios când vedea cu câtă ușurință se vorbea câte odată în Parlament despre problemele internaționale și căuta, prin exemplul său, să inspire colegilor din Parlament mai multă grijă și o mai serioasă atențiune.

Politica externă era pentru el cea mai înaltă, mai delicată și mai gravă preocupare națională. Mai ales pentru o țară mijlocie, care nu își poate permite greșeli și pierderi dintr'un capital limitat.

În vremurile grele în care și-a desfășurat activitatea, Titulescu a căutat să libereze politica externă de agitațiunile și de servitutile electorale sau de capriciile și ambițiunile unui dictator.

El știa că așezarea democratică a unei țări îngădue o mai liberă politică internațională. Într'o democrație, politica externă este expresia directă a intereselor națiunii, iar energiile naționale nu sunt supuse unor ideologii și ambițiuni adesea străine. Titulescu a fost potrivnic dictaturii și sistemelor totalitare. Pentru multe motive, dar, mai ales, fiindcă ideologiile totalitare se suprapun aspirațiunilor firești ale națiunii, absorb energiile populare în susținerea existenței lor exterioare, creiază asociații și dușmănii artificiale și îndreaptă destinele unei țări către aceste forme politic trecătoare.

Democrația este expresiunea politică imediată, simplă și directă a aspirațiunilor populare; dictatura totalitară este ca o carapace care apasă pe dorințele și destinele națiunii. Odată cu suprimarea libertății oamenilor și a cetățenilor, se pervertește și politica externă a țării.

Titulescu s'a stins cu inima plină de negre prevestiri, dar înainte de a fi trăit marile suferințe și umilința țării sale. O nouă conștiință tutelară s'a ridicat printre permanențele românești

Vintilă Horia

MANIFEST CU PORTRET ŞI NATURĂ MOARTĂ

Prudență, prudență clamând
Din Salamanca până'n fustele Dunării,
Şopârle temătoare, sau limbi, deșteptând
Zgomote de pierzanie.

In astfel de șoapte stă scrisă în noi
Moartea pădurii
Şi în scările timpului ne ridicăm
Cu mirare tot mai măruntă.

*

Culcați pe litere ca pe fân putrezit
Din somn și din zi uzurpându-și odihna,
Nici cărturari, nici păstori,
Scribii lume amărând turbură cer.

Am văzut la izvoare,
La capătul sus al surorii de sânge
Plângând cu fruntea pe ape, una și trismegistă,
Fecioara Poesis cu sandalele rupte.

*

Şi'ntr'o margine de pădure
Călugărul nou l-am văzut,
Scăpat din prăselele umbrei
Către lumina de dincolo.

Părea turnat în sfințenie,
Sătul de istorie și bolnav de fapte,
Mergea să ne spună unde e locul
Răsunat subt ora de aur.

*

La moartea prudenței
A cântat un cocoș,
A picat o stea,
Alte cântece au înviat
Printre alte stele.

Madrid, Octombrie 1966

Andrei Codrescu

INTÂMPLĂRILE DE DINAINTEA ZĂPEZII

I

Sânt de scris toate acelea care nu s'au putut scrie singure,
lucrurile cărora le-a lipsit un popor care să le poarte în spate,
să le zeifice. Seara aceasta somnul a luat numai o parte din mine.
Fereastra e oarbă. Trupul gândește singur. Carnea își aduce aminte de
și cu vântul și ploaia începe [*vânt*
vremea în care ne cunoaștem părinții,
vremea în care ne facem casele și copiii înlăuntrul fricii de Dumnezeu.

Târgul îl regăsim așa cum l-am lăsat: turnuri de piatră, poduri cu ceas,
[*argintării și călugări,*
toate repetate în adânc de o copie vie: turnuri gânditoare de piatră,
poduri cu nume, ceasuri capricioase și vorbitoare,
călugări cu carnea tânără și oasele aspre.
Lipsește numai dragostea. Mâini întoarse din războaie
se chinuesc s'o refacă. Eu le spun că viața are copii mari
Şi că barba profetului se aude pe aproape.

Ei îmi sorb vorbele și muncesc zi și noapte până se termină anul.
Începe ninsoarea. Albește barba profetului.
Cornul dulce într'un alt peisaj nenăscut.
Se adună cei care s'au cunoscut cândva și întâi se bucură,
apoi orbesc. Unii se plâng pe alții
și într'o parte și alta se clatină lumea. Ninge frumos
peste norodul de orbi.

Deasupra casei e sigur de împărăția și de numele lui
și nu ne privește ferestrele.
Pe un drum care aproape atinge
căruțele și străzile somnului,
carnea mea gândește la târguri,
cheamă vrăjitoarele, se lungește pe fluviul iubit
și clopote bat în ele însele ninsoarea înceată.

II

De treci codrii de aramă de departe vezi albind
Şi-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint.
Eminescu

Stepa ține cât durerea în genunchiul pătruns de ploaie.
Pătura de sub cal e putredă, setea de vin potolită
și ochiul fustei plin cu albeață. Trei mirosuri puternice
înconjoară calul și călărețul. Cel mai înțelept dintre ele e cel de toamnă.
L-am întrebat unde se duce și când se termină anul,
dacă are copii și dacă i-au murit bătrânii
și dacă satul albastru pe care l-am văzut odată de mult e locul nașterii lui.

El caută profetul, spune, dar l-a înconjurat stepa
și l-a rugat întâi să dea puțin sânge pentru fiarele sleite de iarnă.
Apoi anul a scăzut până la zăpadă și fără să-și dea seama
a început să strige după furca rezemată de grajd,
după vaca bolnavă și roasă de funie la grumaz,
după clopotul bisericii de pe deal
și muntele care'ncepea din fața prispei.

Prin plâns a început să fugă înapoi, dar stepa era rotundă
iarba înaltă, calul slab, vinul puțin
și trei mirosuri puternice au început să-l înconjoare.
Cel mai înțelept dintre ele
a fost acela de toamnă.

Roma, Noembrie 1965.

Grigore Gafencu

JURNAL

GENEVA, 6 Iunie 1947

Minunat concert dat de Dinu Lipatti (cu Orchestra romandă de sub conducerea lui Ansermet), în beneficiul celor din țară. Teatrul e plin, și publicul foarte cald. Mulți Români sunt prezenți, — mulți, absenți. (Opera de ajutorare prin Crucea Roșie și prin alte societăți mai puțin «sigure» e urmărită cu oarecicare rezervă de «rezistenții intransigenți»).

Vineri, 13 Iunie

Cazul Nagy face din ce în ce mai mult sgomot. Elvețienii încep să iasă, cu trup și suflet, din neutralitate. Amicul Payot scrie un articol «tare». Tot astfel, cele mai multe ziare cu tendințe liberale din Elveția. În sfârșit, un început de mobilizare a conștiințelor. (Profit de ocazie pentru a scrie și eu un articol lămuritor, care va apare Luni în «Journal de Genève») (1). Prietenii români care găsesc articolele mele prea academice vor fi mulțumiți de data aceasta. Nu se vor lăsa ademeniți însă a urma pilda mea. Patriotismul lor se mărginește deocamdată să împingă pe alții la «fapte de bărbăție».

[.....]

(1) Articol apărut în «Journal de Genève», Luni 16 Iunie, nr. 139, poartă titlul *La zone d'insécurité*. Plecând dela evenimentele din Ungaria, Grigore Gafencu pune un diagnostic semnificativ peste situația din întregul Est european: «... Et l'on ne peut s'empêcher d'établir un lien entre les événements qui ont provoqué la crise hongroise et ceux qui, depuis deux ans, bouleversent tous les pays de l'Est; il y a là, partout, un effort méthodique poursuivi avec une inlassable ténacité afin d'assurer le triomphe des minorités abusives sur des majorités brimées et terrorisées. C'est un assaut contre l'esprit et le sentiment de la nation; ce mouvement, qui fait bon marché des conventions politiques et des plus élémentaires notions de droit, et qui faussent l'expression de la volonté populaire dans tous les pays occupés, heurte également le sentiment de justice, et partant, celui de sécurité, de «toutes les nations éprises de paix», dont parlait le président Roosevelt. Car plus encore que les fléaux qui se sont abattus sur les pays de l'Est (règne arbitraire de régimes policiers, réouverture des camps de concentration, arrestations incessantes, traitement inhumain des détenus politiques), c'est l'audacieuse tentative de changer par la force le caractère des hommes et l'ordre des choses, qui entretient et développe un sentiment général d'insécurité.»

Plecând dela tragedia popoarelor din Răsărit — și Gr. Gafencu insistă și asupra situației din România — el avertizează întregul Occident: «Les hommes qui disparaissent à l'Est — ou qui risquent de disparaître — ne représentent pas seulement les forces spirituelles de leurs pays; ils représentent encore les idées d'ordre et de droit qui sont communes à tous les hommes libres; la paix et la sécurité du monde reposent sur ces idées. En abandonnant de tels hommes et de telles idées, le monde libre, menacé dans son ensemble, perd du terrain et sacrifie des positions essentielles.»

Duminică, 22 Iunie

Am primit ieri la Castelet vizita lui Stakici, care vine din Roma și pleacă în lumea mare... adică în Africa de Sud pentru a face afaceri, apoi în America de Nord pentru a face politică... E plin de idei, de avânturi, de agitație... Imi vorbește cu obișnuita lui febrilitate de năzuințele țărăniștilor sârbi (care, după arestarea lui Iovanovici, se strâng acum cu toții sub conducerea lui Gavrilovici) și despre nevoia de a strânge laolaltă toate partidele țărăniste din Răsărit, ca să putem în sfârșit alcătui o federație dunăreană și balcanică.

Răspund numaidecât (deoarece Stakici îmi rezervă ca de obicei un loc de conducere într'o asemenea organizație) că nu-mi arde acum nici ca să fiu exponentul țărănismului răsăritean, nici ca să îndrumez o Federație balcanică... (!). Evenimentele merg repede și au depășit unele concepții care păreau sănătoase la începutul războiului. Țările noastre nu mai pot găsi adăpost și mântuire decât în sânul unei orga-

nizații europene. Federațiile răsăritene sunt primejdioase, — ele pot fi folosite de Ruși împotriva năzuințelor noastre. Deci, tendință spre Apus, spre Europa. Nimic nu împiedică însă — ba dimpotrivă, ar fi foarte nimerit — ca țările noastre să manifeste în același timp, prin formule asemănătoare, dacă nu identice, voința lor de a face parte din Europa Unită și întregită. Propunerea «Marshall» ne dă prilej pentru asemenea manifestație — e un prilej pe care nu trebue să-l pierdem. În ce ne privește pe noi Românii, vom lua atitudine față de propunerea Marshall și vom îndemna și celelalte grupări răsăritene să ia atitudine. — Socotesc că o asemenea atitudine nu trebue să aibă un caracter de «partid țărănesc», ci să fie națională. Aceasta nu înseamnă că nu recunosc rolul pe care partidele noastre țărăniste sunt sortite să-l joace într'un viitor apropiat, pentru reclădirea unor democrații sănătoase la Răsărit. Aceste partide au tendințe și năzuințe de reînnoire socială care le apropie de partidele socialiste — și creștin sociale — din Apus. Ele sunt neapărat trebuincioase pentru a da viață unor curente de solidaritate răsăriteană și europeană.

(Vișoianu, căruia i-am comunicat această convorbire, îmi spune că e cu totul de acord cu vederile mele. După informațiile lui, Americanii ar fi luat de pe acum atitudine *împotriva* oricărei grupări răsăritene care ar modifica *statu quo*-ul în Europa de Est fără consimțământul lor).

[.....]

Marți, 24 — Sâmbătă, 28 Iunie

[.....]

Ziarul «Combat» din Paris îmi telegrafiază sub semnătura noului său director, Claude Bourdet, pentru a-mi cere părerea despre «planul economic european» care a fost cerut de Marshall. Răspund numaidecât, deoarece socotesc că e bine ca o părere românească să fie cunoscută în aceste zile la Paris, exprimând pe scurt — în stil telegrafic — punctul meu de vedere. Articolele mele din «Journal de Genève» vor lămuri și mai bine aceste păreri.

[.....]

Luni, 30 Iunie

[.....]

În «Journal de Genève» apare un articol absurd și infam întitulat *L'Exemple de la Finlande* — articol prin care nătărăul echivoc și subversiv ce se chiamă Stelling Michaud încearcă să dovedească, cu pilda Finlandei, că o țară care și-a plătit reparațiile și care nu e ostilă Moscovei, poate trăi liberă, respectată și «democratică» între Occident și URSS, — chiar dacă are o poliție comunistă !

Faptul că Payot tolerează asemenea articole, vădit inspirate de propaganda bolșevică, tocmai în aceste zile hotărîtoare (și atunci când, datorită mie, «Journal de Genève» a ajuns să fie în fruntea ziarelor care luptă pentru o Europă unită și liberă) dovedește cu câtă ușurință — ca să nu spun mai mult — conduce acest ziar. Nu mă pot împiedeca să-i spun părerea mea la telefon.

Luni, 7 Iulie

În zilele de 21 și 22 Iunie s'a ținut la Paris o conferință «internațională» a socialiștilor «de stânga» din Franța, Anglia și «împrejurimi» (Pivert, Boutbien, Dechenel, Gazier; Bob Edwards, Brockway + mesagii de simpatie dela Richard Crossmann și Michael Foot; deasemeni, doi șefi ai rezistenței (de ce??) și anume Henry Frenay și Claude Bourdet («Combat»).

Ziarele nu au vorbit despre această întrunire menită să păstreze «socialismul» la «stânga». Pentru noi e interesant că acești socialiști de stânga, deși nu se învoiesc cu politica «oficială» a socialismului guvernamental, adică cu cârmuirea lui Ramadier, în Franța, și a echipei Atlee-Bevin-Morrison, în Anglia, — a luat totuși, pe plan european, o atitudine anti-sovietică și *foarte prielnică pentru statele noastre.*

În rezoluții și cuvântări s'a manifestat voința de a uni *Europa întreagă* (nu numai Europa occidentală!) și s'a arătat că hotarul *Statelor Unite Socialiste ale Europei* trebue să coincidă cu hotarul apusean al URSS-ului. «Congresul internaționalei a doua, a Statelor Unite Socialiste Europene, afirmă că legături reale unesc toate statele așezate la

vestul Rusiei. Comunitatea europeană e întemeiată pe o desvoltare economică și culturală asemănătoare, și pe înaltul nivel al claselor muncitoare și mijlocii. Un simțământ adânc pentru libertățile individuale și pentru justiția socială stăpânește conștiința acestor popoare și constitue temelia pentru concepții de democrație politică și socială, care sunt comune în întregul Occident. Deși țările din Europa răsăriteană au întârziat în evoluția lor economică și industrială, cei douăzeci de ani între cele două războaie au redus în bună parte deosebirea între Vestul și Estul european. Oricum ar fi, Europa răsăriteană trebue să dea Europei apusene o mare parte de produse agricole. Numai o unire a tuturor țărilor așezate la vestul Rusiei ar putea constitui o garanție economică temeinică.»

Şi după ce acest «comunicat» se ridică împotriva Conferințelor dela Teheran, Yalta și Potsdam, care au așezat țările din răsăritul european — cu o populație de o sută de milioane ! — «sub stăpânire sovietică», comunicatul spune textual: «Această politică a scos acele țări (răsăritene) din comunitatea căreia aparțin în mod natural. Ea împinge la o luptă deschisă între popoarele care țin la libertate și regimurile impuse, luptă care amenință pacea internă, ca și pacea lumii. Această Conferință, ținută sub drapelul Statelor Unite Socialiste ale Europei, exprimă întreaga ei solidaritate cu toate popoarele care luptă pentru neatârnare, pentru democrație și pentru unirea Europei».

Ideea e în mers. Ideea e în mers ! Imi aduc aminte de câte greutăți mă isbeam când apăram în conferințele mele aceste adevăruri. Şi acum, de pretutindeni, răsună același cântec: *Europa trebue unită în întregimea ei*; țările răsăritene sunt trup din trupul Europei, și suflet din sufletul ei.

[.....]

Miercuri, 9 Iulie

Acum o lună «Timpul» meu a împlinit zece ani! O știre din țară și alăturatul extras din ziarul «Liberalul» (²) îmi aduc acestă veste. Zece

(²) Iată extrasul din «Liberalul» din 9 Mai 1947: «Ziarul «Timpul» a împlinit zece ani de existență. Fundat de Grigore Gafencu, care i-a dat strălucirea talentului său de publicist și autoritatea independenței sale spirituale, «Timpul» a căzut astăzi în mrejele bepediste, din care îi urăm să se poată desprinde cât mai curând.»

ani! Eram atunci în culmea activității mele și isbutisem printr'o muncă încordată, (la care s'au asociat pe teren administrativ și tehnic Ionel Hurtig, Mircea Grigorescu și mulți alții), să câștig în puține zile interesul și simpatia unei largi părți a opiniei publice românești. Editorialele mele zilnice mi-au cucerit pretutindeni cititori și prieteni. Inrâurirea mea directă asupra «Timpului» nu a ținut însă decât doi ani și jumătate..., nici măcar atât: în Decembrie 1938 eram ministru de externe, în August 1940, plecam la Moscova, în Noembrie 1941 părăseam țara pentru a mă așeza la Geneva.

De atunci ziarul meu a alunecat, treptat, în mrejele «bepediștilor». Ce o fi aia ?

Sâmbătă, 12 Iulie

C. Davila și N. Caranfil îmi telefonează din Paris ca să vin neapărat acolo pentru câteva zile. (E vorba de atitudinea noastră în timpul conferinței). Facem în grabă și fără mult entuziasm pregătiri de plecare.

PARIS, la Conferința Economică, 13 Iulie — 20 Iulie

Am hotărît deci să plecăm azi noapte la Paris. Ca întotdeauna în ziua plecării, vremea e minunată și Castelet-ul în floare. (Așteptăm la dejun pe Doamna Titulescu și pe Buzești, care neavând viză franceză, nu poate pleca la Paris).

Ieri s'a deschis Conferința la Paris. Pare însuflețită de cel mai bun spirit, având de muncă și de luptă, — de luptă, fiindcă refuzul Moscovei (însoțit de refuzul guvernelor satelite) a fost o adevărată sfidare pentru Apus. Acum ori niciodată, Apusul trebue să arate ce poate.

Luni, 14 Iulie

Sosim la Paris de ziua națională. Un 14 Iulie lipsit de însuflețire. Lumea e obosită și îngrijorată. Nevoile păturii muncitoare, — grevele se țin lanț, puse la cale de comuniști —, o nepăsare tot mai mare pentru «cauza publică», și mai ales svonurile despre un războiu «iminent» și de neînlăturat, toate acestea au contribuit să sfarme tradiționala vioiciune a

populației pariziene. Parăzile militare și ceremoniile obișnuite nu au stârnit nicio emoție; abia când s'a lăsat întunerecul și când frumusețea monumentelor s'a desprins din umbră, în lumina albă a proectoarelor, lumea a început să se trezească puțin. Câteva strigăte de admirație au întovărășit ascensiunea spre cer a unor uriașe raze tricolore care țâșneau de sub Arcul de Triumf. François Mauriac a descris melancolia populației pariziene într'un articol din «Figaro» (care, pentru întâia oară, desvălue jalea pe care o împrăștie în lume uneltirile bolșevismului moscovit): «... nous ne pouvons alors contempler qu'à travers une brume de larmes le Paris des soirs de fête, ces pauvres enfants qui tournent à tous les carrefours, ce vol d'éphémères que l'amour fait danser un instant encore entre les pavés et les étoiles, au son du dernier accordéon».

La cinci se întunecă la Hotelul unde am tras, Citta D., Vișoianu, Nicu și George Caranfil, Const. Antoniade, Augustin Popa și «tineretul»: Burileanu, Plessia, Ciurea.

Prietenii erau de părere că trebue să cerem «telefonic» lui Alecu Cretzianu ca grupul agrar, proaspăt constituit la Washington, să facă o nouă manifestație în favoarea Conferinței din Paris (proclamând unitatea economică a Europei) — și ca la această manifestație să se alăture toate personalitățile mai de vază din Răsăritul european.

Am obiectat că procedeul acesta poate ține mult (conferința ia sfârșit mâine, Marți, la șase seara); că «blocul» reprezintă numai partide și nu națiuni și că, deocamdată, chiar participarea partidului național român la grup nu e încă deplină (deoarece lipsește adeziunea lui Maniu). Ar însemna deci să împingem pe Bulgari și pe Unguri înainte.

Propun ca să prezentăm direct și numaidecât o declarație în numele grupului românesc, arătând că opinia publică românească prin glasul celor trei partide s'a rostit în favoarea propunerii Marshall și a ținut să afirme unitatea economică a Europei, din care România face parte integrantă. Putem cere simultan lui Cretzianu ca «blocul» să se manifesteze în același chip.

Propunerea e acceptată, — și mă pun pe treabă ca să redactez declarația. Masă, seara, la Caranfil, cu Citta. Ne întoarcem, Nușeta și cu mine, dela Arcul de Triumf până pe piața Concorde, urmând «razele tricolore».

Marți dimineața

Prezint declarația prietenilor care mă însărcinează s'o trimit în numele lor lui Bidault și lui Bevin. La ora 4, înainte deci de închiderea conferinței, declarația e remisă la Quai d'Orsay (de către Burileanu) secretarilor lui Bidault si ai lui Bevin. Trimit apoi o copie lui Jefferson Caffery, ambasadorul Statelor Unite, — și copii similare celorlalți reprezentanți ai țărilor participante. In scrisoarea de trimitere către «invitanți» adaog și lista grupului nostru. De asemenea, în scrisoarea către Caffery. Acesta îmi răspunde numaidecât, luând act de comunicarea noastră, pe care o va comunica «avec plaisir» guvernului său.

Toate aceste «piese» se găsesc în dosarul meu, ref. conf. economică.

Seara cu Citta, la Montmartre (luăm masa pe piața [...] și privim apoi luminile Parisului).

Joi, 17 Iulie

Ştiri foarte proaste din țară.

Mihalache și un grup de național-țărăniști au fost prinși la un aerodrom (Tămădău) când se pregăteau de plecare în străinătate. Au fost arestați și închiși. Groza a declarat că firele «complotului» sunt în mâinile «trădătorului» Maniu. Acesta din urmă se află în Sanatoriul doctorului Jovin, — unde a fost izolat și pus sub pază. E limpede: folosindu-se de o înscenare neisbutită (și de sigur foarte prost pregătită!) de fugă în străinătate, guvernul va «lichida» opoziția, începând cu partidul național-țărănesc.

Ceea ce nu a îndrăznit să facă Antonescu, a împlinit Groza. Iar Maniu, luptător neînfricat, o viață întreagă, pentru democrație, va fi închis și scos din viața publică a țării — are 75 de ani! — fiindcă ar fi uneltit împotriva democrației!

Ne strângem la Lancaster, stăm la sfat și hotărîm să trimitem o scrisoare lui Bevin și alta lui Marshall pentru a le atrage atenția că toate angajamentele luate de guvernul Groza (în urma Conferinței din Moscova, Decembrie 1945) au fost nesocotite și călcate în picioare. Ținem de asemenea să arătăm însemnătatea politică a arestărilor din România: se înnăbușe astfel glasul țării, căreia trebue să i se asigure

totuși un mijloc de exprimare. Dacă nu înlăuntrul țării, atunci în afară...!

Redactăm împreună cu Vișoianu această scrisoare.

Hotărîm cu toții că voi avea de iscălit ambele exemplare, împreună cu Vișoianu; Citta și Alexandru vor iscăli exemplarul pentru America, iar Tilea și Bianu, exemplarul pentru Anglia. (Textul scrisorii se află în dosarul meu).

După un dejun la Răutu, mă duc cu Vișoianu și Caranfil la Quai d'Orsay, unde suntem primiți de Bidault. Ministrul, la început, pare obosit și cam vag. Ne spune totuși lucruri interesante. Pare hotărît să ducă politica acum începută «până la capăt», cu «toată hotărîrea». — «Ne-am angajat în defileu, trebue neapărat să ieșim din el, și vom ieși cu toți împreună, noi și voi». E o politică legată de multe primejdii: «Nous vivons dans l'ombre de la guerre», — Bidault repetă de mai multe ori această frază întunecată... Trăim în umbra războiului ! —

(Alte asigurări nu ne poate da. Franța cunoaște suferințele României; ea nu o poate însă ajuta. La sfârșitul acțiunii sale, însă, poate fi mântuirea, — «pentru voi și pentru noi !»)

Felicit pe ministru pentru cuvintele rostite în timpul Conferinței... Sunt cuvintele unui bărbat în sfârșit liber. «Conferința din urmă a liberat pe adevăratul Bidault...» — «Nu e așa?, răspunde vădit mulțumit tânărul ministru. Dumneata m'ai înțeles !» Şi ca să-mi mulțumească de aceste vorbe bune îmi spune că a cumpărat chiar ieri cărțile mele. (Cum îmi spune aceasta, de câte ori îl văd, mă tem că vizitele mele îl vor costa scump !)

[.....]

Vineri, 18 Iulie

Conferință de presă la Lancaster. Citta și Augustin Popa primesc pe ziariști împreună cu mine. Se încing convorbiri însuflețite. Dăm lămuririle cuvenite cu privire la «declarația» noastră și cu privire la jalnicele evenimente din țară.

Deși poftiți foarte târziu, ziariștii vin în număr foarte mare. Charles Dumas, Piot, St. Jean și Garrat, Albert Mousset, Shravski dela «Le Monde», Jean Dannenmuller dela «Aube», etc. Apoi reprezentanții

marilor agenții, către seară Englezii și Americanii, «Times» (Londra și New York), «N. York Herlad», «Chicago Tribune», «Christian Science Monitor», etc.

Participarea noastră, ca rebeli, la Conferința de Pace din anul trecut, a lăsat o impresie bună. Toți țin să aibă părerile noastre despre evenimentele din Răsărit. Ziariștii americani au primit poruncă dela ziarele lor să ceară cât mai multe amănunte. (Profit pentru a da un lung interview pentru presa Hearts, lui Kingsburry Smith)...

Sâmbătă, 19 Iulie

Dimineața am făcut două vizite, — una la ziarul «Aube», unde fusesem rugat să trec de către bătrânul Francisc Gay, președintele M. R. P. — ului, și alta la ambasada Turciei, unde am stat lung de vorbă cu prietenul Menemencioglu.

[.....]

Duminică, 20 Iulie

Cea din urmă zi la Paris. Profit pentru a mă plimba puțin prin oraș. O săptămână întreagă nu am ieșit din hotel. Dejun cu Citta, — după o vizită la Notre Dame. După masă, Luvru, — sculpturile, sălile noi: Iranul, Cartagina, Palestina.

Vorbim cu Citta de munca înfăptuită. Ca întotdeauna, în împrejurări grele, Românii noștri au lucrat bine și solidari. Am putut da impresia că suntem un grup bine închegat. (Şi a fost bine că — din întâmplare — ne aflam la Paris, când s'au produs arestările în țară: am putut reacționa numaidecât)

[.....]

Luni, 21 — Sâmbătă, 27 Iulie, la Castelet

Petrecem la Castelet zilele cele mai frumoase ale anului, într'o grădină unde s'au deschis, într'o minunată armonie de culori, toate florile îngrijite de Nușeta. Şi totuși, turburați până în fundul sufletului de grozavele vești ce vin din țară, — îngrijorați de asemenea de propria

noastră soartă, căreia în curând va trebui să-i dăm o nouă îndrumare.

Nu ne va mai fi dat să stăm multă vreme în scumpa noastră Genevă, — unde nu e cu putință să dăm lupta care, de acum înainte, va fi însăși viața noastră. Nesiguranța viitorului, nevoia de a rupe cu a doua patrie, pentru noi atât de primitoare, și clipa tot mai îngrijorătoare de mijloace de trai, întrunecă gândurile noastre tot mai mult.

Ziarele elvețiene au dat din nou dovadă de bărbăție și de spirit de independență. Pretutindeni au apărut lungi articole elogioase despre Maniu și Partidul național-țărănesc Ceea ce nu au îndrăznit să facă Francezii (atât de șterși, atât de lipsiți de vlagă și de suflet!); ceea ce nu s'au încumetat să facă Englezii (gata oricând să părăsească pe adevărații prieteni), au făcut Elvețienii, cu un sincer și adânc simțământ de solidaritate europeană. Payot în «Journal de Genève» închină editorialul său lui Maniu și «dramei din România»; tot astfel Ochri în [*alb*], René Beaume în «La Suisse». Lungi și bune articole despre evenimentele din țară în «La Tribune de Genève», în «Curier» și în câteva ziare din Lausanne.

Legăturile stabilite de noi în Elveția au contribuit de sigur la felul cum e îmbrățișată azi cauza noastră.

[.....]

Duminică — Luni, 27-28 Iulie

[.....]

Niciun cuvânt de compătimire în parlamentul francez pentru soarta lui Maniu. Partidul național-țărănesc, atât de credincios «foștilor aliați», cade fără ca niciun glas să se ridice întru apărarea lui în Parlamentul Franței.

[.....]

Miercuri, 5 August

Svonuri despre abdicarea Regelui Mihai.

Vineri, 7 August

La «Lake Success», ceartă pe intrarea noastră la O. N. U. Englezii și Americanii, mai ales aceștia din urmă, nu vor să admită state care nu și-au respectat «angajamentele internaționale» (aluzie la ultimele arestări și procese). Rușii răspund, cu obișnuita îndrăzneală, că aceste argumente ar fi o «imixtiune în afacerile interne ale statelor răsăritene». Şi adaogă, «ce ar zice Americanii dacă guverne străine ar protesta împotriva regimului de muncă introdus acum de curând în Statele Unite, care încalcă drepturile a milioane de lucrători?»

Reaua credință, obrăznicia, șantajul, cele mai uimitoare sfidări — iată metodele «diplomației» moderne. URSS-ul, unde milioane de sclavi lucrează în minele și pădurile Siberiei, și unde demnitatea omenească (vezi cartea lui Kravcenko!) e batjocorită cum nu a fost niciodată în istorie, ridică glasul, acuză, atacă, în numele drepturilor omului și al suveranității naționale...!

În această atmosferă de «pace», lumea se așteaptă, fără voie, să audă, din clipă în clipă, explozia celei dintâi bombe atomice.

Mojicia Moscovei e în plină ofensivă. La Atena, însărcinatul cu afaceri sovietic amenință că va rupe «relațiile diplomatice» din pricina uneltirilor «monarho-fasciste» ale guvernului grec. Aceste «relații» se întemeiau până acum pe un schimb de cărți de vizită între ambasadorul sovietic (de mult rechemat la Moscova) și ministrul de externe grec. Ce va urma dacă se va rupe și acest fir atât de subțire? Conflictele în Balcani sunt greu de localizat.

Sâmbătă, 9 August

În articolul care apare azi în «Journal de Genève» ([3]) atac o problemă mare — aceea a țăranilor dunăreni. Trebue să revin asupra acestui subiect; el cuprinde multe laturi pe care nu le-am putut atinge numaidecât. Politica de apropiere (urmărită de Ruși în Balcani) între statele «satelite» nu e lipsită de interes. La suprafață, ea are chiar unele merite. Şi ziarele apusene care caută cu orice chip să justifice cutropirea Răsă-

([3]) Articolul se chiamă *Paysans du Danube.*

ritului de către Ruși — cum e de pildă atât de jalnicul «Times» — se străduesc să pună aceste merite în valoare. Ele arată astfel că datorită poruncii Moscovei, — căreia nimeni nu i se poate opune — statele satelite s'au legat unele de altele, uitând vechile dușmănii, cum niciodată nu au putut - o face în istoria lor! (In adevăr, tratatele încheiate vorbesc de prietenie, de colaborare, ba chiar de interpenetrațiune culturală și «știnnțifică», schimb de savanți, de studenți, întocmirea de «dicționare speciale» (!) etc., etc. Vecinii își iartă păcatele și datoriile și se pregătesc de viață nouă).

În realitate, elementul care unește între ele aceste state este *exclusiv porunca Moscovei*. Dacă credința comunistă ar fi prins rădăcini la Dunăre și în Balcani, ea ar fi putut fi o temelie de unire. Această credință nu e însă nicăeri; acolo unde era, a dispărut. Au rămas doar partidele comuniste, organizații politice de acaparare a puterii și care pretutindeni au isbutit (datorită Rușilor) să se confunde cu însuși statul. Aceste partide sunt legate între ele, fiind fracțiuni din aceeași «internațională comunistă», la porunca Moscovei. Disciplina comunistă care le leagă între ele asigură unitatea lor de acțiune. Iar tratatele de prietenie între statele vecine nu reprezintă altceva, și nu oglindesc altceva, decât această disciplină comunistă, instrument de cârmuire și de oprimare în folosul clicilor comuniste locale și a stăpânirii din «centru».

Şi totuși această politică a isbutit — singurul ei merit, dar un merit foarte însemnat — să făurească o legătură adevărată între statele vecine: e legătura care naște dintr'o suferință comună, datorită acelor cauze cărora s'ar putea pune capăt prin aceleași mijloace. Popoarele răsăritene sunt pe cale să priceapă că au un interes comun de a se apropia pentru a făuri împreună «năzuințele lor seculare», — adică independența națională, libertățile politice și economice, comerțul liber cu Apusul: locul lor e în Europa ! Şi sunt pe cale să priceapă mai mult: aceste popoare au aceleași interese de a opune, împreună, ideologiei comune care caută să se cuibărească la ei, o ideologie a *lor*, născută și crescută din nevoile lor, pe pământul lor, — și care poate alcătui între aceste popoare o legătură *reală*, o unire reală, fiindcă e aceeași, sau aproape aceeași în toate țările dunărene și balcanice, — și anume *măzuința după o dreaptă și temeinică democrație rurală*. Aici intervine chemarea «țăranului dela Dunăre». Unire adevărată nu se poate face decât din porunca lui. (Nu

înțeleg dealtfel nici această unire sub forma unei organizații regionale: *azi* cea mai mică organizație din care putem râvni să facem parte e *Europa*. O organizație mai mică nu poate avea, *azi*, nici rost, nici înțeles. Unirea între statele răsăritene trebue să aibă drept țintă liberarea de sub oblăduirea sovietică și integrarea comună în Europa).

Duminică, 10 August

[.....]

O veste care ne umple pe toți de cea mai cumplită îndurerare. Radio new-yorkez vestește că Maniu, închis la «Siguranță», a avut o «criză» în timpul unui «interogatoriu», că i s'a făcut o transfuzie de sânge și că ar fi «foarte slab». Radio-ul american adaogă că nu se mai crede că Maniu va putea supraviețui până la proces.

Ne cutremurăm când ne gândim ce va însemna pentru țară, ce va însemna pentru noi toți, sfârșitul lui Maniu !

Joi, 14 — Duminică, 17 August

[.....]

Îmi amintesc ura adâncă și înverșunată pe care tata (care nu avea altă pornire în suflet decât această ură) o nutrea împotriva «poliției» rusești. E ca și cum ar fi prevăzut că această «poliție» va pune odată în primejdie viața ființei pe care o iubea mai presus de tot: viața lui Lili. Anii de liniște pe care i-am petrecut, în țară și la Geneva, au așternut uitarea asupra acestei patimi părintești, care totdeauna stârnea mirarea noastră, dată fiind firea atât de blândă și de binevoitoare a tatei... Abia acum, așezate în lumina cumplitelor întâmplări care au urmat, simțimintele tatei de neliniște și de turburare față de neastâmpărul marei împărății, și față de deprinderile ei barbare, capătă pentru mine adevăratul lor înțeles.

[.....]

Scriu, cu o vie și adâncă îndurerare, un articol despre «crima» lui Maniu, în «Journal de Genève» (4).

25-29 August 1947

[.....]

CONGRESUL DELA MONTREUX. Federaliștii se adună la Montreux; mai întâi federaliștii moderați (care se ceartă pe admiterea Rusiei); apoi europenii, sub îndrumarea Comitetului de Uniune Federalistă, Brugmans-Alexandre Marc-Silva.

Poftit de acest comitet, mă duc și eu la Montreux în două rânduri, mai întâi Marți, când asist la ședința de deschidere, în care se pomenește de ideea dată de mine: «Europe unie, dans un monde uni» (și unde prezența mea în sală e salutată cu aplauze); și apoi Vineri și Sâmbătă, când fac o comunicare (Vineri seara la o întrunire la care mai vorbesc Raymond Aron, Bertrand de Jouvenel, deputatul francez Faure și vreo doi britanici), și asist la banchetul de despărțire (Sâmbătă seara).

---

(4) Articolul a apărut sub titlul *Le «crime» de M. Maniu* în ziarul pomenit din 16 și 17 August. Reproducem din el acest portret al martirului: «L'Homme de la résistance nationale n'était ni un tribun ni un politicien assoiffé de pouvoir. Il n'avait rien d'un démagogue. Il devait son prestige, il le doit encore, à l'attiude morale qu'il a constamment observée dans la vie publique. S'efforçant de respecter strictement les principes qu'il défendait, il a fort peu gouverné. Son intransigeance l'obligeait souvent à l'inaction et provoquait des fissures à l'intérieur de son parti. Mais, dès qu'un problème d'ordre national se posait, il devenait le chef, par tous reconnu. La nation entière cherchait refuge auprès de lui, dans l'opposition. Son courage physique, son intrépidité morale, sa ferveur chrétienne, — son patriotisme à la fois ardent et très simple, patriotisme de terrien, issu du sol et s'élevant à une haute conception de justice sociale, — sa fidélité aux amis du dehors, aux «anciens alliés», son penchant très net et très ancien pour un fédéralisme européen, toutes ses vertus le liaient indiscutablement à son pays et à l'Europe. Il n'était pas le «maître» des siens, il en était la conscience; il l'est encore où il se trouve, dans sa petite propriété de Transylvanie, dans sa modeste demeure de Bucarest ou en prison, il est plus fort, plus permanent, et naturellement plus national que tous les éphémères maîtres du jour.»

Comunicarea mea, menită să pună în lumină atitudinea popoarelor răsăritene față de tendințele federaliste, a stârnit interes, ba chiar emoție, și cele mai vii aprobări (Am publicat textul acestei comunicări a doua zi în «Journal de Genève» sub titlul *A la recherche de la paix* (5).

A doua seară, la banchet, «observatorul» britanic, Duncan Sandys, ginerele lui Churchill, mi-a propus din partea grupului său care cuprinde mai multe comitete naționale (comitetul englez e prezidat de Churchill, cel francez de Herriot) și care e pe cale — pare-se — să fuzioneze cu gruparea lui Van Zeeland (grupare cu caracter economic), ca să alcătuesc un comitet cu delegați români, unguri, bulgari și iugoslavi. Accept propunerea pe care o consider interesantă. Mă gândesc să propun ca delegați români, alături de mine, pe Vișoianu (sau Buzești), Caranfil și Tilea. Trebue să fim prezenți pretutindeni unde ni se oferă ocazia.

---

(5) Vorbind despre conflictul dintre federalism si totalitarism, Gr. Gafencu scrie: «Le mouvement fédéraliste européen est obligé de prendre position devant de tels problèmes. Comment pourrait-il refuser son appui à ceux qui luttent pour des idées qui sont les siennes? Il doit soutenir le Fédéralisme partout où il se manifeste sincèrement. Sa devise ne devrait pas se résigner à proclamer: *Sans l'Est, mais pas contre l'Est;* il serait plus juste qu'elle exprimât une idée plus large: *Avec tous les Européens, ceux de l'Ouest et ceux de l'Est, qui luttent avec loyauté et désintéressement, pour unir L'Europe dans la liberté.*

Il se peut qu'une attitude aussi rigoureuse éveille certaines appréhensions: ne risque-t-elle pas, en effet, d'aggraver encore plus la tension qui trouble le monde?

Mais le Fédéralisme ne se confond pas avec le Pacifisme. Il ne recherche pas une tranquillité d'esprit; il veut la paix. Or la voie qui mène à la paix n'est pas une voie de toute sécurité; elle est parsemée d'embûches. On ne peut faire la paix aujourd'hui que dangereusement; vouloir la paix, signifie accepter le danger pour en triompher.

Car la paix, c'est une volonté qui l'emporte sur une autre, parce qu'elle est la plus forte; c'est une solution qui s'impose contre une autre, parce qu'elle est meilleure; c'est une idée qui triomphe, parce qu'elle est claire et qu'elle ne fléchit pas devant la menace; la paix c'est l'Europe Unie, acceptant l'union dans la liberté et rejetant l'unification par la contrainte, parce qu'elle est l'Europe et parce qu'elle veut rester l'Europe.»

Duminică, 31 August

Plec din Montreux cu Bertrand de Jouvenel și (*indescifrabil*) ca să culegem la [...] pe Contele de Paris și să-l ducem la Ouchy, unde luăm prânzul în mica așezare a soților de Jouvenel. «Regele Franței» m'a ascultat ieri la Montreux și a dorit să ia masa cu mine. E un om încă tânăr, tată a vreo zece copii, fin, cultivat, exprimându-se ușor și frumos, și urmărind cu interes desfășurarea evenimentelor politice.

Isbutește să dea, prin simplitatea lui binevoitoare, o înfățișare de realitate visului regesc pe care, la «urma a patruzeci de Regi», e nevoit să-l trăiască.

Luni, 1 Septembrie

Primesc o scrisoare dela Generalul de Gaulle. E un răspuns care a rătăcit prin Paris, la adresa pe care i-am comunicat-o și lui, referitoare la atitudinea noastră față de planul Marshall.

Iată textul scrisorii: «Monsieur le Président. J'ai pris connaissance avec beaucoup d'interêt du document dont vous avez bien voulu me faire parvenir le texte, comme de tout ce qui peut contribuer à dégager et à exprimer la réalité politique de votre pays. *Cette réalité l'emportera un jour*. Croyez, je vous prie, M.le Pr., à mes sentiments dévoués et de haute considération.»

(Şi iscălit !) Gl. de Gaulle.

Marți, 2 Septembrie

Luăm masa la Armstrong cu Regina Italiei și cu Harold Nicolson. Nicolson e în trecere prin Geneva, unde culege materiale pentru o carte nouă despre Benjamin Constant.

Regina Marie Josée a cumpărat vechea așezare a Colonelului Favre la Merlingen, și trăește cu copiii ei (și despărțită de soț) pe teritoriu genevez.

Petrecem o seară plăcută. Regina a suferit mult de ochi, — era cât pe aci să-și piardă vederea. Acum vede, pe jumătate. I s'au interzis țigaretele, de aceea fumează țigări. Trei țigări mari în timpul seratei. Şi

e totuși plină de gingășie și de curiozitate femenină. Vorbește mult politică.

Joi, 4 Septembrie

La Castelet dejun cu de Jouvenel, Faure, Jardin.

Au început faimoasele «întâlniri» geneveze, unde bărbați de știință și filosofi de pretutindeni vorbesc despre progresul tehnic și progresul moral.

Se vorbește mult, nu fără tâlc, de marxism și de URSS. Biologul francez Marcel Prenant face apologia «ordinei marxiste» care, după părerea lui, poate îndepărta primejdia uneltelor de distrugere datorite progresului tehnic. Tânărul comunist Pierre Hervé, voinic, simpatic și arțăgos, laudă «morala» vremurilor de azi în «progres» față de morala vremurilor trecute și afirmă credința lui că sub oblăduirea comunismului tehnica și morala vor face laolaltă cele mai pașnice progrese. Matematicianul englez Haldane, care în știință are un nume mare, dar în politică nu reprezintă decât minusculul curent care se exprimă prin *Daily Worker*, vorbește și el, cât mai puțin de matematică și cât mai mult de politică pentru a preamări o «ordine nouă» pe care nu o cunoaște decât așa cum e cuprinsă în formulele lui abstracte.

Față de această ofensivă ideologică a comunismului, apărarea gândirii liberale e cât se poate de moale și de înfricoșată. Câțiva gânditori — de altfel subtili și distinși — ca Aron și Friedman, după ce fac cuvenitele temenele marxismului (de care nimeni nu mai îndrăznește să se atingă, pentru a nu trece drept «burghez») exprimă totuși oareșcare îndoieli cu privire la vânjosul optimism bolșevic, care dacă se va ciocni vreodată cu nu mai puțin vânjosul optimism american, va putea produce unele consecințe care îndreptățesc pe deplin cel mai negru pesimism. Până și muzicianul Ansermet găsește cu cale să lingușească credința marxistă. Această abdicare a inteligenții în fața unei amenințări de ordin politic amintește toate menajamentele și lașitățile a atâtor intelectuali (poate chiar a acelorași inși) față de «netăgăduitele însușiri» ale gândirii fasciste și național-socialiste. Câți biologi, matematicieni și muzicieni s'au găsit și pe atunci să laude autoritarismul lui Hitler și svâcnirile cerebrale ale lui Mussolini !

Când se vor stabili vreodată răspunderile anumitor spețe de «intelectuali» care din ușurință, din vanitate, din dragoste pentru paradox și din teroare fizică, au fost și sunt gata oricând să trădeze civilizația europeană ?

Bătrânul filosof rus Berdiaeff, cu barbă tolstoiană și scufie în cap, desvoltă vechile și simpaticele lui teorii despre puterile sufletești — în deosebi cele creștine — menite să înalțe îndreptățitele tendințe ale vremurilor de azi spre mai multă justiție socială. Ca filosof, Berdiaeff e un adversar al autoritarismului sovietic, ca Rus, are o uriașă încredere în adâncul creștinism al poporului rus (care îl deosebește de «materialismul american»), ca european, e gata să dea a lui încredere tendințelor care vin din Răsărit, nădăjduind că duhul sfânt se va coborî asupra lor. (În realitate, gândirea lui Berdiaeff e cât se poate mai puțin «bolșevică»; totul îl îndepărtează de crezul atât de puțin nuanțat și atât de lipsit de adevărat spiritualism al gânditorilor comuniști. În Rusia, gândirea lui i-ar fi atras de mult fulgerele cârmuirii: bătrânul filosof, demn urmaș al «umaniștilor» ruși, ar fi ajuns inamicul nr. 1. Trăind în străinătate însă, unde mintea lui se ciocnește în rândul întâi de unele înfățișări supărătoare ale materialismului burghez-occidental, speculațiile sale sufletești îl poartă, nu fără oarecișcare simpatie, spre marea experiență răsăriteană, care ar putea totuși da naștere — cine știe ? — unei reînnoiri spirituale, unei reînvieri creștine...)

Sâmbătă, 6 Septembrie

[.....]

În ziarul «Le Monde» din 6 Sept., Mihail Ralea — «ministru la Washington» — vorbește despre problemele economice și politice ale țării.

Ralea se bucură de succesul stabilizării monetare și de «minunata recoltă» de porumb, care ar fi produs peste 500.000 de vagoane, din care *o bună parte pentru export*. Statul, zice Ralea, va putea astfel pune mâna pe devize !

Despre arestări, vajnicul «democrat» pretinde că ele înfățișează o luptă politică *normală*. Cuvântul e nenorocit. După cum imbecile trebue

să pară învinuirile aduse lui Maniu că ar fi fost în fruntea unei organizații fasciste, legionare și reacționare.

Dintre toți foștii mei «colegi», Ralea a fost totdeauna cel mai îndrăzneț, mai ușuratec și mai neobrăzat. A comis, cu exces, toate lașitățile. A lovit, fără nevoe nici rost, în toți foștii prieteni. Schimbările lui la Față au dovedit la el nu numai o lipsă desăvârșită de credință, dar și cea mai cumplită mojicie sufletească. Totul e fals la acest politician de rând: dela «intelectualitatea» lui culeasă la Paris (ceea ce nu l-a împiedecat să declare în «Viața Romînească» a lui Stere, a doua zi după ce s'a întors din Franța, că «nu mai există cultură franceză !»), dela «talentul» lui atât de îndoielnic, care nu l-a ajutat să scrie nicio lucrare desăvârșită, nici chiar un articol cu miez ! — până la «democratismul» său pe care l-a slujit când pe culoarele «Adevărului», când în brațele doctorului Ley! Caracterul de «normalitate» pe care îl atribue arestării lui Maniu, e o faptă rea care se potrivește cu desfășurarea întregii sale cariere politice.

[.....]

Luni, 8 Septembrie

Discursul lui de Gaulle la Bayonne. O cuvântare pe linia nouă a Generalului, — un nou atac, temeinic și curajos formulat împotriva primejdiei sovietice. Generalul *a priceput* ceea ce se întâmplă la Răsărit — are cuvinte foarte tari de astă dată cu privire la umilințele și suferințele impuse de Sovietici popoarelor răsăritene —, atitudine care se potrivește cu cele ce mi-a scris în scrisoarea primită la 1 Septembrie. A priceput de asemenea că ceea ce se întâmplă azi la Răsărit, se va putea întâmpla mâine în Apus, *că primejdia e în mers* și că nu e altă problemă mai gravă și mai urgentă care se pune azi tuturor puterilor occidentale, decât *problema sovietică*.

De aceea, spre deosebire de majoritatea bărbaților politici, care își ascund capul în nisip — din oportunism sau din lașitate — Generalul revine necontenit, cu vorbe tot mai grele, tot mai stăruitoare, asupra unei primejdii pe care o denunță cu aceeași bărbăție cu care a denunțat odinioară primejdia hitleristă.

E de netăgăduit că în ciuda acestei atitudini curajoase — și atât de folositoare ! — popularitatea Generalului, foarte mare încă în popor, nu a crescut în cercurile conducătoare. Dimpotrivă. Cârmuitorii și parlamentarii amintesc necontenit netăgăduitele greșeli ale Generalului, pentru a îndepărta din viața publică pe acest «out sider» care amenință să dea peste cap atâtea «situații» personale, abia așezate. Cuvântul de ordine e: de Gaulle a pierdut prestigiul ! În realitate, prestigiul unui bărbat politic atârnă de atitudinea lui față de *realități,* — și în vremi turburi, — față de primejdiile reale care amenință lumea. În această privință, de Gaulle e din nou *cel dintâi bărbat al țării sale,* fiindcă e acel care prețuește cu cea mai mare și mai bărbătească luciditate, realitatea în față. De aceea se va putea impune cu cel dintâi prilej: fie că atitudinea lui va întări «rezistența» acelor care se află acum la putere, fie, în caz de turburări bolșevice, că jrezența lui la putere va fi cerută de întreaga națiune.

Luni seara, masă la Albert Pictet cu generalul Vallury, comandantul forțelor franceze din Indochina, care a fost rechemat la Paris acum câteva zile. Tânăr și foarte cultivat, generalul este unul dintre cei mai buni militari ai Franței, face o impresie excelentă.

Mirecuri, 17 Septembrie

[.....]

Generalul Rădescu mi-a trimis (ca și celorlalți semnatari ai actului dela Geneva) o scrisoare cerând formarea unui comitet — adunarea într'un grup unitar a tuturor Românilor de bună credință din Străinătate — și alcătuirea din sânul Comitetului a unui comitet de conducere mai restrâns. Cele două propuneri dintâi exprimă dorințele și sugestiile mele. Propunera din urmă e de «origine» necunoscută. Răspund că sunt de acord cu cele două dintâi, iar în ce privește propunerea nr. 3, aș dori ca în locul unui singur comitet restrâns să se desemneze de către comitet două delegații: una pentru a îndruma acțiunea noastră în America, cealaltă în Europa. Un supra-comitet de două persoane, una în America, cealaltă în Europa, ar putea, păstrând un contact strâns între ele, coordona această acțiune. Am cerut ca acest răspuns să fie adus la cunoștința tuturor prietenilor.

[.....]

Luni, 22 Septembrie

[.....]

Vizita lui Fărcășanu. Vorbim de organizarea Românilor în străinătate.

[.....]

Marți, 23 Septembrie

Nicolae Petkof a fost spânzurat astă noapte la Sofia. Așa dar, «justiția» bulgară și-a desăvârșit opera, în ciuda protestelor anglo-saxone și unor declarații umanitare franceze, iscălite în ceasul cel din urmă de Léon Blum și Herriot, la îndemnul lui Mauriac.

Dimitrof a făcut cum a știut și cum a vrut ca să apere «independența» și «interesele superioare» ale țării sale. Odată va fi spânzurat și el... Crime ca cele împlinite ieri la Sofia nu rămân fără pedeapsă. Până atunci, sălbăticia cârmuitorilor răsăriteni (cuprinși de o firească și îndreptățită groază) va crește necontenit. Pentru a întări «regimul» va fi nevoe de noi crime. Nimic mai crunt ca un mișel care se crede nevoit a dovedi că nu se teme!

Miercuri, 24 Septembrie

Am căpătat reînnoirea vizei pentru Statele Unite. (Această operație atât de simplă — avusesem o viză, anul trecut, care a expirat la 4 Septembrie — a ținut mai bine de două luni. De ce ? Cine a avut interes să împiedece sau să amâne venirea mea în America ?) Îmi voi putea acum duce la împlinire voința mea de a pleca la 10 Octombrie, pe vasul italian «Vulcania», la New York.

«Reacțiunea» anglo-saxonilor împotriva crimei lui Dimitrof a fost peste măsură de slabă. Departamentul de Stat dela Washington a publicat o notă în care amintește purtarea curajoasă a lui Dimitrof când a fost judecat de nemți, învinuit fiind că ar fi dat foc Reichstagului. Acum, încheie nota americană, rolul frumos îi revine lui Petkov... E o admirație de care Petkov ar fi dorit, de sigur, să fie scutit !

Nu se fac asemenea «finețe» cu niște banditi. Iar dacă «nota» americană ținea negreșit să pomenească despre procesul Dimitrof sub

naziști, trebuia să meargă până la capătul raționamentului și să arunce vina pe nemți. În adevăr, dacă Hitler spânzura pe Dimitrof, poate scăpa nevinovatul Petkov.

Primesc în Rue des Granges, unde suntem pe cale să ne reinstalăm (după patru luni de vreme uimitor de frumoasă, petrecută la Castelet), vizita lui Vintilă Brătianu și a lui Alexandru Moruzi. Îi duc la Castelet pentru dejun. Vorbim despre organizarea acțiunii noastre. V. B. îmi face o excelentă impresie (cum îmi făcuse acum două zile și Fărcășanu !). Scăpat din țară cu avionul, împreună cu Moruzi și cu Matei Ghica, care se mai află în Turcia, lucrează acum ca inginer în Franța.

Sâmbătă, 27 Septembrie

[.....]

Executarea lui Petkov a stârnit în presa elvețiană un val de sinceră și curajoasă indignare. Cele mai multe ziare liberale au veștejit cu cuvinte grele și tari mârșăvia comisă la Sofia. Amicul Payot a iscălit în «Journal de Genève» un articol neobișnuit de violent.

În presa din Franța, vai, reacțiunea e mult mai domoală. Cei mai mulți ziariști și publiciști francezi par să urmeze un cuvânt de ordine: fiți concilianți pentru a feri lumea de un nou războiu ! — Și de aceea se întrec unii pe alții, dovedind un neîngăduit spirit de conciliațiune.

Într'o asemenea atmosferă de «toleranță» față de «capriciile» URSS-ului (atmosferă pe care notele de blajină protestare ale guvernelor occidentale nu isbutesc s'o turbure !) mă îngrozesc când mă gândesc la procesul Maniu care va începe în curând...

De pe acum au început să curgă în presa de extremă stângă minciunile și cele mai grosolane falsuri. La Paris, «Frontul democratic românesc» pregătește întruniri pentru a lămuri lumea despre «crimele» lui Maniu și ale celorlalți patrioți români.

Până mai ieri, poporul se strângea ca să protesteze împotriva minciunii. Azi, minciuna ține întrunire pentru a cere — pe cale «populară»— capete nevinovate. E «progresul» de care se vorbea la «conferințele geneveze».

Maria Parfenie

PĂMÂNTUL MEU

pământ fără continuare pământ disperat plâns de arborele exilaților
eu m'am rugat câteva nopți ca să pot visa satul părinților mei
și în patul meu răsucit la maximum
au gemut războaie încă necunoscute
metișii jumătate sticlă au înghițit capetele camarazilor mei de liceu,
pământ fără continuare
sterilă cântare a unei femei împărțite.

PRIMĂVARĂ

inimioară inimioară
tu ești făcută din sfoară
munte'n calea fraților
gazda spânzuraților
ceruită ca să-ți intre
dracu'n camerele sfinte
și cu cât mai mult mă doare
dracii râd și popa moare.
Domnului i-am spus ce am:
m'a orbit cu'n pat de han.
La câne i-am zis în aprile
și-a murit în două zile.
Îi zic fierului atunci
și rămân fără de prunci
eu și umbra amândoi
inimioară ochi de zoi.

POMELNICUL MORȚILOR ÎNAINTE CA MORȚII SĂ PRINDĂ DE VESTE

Ioana lu'Măria născută Berghezan,
fata dintâi a preotului Suhu
găsit despicat în noaptea de Paști cu o față la Apus și
cealaltă la Răsărit,
către casa lu'Paraschiva născută Amin
găsită sub apă după ce apa s'a tras din case,
care când avea zece ani a vorbit cu o sfântă
despre un om cu coaste luminoase;
Lina lui Matei, născută cu trei mâini,
degetul arătător către țară
la care toate jivinele satului și caii
se trăgeau iarna să moară,
care are o fată nebună fugită de pe glie
despre care unii spun
că-i urâtă și că scrie poezie,
Maria.

PATRU FERESTRE CU NUME

Frenezia de a scrie despre o apă care fuge, despre un timp
care lasă goale fetele și îmbogățește memoria lor albă
cu obiecte, obiecte, obiecte.
Patru ferestre cu patru nume de înțelepți
odihnesc în viermuiala din cetate
aplecată pe o rouă lacomă în carne.
Un fior câte o clipă trece
o transmisie din coardă'n coardă până'n Domnul,
prin memoria frumoaselor cetăți...

Theodor Zuca

ȘI DINCOLO DE ZĂRI

Ziua tace cu crengi uscate
și e pace târzie, de prisos.
Pe pământul pustiu lumina
cade ca o cenușe...
Schelete întemnițate
se desfac din încheieturi — os cu os —
Putrezi, netrebnice cătușe.
Și dincolo de zări
se descoperă o nesfârșită singurătate...
Nu mai e vreme
să treacă, să vină în zadar.
Ziua tace cu crengi uscate
și e pace târzie, de prisos,
Din hotar în hotar...

NISIP, NISIP...

Avem atât de puțin de vorbit!

Valurile vin din larguri-himere
și pururi din cântecul lor neîmplinit
se lasă-afund epave de tăcere...

Din zare în zare
Cerul ne înconjoară cu însingurare.

Avem atât de puțin de vorbit!
Vite pe țărmuri: nisip, nisip...

Lagărul de exterminare nr. 1, Midia, 1950-1954.

Ștefan Gheorghe Theodoru

PENTRU EI

Când, de pretutindeni, umbre noaptea-și strânge,
În imensa beznă văd un câmp de sânge
Și o lume 'ntreagă pusă'n rând să poarte
Pietre mari de moară, propria lor moarte.

Noapte după noapte, ce-am văzut odată
S'a 'ncrestat pe ceruri. E-o hidoasă pată
Veșnic ce revine ochilor și minții,
Ca simbol al trudei și al umilinții.

Șirul trece 'ntruna, fără de oprire.
N'are cin' să-i plângă, cine să se mire.
Nimeni nu le vede-a ochilor izvoare,
Mâinile căzute, frântele picioare.

Noapte după noapte le-am ieșit anume,
Chiar în drum, strigându-i pe toți după nume.
Le-am atins și brațul, trupul lor de iască,
Dar n'a stat nici unul nici să mă privească.

În această noapte i-am oprit stând cruce
Dela ei să aflu ce îndemn îi duce,
Și atuncea unul m'a privit înfine
Și-am simțit cuvântu-i:
— Ce faci pentru mine ? !

Mircea Eliade

BUCUREȘTI, 1937

Capitol dintr'o carte de amintiri

In strada Palade 43 aveam un apartament la etajul II — ultimul etaj — și o grădină plină de trandafiri în față. Strada era liniștită, cu case încă frumoase, clădite pe la începutul secolului. In 1935, cred că singura casă «modernă» era cea în care locuiam. Imi plăcuse mai ales pentru ferestrele ei mari, ocupând întreg peretele, și pentrucă se afla la vreo 15 metri departe de stradă. In încăperea cea mai spațioasă îmi instalasem biblioteca. Succesul de librărie al *Huliganilor* îmi îngăduise să cumpăr rafturi noi, așa că acum toți pereții erau acoperiți de biblioteci.

In iarna 1936 s'au tipărit ultimele capitole din *Yoga* și cartea a apărut la începutul primăverii, editată de Fundațiile Regale și Librairie Orientaliste Paul Geuthner. Trecuseră șapte ani de când începusem să scriu primul capitol, într'o după amiază fierbinte, în camera vastă din Ripon Street, înainte de a fi fost invitat de Dasgupta să vin să locuiesc la el, în Bhowanipore. Cu toate lacunele și imperfecțiile ei, unele explicabile prin inexperiența tinereții, altele datorite dublei traduceri a câtorva capitole (din englezește în românește și din românește în franțuzește), *Yoga* a fost considerată ca o contribuție importantă la înțelegerea tehnicilor mistice indiene. Aproape toți marii orientaliști ai timpului, dela Jean Przyluski și Louis de la Vallée Poussin la Heinrich Zimmer, V. Papesso și G. Tucci, au scris recenzii favorabile. Numai

Paul Masson-Oursel a publicat o notiță cam în doi peri în «Revue Philosophique». Mai târziu am înțeles de ce: pregătea și el o carte despre yoga, pe care, totuși, n'a apucat s'o scrie decât după vreo 15 ani. Ce e mai interesant: îndată ce-am ajuns la Paris, în toamna 1945, Paul Masson-Oursel m'a invitat să țin o conferință despre Yoga la Institutul de Indianistică dela Sorbona. De atunci și până la moartea lui, vreo zece ani în urmă, în tot ce publica despre yoga mă cita ca «mare autoritate mondială», alături de Dr. Jean Filliozat.

Dar, evident, numai recenzia pe jumătate negativă din «Revue Philosophique» a fost cunoscută la București. Și nu mă îndoiesc că descoperirea ei a fost primită cu un suspin de ușurare, dacă nu chiar cu bucurie, de câțiva din foștii mei profesori și mulți din colegii dela Universitate, ca să nu mai vorbesc de nenumărații esseiști și gazetari care, pentru motive diferite, nu credeau în seriozitatea mea științifică. Bănuiesc că majoritatea detractorilor mei nu puteau crede că autorul romanelor de succes și prolificul gazetar care eram pe atunci putea fi în acelaș timp «savant». Probabil că la cei tineri era și oarecare invidie: li se părea că avusesem prea mult noroc, dela călătoria în India până la succesul lui *Maitreyi* și popularitatea pe care mi-o câștigasem la Facultatea de Litere. In orice caz, cu mult înainte de apariția recenziei lui Paul Masson-Oursel apăruseră notițe răutăcioase atât în periodicile de stânga, cât și în cele de dreapta. Pentru naționaliști, *Yoga* era lipsită de interes pentrucă nu se ocupa de «realitățile românești». Pentru gazetarii de stânga, *Yoga* n'avea valoare pentrucă o scrisesem eu, asistentul lui Nae Ionescu și colaborator al «Cuvântului», deci, «om de dreapta». Imi amintesc de o notiță a lui Oscar Lemnaru (căruia, cu patru ani mai înainte, îi publicasem primele articole la «Cuvântul»): spunea că intrând într'o librărie a dat peste cartea mea, a răsfoit-o și a înțeles imediat că nu e interesantă; de aceea nici nu s'a mai ostenit s'o citească. Această rea-credință l-a indignat pe Constantin Noica și l-a făcut să scrie articolul din «Revista Fundațiilor Regale»: *Yoga și autorul ei.* Noica invita criticii și gazetarii români să se ocupe exclusiv de producția mea literară și esseistică, adăogând că opera mea de orientalist și istoric al religiilor le este — și le va rămâne — inaccesibilă. Le vorbea de biblioteca mea, le amintea de anii mei de studiu în India și îi dojenea, în felul lui inimitabil, că încearcă să judece *Yoga* cu bruma de «experiență indiană

pe care o dobândiseră citind *Maitreyi*». Era încă o ilustrație a celebrului lui *adagio* că «nu știm decât ceea ce am învățat».

Detractorul meu cel mai fanatic, cel care n'a obosit să mă urmărească și să mă atace ani de-a rândul, era Anton Dumitriu. Il cunoscusem doar în treacăt. Era pe-atunci un tânăr înalt și cu o figură oarecare, dar, după câte îmi aduc aminte, blândă, aproape fără expresie. Știam că era teozof și se proclama ultima încarnare a Contelui de Saint-Germain. Am aflat mai târziu că era liberal și se interesa de filozofia științei. Când mi s'a spus că a scris un articol în care ar fi «dărâmat» *Yoga,* am refuzat să-l citesc, pentru simplul motiv că cineva care nu cunoaște nici măcar alfabetul sanskrit și nu citește decât franțuzește, nu putea avea acces la niciun text yogic și ignora aproape tot despre filozofia indiană. (Pe atunci, singurele monografii serioase despre gândirea indiană erau cele apărute în germană și engleză).

Probabil că Anton Dumitriu și-a închipuit că-i voi răspunde. Văzând că trec săptămâni și eu nu dau semn de viață, a pus articolul într'un plic, a mai adăogat alte texte recente împotriva mea, și mi le-a trimis acasă. Am desfăcut plicul, m'am uitat la semnătură și am zvârlit totul la coș. Dar autorul nu s'a dat bătut. A continuat să-mi expedieze tot ce scria împotriva mea. Ii recunoșteam scrisul și zvârleam plicul la coș fără să-l mai deschid. A recurs atunci la o altă stratagemă, mai subtilă. Imi telefona o «tânără admiratoare» și mă întreba «ce înseamnă yoga», adăogând că Anton Dumitriu nu e de acord cu mine în articolul din «Lumea Românească» (sau altă publicație) pe care tânăra admiratoare tocmai îl citise, și întrebându-mă ce cred despre articol. Ii răspundeam că-mi îngădui să nu cred nimic.

Poate că totuși m'ar fi iertat dacă n'ar fi intervenit un incident penibil. Asta se petrecea trei ani mai târziu, în primăvara 1939, când eu nu mai eram de mult «răsfățatul autor», nu mai țineam cursuri la Universitate, iar Anton Dumitriu fusese numit de Ministrul Instrucției, A. Călinescu, suplinitorul catedrei de Logică a lui Nae Ionescu. Eram la Poșta Centrală, făcând coadă la ghișeul pentru scrisori recomandate. Când deodată văd că domnul de lângă mine îmi zâmbește prietenos și-mi întinde mâna. — Nu știu dacă vă mai aduceți aminte de mine, îmi spune. Sunt Anton Dumitriu. — Cum să nu, i-am răspuns zâmbind, strângându-i mâna. — Imi pare bine că v'am întâlnit, continuă.

Voiam de mult să vă spun că regret atitudinea mea. — Ce atitudine? l-am întrebat, foarte sincer. (Avusesem atâtea necazuri în ultimii doi ani încât uitasem cu desăvârșire atacurile lui Anton Dumitriu). — Vreau să spun, continuă încurcat, articolele în care v'am atacat. — Iartă-mă, i-am spus (și eram și eu, foarte sincer, încurcat), îmi pare rău, dar nu le-am citit...

Din fericire, tocmai în clipa aceea îmi venise rândul la ghișeu, așa că, zâmbind, i-am întors spatele. Am aflat mai târziu că începuse din nou să mă atace. Ce e mai amuzant, în anii războiului, în timp ce eram consilier cultural, la Lisabona, Anton Dumitriu, «om de stânga», redactor la «Timpul» lui G. Gafencu, continua să mă atace. Apoi, în 1946, la Paris, am auzit că venise și el, cu o comisie petroliferă. Era acum foarte bogat, și întrebase câțiva Români, vechi parizieni: cheltuind un milion de franci pe an, în câți ani crezi că pot cuceri Parisul?

*

Inchinasem *Yoga* memoriei Maharajahului Manindra Chandra Nandy și profesorilor Nae Ionescu și Surendranath Dasgupta, singurii pe care-i consideram «maeștrii» mei. Dasgupta nu mi-a confirmat primirea exemplarului pe care i-l expediasem; dar doi ani mai târziu mi-a telegrafiat din Roma întrebându-mă dacă ne putem întâlni, la București sau în Italia. Se va înțelege mai târziu de ce nu ne-am întâlnit.

Nae Ionescu răsuflase ușurat când a văzut teza tipărită. Insista acum să termin ediția Hasdeu, ca să mă pot consacra pe deantregul cercetărilor de istoria filozofiilor și tehnicilor orientale. Ii plăcuse mult prima fasciculă din *Alchimia asiatică*; știa că lucrez la *Cosmologie și alchimie babiloniană* și se arăta interesat de interpretarea pe care o dădeam științelor pre-empirice. Imi spunea că asemenea cercetări pot constitui o foarte utilă, și sugestivă, introducere în filozofia culturii.

N'am înțeles asta decât mai târziu, dar nu mă îndoiesc că neașteptata popularitate literară de care m'am bucurat între 1933 și 1938 a dăunat creației mele științifice. Nu pentrucă aș fi consacrat prea mult timp și energie literaturii. Dar, fără să-mi dau seama, eram impresionat de atitudinea negativă a multora dintre profesorii și colegii mei. Trebuia, deci, cu orice preț, să le dovedesc că nu sunt numai un «scriitor de

succes», că sunt, de asemenea, «om de știință». Cum majoritatea lor nu aveau niciun mijloc să controleze validitatea cercetărilor mele de istoria religiilor și filozofiilor orientale, eram nevoit să le arăt «documentele» pe care-mi întemeiam interpretările. Intotdeauna am iubit erudiția — dar cred să n'aș fi abuzat de ea dacă n'aș fi știut că numai o exibiție masivă de documente și bibliografie putea convinge pe cei dela Universitate. Dacă n'aș fi fost scriitorul de succes din tinerețe, foarte probabil că producția mea științifică și filozofică de atunci ar fi fost mai elegant prezentată. Tocmai pentrucă scrisesem *Maitreyi,* nu-mi îngăduiam, în *Yoga* sau *Alchimia asiatică,* să scriu «frumos», clar și cu puține note și referințe. Ce este încă și mai grav: nu-mi îngăduiam să gândesc până la capăt rezultatele la care ajunsesem. Mi-era teamă să nu fiu acuzat că «generalizez» prea repede, sau că citesc în documentele pe care le utilizam o «interpretare personală». Aproape toate ideile pe care le-am dezvoltat în cărțile publicate în franțuzește după 1946, se aflau deja *in nuce* în studiile scrise între 1933-1939. Dar în afară de o mână de cititori — e drept, de calibrul unui Nae Ionescu, Lucian Blaga, Mircea Vulcănescu sau Constantin Noica — nimeni n'a înțeles că în acele cărți de extravagantă erudiție se elaborează o nouă interpretare a miturilor, simbolismelor și religiilor arhaice și orientale.

*

Continuam să asist la toate cursurile lui Nae Ionescu, devenite parcă și mai populare în Universitate de când se cunoșteau ideile politice ale Profesorului. Ne întâlneam de asemenea aproape în fiecare zi la «Cuvântul». Deși ziarul fusese suspendat de doi ani și jumătate, Nae Ionescu continua să plătească chiria localului și salariile câtorva redactori. Profesorul era neschimbat: senin, ironic, generos, ascultându-ne pe rând păsurile, optimist, curios de tot ce se întâmpla în jurul lui, interesat de tot ce făcea fiecare din noi. Niciodată n'am înțeles pe ce se întemeia speranța lui că mai curând sau mai târziu «Cuvântul» va putea reapare. Cu «Palatul» se afla în cei mai proști termeni. Avea dușmani nu numai printre oamenii politici și gazetarii de stânga, ci mai ales printre cei de dreapta.

Mă întreb câteodată dacă Profesorul nu s'a lăsat înșelat de speranțe deșarte cu prilejul editării volumului *Roza vânturilor*. Vorbindu-i într'o zi despre cronicile dramatice ale lui Nae Ionescu, Alexandru Rosetti m'a asigurat că e dispus oricând să le publice la «Cultura Națională». L-am consultat pe Profesor și, spre mirarea mea (știam că nu vrea să publice cărți alcătuite din articole) mi-a dat consimțământul. Dar după ce-am adunat o bună parte din cronicile lui dramatice din «Cuvântul» anilor 1923-25, am înțeles că volumul risca să-l deservească: reprezenta numai un aspect al activității lui multilaterale de filozof, critic și gazetar. L-am convins să-mi îngăduie să includ o serie de articole teologice și de critică istorică și socială. Am întocmit astfel un volum destul de gros, pe care l-am însoțit de o post-față. Titlul volumului l-a ales Nae Ionescu. Imi închipuiam că va avea un mare succes de librărie. M'am înșelat. Prima ediție, de 4000 exemplare, s'a epuizat doar după câțiva ani. Destinul a vrut ca această culegere de articole și foiletoane să fie singurul volum de Nae Ionescu publicat în timpul vieții lui...

*

Venise vara, anotimpul în care îmi plăcea să scriu «literatură»: era felul meu de a mă odihni, de a visa, de a mă bucura de vacanțe. Pe de altă parte, aveam nevoie de bani ca să pot lucra 5-6 săptămâni la Stadt-Bibliothek din Berlin, să pun la punct *Cosmologie și alchimie babiloniană*. Contractul cu Ciornei mă obliga să-i mai dau încă un roman. Ii făgăduisem urmarea la *Huliganii, Viață nouă*. Incepând să scriu, mi-am dat seama că acest ultim roman al trilogiei va avea mai multe volume. Scriam acum pe cel dintâi, *Stefania*. Scriam după obiceiul meu, dela începutul după-amiezei până seara și apoi între 11 noaptea și 3-4 dimineața. Mă culcam în zori, uneori după ce răsărise soarele, și dormeam până la prânz.

Venea adesea să mănânce cu noi Mihail Sebastian. Era acum redactor la «Revista Fundațiilor Regale» și se lupta și el cu un roman, *Accidentul*. Mă întreba «cum merge», și nu știam ce să-i răspund. Scriam mai greu ca altădată, dar nu asta mă deruta — ci *tempo*-ul prea lent al acțiunii. Parcă n'aș fi scris un roman, ci o prezentare monografică a unui grup de personagii oarecare, în centrul cărora trebuia să se înalțe, ca venită

dintr'o altă lume, Stefania. Voiam cu orice preț să evit ritmul nervos, precipitat, al *Huliganilor*. Cum *Viață nouă* ar fi putut cuprinde între 1200-1500 de pagini, îmi spuneam că dacă dela începutul primului volum acțiunea se precipită, romanul va fi lipsit de densitate. Trebuia, deci, să «frânez» cât pot personagiile, să încetinez acțiunea. Așa cum mi-o închipuiam eu, Stefania era un personaj excepțional, dar tot amânam episoadele din care cititorii ar fi putut înțelege asta. In primul rând, amânam întâlnirea cu Petru Anicet. Poate că, fără să-mi dau seama, eram eu însumi înspăimântat de cruzimea acestui «huligan» exemplar, și încercam să prelungesc pe cât puteam «raiul» în care trăia Stefania. Intr' adevăr, până la întâlnirea cu Petru Anicet, Stefania ar fi putut apare ca un personagiu de *roman rose*: avea toate calitățile. Nu era numai frumoasă și inteligentă, dar avea un soț tot atât de excepțional, de care era încă foarte îndrăgostită; era bogată și iubea bogăția în care crescuse, care-i îngăduia să călătorească, să-și cumpere tablouri și cărți scumpe, să se împrietenească cu atâția oameni pe care-i admira, la Paris, la Roma, la Barcelona. La toate acestea trebuia să renunțe, și renunța ca într'un vis, știind că-și distruge soțul, își înstrăinează copiii, și sperând totuși că, printr'un miracol, totul va rămâne neschimbat, ca la început. Şi după ce va mărturisi tot și va alerga la întâlnirea fixată cu Petru, îl va aștepta zadarnic. Petru o va întâlni pe «Nora», prostituată de mahala, legătura lui din prima tinerețe, ajunsă acum mare cocotă, întreținută de un moșier fantast și pregătindu-și debutul la un teatru de revistă, — o va întovărăși în apartamentul ei și vor petrece apoi până dimineața, colindând amândoi din cârciumă în cârciumă.

Așa trebuia să înceapă, cu sfârșitul, marea dragoste a Stefaniei pentru Petru Anicet. Căci, evident, după acea noapte de așteptare Stefania se va despărți de Anicet, dar va continua să-l iubească. Ani de-a rândul îl va ajuta, îl va încuraja, îl va susține mai ales în opera lui de creație, amenințată de legătura lui cu Nora. Volumele următoare din *Viață nouă* aveau să descrie lupta lui Petru Anicet (dar și a Stefaniei) cu propriul lui geniu, care-l ispitea cu un număr nesfârșit de posibilități de a compune *Ereticii*, opera la care visa Petru încă din adolescență și care trebuia să «proclame» în limbaj muzical descătușarea omului contemporan de orice dogmă, lege sau comportament prestabilit. Daimonul îl stăpânea uneori cu atâta furie încât, zile și nopți de-a rândul, Petru scria

ca un somnambul. Stefania și rarii auditori ascultau fascinați fragmentele, — dar uneori chiar în fața lor Anicet înțelegea că greșise sau că ar putea face mai bine, și relua totul dela capăt, cu o altă tehnică, utilizând alte mijloace. Aproape prin miracol *Ereticii* a putut fi încheiată în câțiva ani după întâlnirea cu Stefania (lucrase la ea vreo cinsprezece ani). Şi numai datorită Stefaniei, care izbutise să sustragă fragmente din versiunile condamnate (Petru ardea manuscrisele îndată ce nu-l mai interesau) și le arătase câtorva muzicieni, numai datorită ei *Ereticii* a fost executată, într'o seară de Noembrie, la Opera din București. Intr'una din lojele din rangul III, calmă, senină, frământându-și doar batista în mâini, Stefania asistase la triumf. In noaptea aceia i se va pierde urma.

Dar toate acestea aveau să se întâmple mai târziu, în volumele II și III din *Viață nouă*, împreună cu atâtea altele, căci în afară de personagiile din *Huliganii* aveau să apară în acest roman-fluviu un număr considerabil de personagii, din medii extrem de felurite (încercam cu orice chip să mă dezbăr de «intelectualii» *Intoarcerii din Rai*). *Stefania* lua sfârșit în noaptea în care Petru Anicet o reîntâlnise pe Nora și pornise cu ea să cutreere cârciumile din București. (Episodul trebuia să ocupe o treime din roman, pentrucă în această aventură, grotescă și totuși «inițiatică», asemenea unei rătăciri în labirint, cei doi vor întâlni tot felul de oameni și vor fi martori la scene care-și vor avea importanța lor în volumele următoare).

Intr'o lună de zile scrisesem vreo 200 de pagini, în care nu se întâmpla aproape nimic; nici măcar întâlnirea între Stefania și Petru Anicet. Mă lăsasem antrenat în prezentarea laborioasă a familiei soțului Stefaniei, în nesfârșite dialoguri între Stefania și copiii ei. Intârziasem mai ales prea mult asupra grupului de personagii pitorești și sinistre, gravitând în jurul protectorului Norei, straniu, lubric bătrân, care mă fascina prin comportamentul lui imprevizibil. De câte ori reciteam un capitol, mă întrebam care va fi reacția cititorului, dacă nu cumva va fi ispitit să lase cartea din mână. «Inspirația» începea să tânjească, și am întrerupt romanul. Trebuia în orice caz să-l întrerup pe la sfârșitul lui Iulie, când hotărâsem să plec la Berlin.

Intr'o zi am primit un telefon dela Gusti. Imi spunea că regele Carol se interesa de Oxford Group Movement și că ar fi vrut să mă trimeată ca observator la Congresul care avea loc într'o săptămână. Asta, pentrucă

vorbeam englezește și eram oarecum familiar cu problemele religioase. Ştiam că regele Carol mă cunoștea încă de când mă aflam în India, pentrucă îi vorbise de mine Nae Ionescu. Ştiam de asemenea că citise cu entuziasm *Maitreyi*. Nu bănuiam însă că-l mai interesam după ruptura lui cu Nae Ionescu. Deși pierdeam două săptămâni de lucru la Stadt Bibliothek, am acceptat. Pe de-o parte, voiam să cunosc Londra și Oxford; pe de altă parte, suma pe care mi-o punea Gusti la dispoziție îmi îngăduia să-mi cumpăr haine și foarte multe cărți.

Am plecat singur, Nina rămânând să mă întâlnească la Berlin după două săptămâni. Nu pot spune că în acea vară 1936 am cunoscut bine Londra. Am rămas doar câteva zile, pe care le-am petrecut în muzee și pe la librării și anticari. Am fost fericit cumpărându-mi aproape toată opera lui Frazer, pe care o cunoșteam de mult, dar care exista doar parțial, și numai în traduceri franceze, în bibliotecile din București. Mi-am cumpărat de asemenea două costume de haine, oarecum la întâmplare; mă oprisem în fața unei vitrine, șovăind dacă ar trebui să intru sau să caut mai departe, când cineva din magazin a ieșit și m'a poftit înlăuntru. Mi-am cumpărat ultima carte a lui Aldous Huxley, *Eyeless in Gaza* pe care am citit-o pe nerăsuflate. Imi aduc aminte că am sfârșit-o cu câteva minute înainte de a ajunge în Oxford.

Nu știam aproape nimic de Oxford Group Movement. Citisem doar o carte pe care mi-o dăduse Yvonne Wright înainte de plecare. (De fapt, ea îi vorbise regelui Carol despre Oxford Group Movement și îl convinsese să trimeată un «observator» la Congres). M'au pasionat ședințele lor de meditație și rugăciune, cu neașteptate și dramatice confesiuni publice. După câteva zile Frank Buchman m'a chemat la el și m'a întrebat dacă Mișcarea pe care o inițiase ar putea avea succes și în România. I-am răspuns, foarte sincer, că mă îndoiesc și am încercat să-i explic de ce. Tehnicile revoluționare pe care le folosea Mișcarea, în primul rând confesiunea publică și meditația-rugăciune cu carnețelul în mână, în așteptarea mesagiului (pe care Buchman credea că ți-l dictează, direct sau indirect, Dumnezeu), nu erau făcute să impresioneze pe Români. Pe de-o parte, confesiunea constituia, pentru ortodocși, una din principalele taine, și era greu de crezut că i s'ar fi putut substitui o confesiune publică. Pe de altă parte, rugăciunile și meditațiile făceau parte din viața liturgică a comunității de dragoste; anevoie s'ar fi putut

materializa în «mesagiile» notate de credincios în carnețelul lui de buzunar. Dar, evident, adăogam, asemenea tehnici adaptate condiției omului occidental modern, ar putea fi de oarecare folos pentru cei care s'au despărțit de mult de tradiția vie a ortodoxiei și trăiesc departe de orice viață religioasă. Pentru asemenea oameni, Oxford Group Movement, sau oricare altă experiență similară, ar putea constitui șocul inițial care i-ar introduce în sfera religioasă.

Cred să aceeași reacție a avut-o și Alice Voinescu, sosită câteva zile după mine. In orice caz, în ce mă privește, întâlnirea cu Mișcarea de la Oxford a fost plină de învățăminte. Am început să meditez asupra posibilităților de a trezi interesul omului modern, desacralizat, față de realitățile religioase. Oxford Group Movement era semnificativ și dintr'un alt punct de vedere: își dădeau întâlnire nu numai necredincioși de tot felul și credincioși aparținând diferitelor confesiuni creștine, ci și teiști din alte religii. Așa am cunoscut pe Evreul de origine română, Philip Leon, profesor la Universitatea din Manchester și autor, între altele, al unei admirabile cărți, *The ethics of power*. Pentru Philip Leon, Oxford Group Movement era singura, și ultima, șansă pe care o avea omul modern de a regăsi pe Dumnezeu. De aceea refuza să discute orice altă problemă teologică în afară de aceea a raporturilor concrete între Dumnezeu și om. (Refuza, bunăoară, să discute taina întrupării și christologia, sau tradiția judaică, Islamul, Vedanta, etc.).

Nu aveam de scris un raport în legătură cu observațiile mele, dar curând după aceea am publicat în «Revista Fundațiilor Regale» un articol în care discutam câteva cărți recente asupra Mișcării dela Oxford.

La Berlin am regăsit camera din Berlinerstrasse, în care locuisem în 1935, și aproape acelaș program: diminețile și după-amiezile la Stadt Bibliothek, nopțile lucrând acasă. Cum venise și Nina, ieșeam câteodată cu gazda să ne plimbăm în jurul Berlinului. L-am regăsit pe Argintescu, neschimbat. Acele săptămâni de August au trecut repede. Terminasem documentarea pentru *Cosmologie și alchimie babiloniană* și începusem să adun materiale pentru o monografie asupra originei legendelor, *La Mandragore*. La începutul lui Septembrie am plecat spre Leipzig, unde l-am întâlnit pe Anton Golopenția. M'a îndemnat să citesc *Philosophie* de Karl Jaspers și mi-a făcut o admirabilă analiză a tăriei și slăbiciunilor național-socialismului. Mi-a mai spus că dacă nu vor mai interveni

alți factori, în câțiva ani vom fi în război. Și că atunci, noi, Românii, vom avea o singură problemă: «cum să iernăm», cum să supraviețuim și din acest nou cataclism.

Ne-am oprit apoit la München, pe care-l vedeam pentru întâia oară, și am ajuns la Viena doar cu câțiva shilingi în buzunar. M'am dus la Legația României, să-l caut pe Lucian Blaga și să-l rog să-mi împrumute ceva bani. Dar Blaga se afla în concediu la Cluj, așa că în ziua aceea ne-am mulțumit cu un sandwich, pe o bancă într'un parc — și n'am mai mâncat decât după ce trenul a ajuns la granița românească.

*

Am recitit deprimat manuscrisul *Stefaniei*. Nu-mi închipuiam că eram în stare să scriu ceva atât de insipid. Credeam că orice ar face un «scriitor de talent», nu poate cădea sub un anumit nivel. A trebuit să recunosc că mă înșelasem. Textul era în bună parte inutilizabil. Mihail Sebastian nu voia să mă creadă; spunea că e vorba, probabil, de o criză de descurajare și-mi cerea manuscrisul, să-l citească și să-l judece și el. Poate că i l-aș fi dat, dacă n'aș fi înțeles că, bun sau rău, tot n'aș fi putut termina romanul la timp pentru a putea apare în toamna aceea. Trebuia, deci, să scriu altceva, un alt roman.

M'am întrebat dacă n'aș putea publica, refăcute și corectate, cele două manuscrise din adolescență și prima tinerețe: *Romanul adolescentului miop* și *Gaudeamus*. Dar Mihail Sebastian m'a îndemnat să renunț la această soluție facilă. Nu aveam dreptul, spunea, să public acum, când mă apropiam de maturitatea literară, încercări dintr'o epocă de imaturitate. Manuscrisele acestea vor trebui tipărite într'o zi, pentru interesul lor istoric-literar, dar nu acum, când nu împlinisem încă 30 de ani.

Mi-am dat repede seama că avea dreptate, și m'am hotărît să scriu un roman scurt, fără legătură cu «atmosfera» ciclului *Intoarcerea din Rai*, iar, pe de altă parte, fără incidențe autobiografice. După atâția ani de «literatură realistă», mă simțeam din nou atras către fantastic. Mă obseda o poveste al cărei personaj principal era o tânără moartă cu 30 de ani în urmă. Aparent, ar fi fost vorba de un «strigoi» — dar nu voiam să reiau nici tema folklorică, atât de populară la noi și la vecinii

noștri, nici motivul romantic al strigoiului (gen *Lenore*). In fond, nu mă simțeam atras de *acest* aspect al problemei. Dar mă fascina drama tristă și fără ieșire a mortului tânăr care nu se poate desprinde de pământ, care se încăpățânează să creadă în posibilitatea comunicațiilor *concrete* cu cei vii, sperând chiar că poate iubi și fi iubit așa cum iubesc oamenii în modalitatea lor incarnată.

Personajul meu, Domnișoara Christina, era o fată de moșier, ucisă în timpul răscoalelor țărănești din 1907, dar care se reîntorcea necontenit pe locurile unde copilărise și unde nu apucase să-și trăiască tinerețea. Evident, fiind «strigoi», nu-și putea prelungi această fantomatică și precară post-existență decât cu sângele animalelor dela conac și din sat. Dar nu acest motiv folkloric constituia punctul de plecare al dramei, ci faptul că Domnișoara Christina izbutise să «corupă», spiritualicește vorbind, pe o fetiță de vreo 10-11 ani, Simina, nepoata ei; izbutise, adică, să comunice cu ea în chip concret, învățând-o să nu-i fie frică de prezența ei «fizică». Deși încă un copil, Simina devenise, datorită acestei experiențe singulare, «matură» din toate punctele de vedere. Astfel că atunci când Domnișoara Christina se va îndrăgosti de unul din oaspeții dela conac, și va încerca să-l cucerească, fermecându-l la început în vis, apoi pregătindu-l să nu se trezească din farmec nici după ce-l va deștepta din somn, Simina va reflecta întocmai această «pasiune» și se va comporta față de Egor ca o femeie adultă. Nu era vorba de «precocitate» — sexuală sau altfel — ci de o condiție absolut anormală, creiată de corupția care rezulta din răsturnarea legilor Firii. Imi dădeam foarte bine seama de «oroarea» acestui personaj, dar tocmai asta voiam să arăt: că orice întârziere, împotriva Firii, într'o condiție paradoxală (o ființă «spirituală» comportându-se ca un trup viu) constitue un izvor de corupție pentru tot din jurul ei. Sub o înfățișare îngerească, Simina ascundea un monstru, și asta datorită nu cine știe căror instincte sau porniri aberante, ci, dimpotrivă, unei false «spiritualități», faptului că trăia pe deantregul în lumea Domnișoarei Christina, un «spirit» care refuza să-și asume modul lui propriu de a fi.

Trecând odată pe la editura Cultura Națională îi vorbisem lui Isaia Răcăciuni de *Domnișoara Christina* și, cucerit de titlu, mi-a cerut cartea. Cred că i-am dus manuscrisul două săptămâni mai târziu. Volumul a apărut la sfârșitul toamnei și și-a dobândit repede admiratori și detractori

tot atât de fanatici. Printre admiratori se numărau poeți ca Dan Botta și sceptici pasionați de fenomenul politic ca Mihail Polihroniade. Unii prieteni — bună oară, Anton Golopenția — recunoșteau că izbutisem să creez o atmosferă fantastică mult mai autentică decât în încercările anterioare din literatura română, dar regretau că nu utilizasem elementele folklorice. Cu câteva excepții criticii literari s'au arătat favorabili. Succesul de librărie a fost însă departe de cel al *Huliganilor*.

Curând, *Domnișoara Christina* a devenit ținta atacurilor lui Georgescu-Cocoș, redactorul «Neamului Românesc», care ducea de mai mult timp o campanie împotriva «pornografiei». Zi de zi Cocoș reproducea în «Neamul Românesc» fragmente din scenele în care se vădea «precocitatea» Siminei. Desprinse din context, citatele păreau adeseori penibile. Mai grav era faptul că N. Iorga atacase și el «pornografia» în literatură, și mă așteptam să intervină din nou, de astă dată exclusiv împotriva mea, utilizând nu numai citate din *Domnișoara Christina*, ci din toate celelalte romane, pe care auzisem că echipa lui Cocoș le citea acum cu creionul roșu în mână. Cum «Neamul Românesc» circula mai ales printre universitari, știam că mulți vor lua cunoștință de literatura mea exclusiv prin fragmentele «pornografice», și știam de asemenea cât de teribilă le va fi indignarea.

Astfel că, în preajma Crăciunului, situația amenința să devină tragicomică. Aproape nimeni nu mai vorbea despre romanul fantastic pe care-l scrisesem, despre meritele sau scăderile lui, sau despre posibilitățile și limitele literaturii fantastice în sine — ci despre «pornografia» *Domnișoarei Christina*. Ce e mai amuzant, eu însumi mă declarasem, în primăvara acelui an, într'o ședință extraordinară a Societății Scriitorilor Români, împotriva pornografiei ca mijloc de scandal și publicitate. Evident, ne-am împotrivit toți cenzurii prealabile și am proclamat încă odată drepturile scriitorului de a crea în conformitate cu propriile lui concepții estetice. In timpul discuției, am ținut totuși să precizez că există o problemă a scrierilor pornografice, deși, din fericire, asemenea produse nu erau semnate de scriitori responsabili. Am amintit câteva exemple din care se înțelegea limpede că anumiți autori, în majoritatea lor tineri doritori de scandal sau diletanți suspecți, ascunzându-se sub pseudonime, utilizau descrieri și scene erotice exclusiv pentru forța lor de șoc. Spuneam, deci, că noi nu ne putem solidariza cu orice autor

de proză pornografică. Această intervenție n'a fost pe placul multor membri ai Societății. Le era teamă că introducând asemenea distincții între scriitori autentici și amatorii de scandal, încurajam ideea cenzurii prealabile.

Astfel că acum, în iarna 1936-37, când devenisem ținta atacurilor lui Georgescu-Cocoș, scriitorii nu numai că nu-mi luau apărarea, dar își mărturiseau satisfacția că eram prima victimă a unei campanii în care eu, naiv, încercasem să introduc nuanțe și distincții. Șerban Cioculescu a publicat în «Adevărul» un foileton, *Fiecare pasăre...*, amintind intervenția mea la SSR și arătând, prin propriul meu exemplu, că distincția pe care voisem s'o fac între «scriitori» și «oportuniști» era impracticabilă. Articolul nu m'a convins. Știam că multe din romanele mele conțin scene de un erotism agresiv și sălbatec, dar le înțelegeam rostul. Personagiile mele erau în majoritatea lor «intelectuali» trăind oarecum în marginea «vieții»: sporadicele lor izbucniri sau excese sexuale erau de fapt o încercare deznădăjduită de a se incarna, de a-și dobândi o dimensiune vitală pe care nu o aveau. Nu cred că am scris o singură scenă erotică pentru simplul motiv de a «șoca» sau a dezlănțui un scandal literar care să-mi «lanseze» cărțile — așa cum se petreceau lucrurile nu numai cu «oportuniștii» obscuri din România anilor 1936-37, ci și cu alți scriitori străini de talent. (Bunăoară, Miller, ale cărui *Tropice* le bănuesc scrise din exasperarea unui autor nenorocos luptându-se să iasă din obscuritate). In ceea ce mă privește, situația era exact contrarie. Popularitatea pe care o dobândisem prin *Maitreyi* mă stingherea, și încercasem s'o reduc la proporții tolerabile publicând nu numai romane dificile, ca *Lumina ce se stinge* și *Intoarcerea din Rai*, ci și volume de esseuri sau lucrări științifice. Nu mă interesa succesul de librărie, ci crearea unui public al meu, care să urmărească întreaga mea activitate; îmi căutam cititorii «operei», nu pe cei ai romanului sau ai omului de știință.

*

«Scandalul» *Domnișoara Christina* avea să aibă consecințe neașteptate câteva luni mai târziu, în primăvara 1937.

In iarna aceea mă concentrasem cu toată vigoarea asupra ediției Hasdeu. Transcrisesem câteva mii de pagini, stabilisem variantele la

poezii, alcătuisem o bibliografie destul de întinsă. Lucram acum la prezentarea textelor și la introducerea generală. Ceasurile petrecute la Arhivele Statului, unde se aflau lăzile cu hârtii aduse dela «Castelul» din Câmpina, mă impresionaseră nespus. Erau sute și mii de pagini, unele doar cu câteva cuvinte scrise: «mesagiile» trimise de Iulia în timpul ședințelor spiritiste. Găsisem nenumărate reviste de linguistică, istorie și folklor, cu paginile netăiate. Bătrânul Hasdeu renunțase definitiv la toate pasiunile tinereții și maturității sale. Aveam uneori impresia că rătăcesc printre ruini.

Aș fi vrut să scriu o carte întreagă: *Hasdeu și contemporanii lui.* Dar pentrucă ediția trebuia cu orice preț publicată în acel an, m'am mulțumit să scriu o lungă introducere, prezentând biografia și concepțiile istorice, filozofice și politice ale lui Hasdeu. Cele două volume de *Scrieri* au început să fie culese în timpul iernei. Imi amintesc și acum biroul meu acoperit de șpalte și manuscrise, munca lungă, istovitoare, a corecturilor și verificărilor. Dacă aș fi putut lucra zi și noapte numai la această ediție a *Scrierilor* lui Hasdeu, aș fi terminat-o prin Martie. Dar aveam cursul și seminarul la Universitate, aveam de scris cel puțin un articol săptămânal pentru «Vremea» și unul lunar pentru «Revista Fundațiilor Regale». Aveam, în plus, conferințele în provincie — multe din ele organizate tot de Fundațiile Regale — iar nenumăratele cărți de orientalistică, istoria religiilor, literatură nu puteau rămâne prea mult timp necitite. Incă din timpul studenției primeam cărți și reviste dela mulți orientaliști și istorici ai religiilor, în bună parte italieni. După ce mă întorsesem din India, numărul autorilor care-mi dăruiau publicațiile lor crescuse simțitor. Acum, însă, după apariția *Yogei*, stabilisem relații cu încă vreo 20-30 de orientaliști, etnologi și istorici ai religiilor, și nu trecea săptămână în care să nu primesc cel puțin un volum sau un teanc de extrase. Mă legasem în deosebi de Ananda Coomaraswamy, J. Przyluski, Carl Hentze, C. Clemen, care aveau să colaboreze de altfel la primele fascicule din «Zalmoxis».

Pe de altă parte, editorul meu parizian, Paul Geuthner, îmi dăruia aproape toate noutățile, și eu le sorbeam pe nerăsuflate, scriind adesea lungi recenzii sau articole critice în «Revista Fundațiilor Regale». Majoritatea articolelor retipărite în *Insula lui Euthanasius* (1943) au fost redactate în anii 1937-1938. Fusesem invitat să colaborez la câteva

reviste străine de orientalistică, și tipărisem deja studii în «Asiatica» lui G. Tucci, «Religio» a lui E. Buonaiuti; «Journal of the Indian Society of Oriental Art», editat de Stella Kramrisch la Calcutta. Evident, foarte puțini cunoșteau această activitate științifică, datorită, poate, și indiferenței mele; căci nu trimeteam extrase din studiile publicate decât maeștrilor și colegilor mei din străinătate. In țară, mă mulțumeam să le dau lui Nae Ionescu și câtorva prieteni.

La 9 Martie am împlinit 30 de ani. Ca de obicei s'au adunat toți prietenii, dela cei mai vechi, ca Haig Acterian și Mihail Polihroniade, la cei mai proaspeți, Mihail Sebastian, Dinu Noica, Petru Tutea. Imi amintesc că au venit și N. I. Herescu, V. Voiculescu și Camil Petrescu; acesta din urmă uluit să descopere că nu aveam decât 30 de ani. Să fi simțit oare că se închide un ciclu? Știam, doar, că mă pregătesc să încep o nouă etapă, în care nu-mi mai puteam îngădui anumite libertăți, neglijențe sau erori. Publicasem 12 volume, editasem *Roza Vânturilor* iar *Scrierile* lui Hasdeu stăteau să apară, și-mi închipuiam că voi avea nevoie doar de câteva cărți, unele din ele deja în lucru, ca să se poată preciza deja contururile «operei». De abia după aceea, îmi spuneam, voi avea dreptul să mă «concentrez», încercând să scriu o carte, două, pe îndelete. Un singur lucru mă turbura: eșecul *Stefaniei*. Știam că-mi rămân de scris trei volume din *Viață nouă* ca întreg ciclul *Intoarcerea din Rai* să-și reveleze dimensiunile lui proprii. Nu puteam scrie mult decât în timpul vacanțelor de vară. Imi trebuiau încă două, trei veri numai pentru «literatură», dar începeam să mă îndoiesc că le voi avea ca până acum, în întregime...

In Aprilie, cele două volume masive de *Scrieri literare, critice și politice* ale lui Hasdeu erau deja culese și corectate, în parte chiar tipărite, dar încă nu încheiasem Introducerea și bibliografia. Directorul Fundațiilor Regale, Al. Rosetti, intenționa să scoată ediția de «Ziua Cărții», adică pe la sfârșitul lui Mai. Dar tot de «Ziua Cărții» voia și Ciornei să publice un roman. Poate aș fi izbutit să-l mai amân până la toamnă, dacă n'aș fi avut nevoie de bani, pentru călătoria la Berlin. L-am asigurat, deci, că va publica *Șarpele* de «Ziua Cărții». Asta însemna că trebuia să-i dau manuscrisul în două săptămâni.

Nu cred că voi putea uita vreodată acea primăvară 1937. In fiecare zi afară de Vineri și Sâmbătă, când țineam cursul și seminarul la Universitate, mă așezam la masa de lucru imediat după dejun, pe la două. Imi scriam articolul, dacă-l aveam de scris în ziua aceea, apoi mă apucam de ediția Hasdeu: dela 5 la 15 pagini (Introducerea, adnotații, bibliografie), până la 10-11 noaptea. Atunci curățam biroul și mă întorceam la roman. Scriam până la 3-4 dimineața, 15-18 pagini, pe care, uneori fără să le mai recitesc, le puneam într'un plic și lăsam plicul în fața ușii, la intrare, ca să-l poată lua băiatul dela tipografie, disdedimineață. In fiecare zi se culegea capitolul pe care-l scrisesem cu o noapte înainte.

Șarpele este singura mea carte scrisă fără plan, fără să știu cum se va desfășura «acțiunea» și fără să-i cunosc sfârșitul. Este, fără îndoială, produsul pur al imaginației. N'am utilizat nimic din tot ce știam, și mai ales aș fi putut ști, în legătură cu simbolismul sau mitologia șarpelui. Când am început această povestire știam un singur lucru: că un grup de bucureșteni, fără nicio aplecare către fantastic, s'au dus să petreacă noaptea lângă o mânăstire, și că un necunoscut, Andronic, întâlnit pe drum, le va spune la un moment dat: Vă rog să nu vă speriați, dar este aici, foarte aproape de noi, un șarpe... Restul l-am imaginat, mai precis: l-am «văzut», în 14 nopți, pe măsură ce se desfășura povestea. Când, în zori, mă duceam să depun manuscrisul în fața ușii dela intrare, știam destul de vag ce se va întâmpla în capitolul următor. In timpul zilei aproape că nu aveam timp să mă gândesc la Andronic și la șarpele lui. Când mă apucam de scris, nu aveam la îndemână decât câteva însemnări schițate în grabă în nopțile precedente; restul manuscrisului se afla la tipografie. Petreceam câtva timp cu ochii în gol, sorbind din prima ceașcă cu cafea și încercând să prind firul povestirii. Uneori mă apucam de scris plin de îndoieli, căci nu-mi aminteam cu precizie sfârșitul ultimului capitol.

Când am primit corectura în șpalte, aproape că nu-mi venea să-mi cred ochilor. Povestirea se depăna fără rupturi și fără repetiții, și dovedea o unitate stilistică pe care puține din cărțile mele o aveau. Ce mă încânta mai mult: reușisem «atmosfera fantastică» pe care o voiam, fără nimic «ocult» nici «simbolic», și fără rezonanța folklorică inevitabilă ca o fatalitate în literatura fantastică românească. *Șarpele* era scris așa cum îi «văzusem» începutul: o povestire cu personagii banale, venite să «petreacă» lângă o mânăstire, și antrenate fără voia, aproape fără știrea lor, într'o serie de întâmplări stranii, care până la urmă îi vrăjește și îi

transfigurează. «Fantasticul» se descoperea treptat, pe nesimțite, și într'un fel, aș spune, «firesc»; căci nimic extraordinar nu avea loc, niciun element supranatural nu intervenea ca să abolească lumea în care se născuseră și trăiseră până atunci personagiile mele. De fapt, lumea «fantastică» în care, datorită lui Andronic, s'au aflat după miezul nopții, era aceeași de toate zilele, — cu singura deosebire că-și descoperea acum o dimensiune în plus, inaccesibilă existenței profane. Era ca și cum lumea de toate zilele ar fi camuflat o dimensiune secretă pe care, cunoscând-o, omul își revelează totodată semnificația profundă a Cosmosului și modul lui autentic de a fi; mod de perfectă, beatifică spontaneitate, care nu e nici iresponsabilitatea existenții animalice nici beatitudinea angelică.

Fără să fi știut, fără să fi vrut, izbutisem să «arăt» în *Șarpele* ceea ce voi dezvolta mai târziu în lucrările mele de filozofia și istoria religiilor, și anume că, aparent, «sacrul» nu se deosebește de «profan», că «fantasticul» se camuflează în «real», că Lumea este ceea se arată a fi și totodată un cifru. Aceeași dialectică — evident, în contextul unei fresce epice de mari proporții — susține și *Noaptea de Sânziene*, începută 12 ani mai târziu, în 1949; cu deosebirea că de data aceasta nu mai era vorba de semnificațiile profunde ale Cosmosului, ci de «cifrul» evenimentelor istorice. Tema camuflării «fantasticului» în cotidian se regăsește și în câteva nuvele scrise mult mai târziu, bunăoară *La Țigănci* (1959) și *Podul* (1964). Intr'un anumit sens aș putea spune că tema aceasta constitue cheia de boltă a tuturor scrierilor mele de maturitate.

*

Șarpele a apărut, așa cum făgăduisem lui Ciornei, de «Ziua Cărții», aproape concomitent cu cele două volume din *Scrierile* lui Hasdeu. Nu cred că am avut răgaz să mă bucur că scrisesem o carte care mă mulțumea pe deplin și că, în sfârșit, scăpasem de coșmarul ediției Hasdeu. Cu puține zile înainte, Const. Kirițescu, director General la Ministerul Instrucției Publice, publicase în toată presa un comunicat oficial în care atrăgea atenția Rectorului Universității din București că eu, suplinitorul conferinței de metafizică la Facultatea de Litere, eram autorul anumitor scrieri «pornografice». Evident, era urmarea firească a campaniei lui Cocoș împotriva *Domnișoarei Christina*. Partea tragi-comică a comunicatului Ministerului de Instrucție era că fusese redactat tocmai de Const. Kirițescu, poreclit «Directorul cu canapea». A trebuit să dau în judecată Ministerul Instrucției Publice pentru calomnie, cerând un leu simbolic drept despăgubiri.

Acele luni de vară se numără printre cele mai stenice și mai glorioase din tinerețea mea. Căci de pretutindeni s'au ridicat glasuri ca să-mi ia apărarea. N. I. Herescu, Secretarul General al Societății Scriitorilor Români, a organizat un banchet la Capșa, în cinstea mea, cu Președintele Societății, Generalul Condeiescu, Liviu Rebreanu, V. Voiculescu, Ionel Teodoreanu și alți scriitori, invitând de asemenea pe decanul Facultății de Litere, Rădulescu-Motru, și mulți alți profesori, printre care îmi amintesc de Nae Ionescu, C. C. Giurescu, Al. Rosetti, O. Onicescu. Printre martorii mei la prima înfățișare dela Tribunal erau Nae Ionescu, Motru, Rosetti, Herescu. Nu-mi mai amintesc numele avocatului Ministerului, dar avocații care se înscriseseră în apărarea mea erau fără număr. Când m'am dus la Tribunal, impreună cu Nae Ionescu, la prima înfățișare, am întâlnit în sala pașilor pierduți pe una din cele mai strălucite studente ale mele, Mariana Klein (căsătorită curând după aceea cu un alt excelent student al meu, Mihail Șora). Avea pe-atunci părul blond, despletit, lăsat pe spate și în dimineața aceea părea o Valkyrie deznădăjduită. S'a apropiat într'un suflet de Nae Ionescu și l-a apucat de braț: — Domnule Profesor, trebue să-l scăpați!, a exclamat cu ochii în lacrimi. Nae Ionescu a liniștit-o bătând-o pe umeri. Când am rămas singuri, mi-a spus: — Dacă ai reușit să trezești asemenea devotamente printre studenți, nu mai am nicio îndoială de viitorul tău... — Numai să mă lase Ministerul în pace, i-am răspuns. (Nici nu bănuiam atunci cât de adevărat grăiseм...).

Curând după apariția comunicatului oficial, revista «Vremea» a publicat câteva pagini cu protestele studenților dela Facultatea de Litere și Filozofie. Erau manifeste neașteptat de îndrăznețe, urmate de sute de semnături. De atunci aproape toată vara, «manifestele» au continuat să apară în «Vremea»: dela studenții Facultății de Teologie, dela Politehnică, dela Facultatea de Științe și Medicină, în așa fel încât s'ar fi putut crede că e vorba de o campanie organizată de mine sau de redacția «Vremei». L-am întrebat odată pe Vladimir Donescu, directorul revistei. M'a asigurat că n'a intervenit nicăieri, și mi-a arătat maldărul de scrisori

primite în săptămâna aceea. — Imposibil să le public pe toate, a adăogat. Ar ocupa prea mult spațiu. Nu public decât semnăturile...

Nu mai mi-aduc aminte de toate amănuntele procesului. Știu că s'a amânat de vreo două ori, apoi, după pledoariile câtorva avocați ai mei, Tribunalul mi-a dat câștig de cauză. Ministerul Instrucției a făcut recurs. Toamna, când am deschis cursul, am fost primit cu aplauze atât de puternice încât am ridicat brațele și am implorat sala să se liniștească, de teamă să nu creadă rectorul că e vorba de o manifestație politică. Am mai avut o înfățișare la sfârșitul lui Noembrie, și procesul s'a amânat din nou. Apoi a intervenit dictatura regală și, în primăvara 1938, A. Călinescu a devenit ministrul Instrucției publice. Unul din primele decrete-legi pe care le-a promulgat suspenda din oficiu toate procesele pe care membrii învățământului le intentaseră Ministerului în ultimii ani. Astfel că n'am primit niciodată acea despăgubire simbolică pe care o cerusem. De altfel, în 1938, n'ar mai fi reprezentat nimic...

Dar aflasem mai de mult că Kirițescu nu era de loc mulțumit de cum se desfășuraseră lucrurile. Scopul comunicatului fusese să mă scoată, «cu scandal», din Universitate. Ori, decanul, C. Rădulescu-Motru, venise să depună în favoarea mea la proces, iar în Consiliul Universitar nu s'a găsit nimeni care să ceară excluderea mea din învățământ. Pe de altă parte, neașteptata, masiva, violenta intervenție a studenților dela toate Facultățile impresionase atât Rectoratul cât și Ministerul Instrucției.

... Și totuși simțeam că ne pregătim să intrăm în acea perioadă pe care o prevăzusem, și de care-mi era teamă, încă din anii studenției, perioadă pe care o numeam în sinea mea «timpul când nu vom mai fi liberi să facem ce vrem». Nu era vorba de nostalgia unei libertăți anarhice și anti-sociale, ci de libertatea de a crea în conformitate cu propriile noastre vocații și posibilități. In fond, libertatea de «a face cultură», singura care, deocamdată, mi se părea decisivă, în cazul nostru, al Românilor.

D. Bacu

MIORITICĂ

Strigătul fugar de dincolo.
Chipul schilodit de jocul falselor oglinzi
undeva furișate,
fără trup, fără chip, veșnic olandezul sburător
al apelor turburi, turbure conștiința, pe veci,
răvășită de viscolul furtunii ce'n mânie
neprefăcutul domn al negrelor păduri,
trezite din odihna cosmică
a stârnit, a hrănit, a crescut cu suc de ciuperci
amare, otrăvite ciuperci;
trupul sfinților alungați din calendare
de cuvântul închis în bumbi auriți,
în centuri de false hrisoave nici vechi;
ploaia neodihnei,
nimicitoarea ploaie amară, ploaie de sulf,
suc de ciuperci amare, otrăvite ciuperci
de câine, ciuperci
din facere, de-a lungul vârstelor, dela facere, poate
mult înainte, dela facere mai încoace încă mai mult.
Strigătul lung, fugarul strigăt;
ghem după mână drumul, marele drum, nefăcutul drum,
drumul ce duce unde nicicând, neștiut,
neștiut ca pulberea de pleoape purtată,
ascuns, colb de stinsă lumină, de-a lungul, de-a latul
purtat, colbul de pleoape ascuns, colb apocrif,
topită aramă, floare de lavă încinsă,
buzele arse, cântecul de foc nu s'arată
ghem după mână, drumul ce duce la
rază duce, neștiută, nevăzuta rază,
purificata rază în baia de hohote
purpurii, nespusele hohote rămase orfane

închise, pe veci închise, definitiv închise
în pieptul sfinților alungați din calendare
dela facere mai înainte, poate mult înainte,
dela facere mai încoace încă mai mult.

*

Strigătul orb, strigătul mut, strigătul...
Strunga-i departe, încă departe, mult mai departe...
ghem după mână drumul, ghem, dar cine
capătul din Inima Ascunsului să smulgă, să curme
piatra de piatră, mâna fugară;
drum a semnat, calea la strungă, piatră de piatră
sare să ducă, pită să ducă, mâna din drum.
Unde păstorul, unde turma, unde zăvozii,
unde vrăjmașul ?
drumul ghem după mână, după gând, după inimă,
foamea nicicând drumul la strungă n'a mers,
foamea pe drum s'a uitat, strunga-i departe
dela facere mai înainte, poate mult înainte,
dela facere mai încoace încă mai mult.

Cârja din jarul de-arțar duce
departe, încă departe, mult mai departe turma,
iarbă de iarbă, frunză de frunză, piatră de piatră
colbul de pleoape purtat, iată,
iată drumul ce duce unde nicicând neștiut.

Jocul de flăcări, Ciuleandră de umbre,
cântă furtuna din coarde, cerul din tobe,
topită aramă din flori, cântă,
cuvântul închis nu s'aude
unde-i cuvântul ? Cântă
iarbă de iarbă, frunză de frunză
pădurea cea neagră cântă, alb cântec,
cântă trupul sfinților surghiuniți din calendare.

Mare e hora, cerul și'ntinde pridvorul
strunga se'ntinde, turma horește
sfinții uitați sunt în horă,
arde cântarea
cântă din galaxii necuprinsul
cântec-fecior e Chemarea.

Unde e drumul, unde odihna ?
toate-s într'una și una în toate
și totul e horă și cântec și flăcări.

Nici turmă, nici soare, nici drum,
nici sare, nici piatră, nici apă,
totul furtună de cântec
și cântec de cântec topit în lumină
dela facere mai înainte, mult înainte,
dela facere mai încoace încă mai mult,

Pe un picior de plai
Pe-o gură de rai...

3-1965.

George Uscătescu

AUR

Un pom, un drum,
O scară'n cer, de aur,
Săgeată sângerândă,
Fulgerare aspră
A unui suflet
Mort de mult,
Infometat
De dragoste,

De spațiu,
De pajiști verzi,
De drumuri,
Şi de cer,
De aurite scări,
De tei înalți.
Un suflet săgetat,
Dor fulgerat,
De primăvară.
Un pom, un drum,
O scară'n cer, de aur,
Simboluri, trei,
Un suflet, unul.
Oh! câtă veșnicie
Doarme
Într'un gând!
Un gând drumeț,
Un gând stelar,
Un gând,
Un pom,
Un drum,
O scară.
Un gând,
Un cer
Şi
Aur,
Aur,
Aur.

August, 1965.

Paul Barbăneagră

PROASPĂT EPITAF-PASTIȘĂ PENTRU MINE ȘI LOGODNĂ

să plutim sub un cer cu ierburi
și cu vânturi bând din răcoarea lor.
să te simt covor
sub gândirea-mi oarbă;
nopților mințite'n somn și nenumite,
să mă chem dator.
(ca pentru o retragere cu torțe,
un lan de lumânări arde sub zăpadă,
hrănindu-ne cu ceara zăpezii).

mâine lacrămile multe
le vom șterge cu suspinul viu al norilor.

DUPĂ JUDECATA DE APOI

amfore și doine se întrec în mersul tău.
svâcnită e tăcerea dintre două legănări,
tainic scuturând în senin poamele anilor cu rod.
toacă de denie bat genunchii tăi, acum, pe albul paginii;
șoldul tău îngână suspinul,
rochița ta leagănă mângâieri,
azi prin codru, ca dogoarea unui anotimp,
amăgește frunzele în vârtejuri egale.
pașii tăi leagănă mersul vremii;

fiecare pas o fereastră, umbre și tăceri limpezind.
apele trupului tău se desprind în ecouri fierbinți
curbând sfios gândul meu.

veșnicind prin împreunare femeia,
un soare se coace în mine atotrăsărindu-te.

Mimnerm

(SEC. VII A. C.)

PRECUM O FRUNZĂ...

(Fragm. 2 Diehl)

Precum o frunză înverzită
In înflorita primăvară,
Când se învoaltă dintr'odată
Sub raza soarelui prielnic, —
Așa e omul: se desfată
O clipă 'n floarea tinereții,
Fără de-a ști cât rău sau bine-i
Sortiră zeii din tărie.
El e 'nsoțit, în scurta-i viață,
De Herele întunecate:
Una-i stăpâna bătrâneții
Și-a morții este ceealaltă.
Se duce rodul tinereții
La fel de grabnic ca lumina
De soare, pe câmpia 'ntinsă.
De-aceea-i bine ca, de 'ndată
Ce ni se duce primăvara,
Să nu mai fim, — ci să ne ducem.
Că multe rele după-aceea
Se nasc în inimile noastre:
Căsuța mea se năruiește
Sub dureroasa sărăcie;
Tu n'ai copii și, de-a lor lipsă,
Cobori în Hades, sub țărână;
Iar viața lui i-e mistuită
De-o boală grea, necruțătoare.
Nu-i om pe lume, cărui Zeus
Să nu-i menească nenorocul...

Din grecește, de
VICTOR BUESCU

Mihai Niculescu

SCULPTORUL CONSTANTIN ANTONOVICI

«Je sous signé certifi que Mr Antonovici Constantin a beucoup de talant pour la sculpture e travaille avec acharnement.

C. Brancusi
Paris le 9 mai 1951»

Documentul e probabil unic: după cunoștința titularului, Brâncuși nu pare să mai fi dat altcuiva o astfel de certificare. Importanța ei nu trebue desigur exagerată, nefiind vorba de o consacrare ci de recunoașterea unui *fapt*. Sculptorul l-a văzut pe ucenic lucrând «avec acharnement» în atelierul său — faimosul atelier din Impasse Ronsin, reconstituit acum în Musée de l'Art Moderne din Paris — și a spus ce a văzut, certificând astfel stăruința și râvna ucenicului.

Recunoscându-i darul, Brâncuși certifica în același timp talentul tânărului său ucenic: odată cu *faptul*, cert pentru el — al darului firesc — promisiunea care urmează a-l transforma într'o certitudine și pentru ceilalți, după cum va fi ținută. Recunoștea deci, implicit, că artistul era complet echipat. Evoluția lui Constantin Antonovici, în ultimii 15 sau 16 ani, ține vizibil promisiunea unui talent care se împlinește

stăruitor în opera sculptorului, câștigându-i tot mai multă substanță, identitate și justificare. Influența profundă și seminală a înaintașului pare să fi fost asimilată până în intimitatea motivărilor personale adânci ale gestului creator de artă.

Apariția lui Brâncuși în sculptură e socotită ca o ruptură sau ca un început, într'o măsură ce reiese, de pildă, din mărturisirea oarecum perplexă a cunoscutului critic de artă Michel Seuphor: «one is at a loss to assign him antecedents». Nu doar că artistul n'ar fi avut o ucenicie și n'ar fi fost permeabil unor înrâuriri — arhaismul grec și primitivismul negru — care au permis indicarea cel puțin a unei învecinări de climat, dacă nu și a înrudirilor posibile. Dar după ce Brâncuși abandonează, în 1908, realismul, «he was to follow his own path, — cum observă criticul citat — that would be likened to none other, that could be identified with no movement or art group marking the century, and that was pure spirituality».

În cazul discipolului nu era de așteptat o ruptură față de modelul său ilustru. De fapt, «drumul» lui C. Antonovici nu-și tăgăduiește originea, desprinderea inițială. Brâncuși refuzase, după cum se știe, invitația lui Rodin de a lucra în atelierul său. Explicația refuzului, pe care avea s'o mărturisească mai târziu — «nothing grows in the shade of giant trees» — sună ca un teribil avertisment. Dar acesta se verifică numai în realitatea observației, nu și ca metaforă, deoarece în planul creației artistice, «umbra copacilor uriași» e aceea care favorizează creșterea vlăstarelor tinere. Orice artist pleacă dintr'o «umbră», croindu-și propriul drum în lumina tot mai clară care-l va da la iveală *tel qu'en lui-même,* în văzul tuturor. Brâncuși însuși s'a desprins din ambianța artei folclorice românești, ale cărei urme rămân să fie identificate — și vor fi, probabil— în opera sa.

Arta populară a fost și ambianța natală a lui Constantin Antonovici, născut la 1911, în comuna Ştefan cel Mare, lângă Războieni și Valea Albă, din Moldova. Această artă, fie pastorală, fie țărănească, e rareori descriptivă. De cele mai multe ori, varietatea formelor naturale — frunze, flori, păsări — e sugerată de artistul popular anonim, prin repetarea sau alternarea unor motive stilizate în care putem recunoaște, de pildă: deschiderea ca niște raze a petatelor florii sau linia somnului, rotunjită închis, a păsării adormite cu capul sub aripă.

Motive sau elemente ale acestor stilizări — uneori și ritmul dispunerii lor, simetric repetat sau alternat — le putem urmări în arta lui Brâncuși: pe un plan al semnificațiilor, desigur, deoarece artistul socotea că «it is not the outward form that is real, but the essence of things». Astfel, realitatea dinăuntru a păsării, sub aparența-i statică vizibilă, este menirea ei spațială, întruchipată admirabil în MĂIASTRA: elanul mișcării, care întinde spațiul și îl desmărginește, odată cu circumscrierea calmă a formei care-l adună împlinit în limitele materiei pătrunsă de semnificație. Deci sculptorul pleacă dela esența presupusă dinăuntru al cărei chip, ca un filigran prin străvezimea aparenței, nu poate fi decât sugerat, dincolo de localizarea aparentă: adică în spațiul, material și ideal deopotrivă, unde se înscrie sculptura. E toată distanța care separă spiritualitatea artei lui Brâncuși, de naturalismul descriptiv.

*

Căutarea esenței lăuntrice, a semnificației ascunsă dincoace și proiectată dincolo de aparența formală, orientează și sculptura lui C. Antonovici, cu o consecvență vizibilă. Chiar în lucrări mai vechi, de factură naturalistă — BISHOP MANNING (1954), sculptat în marmora lespezii de pe mormântul acestuia (Catedrala din New York), sau BEETHOVEN (1946) — sobrietatea tratării poate indica începutul unei preocupări de a reține și reda esențialul — ideea statornică despre personalitatea celui care a însuflețit odinioară trăsăturile chipului vremelnic. În orice caz, ele arată siguranța meșteșugului acestui artist, în cioplirea directă. Măiestria lui se afirmă deopotrivă în modelarea PORTRETULUI FEMININ (1951), a cărui compoziție închisă îi accentuiază grația și intimitatea. Iar ICONOSTASUL (1957) Capelei comemorative Sf. Maria (St. Mary Memorial Pioneer's Chapel, Romanian Orthodox Episcopate of America), sculptat în lemn de stejar, ilustrează încă una din resursele talentului său, îmbinând aci, într'o sinteză personală, elementele unei arte tradiționale care a îmbogățit timp de sute de ani locașurile bisericești și locuințele țărănești din România.

Orientarea lui Constantin Antonovici se va preciza treptat, în sensul căutării formelor esențiale, printr'o serie de lucrări pe care le vom numi

pregătitoare și anticipative, chiar dacă unele sunt cronologic mai recente. Deosebindu-le astfel, nu recurgem la un procedeu arbitrar, căci evoluția sau experiența artistică — în sculptură ca și în pictură, în muzică sau literatură — este așa-zicând recurentă: artistul revine la răstimpuri asupra unor teme, chiar când ele par să fi fost definitiv realizate, reluându-le în versiuni al căror aparent «anacronism» nedumerește. Cazul lui Picasso, care la 80 de ani re-compune într'o asemănare «clasică» chipul omenesc, e tipic în această privință.

Inlăturarea detaliilor naturaliste identifică dela prima vedere pe C. Antonovici, situându-l în continuitatea artei lui Brâncuși, a cărui «special mission» — cu vorbele lui Henry Moore — «has been... to make us once more shape-conscious». La Brâncuși, căutarea formei pure, de o puritate ideală, avea să devină suprema năzuință a unei arte obsedată de aboslut, rafinată și austeră ca expresie.

În operele lui C. Antonovici, naturalismul formelor rămâne vizibil, mai ales în SWAN, RABBIT, FEEDING; naturalism care nu exclude umorul, implicit în exactitatea observației. Exemplele citate sunt neîndoielnic portretizări ale unor atitudini sau gesturi, prin însăși forma naturală care le identifică.

Există și un naturalism al ideilor, vizibil atunci când sculptorul le transcrie direct, uneori cu o sobrietate dramatică: THE WAR; alteori printr'un procedeu ingenios, poate prea vădit ca atare spre a fi convingător: THE SINGER. Tot astfel, HOMER încearcă să fie de fapt portretizarea ideii pe care ne-o facem despre poet. Atributul acestuia, lira — înfățișată de sculptor direct — permite identificarea poetului, însă printr'un adaos literal.

Portret al unei idei este și INDIAN HEAD, dar aci, naturalismul atributelor figurative — arcul, penele, fierul de lance — se integrează desăvârșit în planul compoziției, topindu-se totdeodată într'o superbă semnificație unitară ce se imprimă așa-zicând în spațiu și se impune văzului cu claritatea memorabilă a unei lozinci. De asemenea, CAPETELE DE FEMEI sunt portretizări ideale sugerând prin rotunjirea calmă și clară a formelor — mai revelator decât orice expresie individuală — *natura* feminității însăși. Semnificate astfel, formele simplu reprezentative se proiectează într'o identitate nouă, mai subtilă și unitară, solicitând participarea privitorului ce nu se poate opri de a asocia în

propria-i emoție, anonimatul acestor chipuri goale, cu grația «eternului feminin».

*

Deopotrivă cu semnificarea formelor, înscrierea lor în spațiu — dimensiunea proprie sculpturii — formează cealaltă preocupare de căpetenie a sculptorului. În INDIAN HEAD spațiul se concentrează c'o energie dinamică impresionantă — impresie la care contribue toate elementele compoziției — devenind chiar forma mișcării, conturată prin încordarea arcului. Iar în VULTURUL, deși indicarea aripilor e abia vizibilă, forma prelungă ca un zbor insinuat promite repaosului aparent al păsării un spațiu înalt, a cărui boltire o descrie linia capului arcuită sus. În aparenta-i nemișcare, VULTURUL se înalță mereu.

Dinamic încordat în prima compoziție, insinuare a înălțimii în cealaltă, spațiul se adună omogen ca liniștea somnului care ocrotește împlinirea calmă a formelor BUFNIȚEI din cele patru versiuni, în marmoră și bronz lucios. Cea de-a cincea, în bronz, ca un pendul oprit, poate sugera și încetarea timpului, odată cu odihna spațiului: timpul solar, al ochiului diurn, deschis rotund, care se închide simetric pe linia de somn din ochiul nocturn, alăturat. De sigur, e un fel de a «citi» sculptura mai degrabă literar, însă oricare va fi fost intenția artistului, realizarea ei rămâne esențial plastică.

Voi cita încă două exemple, supreme în această privință: MEFISTO și PEGASUS. Diabolismul celui dintâi se revelează deopotrivă în ascuțimea tăioasă a trăsăturilor feței, ca o mască, și prin repulsia tactilă pe care ne-o provocă aspectul sgrunțuros al capului divulgat pe marginea măștii, dedesubt și dinapoi. O personificare atât de complexă psihologic, rafinată și brutală în același timp, mi se pare și o îndrăsneală artistică suprem realizată, la limita unei arte atât de sobru figurativă. Limită ce nu poate fi definită, necum prescrisă, deoarece ea înseamnă pentru artist simplă direcție, sens — cu vorbele lui Cocteau: *jusqu'où on peut aller trop loin.*

Orice îndrăsneală este omologată prin biruință — cea artistică prin realitatea operei de artă. Potrivit sensului citat, artistul pare să fi mers «prea departe» în PEGASUS, însă nu dincolo de posibilitățile sculpturii, superior afirmate. Puținele detalii naturaliste ale compoziției sunt trans-

puse din planul aparenței figurative pe un plan de semnificații simbolice, fără ca simplificarea esențială a formelor să le *de-natureze*. Linia vertical ondulată a gâtului se arcuiește sus, la o înălțime spre care tinde și elanul aripilor, reținut. Stilizarea acestora prin trei inele sau discuri suprapuse proiectează virtual sensul inspirației mereu întoarsă asupra ei, sub rotunjirea frunții care-o adună înalt, dându-i identitate și cuprins. Realizarea temei evită deopotrivă anecdoticul și falsul mister, asociind voluptății plastice a formelor, demnitatea ideii care le perpetuiază într'o sinteză incoruptibilă. Această supremă vocație sculpturală cred că o afirmă arta lui Constantin Antonovici, cu autoritatea convingătoare a talentului.

Londra, Iulie 1962.

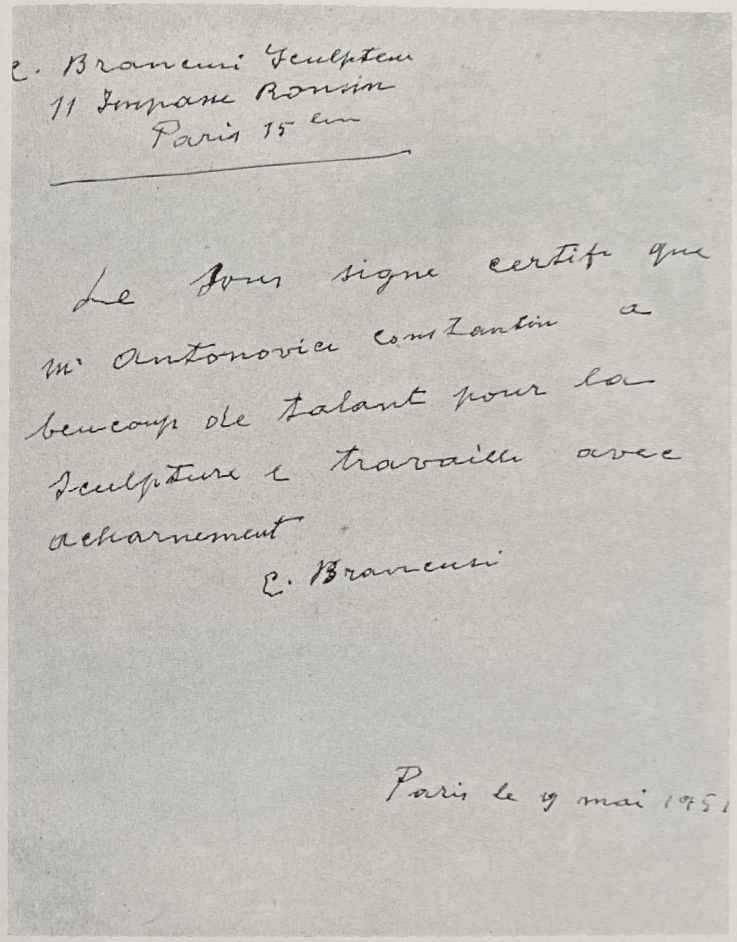
C. Brancusi Sculpteur
11 Impasse Ronsin
Paris 15 em

Je vous signe certifie que
M. Antonovici constantin a
beaucoup de talent pour la
Sculpture et travaille avec
acharnement
C. Brancusi

Paris le 9 mai 1951

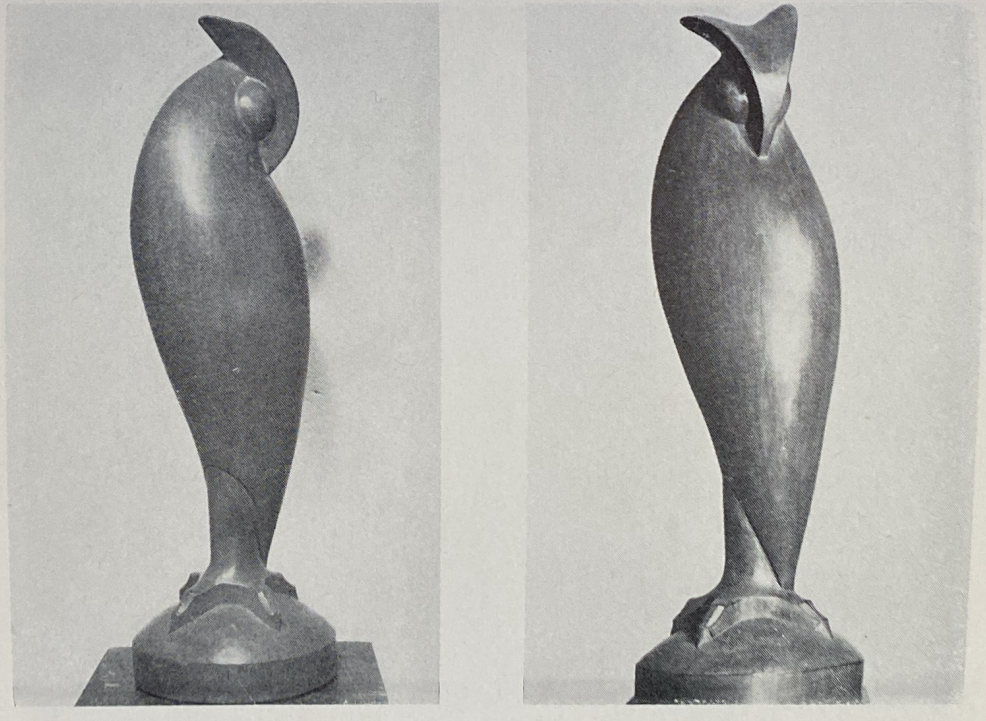

Bufniță dormind
Bronz, lucrat în 1948

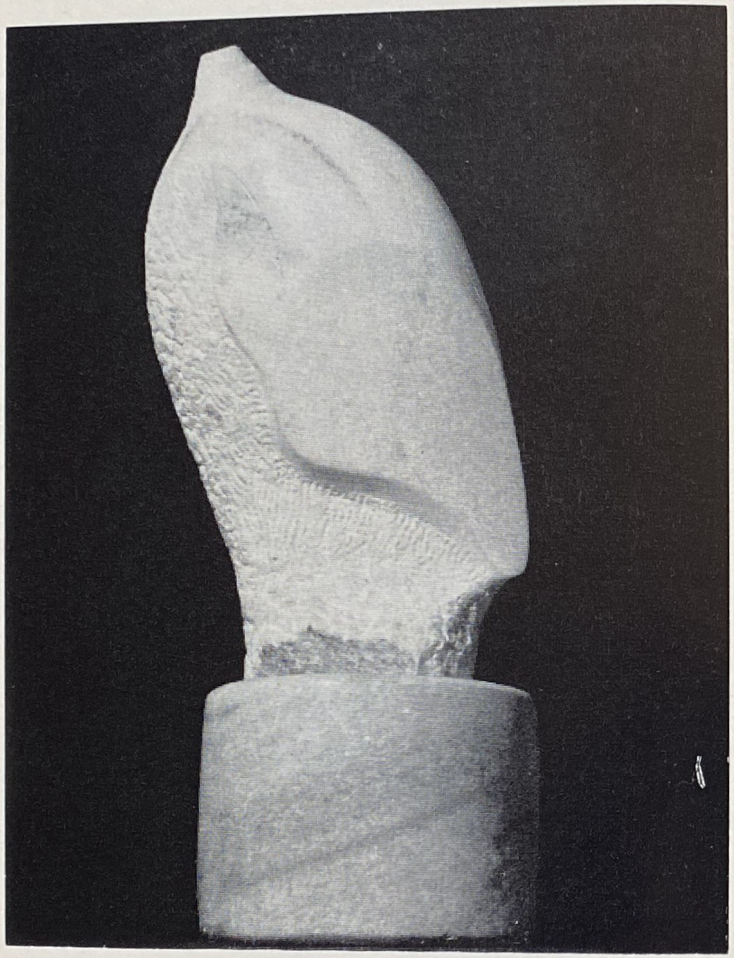

Mefisto

Pegasus
Marmoră, lucrată în 1961

Autoportret
Lucrat în 1957

Ion Pârvulescu

SUB LINIA CÂMPIEI

«... in monumento suo novo »
Mat., XXVII/LX

din amintirea spațiului trecut, din ce pustie împreunare de pustie
cuvântul cel din urmă-i cel din urmă început, sau vag acoperind, acuma
ca un platonician, sporit neloc de moarte'n amânarea-i ruginie
această veche, foarte veche rugă'n gând, peste priveghiu, și vie ce ne arde,

la margine de noapte străjuind, și'n mijloc de câmpie; cu iarba mică,
arsă de sub ***zăpada încă slujitoare, sub însorite*** *bale ca de aur dată*
precum tăcerii neculese'n veci, sub ceru 'ntunecării grele stândă, ziduri
de-a împrejurul așteptării, în mult departe ce rămâne'n jur de miez de
[umbră,

și-o apă cenușie, rece mai la dreapta clară, o apă limpede'n adânc;
[neîncepută
apă fără de adâncuri, sau ca de plumb zăcândă, o credincios Nemiș-
[cătoarea —

cum eu, la Mijloc, gol, din pieptu-mi care arde înțețit de — un vento
[di Soave
o, nevăzută mistuială a fierului din aste vremi de fier, de întunecare
mai alb ca neaua când se face, însuși fierul, și'nvăluit atuncea ca de o
răcoare lină, abia și dulce-atâta foșnitoare'n bunătatea Marei Dimineți,

ci marginea acolo, a nemișcatei ape acolo, nu dă mai jos abia de linia
[câmpiei,
și nici înghețul veciniciei nu este o suferință ce s'ar știe, o mâhneală —
cuvântul numai, peste umbrele uitării de-ar ține hangul, din fără de
sfârșita lui rostire a nerostirii blânde, din istoveala arsă a dumnezeirii,

în gura-mi când nisipul cel mai purpuriu s'ar stinge, iar axa nordului
[etern
sub tâmpla fulgerată a Dimineții când se-aprinde iarăși, cu iedera cea vie
desfăcândă, în timpi, desmoștenind cântarea sfârtecată a Persephonei
[negre
țipătul sugrumat al neființei dela început, opreala neființei dela urmă —

trupu-i dogmatic s'a suit la cer purtat de îngeri, tu încă sângeri, iarbă
care verde-mi ești a vămilor cetire de aramă, *ci peste linia de foc*
[rămâie-mi;

ci undeva de Siloé de mai șipotește încă, oarbă
beteala vie a lăcrimilor care au fost, purtând cu sine,

icoana unei palide cununi de lămâiță ce se șterge.

Mira Simian

NUFĂRUL

Și nuferii au dispărut
Doar umbre, sălcii mai există
În străvezia lumină
Regăsită o clipă.

Gârlă neagră la margine de maidan
Fumul, praful, cărbunele
Cărăbuși ai unei ape moarte
Acord surd.

Frunziș răsturnat în lac
Aripi de îngeri căzuți
Castelele cerului în ierburile Ielei.
Lăcuste sburând
Pașii Domnului
Frunzele verii plutind către toamnă.
Păuni de lumină:
Nuferii.

Văi, sate, drumuri, clopotnițe
Val vegetal vâslind către mal
Explozii violente
Flori arătând popasul.

Guri verzi de copii
Așteptând laptele norilor.
Faruri aprinse și stinse
Corole dispărând în apus.

Surâsul despărțirii
Pierdut în aburul locomotivei
Într'o gară
Unde o salcie de nori
Fumurie, tămâie stingându-se
Aplecată în oglinda neagră,
Așteaptă.

Capetele cailor
Orizont deșertat într'o undă

Ascultă
Semnalul cavalcadei
Pe tobele verzi,
Tipografia broaștelor în spre seară.

Zeița mării, Yamanjà,
Va sosi printre candelabrele
Unei delte nocturne,
Nufăr înălțat către cer
Cufundat în adânc.

Virgil Ierunca

DRUM

Sunt acolo și mereu în trecere
Printre rădăcini, printre oase
Întru și ies, olog cavaler
Sărat de foc în mijlocul drumului

Mă răsucesc spre miază-noapte, pucioasă
Mă răsucesc spre miază-zi, pucioasă
Prăsila neantului
Unu și divers
Stele strâmtorate
Păcate cântate

Acasă acasă acasă
Tăiați împrejur cercul
Pe Argeș în jos
Pe Argeș în sus
Descălecați și priponiți zimbrul
De cumpăna fântânilor secate
Aici
În origini și ore

Povestesc lacrămile

Rugăciune 'ngropată
Sub cireșul uscat
Suspină albinele
Tăgăduește locul

În fundătură așteaptă mușchii
Dincoace, timpul ieșit de soare

Păianjeni urziți din pânza păianjenului

Unde-s macii câmpiei ?
Unde vârtutea lor aprinsă ?
Prigoana paielor uscate
Pricepuților Pricepuților
Lăsați măgarul sălbatec să vină la mine

Cerșetorii și frații
Culeg de pe iarbă faptele bune
Varga Domnului
Mătasă obscură

Rândul de oameni-de-mai'nainte
Se culcă'n țărână
Călătorul spăimântătorul
Își ia inima'n ochi

Nu sunt eu acela

Să deschid judecată ?
N'am agerime nici cântar
Nu mă lasă copacii galbeni
Și mă împresoară copacii galbeni
Spânzurați de sângele lor
Moartea nu e'n carte

Să slobod fulgerul ?
Cerul nu e cer
În pământ ruginit-a ruginit
Inima voevodului neînserată

Rost de pâine și de vin
Din nimic și din amin

Binecuvântează scorpie
Milueşte-mă stăpâne
Cu falca și năprazna ta

Văzutele și nevăzutele căpătâie ale lucrurilor
Anii omenești
O, împărăție de lemn
O, depărtatele vânturi de primăvară

Emil Turdeanu

VASIL DRUMEV ȘI ROMÂNII

Ecourile lumii românești s'au împletit de vreme în viața scriitorului bulgar Vasil Drumev (1840-1901), printr'o amintire anecdotică a mamei sale și prin trecutul câtorva oameni care i-au împresurat copilăria.

Mama, de neam albanez, povestea că în casa mare unde a crescut, se găsea un ceasornic de perete: la fiecare oră, din inima mecanismului sunau bătăile, ca o voce: «branco-van»!, «branco-van !». Biografii au găsit explicația acestei bizare asociații a numelui românesc de Brâncoveanu, cu cadența molatecă a bătăilor de ceasornic, în generațiile de Arnăuți ce au trecut ca paznici în slujba domnilor și a boierilor români, de-a lungul secolului al XVIII-lea. Cu valul emigrației sud-dunărene provocat de războiul ruso-turc din anii 1806-1812, va fi fost dusă de părinții săi, în Muntenia, și copila abia de câțiva ani, Kerușa, care va fi mama lui Vasil Drumev.

Primii ani de învățătură, Drumev și i-a făcut în orașul său natal, Șumen. Dintre învățătorii săi, unul, Hristo Zlatiev Mihailov, trăise la București, se căsătorise cu o Româncă și de aceea era poreclit «Bucureșteanul»; altul, Ivan Andreev Bogarov (sau Bogarev), după ce studiase la Odesa și la Leipzig, și după ce scosese un ziar la Constantinopol, se găsea, la 1851, la București, unde tipărea pentru școalele din Bulgaria o *Scurtă geografie matematică, fizică și politică.* Când războiul Crimeii aduce închiderea școalei dela Șumen (1853), Bogarov apucă drumul Parisului, iar Hristo Zlatiev Mihailov îți găsește un loc de învățător la noi, la Alexandria.

Calea vieții lui Drumev urmează etapele tipice ale unui tânăr bulgar care aspiră să ajungă mai mult decât un «ciorbagiu» — adică un prieten al autorităților otomane — în satul sau în orașul său. Doi ani pierduți și alții vreo doi câștigați în școala redeschisă dela Šumen; la capătul lor, o bursă de studii la Odesa, și apoi călătoria pe mare, dela Constantinopol spre orașul celor mai entuziaste speranțe. La Odesa, ca elev al Seminarului teologic, se aprinde la flacăra revoluționară a unui Rakovski, care, părăsind țările române, se așezase în frumosul oraș pontic, unde-și continua efervescența literară și ideologică. În acest climat de dureri și de elanuri, de revoltă și de așteptare, în mijlocul unui mănunchi de compatrioți ce contemplau steaua libertății pe orizonturi străine, seminaristul de 18-19 ani scrie prima sa operă literară: *Familia Nefericită* («Nešastna Familija»), pe care însă o tipărește tocmai la Constantinopol, în 1860 (1). Nuvela, inspirată de realitățile tragice ale robiei turcești, pune față în față două lumi, una înnobilată de suferință, alta stigmatizată de toate viciile puterii; între aceste lumi se leagă un șir complicat de incidente, cărora sentimentalismul excesiv al autorului și abundența procedeelor romantice, le dă culoarea mediocră a melodramelor și a romanelor de foileton; lectura acestora se întrevede de altfel în numeroase episoade. Reținem din această povestire — cea dintâi în istoria nuvelei bulgare — tendința lui Vasil Drumev de a opune, într'un puternic contrast sufletesc, poporul bulgar unui vecin al său. La polul opus al virtuților bulgare vor apărea, pe măsură ce va crește experiența naționalistă a autorului, și ceilalți vecini: Grecii, Românii.

Șederea lui Drumev la Odesa a fost întreruptă de un episod caracteristic pentru idealismul generos dar naiv al emigranților bulgari din acel timp. Aflând că Rakovski încearcă să organizeze o legiune de luptători la Belgrad, Drumev părăsește Odesa și se înrolează în ceata marelui conducător (2). Revoluționarii nutreau speranța unui război sârbo-turc;

(1) Pentru toate lucrările comentate aici, am folosit ediția completă a operelor lui V. Drumev publicată de G. St. Pašev: *Săčinenija na Mitropolit Kliment Tărnovski*, t. I: *Povești, razkazi i drami*. Sofia, ed. Academiei Bulgare, 1926: VIII + 758 p. și VII pl.

(2) Activitatea lui Rakovski în România și în Serbia a fost studiată de curând de Tr. Ionescu-Nișcov, *Quelques aspects de l'activité de G. S. Rakovsky et de ses rapports avec les Principautés roumaines*, Romanoslavica, IX, 1963, p. 555-568.

de fapt, nu s'a ajuns decât la câteva salve trase de garnizoana turcă din cetatea Belgradului, asupra orașului, și la un simulacru de război «de poziție» în care, deși a durat vreo două luni (Iunie-Iulie 1862), n'a fost nicio ciocnire. Totuși, aventura era să-l coste pe Drumev, capul. Căci într'o zi, călcând peste o poruncă a lui Rakovski, s'a văzut condamnat la moarte de ambițiosul său șef. Totul părea încheiat pentru entuziastul nostru: n'a lipsit nici deportarea la locul execuției, când, un alt revoluționar mai dintr'o bucată, Stefan Karadja, văzând că nu-i de glumă, «puse mâna pe o sburătură grea și, îndreptându-se spre Rakovski, strigă cu glas mare și vârtos că dacă-l împușcă pe Vasile, îl va sdrobi și pe el cu sburătura».

Întoarcerea la Odesa a fost lungă și grea. Terminându-se banii de vapor la Galați, restul călătoriei, prin satele Basarabiei de Sud, Drumev l-a făcut pe jos. O nouă operă, *Elev și binefăcători, sau ce e străin rămâne tot străin* (partea I, 1864), amestecă fragmente biografice cu o intrigă tenebroasă, în care răutatea omenească revarsă toate încercările peste sufletul curat al unui tânăr bulgar, dornic de învățătură. Acesta, în cele din urmă, își găsește un liman de viață în orașul străin Primorsk (adică: «De lângă mare» = Odesa). Partea a doua, neterminată și publicată abia în ediția completă a operelor lui Drumev (1926), descrie întâmplările călătoriei dela orașul G(alați) până la Primorsk: drum aspru, făcut pe jos, cu hrană de pomană. Necunoscând limba satelor românești prin care trecea, pribeagul pierdea adesea calea, până când, după multe zile de mers, au început să-i răsară înainte satele bulgărești din Sudul Basarabiei: «Bulgarii ce locuiau acel ținut erau emigranți care au plecat din Bulgaria în diferite timpuri», — explică autorul.

Din anii studenției lui Drumev la Academia teologică din Kiev (1865-1869) datează tragedia în cinci acte, *Ivanku, ucigașul lui Asen I*. Ea opune, într'o paralelă ostentativă, lumea nobilă, generoasă, a țarului Ivan Asen I — de a cărui origine aromânească, însă, nu se pomenește nimic — și a apropiaților săi, față de intrigile țesute cu o genială perfidie de un sevastocrator bizantin și de fiica sa, amândoi prizonieri liberi ai Bulgarilor. Conflictul ajunge la apogeu când cel mai apropriat voevod al țarului, împins de o dragoste oarbă pentru fiica sevastocratorlui, își ucide stăpânul, iar cei doi uneltitori provoacă desmembrarea familiei regale. Potrivit concepției etice și naționaliste a autorului, drama se

rezolvă prin triumful dreptății, reprezentată prin solidaritatea dintre Dinastie și Biserică: fratele regelui, Petru, reușește să-și dovedească nevinovăția și să se ridice pe tron, datorită duhovnicului său, Ivan.

Drumev nu apucă să dea forma definitivă operei sale până în 1869, când, încheindu-și studiile teologice la Kiev, își caută în altă parte rosturile vieții. Din Principatele Române îi sosea zvonul unei mari idei care frământa cercurile emigranților bulgari. Românii își întemeiară, la 1867, o *Societate Academică*; vecinii dela Apus aveau și ei o «Societate a învățaților sârbi». O Asociație a scriitorilor bulgari din toate cuprinsurile țărilor ospitaliere, cu sediul la București, la Galați sau la Brăila, și cu o revistă care să reverse cuvântul învățăturii și reconfortarea speranței în patria robită, — acesta era planul cu care V. Stojanov încerca să înflăcăreze inimile conaționalilor săi dela Viena, Belgrad, Odesa și din centrele românești. Tânărul teolog Drumev devine colaboratorul său cel mai devotat. Prima ședință a societății se ține la Galați (25.IX.1869); celelalte, la sediul din Brăila. Președinte este ales istoricul Marin Drinov, dar cum acesta locuia mai mult în Rusia, conducerea efectivă a Societății revine lui Vasil Drumev, în timp ce lui V. Stojanov i se încredințează secretariatul.

Dar redactarea unei reviste nu era lucru ușor, mai cu seamă când anumiți conducători ai emigrației dela București nu înțelegeau să dea asociației care găsi de cuviință să-și așeze sediul în provincie, destulă încredere. Prima fascicolă a apărut în a doua jumătate a anului 1870, sub titlul *Revista periodică* («Periodičesko Spisanie»). Colaborarea lui Drumev se afirmă, dela început, capitală: studii pedagogice, recenzii, informații culturale. Nu vom reține însă din această activitate decât ceea ce poate interesa pe Români.

În același timp Drumev lucra la desăvârșirea dramei sale istorice, *Ivanku, ucigașul lui Asen I*. Un incident a adus la cunoștința publicului, poate mai de vreme de cum s'ar fi gândit autorul ei, această piesă. Dobri Voinikov, care-și câștigase printre compatrioți faima unui dramaturg talentat și fecund ([3]), tipărise și reprezentase la Brăila, în 1870, o nouă

([3]) Vezi cu deosebire Val. Gr. Chelaru, *Influențe literare românești în opera dramaturgului bulgar Dobri P. Voinikov*, Buletinul Institutului român din Sofia, I, 1, 1941, p. 107-181.

piesă istorică, *Velislava*. Subiectul dulceag și lipsit de orice viață scenică, n'a încântat pe Drumev, care și-a spus îndoiala cu privire la valoarea piesei, într'un ziar bulgar dela Constantinopol. A urmat o explicație între autor și critic, într'o cafenea din Brăila. Provocat, Drumev a răspuns că va da el o dovadă de ce înseamnă a scrie o piesă bună. Astfel se hotărî să scoată din tăcere, după o ultimă revizuire a textului, fructul inspirațiilor sale dela Kiev, tragedia *Ivanku*. Piesa a apărut tot la Brăila, în 1872, cu cheltuiala unui negustor bulgar cu stare, a fost reprezentată de mai multe ori și a cunoscut un meritat succes pentru epoca ei. Contemporanii i-au găsit și unele defecte, de sigur: lipsa motivării, sentimentalismul excesiv, schimbarea prea rapidă a tablourilor, anacronisme și greșeli de limbă. Chiar Voinikov i-a dat replica, într'o recenzie amănunțită. Piesa rămâne totuși cea dintâi realizare valabilă din istoria teatrului bulgar, după șubredele încercări ale lui Voinikov.

În 1881, Dobri Voinikov părăsește postul de învățător principal al școalei bulgare din Brăila și se mută la Giurgiu. Locul lui îl ocupă, ca director, Vasil Drumev. În această calitate, Drumev publică la Brăila o broșură întitulată: *Expozeu făcut de Comitetul administrativ al școalei bulgare din Brăila la prezentarea bilanțului anual al școalei, pe 1871--1872*. Dar activitatea intensă pe care Drumev o desfășura la Brăila în domeniul școalei, al teatrului și al publicisticei, avea să înceteze încurând, printr'o fericită promovare a carierei sale. După ruptura sa definitivă de Patriarhia dela Constantinopol, Biserica bulgară se reorganizează sub conducerea autonomă a unui exarh. Printre noii episcopi este ales și Vasil Drumev, care se instalează în eparhia Dobrogei, cu sediul la Tulcea, luând numele de Climent I. Astfel se încheie perioada de activitate a scriitorului Vasil Drumev în cuprinsul Statului român din acel timp: ea a durat aproape patru ani (1 Octombrie 1869—14 Iunie 1873).

Etapele biografiei lui Drumev nu ne mai interesează de acum. Amintim, pentru a încheia, că, la 1884, Climent I e înălțat la rangul de mitropolit al Târnovei. Luptele politice din tânărul Stat bulgar, înăsprite de nenorocirile războiului cu Sârbii și de dictatura severă a lui Stambulov (1887-1894), i-au atras un șir de persecuții și chiar exilul, într'o mănăstire. Căderea dictatorului aduce iarăși lumină în viața inimosului prelat, care-și continuă cu vigoare activitatea religioasă și literară. Moare în anul 1901.

*

Vasil Drumev n'a scris mult. A urmat doar ademenirea inspirației sale capricioase, la început cu gândul de a îmbogăți patrimoniul literar al țării sale și de a contribui astfel la ridicarea poporului bulgar; mai târziu, ca un joc plăcut al orelor libere. De aceea, multe din lucrările sale au rămas neterminate.

Povestirea *Bogdan și Zlatka* datează din epoca de viață la Brăila, sau în tot cazul din anii imediat următori. Începutul acțiunii se desfășoară «într'unul din orașele muntene de lângă Dunăre». O duminică de iarnă, spre înserat. «Toată Dunărea era acoperită cu o ghiață groasă, pe care puteai umbla ușor pe jos, călare ori cu căruța». Pe străzi, mulțime, copii. În fața bisericii Sfintii Arhangheli lume multă, ca la o sărbătoare neobișnuită. O ceată de panduri țin ordinea și dau pregătirilor un caracter și mai ceremonios. Din când în când, sosesc la ușa bisericii caretele cu invitați. Mai la o parte, așteaptă un taraf român. Se vede că va fi o nuntă frumoasă, de oameni cu stare. În mulțimea de strânsură, îngrămădită nu departe de treptele bisericii, se găsește și halvagiul Slavea, un Bulgar din regiunea Plovdivului, pripășit de vreo doi ani în orașul românesc. Sosesc mirii: frumosul ciocoi Manolachi și fiica bogatului boier M... Ceremonia nunții se desfășoară într'o atmosferă de fericire. La ieșire, pe când taraful cântă «Mulți ani trăiască» și mulțimea isbucnește în necontenite urale, ochii mirelui întâlnesc privirile stăruitoare ale halvagiului. Îl recunoaște: în aceeași clipă, halvagiul îi împlântă cuțitul în piept.

Am desprins câteva amănunte din primul capitol al povestirii, pentrucă descrierea nu e lipsită de oarecare vioiciune și pitoresc. Tradusă, ea ar putea figura onorabil într'o antologie a orașului Brăila. Urmarea acțiunii ne dă aspecte interesante din mediul românesc al vremii: atmosfera de continuă neliniște și de întâmplări senzaționale, provocată de incursiunile bandiților, ale «cârdjaliilor», care se perindau în voie pe cele două maluri ale Dunării. Adesea, când unul dintre ei era prins și închis, ceilalți năvăleau peste noapte și-l scoteau din mâinile pandurilor. În această atmosferă, vestea nenorocirii din pragul bisericii a făcut ocolul orașului, apoi s'a stins. După câteva luni, veni în oraș un procuror, trimis anume dela București. Dar la proces, Slavea n'a vrut să destăinuiască

motivul crimei. Povestea ne duce apoi în ocnă, unde Slavea își ispășește pedeapsa cu munca silnică pe viață. Aici, în mijlocul tovarășilor de suferință, într'o noapte, Slavea își spune întâmplările nenorocitei sale vieți... Dar acest fir de poveste nu-l putem urmări, căci se rupte înainte de a se înnoda cu acțiunea din primul capitol.

Narațiunea istorică *Țarul Ivan Alexandru* e brodată pe un interesant episod din legăturile dinastice româno-bulgare, în secolul al XIV-lea. Izvoare care n'au fost îndeajuns de lămurite până acum, spun că prima soție a lui Ivan Alexandru (1331-1371) a fost o Româncă, Teodora, fiică a marelui Basarab, Domnul Țării Românești. Căsnicia n'a durat, căci țarul, îndrăgind o Evreică, și-a îndepărtat soția și a luat în a doua căsătorie pe această străină de lege; iar pentru ca poporul să nu afle deosebirea, Evreica s'a botezat în credința ortodoxă, luându-și tot numele de Teodora. Acesta este sâmburele istoric al narațiunii, așa cum reiese din singurul ei izvor contemporan, *Sinodicul Țarului Boril* (4).

Povestirea mitropolitului Climent începe cu o lungă și documentată reconstituire a capitalei bulgare, Târnovo, pe timpul lui Ivan Alexandru. Pe când umbrele nopții învăluie orașul în tăcere, singură, regina veghează:

«Era o femeie încă tânără — cam de 35-37 de ani — dar cine o vedea în acel timp, nu putea să nu spună că e cu mult mai în vârstă. De multă vreme începuse să o roadă o adâncă și ascunsă durere. Fiică a mândrului Domn român Basarab, ea a moștenit dela tatăl său și mândria și caracterul lui independent; iar mama ei, o Româncă peste măsură de frumoasă, îi dăduse și părul ei somptuos, bogat și lung, și ochii ei mari, negri și înflăcărați ca niște cărbuni aprinși, și sprâncenele ei subțiri, îmbinate, și fața ei puțin negricioasă, dar foarte plăcută, cu buze roșii ca mărgeanul sclipitor și cu dinți albi ca mărgăritarul, și statura ei scundă cu forme pline, bogate. Doar într'o privință ea întrecea pe părinții săi, și anume: în înțelepciune. Avea și ea, ca și ei, o inteligență deosebit de ascuțită, dar inteligența ei era mai pozitivă, ceva mai practică, multilaterală și, într'o oarecare măsură, perspicace. Orice ar fi cugetat, ea cugeta din mai multe laturi, și mai cu seamă din punctul de vedere al rezultatelor practice pe care le-ar da pentru prezent și pentru viitor, lucrul la care se gândea. Tot astfel mândria ei înnăscută, precum și independența ei

(4) Cf. pentru acest episod româno-bulgar: P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, Buc., 1944, p. 33-35, și Émile Turdeanu, *La littérature bulgare du XIVe siècle et sa diffusion dans les pays roumains*, Paris, 1947, p. 3-4.

de caracter, se exprimau oarecum deosebit decât la părinții săi. Ea era mândră, dar în adâncul sufletului său. Când era atinsă în mândria ei, ea isbutea să-și ascundă amărăciunea, chiar dacă în taină suferea mult. Mintea ei practică îi dădea putere de multe ori, mai ales în fața marilor țeluri de folos general, să facă să amuțească glasul mândriei sale înnăscute și să-și înfrâneze firea sa independentă. În astfel de împrejurări ea suferea mult, dar răbda suferința cu tărie și cu liniște. În cele mai mari și mai amare înfruntări ce i s'ar fi adus, ea putea să-și ascundă gândurile și sentimentele lăuntrice, și nu numai cu o liniște deplină, dar și cu o deosebită bunătate feminină, să discute cu acel ce o făcea să sufere lucruri de care atârna binele celorlalți. În aceste împrejurări ea clătina din cap și uita îndată ocările. Dar rămânea neclintită și tare, când vedea că răul atinge fie oameni particulari, fie chestiuni generale. Şi atunci uita ocările ce i s'au adus personal, dar nu dădea înapoi, ci neputincioasă în fața persoanelor și a împrejurărilor mai puternice decât ea, suferea adânc.»

Urmează povestea, adusă de amintiri, a celor 15 ani de căsnicie: fericirea dela început și apoi înstrăinarea treptată a soțului, până în ziua când apăru în casă, fără știrea reginei, ca îngrijitoare a copiilor săi, în locul femeii credincioase cu care a venit dela părinți, o Evreică. Şi îndoielile frământă fără încetare sufletul mândrei regine, în noaptea acestui lung șir de amintiri triste... Din nefericire, și această narațiune, în care trecutul legăturilor româno-bulgare părea a se răsfrânge într'o expresie caldă, a rămas neterminată.

Pe lângă cele câteva drame istorice și povestiri întregi sau fragmentare din care am desprins ecourile de mai sus, i se mai atribue lui Vasil Drumev — poate fără temei — și o satiră socială mult mai legată de lumea românească. E vorba de «drama în cinci acte» intitulată, după numele protagonistului său, *Fudulescu*. Nici din această piesă nu s'au păstrat decât câteva fragmente, — destule totuși ca să ne dăm seama cam din ce fel de pănură era făcută.

Profesorul G. St. Paševv, editorul operei complete a lui Drumev, nu a crezut nemerit să publice piesa *Fudulescu* laolaltă cu celelalte lucrări ale scriitorului bulgar, căci, deși păstrată printre manuscrisele lui Drumev, unele deosebiri «de scris, de limbă și de conținut» ([5]) aruncă o îndoială asupra paternității ei. De aceea, Paševv a publicat fragmentele respective deosebit, într'o revistă teologică, *Duhovna Kultura*, Sofia, I,

([5]) *Op. cit.*, p. 603.

1920, p. 67-90 și 251-259. Din nefericire, în bibliotecile din Paris lipsește colecția primilor ani ai aceste reviste. Dar cum, odată cu aceste pagini vechi, am regăsit și un rezumat al piesei, pe care l-am întocmit pe când mă aflam la Sofia (1943), socotesc că nu e de prisos să-l fac cunoscut. Aceasta, cu atât mai mult cu cât niciun cercetător român nu s'a ocupat mai de aproape de opera lui Drumev ([6]) și, după câte știu, nimeni nu a semnalat la noi până acum existența acestei aspre — și pătimașe — satire, în care autorul, anonim sau nu, pretinde să zugrăvească defectele Românilor sub chipul câtorva personagii ce gravitează un jurul unui escroc de măritișuri, numit pe șleau *Fudulescu*.

Iată conținutul piesei.

Hagi Ganko e un Bulgar simplu, cinstit și muncitor, care cu truda unei vieți a isbutit să-și strângă o avere frumoasă. În jurul averii și a fiicei sale Mata, dă târcoale un Român, stricat până în măduva oaselor, Oprea Fudulescu. Fata se îndrăgostește repede de pețitorul ei, perfid și isteț, dar bătrânul se opune cu tot dinadinsul la o astfel de căsătorie. Fudulescu își cunoaște țelul: convinge pe Mata să fugă la el și smulge astfel consimțământul bătrânului. Sdrobit sufletește, Hagi Ganko nu supraviețuiește multă vreme umilirilor. Dar înainte de a închide ochii, el are cumințenia de a-și pune averea sub administrația Comunității bulgare. Văduva hagiului, Stefania, privește cu dragoste la ginerele ei: lucru firesc, căci și ea e tot Româncă. Astfel, în casă se formează două tabere: de-o parte clica Românilor, cu Fudulescu, mai îngâmfat decum l-ar arăta numele, soacră-sa Hagi Stefania, ușuratecă și orbită de orgoliu, și victima lor, naiva și blânda Mata; de altă parte, tabăra Bulgarilor, muncitori, cinstiți, economi, reprezentată prin sora Matei, Ruska, măritată cu un bărbat de omenie, Peio Dobrovici, apoi sora mai mică a Matei, Lina, și fratele lor, Petăr. Oprea disprețuește și insultă pe Bulgari; aceștia se apără cu toate puterile virtuților lor împotriva geniului demonic al intrusului.

([6]) Câteva rânduri biografice, la P. Constantinescu-Iași, *Studii istorice romîno-bulgare*, Buc., ed. ARPR, 1956, p. 71-72. O singură dată am găsit numele lui Drumev în indicele celor douăsprezece volume apărute până acum din revista «Romanoslavica», unde, în schimb, se publică mai multe studii despre legăturile româno-bulgare, datorite în deosebi lui C. Velichi.

Acțiunea piesei începe după moartea lui Hagi Ganko. Fudulescu, de curând venit în casă, încă nu și-a deschis tentaculele nenumăratelor sale vicii. Cu o artă desăvârșită, el continuă să atragă încrederea tuturor, precum și admirația nemărginită a soacrei sale. Când simte că și-a creat o poziție favorabilă în mijlocul familiei, Fudulescu dă prima lovitură: convinge pe soacră-sa și pe soția sa să retragă dreptul Comunității bulgare de a administra averea lui Hagi Ganko și să i-o dea lui în seamă. În această uneltire, el este ajutat de un avocat român, priceput să ungă rotițele ce scârțâie, cum ni-l arată și numele: Tintura. Ajuns în stăpânirea averii, Fudulescu pregătește a doua lovitură: încearcă să seducă pe sora soției sale, pe Lina, o fată frumoasă de 16 ani. În acest scop, el desfășoară în jurul cumnatei sale o intrigă atentă și sigură: îi aduce cărți de citit, precum: *Salonulu Dameloru civilizate* și *Secreturile Dameloru civilizate* ([7]); îi vorbește despre Franța, despre ideile moderne de educație, despre «civilizație». Ruska își dă seama de uneltirile lui Fudulescu pe lângă sora ei și încearcă să-l înfrunte, aruncându-i în obraz intențiile urâte pe care le-a avut și față de ea; apoi caută să deschidă ochii Linei asupra prăpastiei în care o atrage cumnatul ei. Dar Fudulescu e cinic. Se scutură de niște musafiri atât de inoportuni în casa lui, cum erau Ruska și bărbatul ei, impresionează și câștigă pe Lina cu amenințarea că se va sinucide dacă ea-l refuză.

Actul al treilea pregătește desnodământul. În cinci ani de viață pierdută, Lina și-a dat seama, treptat, de adevăratul caracter al amantului său. Acum îl urăște. În același timp apare în viața ei omul providențial, geniul bun, un Bulgar frumos și tânăr, Blagoe (*blag* = blând, bun). Ce contrast cu depravatul Fudulescu, pipernicit și istovit de vicii ! În zadar acesta încearcă să distrugă planurile de căsnicie ale Linei cu Blagoe, trimițând fetei scrisori anonime; ea recunoaște prea bine pe autorul lor și-l amenință că, dacă nu se va astâmpăra, îl va da pe mâna lui Blagoe. Lupta din conștiința Linei, între remușcarea păcatelor vechi și dragostea cea nouă, purificatoare, crește tot mai dramatic: mamă-sa n'o înțelege, fratele său, depravat și el sub influența lui Fudulescu dar revenit la viață curată sub influența lui Blagoe, n'o socotește demnă de

([7]) Aceste două titluri fanteziste și ironice sunte date și în originalul piesei, în limba română.

logodnicul ei și-i propune să ia de bărbat un Român gol de minte, înfumurat, anume Vânturescu. În același timp, ca o consecință a teoriilor lui Fudulescu despre libertatea individuală, Mata se simte tot mai împinsă de instinctul ei nesatisfăcut, spre logodnicul sorei sale; aceasta, cu atât mai mult cu cât bărbatul ei e istovit de viața desmățată pe care a dus-o la București cu banii agonisiți de Hagi Ganko...

Aici se opresc notele mele dela Sofia; probabil că și fragmentele păstrate din piesa anonimului răuvoitor.

Ocările nu se comentează. Le vărsăm la arhiva îngăduitoare a istoriei, alături de alte pagini, de aceeași aspră desamăgire sau ingratitudine, semnate de un alt întemeietor al prozei bulgare care a trăit și a scris la noi în voie, Ljuben Karavelov ([8]).

Vom preciza doar, pentru a fixa poziția literară a piesei, că tema «ginerelui fudul și risipitor» nu e o invenție a scriitorului bulgar: acesta a împrumutat-o dela Vasile Alecsandri (*Ginerile lui Hagi Petcu*: Hagi Petcu, socrul, fiind un Bulgar fanariotizat din România!), iar Alecsandri se știe că a prelucrat-o după Émile Augier și Jules Sandeau (*Le gendre de Monsieur Poirier,* 1854).

Iar desamăgirea sau ingratitudinea refugiatului politic față de mediul străin care nu-i dă destulă mulțumire, este și ea — o știm — un sentiment din categoria «vecinicelor reveniri».

ADAOS LA

«MANUSCRISELE ROBITE DE CAZACI, LA 1653»

Numărul precedent al revistei noastre s'a tipărit fără ca redactorii să fi putut dispune decât de o singură corectură. De aceea, în articolul în care am încercat să descriu drama care a pustiit, la 1652, sufletul Domniței Ruxanda Lupu, și jaful care a pustiit, la 1653, mănăstirile Moldovei, s'au strecurat câteva greșeli, unele de «condei», altele de «tipar», ce ar fi putut fi îndreptate ușor la a doua corectură.

([8]) Emil Turdeanu, *Ljuben Karavelov și Românii*, Cuget Românesc, Buenos Aires, VI, 1957-1958, p. 57-68.

Astfel, din paragraful al 3-lea dela pagina 119 a sărit un rând întreg, lăsând fraza fără înțeles. Se va citi deci: «Dar că Vasile Lupu a putut să dea o poruncă atât de grea, care însemna de fapt un început *de război cu aliatul de până mai ieri și un act de nesupunere față de suzeranul* comun, Sultanul, numai așa, «din socoteala dela masă», acest lucru Miron Costin nu-l poate ierta.»

Din ultimul rând dela pagina 133 a sărit verbul frazei: «... am fi vrut să știm cam cât de mare *era 'polobocul'*»... În nota 29 dela pagina 136 apare o ciudată socoteală: «Iar din acestea șapte, numai unul a putut fi ferit de năprasna Cazacilor. Toate celelalte *șapte*...» Adică: 7-1 = 7 ! Cui nu-i vine greu să-și ia pe suflet o astfel de socoteală ? În schimb, îmi recunosc vina că, deși la pagina 141, rândul 1, am transcris corect numele lui Ieremia Murguleț, în continuarea articolului am scris de trei ori *Ilie* Murguleț (p. 141 de două ori și p. 143 r. 8). Ştiu și de unde vine greșala. Printr'un proces irezistibil de evocări literare, necunoscutul curtean al lui Gheorghe Ştefan a căpătat în mintea mea trăsăturile căpitanului Ilie Turculeț din *Zodia Cancerului* a lui Mihail Sadoveanu, — căpitan isteț și sprâncenat, a cărui figură mi-a răsărit înainte ori de câte ori am vrut «să-l văd» pe Ieremia Murguleț. Şi astfel, din acest joc de umbre între Ieremia Murguleț și Ilie Turculeț, s'a născut... *Ilie* Murguleț.

Despre *figura literară a Domniței Ruxanda* n'am pomenit decât în treacăt, în două note (p. 120 și 121). Dar ce subiect excepțional de intens și de atrăgător ! Dela nuvela lui Gh. Asachi, *Rucsanda Doamna,* tipărită mai întâi în «Spicuitorul moldo-român», fasc. 4, 1841, prelucrată apoi de N. Gane în «Convorbiri Literare» (1873) și până la romanul lui Mihail Sadoveanu (*Nunta Domniței Ruxanda,* 1932) și la schița lui C. Gane (în *Trecute vieți de Doamne și Domnițe,* I, 1933), se dapănă un șir de opere literare de cel mai viu interes: fragmentele unei drame scrise rusește, înainte de 1857, de B. P. Hasdeu, sub titlul *Domnița Roxana* (1), și apoi «schița dramatică completă» *Domnița Rozanda,* tipărită în «Familia» (1868, nr. 23-37), și o versiune mai nouă a aceleiași drame, întitulată *Femeea* și publicată pentru prima oară în «Revista Nouă»

(1) E. Dvoicenco, *Inceputurile literare ale lui B. P. Hasdeu,* Buc., 1936, p. 87-127.

(VII, 1895, p. 367-390); sau «drama istorică în trei acte» a lui Sever Zotta, *Vasile Lupu* (1909), precum și narațiunea lui I. Grămadă în «Viața Romînească» (1912), — iar în cadrul literaturilor străine: poemul scriitorului polon Edward Maryan, *Tymofiej Chmielnicki, fragment historyczny z XVII stolecia* (Vilno, 1842), povestirea lui Karl Szajnocha, *Domna Rozanda* (în *Szkice historyczne,* t. IV, Liov, 1869), narațiunea lui Ludwick Kubala, *Krwawe swaty* («Pețiri sângeroase», în *Szkice historyczne,* 2 vol., Liov, 1880-1881), recenzia lui Czeslaw Pieniazek, întitulată tot *Domna Rozanda* (în ziarul «Czas», Cracovia, nr. 260, 1886) și, în sfârșit, tabloul istoric al lui Fr. Rawita Gawronski, în *O tron hospodarski w Woloszczyznie w XVII w.* («Pentru tronul domnesc în Moldova, în secolul al XVII-lea»: Varșovia, 1914, 92 p.). La aceste lucrări, înregistrate în parte de E. Dvoicenco și mai complet de I. C. Chițimia (2), se adaogă narațiunile ucrainene și rusești pe care le-am semnalat în studiul meu: N. Kostomarov (pe la 1850) și S. Vengrženovskij (1887), ba chiar și — dacă îmi aduc bine aminte — o schiță în limba franceză pe care d-ra Viorica Boteni a publicat-o la Paris, prin 1938-1939, în periodicul «Marianne» sau în «Les Nouvelles littéraires».

Cine și-ar lua sarcina de a analiza aceste povestiri și drame în legătură cu izvoarele lor — cronici polone, rusești, românești — confruntându-le și cu alte relatări contemporane — germane, italiene — ar găsi aici un subiect tot atât de mănos pentru un studiu de literatură comparată, cât și pentru o frescă istorică a Europei răsăritene dela mijlocul veacului al XVII-lea. Iar figura Domniței Ruxanda, înnegurată de atâtea suferințe, ar căpăta o viață nouă, poate mai veridică.

(2) E. Dvoicenco, *op. cit.,* p. 34-37; Ion Const. Chițimia, în introducerea operei lui B. Petriceicu Hasdeu, *Oameni mari ai României: Ioan-Vodă cel Cumplit (1572-1574),* Clasicii români comentați, 1942, p. XCVI-XCVIII.

OAMENI ȘI SITUAȚII

CENTENARUL ACADEMIEI ROMÂNE

Ca atâtea alte comemorări din zilele noastre, Centenarul Academiei Române este un fragment din istoria trunchiată a României moderne. Înființată la 1 Aprilie 1866, sub forma unei «Societăți literare» cu obiective limitate, apoi ridicată la rangul de primă Instituție culturală a țării, Academia Română n'a apucat să împlinească un secol de existență. O decizie a regimului comunist a suprimat-o în 1948, punând în locul ei forul de acțiune politică și de revizuire culturală ce se numește astăzi «Academia Republicii Socialiste România».

Vechea Instituție nu a purtat titulatura niciunui regim. Intr'o țară mândră de promovarea ei la rangul de regat (1881), ea nu și-a însușit epitetul de «regală», după cum nimănui nu i-a trecut vreodată prin gând să o numească «liberală», «conservatoare» ori «burgheză». Ea s'a numit simplu *Academia Română*, fiind Academia învățaților și a scriitorilor români de pretutindeni. Ea a fost expresia permanenței și a unității românești în toate ținuturile locuite de Români, și a știut să-și păstreze rolul de înalt îndrumător al culturii naționale atât în țară cât și în afara țării. Ea a reprezentat prestigiul și imuabilitatea culturii, deasupra mutațiilor politice și a competițiilor efemere pentru putere.

Academia de astăzi e un instrument politic. Pe de-o parte, ea este îngrădită de un concept de regim: ea *aparține* «Republicii», adică unei forme speciale de regim, și nu «României» în esența și în perenitatea ei; pe de altă parte, ea este dominată de o anumită ideologie politică, de așa zisa ideologie «socialistă», sub care se ascunde în realitate dictatura comunistă. Fiind un instrument politic, ea urmărește realizarea idealului comunist în toate sectoarele vieții culturale, pe care le controlează ca un fel de mirador suprem al țării încătușate.

Acestea fiind deosebirile — și trecem peste altele, numeroase — este evident că între Academia Română de altă dată și între Forul de propagandă și de revizuire culturală al Partidului Comunist, reprezentat prin Academia actuală, nu se poate trage niciun fir de legătură. Orice încercare de a situa Academia de astăzi pe linia de continuitate a Academiei de ieri, pe care ea a distrus-o, este o profanare.

De aceea, Centenarul Academiei Române aparține istoriei și amintirii noastre de păstrători ai ființei nealterate a neamului, și nicidecum celor ce au distrus valorile tradiționale ale țării pentru a le înlocui cu instituțiile lor controlate de partidul cu majusculă.

*

Ideea de a se crea o Societate culturală patronată de Stat și menită să cuprindă în sânul ei cele mai înalte personalități din lumea românească de pretutindeni, a crescut din însăși Unirea dela 1859. Un prim proect fusese prezentat Domnitorului Cuza în 1864: dar realizarea lui n'a avut loc decât la 1 Aprilie 1866, când, printr'un decret al Locotenenței Domnești, ia ființă «Societatea literară română pentru cultura limbei».

Titlul Societății arată scopul ei. Ca și Academia Franceză la începuturile sale dela 1635, Societatea literară avea de scop să fixeze ortografia limbii române, să redacteze o gramatică și să întocmească un Dicționar. Pentru aceasta, se aleg 23 de membri din toate ținuturile locuite de Români. Moldova și Muntenia unite, au nouă membri, printre care se află Vasile Alecsandri, Costache Negruzzi, Eliade Rădulescu și Titu Maiorescu; din Maramureș se aleg doi reprezentanți, Iosif Hodoș și Alexandru Roman, din Ardeal trei, cu Timotei Cipariu și cu George Barițiu, din Banat doi (Andrei Mocioni și Vincențiu Babeș), din Bucovina doi, unul fiind Alecu Hurmuzachi, din Basarabia trei, cu Alexandru Hasdeu și Constantin Stamati, ba se aleg doi membri și din îndepărtata Macedonie. Prima sesiune a Societății, ținută la București, în August 1867, a fost un strălucit eveniment național și un semn al marilor nădejdi de viitor. In ajunul ședinței inaugurale, adresându-se publicului adunat în Piața Teatrului Național, Maramureșanul Alexandru Roman — una din figurile cardinale ale Românilor din monarhia austro-ungară în lupta lor pentru drepturi și dreptăți — a spus: «Fie ca din unitatea limbii literare, pe calea pacinică a științelor, să rezulte unitatea noastră națională». Iar în ședința inaugurală dela 1 August, Timotei Cipariu spunea, cu toată greutatea lui de reprezentant strălucit al Ardealului: «Am început a ne libera patria, am început a ne libera limba... bărbații de Stat *ai Românilor* (Cipariu nu spune «ai României», ci «ai Românilor», înțelegând de sigur pe Românii de pretutindeni), vor îngriji pentru eliberarea perfectă a patriei române».

Visul ce se înfăptuise abia cu câțiva ani mai nainte prin unirea Moldovei cu Muntenia, își lua acum un sbor și mai larg, și mai îndrăsneț, din sânul Societății unde, pentru prima dată, își dădeau mâna învățații Românilor din Ardeal și din Banat cu fruntașii Românilor din Basarabia, și reprezentanții culturii românești din Maramureș și din Bucovina, cu frații lor din Macedonia.

Ca urmare a rolului înalt la care era chemată, «Societatea literară» a primit, prin decretul princiar dela 26 August 1867, titlul de «Societatea Academică Română» (1), iar la 29 Martie 1879, un alt decret a ridicat «Societatea Academică Română» la rangul de «Institut Național», sub numele de *Academia Română*. Noua instituție avea 36 de membri activi, împărțiți în trei secțiuni de lucru.

Vom înțelege și mai bine semnificația acestei acțiuni de avânt național, de încredere în misiunea oamenilor de știință și de litere, și de respect pentru opera lor, recitind două articole din Legea promulgată la 29 Martie 1879:

Articolul 2: «Academia Română are ca scop să cultive limba și istoria *națională*, literele, științele și artele frumoase.

Articolul 3: Academia Română este și rămâne persoană morală și *independentă* în lucrările sale de orice natură».

Astfel se afirmă, prin lege, cele două principii care vor călăuzi activitatea Academiei Române de-a lungul existenței sale până în anul 1948: principiul unității culturale a tuturor Românilor, dela Tisa până la Nistru și din Carpați până'n Sudul Dunării, și principiul autonomiei absolute față de forurile politice sau guvernamentale ale țării. Timp de 70 de ani, Academia Română și-a împlinit înalta ei magistratură culturală ca o adevărată expresie a libertăților democratice, prin alegerea membrilor săi fără deosebire de origine socială sau de opțiune politică, și prin recompensele acordate savanților și scriitorilor după stricte criterii de merit; ea a fost, în același timp, prin caracterul suveran al hotărârilor sale și prin gestiunea sa autonomă, expresia cea mai deplină a independenței la care au dreptul cultura și știința unui popor, față de factorul politic al Statului și, mai ales, față de administrația guvernamentală.

Nu e locul să arăt aici în amănunte care a fost activitatea Academiei Române, dela 1879 până la 1948. Voi aminti numai că, cele trei secții ale ei — secția istorică, literară și științifică — au publicat în fiecare an câte un volum de memorii, cuprinzând nu numai comunicările membrilor titulari și ale membrilor corespondenți și onorifici, ci și contribuțiile mai de seamă ale altor cercetători. La aceste publicații periodice s'au adaos diverse colecții de lucrări, ca monumentala serie de «Documente Hurmuzachi», cuprinzând peste 40 de volume de format mare, sau neprețuita colecție de studii și texte folklorice,

---

(1) Numele de «Societatea Academică Română» fiind indisolubil legat de originile Academiei Române, însușirea lui de către o altă asociație culturală, oricât de meritorie ar fi aceasta, constitue, după părerea noastră, o greșală sau o prezumție regretabilă. Despre întemeierea societății, vezi: V. A. Urechia, *Actele și serbarea națională a inaugurării Societății pentru gramatica și glosariul limbei române*, Buc., 1867; de asemenea, Elena Rădulescu-Pogoneanu, *Viața lui Vasile Alecsandri*, Buc., 1940, p. 234-242 (în volum deosebit sau în ediția *Poeziilor* lui Alecsandri din colecția «Clasicii români comentați»). Nu trebue uitat că primele fonduri ale «Societății literare» au constat din două daruri mai vechi: 12.870 de galbeni dați cu mână frățească de Aromânul Vanghelie Zappa în 1861, pentru întocmirea unei gramatici și a unui dicționar al limbii române, și 1430 de galbeni oferiți în acelaș scop de Domnitorul Alexandru Cuza.

întitulată «Din viața poporului român», din care au apărut vreo 60 de volume, precum și seria de «Studii și Cercetări», înființată pe la 1930, din care au apărut peste 50 de monografii de însemnătate capitală. Sub conducerea pricepută a profesorului Ioan Bianu, Academia a organizat o vastă investigație bibliografică, publicând, într'un catalog de o precizie exemplară, apărut în patru mari volume, descrierea tuturor cărților românești tipărite înainte de 1830, precum și cataloage speciale rezervate manuscriselor românești și grecești din bogata sa colecție. Lui Sextil Pușcariu i s'a încredințat alcătuirea unui Dicționar exhaustiv al limbii române, din care au apărut trei volume de aproximativ 1000 de pagini fiecare.

In fiecare toamnă, Academia își deschidea sesiunea de lucru cu o ședință solemnă, care, de multe ori, era prezidată chiar de Regele țării, iar în fiecare lună Mai ea își primea sărbătorește pe noii aleși. O frumoasă tradiție, astăzi distrusă și ea, cerea ca un membru ales de curând să rostească un discurs în care, după ce făcea elogiul predecesorului său, desvolta o chestiune din domeniul preocupărilor sale personale. Noul membru era primit în sânul Academiei de un înaintaș care, la rândul său, după ce înfățișa pe scurt viața și opera noului ales, îi adresa un cuvânt de bună venire.

Tradiția «Discursurilor de recepțiune» a înscris în viața Academiei și a țării un șir de strălucite manifestări, în care savanți și scriitori și-au spus crezul științific sau literar, au analizat opere nemuritoare, au scos din ele lumini pentru contemporani și pentru viitor. Nimeni n'a exercitat vreun control asupra acestor discursuri: politrucul semidoct, pus să cenzureze cuvântările Academicienilor, încă nu-și făcuse apariția în România!

Astfel, Academia a devenit un for de înalte desbateri, în care s'au analizat, în deplină libertate, câteva din problemele actuale ale culturii române. Când Duiliu Zamfirescu, de pildă, în discursul său dela 16 Mai 1909, a contestat poeziei populare calitățile artistice care, dela Alecsandri încoace, i se atribuiau cu o generozitate unanimă, și când a denunțat «poporanismul» ca un curent steril din punct de vedere artistic, Titu Maiorescu i-a răspuns într'o critică sobră, ce-și menține valoarea până astăzi. Admițând la rândul său că «toate tendințele și intențiile 'utilitariste' sunt dăunătoare în artă», și că «tendința învrăjbirii claselor a rămas cu desăvârșire stearpă în producerea de opere frumoase», Titu Maiorescu restabilește valoarea estetică a poeziei populare și însemnătatea ei pentru desvoltarea literaturii noastre culte. Dar raționalistul Titu Maiorescu era un om prea rece ca să poată aprecia și apăra cu destul entuziasm comoara poeziei populare. Acest rol îi revine lui Barbu Delavrancea, care, în discursul său de recepție dela 22 Mai 1913, nu pregetă să proclame în poezia populară «cel mai mare titlu de glorie literară și cea mai puternică dovadă de unitate în limbă, și de identitate în aspirațiunile sufletului nostru amărît dar mare».

Un alt moment înălțător din șirul de sărbători culturale pe care Academia Română l-a dăruit țării, a fost discursul dela 30 Mai 1923, în care Octavian

Goga a slăvit viața și opera lui Gheorghe Coșbuc. Intre poetul ardelean sdrobit de durerea țării cutropite — Coșbuc a intrat la Academie în 1916 și a murit la 19 Mai 1918, sub ocupația germană — și între consacrarea poetului ardelean triumfător, se așează actul providențial al întregirii României cu toate provinciile eliberate de sub jugul străin. Elogiul lui Coșbuc rostit în Academie de Octavian Goga, și apoi elogiul lui Octavian Goga rostit în aceeași ședință a Academiei de un alt Ardelean, profesorul Gh. Bogdan-Duică, au fost de fapt elogiul Ardealului, al rezistenței sale milenare în fața opresiunii, al neînchipuitei energii pe care el o aducea în patrimoniul țării întregite.

Aș fi vrut să evoc aici și un alt moment din viața Academiei: primirea lui Mihail Sadoveanu. Dar din discursul rostit la 9 Iunie 1923 de fostul mare meșter al prozei românești, îmi revine în minte mai ales această profesiune de credință: «Mă simt ca un stejar dela Orhei, cu mii și mii de rădăcini înfipte în pământul neamului meu!» Ce triste ecouri postume însoțesc aceste cuvinte!

La 22 Mai 1933, Academia Română a primit în sânul ei, în prezența Regelui, pe neuitatul George Enescu, iar în 1937, pe cel mai adânc și mai original reprezentant al poeziei și al gândirii românești moderne, pe Lucian Blaga.

E dela sine înțeles că în această sumară evocare abia pot cuprinde câteva momente răslețe din viața înaltei Instituții. Dar cine se gândește la geniul proteic și neistovit al lui Nicolae Iorga, la cuprinzătoarea operă și cugetare istorică a lui A. D. Xenopol, la erudiția învăluită de un puternic suflu vizionar a lui Vasile Pârvan, la soliditatea studiilor lui Ioan Bogdan, la știința atât de precisă și de roditoare a lui Gheorghe Balș, la vasta cultură a lui Ovid Densusianu și Sextil Pușcariu, la răbdătoarea râvnă și pricepere a Macedoneanului Teodor Capidan și a Basarabeanului Ștefan Ciobanu, la setea de cercetare inedită a lui Gh. Bogdan-Duică, la metodica organizare a unui întins domeniu de texte necunoscute întreprinsă de Nicolae Cartojan, la exegezele literare ale lui D. Caracostea, la integritatea științifică și morală a lui Nicolae Bănescu, în sfârșit, la opera de valoare europeană sau universală a unor savanți ca doctorii Victor Babeș și Gh. Marinescu, speleologul Emil Racoviță, geograful Simion Mehedinți, matematicianul Țițeica, fizicianul Vasilescu-Carpen, chimiștii Nicolae Teclu și Constantin Istrati, juristul Andrei Rădulescu, filosoful C. Rădulescu-Motru, cine se va gândi la toată munca pe care cei mai strălucițí învățați și scriitori ai țării au desfășurat-o în sânul Academiei Române sau în contact cu ea, cine va reînvia din publicațiile ei atâtea nume mari sau altele meritorii, își va da seama de rolul covârșitor pe care Academia Română l-a jucat în desvoltarea culturii noastre naționale.

Soarta tragică a țării ne obligă să înscriem aici — cum vor fi scrise pe pagina liminară a cărții ce va povesti vreodată destinul Academiei Române — numele martirilor pe care Prima Instituție Culturală a țării i-a dat în lupta pentru

apărarea patrimoniului național. Din nefericire, nici aici evocarea mea de astăzi nu poate fi completă.

Voi aminti numai, cu recunoștința și cu pietatea ce le-o datorăm pentru realizările și pentru sacrificiul lor, numele ultimului Conservator al Bibliotecii Academiei Române, Generalul Radu Rosetti, istoric competent al acțiunilor militare din trecutul românesc, mort de chinuri și de boală în închisoare, în Iunie 1948; numele ultimului Secretar General al Instituției, profesorul Alexandru Lapedat dela Universitatea din Cluj, istoric de o exemplară probitate și distincție, care și-a curmat zilele în închisoare, în anul 1951; și numele unuia dintre ultimii membri chemați în Academie, profesorul Gheorghe Brătianu dela Universitatea din București, bizantinist cunoscut și apărător neobosit ai cauzei românești față de revendicările vecinilor dela Apus și dela Răsărit, care și-a curmat și el viața în închisoarea dela Sighet, în Aprilie 1951.

Prin opera sa nemuritoare, ca și prin martirul atâtor membri ai săi în anii de teroare ai venirii la putere a regimului comunist, Academia Română va rămâne pentru totdeauna exemplul suprem de faptă și de demnitate națională.

Emil TURDEANU

LA IZVOARELE GÂNDIRII OCCIDENTALE :

OCTAVIAN VUIA : *Remontée aux sources de la Pensée occidentale* (*Heraclite — Parmenide — Anaximandre*). Nouvelle présentation des fragments en grec et en français et leurs doxographies. — Travaux du Centre Roumain de recherches, Paris.

Orice amator de filosofie știe prea bine interesul și atenția de care se bucură în ultimul timp gândirea presocraticilor. Se poate spune fără prea multă exagerare că întoarcerea la această primă fază, la această aurora a filosofiei grecești, că interesul pentru acești gânditori de dinainte de Socrate, se datoresc în primul rând lui Nietzsche, viziunilor geniale ale gânditorului german. Acesta și-a început cariera sa de profesor de filologie cu un curs despre originile filosofiei grecești, în care pune în evidență importanța unor gânditori ca Anaximandru și Heraclit, care de altfel fuseseră apreciați mai înainte la justa lor valoare de Schelling. Atitudinea lui Nietzsche față de această primă fază a filosofiei grecești și atacurile lui împotriva lui Socrate, când, după părerea filosofului dela Sils Maria, gândirea occidentală își pierde originalitatea, sunt formulate pe larg în cartea sa *Nașterea filosofiei în epoca tragediei grecești,* volum postum apărut în 1903, și în alte opere ale sale. Iată câteva pasagii semnificative în această privință din scrierile lui Nietzsche:

«Adevărații filosofi greci sunt presocraticii» (cu apariția lui Socrate, ceva se schimbă...). «Ei descoperă înaintea înțelepților toate marile concepții asupra

lucrurilor; nimic nu dă o idee mai înaltă despre spiritul grec, decât această apariție de tipuri, acest mod involuntar de a construi în întregime toate marile posibilități ale idealului filosofic» [...] «Ne întoarcem însfârșit astăzi la aceste interpretări fundamentale ale universului, pe care spiritul grec le-a născocit grație lui Anaximandru, Heraclit, Parmenide, Empedocle, Democrit și Anaxagora. Pe zi ce trece, devenim tot mai greci»...

Pentru Nietzsche, această întoarcere la adevăratele isvoare ale filosofiei occidentale trebuia să devină un ideal al gândirii germane și europene. Acest apel a fost auzit mai târziu de un filosof de importanța lui Martin Heidegger, care a dat o interpretare remarcabilă a poemului lui Parmenide *Despre natură.* Așa cum s'a arătat, această tălmăcire nu este interesantă numai pentru înțelegerea lui Parmenide, dar ea contribue în acelaș timp într'o mare măsură la înțelegerea gândirii înseși a filosofului dela Freiburg in Breisgau. Heidegger afirmă că dela presocratici încoace, nimeni nu a examinat cu rigoarea necesară condițiile existenței adevărului sau, cum îl numește el, «adevărul lui *a fi*» (Wahrheit des Seins), deosebit de ceea ce el numește «inautenticul». Această problemă a fost uitată de pe timpul filosofilor presocratici, și Heidegger subliniază că istoria filosofiei începe cu această uitare.

Exigențele gândirii contemporane au pus în lumină unele date care nu mai cadrează într'adevăr cu principiile metafizicei și logicei lui Aristotel, potrivit cărora s'au călăuzit secole de-a rândul regulile demonstrației științifice. Aceste exigențe au impus reactualizarea logosului lui Heraclit, acest logos paradoxal pe care Stagiritul nu l-a înțeles, dar care a fost întrezărit de un Pascal sau Kierkegaard.

Toate aceste probleme constitue preocuparea de căpetenie a compatriotului și prietenului nostru Octavian Vuia. Fost elev al lui Nicolai Hartmann, Vuia a studiat la Paris înainte de război cu Leon Brunschwicg și Edouard Le Roy. El a urmat mai târziu la Freiburg în Breisgau cursurile faimosului seminar al lui Heidegger, iar după război a lucrat din nou la Paris, cu Jean Wahl și Pierre Maxime Schul, dela Sorbonna. In prezent, Vuia este docent pentru problemele filosofiei moderne la Universitatea din München.

Toate cercetările lui sunt consacrate problemei filosofiei existenței și posibilității elaborării unei logici a contrariilor care să servească drept bază a acestei filosofii, ținându-se seama de învățăturile lui Heraclit și ale celorlați gânditori presocratici.

In această perspectivă se situează recenta sa lucrare publicată în limba franceză sub titlul de *Remontée aux sources de la pensée occidentale,* ceea ce ar putea fi redat în românește ca «Reîntoarcere la izvoarele gândirii occidentale». Volumul lui Vuia poartă subtitlul «Heraclit, Parmenide, Anaxagoras: o nouă prezentare de fragmente în limbile greacă și franceză și interpretările lor». Intr'o lungă prefață, filosoful român lămurește scopul acestei lucrări:

«O regrupare a fragmentelor acestor trei gânditori, potrivit unui nou principiu, se impunea cu atât mai mult, cu cât spirite eminente anunțau că

filosofia contemporană se găsește într'un impas și că trebue să se lămurească drumul pe care cercetătorii trebue să-l urmărească în viitor. Până acum, colecțiile de texte presocratice urmau ordinea stabilită de Hermann Diels. Noi am adoptat o altă ordine. Principiul nostru de clasare se bazează pe categoriile care sunt intrinsece acestor gânditori greci din antichitate, categorii care corespund în același timp preocupărilor actuale ale gândirii filosofice. In acest fel, această nouă prezentare a textelor celor trei mari filosofi presocratici — Heraclit, Parmenide și Anaxagoras — ar putea ajuta pe cititor în interpretarea gândirii acestor filosofi ai epocii tragice grecești.»

Și mai departe, Vuia adaugă în prefața cărții sale: «O altă inovare în prezentarea noastră a fragmentelor celor trei filosofi presocratici constă în faptul că fiecare fragment este însoțit de propria sa interpretare. In modul acesta, cititorul își va putea da seama de felul cum a ajuns până la noi această gândire. Uneori am adăugat observații făcute de filosofi moderni contemporani care au afinități cu fragmentele originare ale filosofilor presocratici citați».

După cum se vede, cartea lui Octavian Vuia urmărește să fie în primul rând un instrument de lucru, de cercetări pentru acei care încearcă să pătrundă tainele gândirii presocratice și să-și ușureze astfel cunoașterea marilor probleme filozofice care confruntă omul de astăzi.

Intr'o recenzie apărută de curând în «Les Nouvelles Litteraires» la Paris (Nr. 1905), domnul Fred Berence scrie că volumul lui Vuia este indispensabil tuturor acelora pe care îi preocupă gândirea filozofică. Pentru autorul însuși, această carte constitue doar o etapă pe calea pregătirii unei lucrări de dimensiuni mai importante: Existența și Logica contrariilor, în care — depășind logica lui Aristotel, bazată pe principiul identității, logica dialectică a lui Hegel, bazată pe principiul contradicției, — va încerca să formuleze o logică proprie gândirii existențiale, așa cum s'a dezvoltat ea de la Heraclit la Nietzsche, trecând prin Pascal și Kierkegaard. In așteptarea acestei lucrări, a cărei apariție o dorim cât mai grabnică, ținem să salutăm aici prezenta reîntoarcere la izvoarele gândirii occidentale. Ea cinstește deopotrivă exilul românesc și pe autor.

Mihai CISMĂRESCU

O «POVESTE CU ȚIGANI»

Sub titlul *Poveste cu Țigani* a apărut în colecția «Caietelor Inorogului» dela Paris, o carte ce înseamnă o revelație și o confirmare. Revelația este, pentru cine nu îi ascultase în cenaclul dela Paris, povestirile-i anterioare, apariția unui nou scriitor de limbă română, L. M. Arcade. Confirmarea privește o întreagă literatură de exil care se definește, în general, printr'o rodnică întoarcere la izvoare. După aproape douăzeci de ani de viață pariziană, L. M. Arcade, în prima sa carte publicată, se îndreaptă spre folklorul românesc și cultivă o limbă

a cărei bogăție stilistică este evidentă, dar și mai evidentă, seva ei populară. De fapt și folklorul și limbajul popular sunt imaginare, după cum în muzica unui Béla Bartók, citatul folkloric este absent, pentru a lăsa locul unui folklor inventat, elaborat.

Nu vom rezuma această *Poveste cu Țigani*, mai întâi pentru că, schematizată, își pierde tâlcul și puterile, apoi pentru că anecdota este mereu subliniată, întărită — uneori, de ce nu?, anulată — de un fundal al simbolului. Atât să ne ajungă: acțiunea — de se poate vorbi de acțiune într'un basm chiar savant — se desfășoară într'un sat românesc, apărat de o armată de Cavaleri, blestemat apoi pentru că a îngăduit prezența dușmanului — țiganii — și, în sfârșit, mântuit de Dumnezeu și de el însuși, atunci când și Cavalerii și semenii de pe întinsul pământului s'au dovedit nevolnici.

Istoria pare aici prezentă, dar este și nu este, ca în orice basm ce începe cu «a fost odată ca niciodată», formulă ce nu slujește decât pentru a infirma această Istorie, chiar în chipa când pare o confirma. Deci nu de Istorie ne vom ocupa, ci de basmul în sine.

Mai precis, ne vom întreba de ce a ales L. M. Arcade și basmul și folklorul spre a-și desfășura un joc cu vorbele dintre cele mai rafinate. Dacă sunt «la lume date», e mai puțin sigur că aceste vorbe și pilde sunt, ca la Anton Pann, dela «lume adunate». Până și proverbele mimează aici doar adevăratul proverb. Jocul pare suprem, el ar putea fi gratuit. Poate tocmai pentru a scăpa instinctiv de orice gratuitate, autorul s'a întors spre cadrul însuși ce-i îngăduia autentificarea jocului.

Deoarece, oricât de nou ar părea limbajul lui Arcade, el are strămoși, după cum o recunoștea implicit și autorul într'un articol critic în care vorbea, referindu-se la Creangă, despre «artificializarea limbajului care planează, adesea, heterogen, deasuprea gliei». Filiația este sigură, mult mai evidentă decât o comparație cu Sadoveanu, de care nu-l leagă pe Arcade decât sfătoșenia povestirii și unele perioade ritmice. «Jocul formei» există dar, ca la Creangă, «în contextul folklorului». Devenind deci din joc sortilegiu și slujind la captarea unei realități magice. Prin folklor ca și prin basm, trăirea religioasă devine profund contemporană duratei povestirii, un pathos cert al ei duce stilul spre zone în loc să fie slujit. Dumnezeu se lasă prins în mreaja cuvinteler, ticluite cu har, iar povestitorul, Antim, îi simte prezența în tot ce se face și desface în jurul lui, ca acel personagiu din Melville care vedea mâna lui Dumnezeu pe suveica de țesut a lumii. Basmul îi servește apoi autorului spre a se dezbăra de orice psihologism altfel decât prin absurdul, grotescul sau humorul negru ce domină literatura contemporană. Humorul există în *Poveste cu Țigani*, dat atât cât găsim în Anton Pann, și fără vreuna din semnificațiile lui actuale. Fantasticul, cât este, rămâne învăluit de înțelepciunea de tip popular care vede în lucruri fața lor evidentă și cea obscură, fără să se mire și fără a ne lăsa răgazul să ne mirăm. Folklorul și basmul ne învață, de fapt, că realismul este o imposibilitate, nu pentrucă un creator s'ar hotărî să nu fie realist, ci pentrucă lumea,

lucrurile, opun o rezistență totală realismului. Realul acoperă mereu altceva și vehiculează mesagii pe care cumințenia și tradiția le descifrează rând pe rând, restituindu-le celui ce le-a trimes.

De unde, în *Poveste cu Țigani*, impresia unei dense realități, în măsura în care realitatea asigură acest rol de transmitere, de purtătoare a semnelor. Și lumea se adună din nou, în final, ca în poveștile cu sfârșit fericit, deoarece totul într'o lume scăpată de dimensiunea unic istorică, se termină în rânduială. Și cum să nu recunoaștem în încheierea și închinarea lui Antim ultimele rânduri ale unui basm de tip tradițional? «Și de-atunci până astăzi, toate au rămas neschimbate, bune câte le vrea Domnul, rele câte le face omul, amestecate de bună seamă, dar dincolo de vraje, semănând chiar unei întoarceri către vremile demult, așișderea roții, pe care știu ei de ce o'ncalecă, povestitorii noștri înțelepți». Și mai departe: «Iar fiindcă toate cele atâtea de crude stau astăzi duse departe și fiindcă mi-am zis că or mai fi prin lume oameni în stare să creadă că asemenea urgii ar putea rămâne, eu, dascălul școlii, pe nume Antim (dar mi se mai spunea și Cavaleru), dintre toți cel mai greșit, și nici cel mai pocăit, m'am încumetat să iau pana în mână și să le scriu. Și de'nchinat le'nchin celor nemângâiați, râvnind ei mai drepți ca mine și mai bărbați, la susu'nalt, prin clipa grea, sub foc de zăpadă, pe-o dâră de stea».

Pe deasupra unei Inchinări, ce s'ar mai putea adăoga?

Monica LOVINESCU

ZODIA CANCERULUI

EUGEN BARBU, «GROAPA» ȘI TINERII

1957: apariția în România a romanului lui Eugen Barbu, *Groapa*; 1966: publicarea la Paris, la editura Buchet-Chastel, a aceluiași roman în traducere franceză. Intre aceste date, aproape zece ani, în cursul cărora am putut asista la măcinarea unui talent în romane de mâna a doua și la creșterea unui conformism cotidian cu care autorul plătea un moment de neconformism.

Despre acest conformism, și despre lipsa lui de limite, ne vorbesc din plin interviewurile pe care Eugen Barbu le-a dat la Paris, cu prilejul apariției *Groapei*. Cazul e și simptomatic și original.

Simptomatic pentrucă dacă Eugen Barbu își reface la Paris o biografie — sau mai precis rescrie istoria propriei sale cărți — este poate și în măsura în care atmosfera în care a trăit l-a obișnuit să țină adevărul drept neglijabil, istoria inventându-se, o știm, după nevoile momentului, mai precis ale partidului, și realitatea fiind supusă unei continui distorsiuni impuse de ideologie. Original, pentrucă nimic nu mai forța, la Paris, pe Eugen Barbu să continue metoda ipocriziei sau a ne-adevărului sistematic, cu atât mai mult cu cât în clipa de față nici chiar în țară un scriitor nu mai este neapărat supus unor presiuni în acest sens. Inseamnă deci că Eugen Barbu nu este numai o victimă a unor metode care au pervertit conștiințele, ci are și o vocație particulară întru a asuma tarele cele mai pernicioase ale unui sistem căruia i se devotează cu o abnegație mereu crescândă și de care, până și aceia pe care-i servește, ar trebui să se neliniștească. Pornit să facă o carieră, Eugen Barbu nu se dă înapoi dela niciun exces de zel. Zel ce se poate întoarce și împotriva lui și împotriva acelora care-l trimet peste granițe. Minciuna — ca să-i spunem în sfârșit pe nume — este totuși controlabilă chiar și la Paris unde Eugen Barbu crede c'o poate impune mai ușor, date fiind cunoștințele foarte relative ale Francezilor despre atmosfera literară din țară în ultimii douăzeci de ani.

Groapa a fost tradusă aici nu atât pentru valoarea ei literară — cu toate că această valoare există, — ci pentrucă reprezentase unul din momentele primului

desgheț din România, fiind atacată cu violența pe care o știm de presă și retrasă apoi din circulație, spre a nu reapărea decât în clipa celui de-al doilea desgheț. Scandalul fusese atât de mare, încât numai citarea titlului devenise primejdioasă, ceea ce explică faptul că Dumitru Micu, în studiul său asupra romanului românesc contemporan, — studiu apărut în 1959, — nici măcar nu-l numește. Același Micu în încercarea de sinteză asupra *Literaturii românești de azi,* semnată împreună cu N. Manolescu, acordă un capitol întreg *Groapei,* deoarece ne aflăm în 1965 și vremurile s'au schimbat. Totuși un rest de onestitate îi face pe autorii studiului să vorbească despre polemica stârnită de apariția cărții.

Această polemică, Eugen Barbu nu putea s'o ignore la Paris, deoarece datorită ei i-a fost tradusă cartea. Ii rămânea s'o măsluiască. Și a făcut-o cu un cinism de care niciunul dintre tovarășii săi de scris, perindați în ultima vreme prin străinătăți, n'a dat dovadă. După Eugen Barbu deci scandalul n'a fost deslănțuit de partid cum o știam cu toții, cum stau dovadă ziarele momentului, ci pur și simplu de *preoți.* Ei aveau probabil puterea în România anilor 57, ei puteau să interzică o carte și s'o scoată din circulație, ei conduceau destinele realismului-socialist, ei dictau în regimul comunist. Preoții, da. Și dacă ne vine greu să credem, să citâm din interviewul lui Eugen Barbu («L'Express», 20-26 Iunie 1966): «In acest scandal, explică Eugen Barbu, preoții din Transilvania s'au întrecut. Clerul român a atacat romanul cu o astfel de violență încât primele 10.000 de exemplare au fost cumpărate într'o zi. Organele presei comuniste au lăudat fără rezerve paginile uneori tragice ale *Groapei*». Ar fi fost bine ca Eugen Barbu să fie mai clar. Din moment ce «organele partidului comunist» au lăudat fără rezerve romanul, în 1957, prin ce «organ» s'a exprimat vocea clerului? Care este ziarul preoților din România care a deschis polemica și a făcut ca primul tiraj să se epuizeze în chiar ziua apariției articolului? Și dacă o clipă am fi stat la îndoială și ne-am fi zis că invenția este prea sfruntată, că s'a înșelat gazetarul care a luat interviewul, ne-ar fi rămas să deschidem «Les Lettres Françaises» unde am fi găsit, la 16-22 Iunie, același «cler care a protestat împotriva cărții din pricina imoralității ei». Mai aflăm, de ce să nu continuăm a cita? — că *Groapa* este «un protest implicit împotriva burgheziei», și «unul din primele tablouri ale mahalalei — «les bas-fonds» cum spune Eugen Barbu — din literatura română». A doua noutate. Eugen Barbu se consideră deci printre primii scriitori români care au descris mahalaua. De credeați până acum că existase un anume Anton Pann, că fuseseră publicate *Poarta neagră, Florile de Mucigai,* că apăruse un celebru roman întitulat *Craii de Curtea-Veche,* că Miron Radu Paraschivescu scrisese *Cântecele Țigănești,* că G. M. Zamfirescu scosese *Maidanul cu dragoste,* sau *Sfânta Mare Neruşinare,* că Stoian Gh. Tudor semnase *Hotel Maidan,* că într'un cuvânt exista o întreagă tradiție a mahalalei în literatura română, vă înșelaserăți. De fapt, fusese așteptat Eugen Barbu pentru a oferi mahalalei un loc în literatura modernă. Imaginația lui Eugen Barbu — dacă se mai poate numi astfel politicos și cu totul fals — înzestrează istoria și literatura română cu două mari capitole, cu totul inedite. Unul

de istorie propriu zisă: dominația clerului în plin regim comunist, ce devine astfel un regim preoțesc, altul în literatură, unde îi datorăm introducerea mahalalei în romanul modern. Să ne mai mirăm după aceea că imaginația scriitoricească a lui Eugen Barbu este oarecum sleită? Că ultimele sale romane se dovedesc cu totul slabe? Cum să fie altfel când Eugen Barbu își sleește închipuirea întru a preschimba realitatea, în viața cea de toate zilele.

Gluma nu mai are rost, dacă ne referim la o altă performanță a lui Eugen Barbu: articolul său împotriva tinerilor, din «Scînteia» (4 Martie 1966). Pentru a aprecia în toată gravitatea sa acest atac, trebue să revenim spre atmosfera ce domnea în România, în primele luni ale lui 1966. S'a încercat, încă dela sfârșitul lui 1965, a se pune o frână în procesul de liberalizare, mult, puțin, cât era. După campania de tip stalinist împotriva baletului lui Stere Popescu, *Ciocanul fără stăpân,* pe muzică de Boulez, prezentat la Festivalul Dansului dela Paris, campanie deslănțuită imediat ce autorul baletului a ales libertatea în capitala Franței, tirul reajustat după modele vechi n'a încetat cu totul. Salonul dela București, din Decembrie-Ianuarie, pentru care s'a cerut pictorilor să aducă opere dintr'o perioadă mai veche și să scoată picturile abstracte, a însemnat și el o dare înapoi.

De ce această frână? Cui slujea? Dacă schematizând și vorbind bineînțeles numai de scriitorii și artiștii care n'au plătit prin închisori și persecuții curajul unei opoziții deschise, ci de cei care au scris și s'au manifestat la lumina regimului, vrem să desenăm un profil al vieții culturale din ultimii douăzeci de ani, ne lovim de ceea ce s'ar putea numi o problemă de generații. O primă generație alcătuită de scriitorii mari dintre cele două războaie, o a doua din cei ce s'au afirmat imediat după război, a treia ce apare azi. Primele două și-au ciuruit talentul sub dogma realismului-socialist. A treia se ivește acum cu graba de a umple golul a douăzeci de ani de propagandă. Sunt semne — printre cele deosebit de semnificative să citâm poeziile lui Marin Sorescu și proza fantastică a lui Ștefan Bănulescu — că ar fi în stare s'o facă. Din cele două generații precedente, există scriitori care, la trezirea dintr'un somn lung, ar putea rivaliza cu noile talente. Alții atât de tociți încât, înspăimântați de concurența tinerilor și a celor câteva cărți traduse din literaturile Occidentului, visează la vechile condiții de «producție», când lipsa lor de valoare trecea nebăgată în seamă în cenușiul generalizat. Logic este ca aceștia din urmă, neputând să urmărească evoluția generală, să încerce a o frâna.

Printre ei, îl aflăm pe Eugen Barbu, pe care nu-l credeam atât de speriat de competiția cu tinerii. Și prin argumente și prin ton, articolul său din «Scînteia» ar merita să fie semnat de unul din gazetarii de serviciu ai epocei staliniste cea mai definită. Regăsim sloganele-cheie. Și pretextele. Două, în deosebi: optimismul și poporul. Mai precis, optimismul poporului nostru. Rareori s'a vorbit mai mult în numele unui popor pus sistematic să tacă, ca de când s'au instalat comuniștii la putere. Poporul nostru deci nu s'ar putea acomoda cu expresiile moderniste în artă (de ce, nu se știe, e probabil cel mai

ne-evoluat de pe glob, după stăpânii lui de azi), poporul nostru n'ar cunoaște neliniștea, ci numai aurorele veseliei. Revenim aici spre marele argument-măciucă dela instaurarea realismului-socialist: arta optimistă care a ucis arta pur și simplu. Nu e nevoie de analize aprofundate ca argumentul acesta să cadă dela sine. Poezia populară la care se referă Eugen Barbu stă mărturie pentru un evident sentiment tragic: de când *Mioriţa* este optimistă? Și stă mărturie, mărturia supremă: Eminescu. Pulverizarea teoriei optimism-popor e la îndemâna oricui, deci presupunem și a lui Eugen Barbu. Dacă se slujește totuși de acest pretext, e pentru a opri, cu sloganе ce amintesc de vremea dogmatismului ideologic cel mai strict, un proces care nu-i convine: modernizarea culturii românești prin infiltrarea literaturilor occidentale și prin apariția unei generații de scriitori ce înțeleg în sfârșit să creeze, ținându-se în pas cu vremea. Aceste «opere imperfecte sub egida modernității», acești «eroi vorbind păsărește» în dramaturgia contemporană, îl enervează pe Eugen Barbu care exclamă simplu: «La dracu cu căutările sterile, cu atonalitățile și cu falsurile»! Să se termine cu «snobismul care pustiește mințile tinere»! La dracu deci — după eleganta expresie a lui Eugen Barbu — orice experiență prin care devenim contemporani cu literatura lumii înconjurătoare, în profitul a ce? A ceea ce a asigurat anularea literaturii noastre în ultimii douăzeci de ani: «datoria de onoare de a relata în pagini sublime efortul senzațional al poporului nostru», «filme și piese care să înfățișeze pe acel demiurg constructor al societății socialiste», etc., etc. ... Frazeologia aceasta o cunoaștem. Am ascultat-o douăzeci de ani. Și de douăzeci de ani așteptăm să dea rezultate. Care n'au venit încă. In douăzeci de ani, două-trei cărți de pot fi reținute, care se semnalau tocmai prin ne-adeziunea lor la astfel de sloganе, printre care tocmai *Groapa*, sau și mai sigur *Moromeții* lui Marin Preda, și în sfârșit *Bietul Ioanide* a lui G. Călinescu. Și acum ce facem? Ne întoarcem la loc? Reîncepem ciclul fatal? Scriem iar kilograme de proză înmormântată dela ivirea ei, kilometri de versuri arse de timp încă dela apariție, reîncepem tablourile cu «demiurgi» și «veselia de a trăi», cu ciocane, nicovale și tractoare, aceleași tablouri pe care le dăm azi afară din muzee, aceleași statui cu piatra cărora nu mai știm ce să facem ca să nu ne necinstească orașele? Acum, după ce tinerii sosiți în toamna lui 1965 la Bienala dela Paris, ca să nu mai vorbim de retrospectiva regretatului Țuculescu la Bienala dela Veneția, ne-au arătat că o pictură românească poate renaște, după ce unii scriitori tineri reînvie o modalitate poetică posibilă, ce facem, Eugen Barbu? Ștergem cu buretele și ne întoarcem înapoi spre miile de șosele ale Nordului, scrise în detrimentul gropii dela început. Ca să fim iarăși optimiști și nuli, barzi și inutili, inexistenți, pur și simplu.

Monica LOVINESCU

TITUS POPOVICI, ALT TALENT UCIS DE PARVENITISM POLITIC

In *Fuga,* Titus Popovici suprinde cu justețe principială marxist-leninistă un moment semnificativ al prefacerilor «revoluționare» din lumea satelor românești. Acțiunea se petrece într'un sat ardelean, în anii de după «eliberare». Lupta de clasă se ascute. Chiaburul Marcu angajează ca slugă pe Laura, o fată pribeagă care, așa cum observă sugestiv scriitorul «cânta cu tot trupul, cu umerii, cu șoldurile, cu sânii mici care-i împungeau bluza neagră». Traian, fiul lui Marcu, e înalt, deșirat, cu fața roșie, dar are 18 ani și o place pe Laura. Marcu nu-i dă voe. Intr'o seară, toată familia se duce la o nuntă. Laura, rămasă acasă, dansează în jurul focului, în fața unor flăcăi necopți. Traian fuge pe ascuns dela nuntă, ia biciul și-i alungă pe necopți. Pe urmă... (*)

A doua zi dimineață, cei doi tineri, cu obrazele albe ca varul și cu ochi încercănați, adapă vacile împreună și, după cum just observă romancierul, «își încurcă mâinile una într'alta, într'un fel neruşinat». Marcu vrea s'o dea afară pe Laura. Traian amenință că pleacă și el. Marcu se duce să ceară sfat la popă, care râgâie. Atunci Marcu se duce la Mitru, secretarul organizației de bază, care se comportă principial: întâi îl lasă pe chiabur să vorbească și, abia după ce dușmanul de clasă se demască, se răstește la el. Marcu, îngrozit, fuge din crâșmă fără să plătească. Mitru n'are bani la el, dar cârciumarul Petraș înțelege just situația și face cinste, spunând că «el se roagă să vină cât mai repede comunismul, să ia tot dela toată lumea». Intre timp, Traian și Laura fug, ținându-se de batistă. Scriitorul combate și superstițiile, arătând cum baba Fogmegoaia îi face farmece nevestei lui Marcu, care, de supărare, stă pe pat cu ștergare ude pe frunte. Dușmanul de clasă Marcu sbiară la nevastă-sa și amenință că atunci când Traian o să se întoarcă acasă, o să-l snopească în bătae; dar noi știm că Traian și Laura, mlădițe ale «noului», spijinite de comunistul Mitru, nu vor putea fi împiedecați să păşească tot înainte pe drumul luminos, deschis de detașamentul de frunte al clasei muncitoare! In timp ce Marcu, rămășiță a «vechiului» și, exponent al unei clase sociale condamnate de istorie, este sortit pieirii.

Frumos, nu ?

*

Primul roman al lui Titus Popovici, *Streinul,* apărut în 1955, ne-a revelat un tânăr scriitor cu evidente calități, dar cu și mai evidente defecte. Pe de o parte, un dar remarcabil de a se mișca în cele mai variate medii sociale, pe de alta, incapacitatea de a organiza elementele tabloului epic într'o compoziție unitară și de a le însufla ritm și tensiune; pe de o parte, o acută percepție a

(*) Restul frazei a fost șters de secretarul de redacție. (N. A.)

detaliului lingvistic, psihologic, peisagistic, pe de alta, tentația de a aluneca, în pofida fineții observațiilor, când spre șarjă, când spre apologie, pierzând astfel contactul cu zonele sufletești profunde, unde am fi fost îndreptățiți să-i pretindem să coboare. Scriitorul manifestă preocupări culturale suprinzătoare pentru vârsta sa, dar, în același timp, o nu mai puțin surprinzătoare lipsă de scrupule în manipularea faptului istoric. De sigur, trebue să ținem seama de împrejurările politice și culturale în care a fost scris romanul, dar nu e mai puțin adevărat că, în timp ce Marin Preda scria *Morometii* și Eugen Barbu *Groapa,* Titus Popovici elogia armata sovietică «eliberatoare» și inventa o masivă mișcare de partizani pro-sovietici în Transilvania.

Streinul a fost anunțat ca primul volum al unei trilogii. In locul celui de al doilea volum, a apărut în 1957 *Setea,* a cărui acțiune se situează geografic pe aceleași coordonate și reia aceleași personagii, mutându-și însă centrul de greutate la țară. Eroul din *Streinul,* avatar transilvan al lui Jacques Thibault, este părăsit, pentru a ceda locul lui Mitru care, în intenția scriitorului, trebuia să continue destinul lui Ion al lui Rebreanu, în condițiile prefacerilor sociale contemporane. Talentul scriitorului este în *Setea* tot atât de evident, cât de evidente sunt carențele sale, agravate mai ales în ordinea perspectivei etice. «Luciditatea» și «prostia» sunt valorile cu care scriitorul operează fără cruțare, călcându-i în picioare pe «proști», adică pe cei ce nu înțeleg că victoria comunismului este inevitabilă, elogiindu-i pe cei destul de abili ca să accepte comunismul și să militeze pentru el. Ingăduința plină de simpatie pentru brutalitatea personajelor preferate decurge, în mod firesc, din concepția scriitorului: pentru cei care au înțeles și promovează așa numita «necesitate istorică», totul este permis, în schimb, nu înregistrăm în *Setea* nicio urmă de milă pentru rătăcirile și suferința celor ce nu înțeleg și sunt învinși.

In anii următori, Titus Popovici a anunțat ca «iminentă» apariția câtorva romane; de fapt, activitatea sa «creatoare» nu a putut fi înregistrată decât sub forma unui reportaj despre Cuba, a unei piese de teatru neconcludente, *Passacaglia,* a transcrierii pe ecran a romanelor publicate și a câtorva fragmente de roman inedite. Dintre acestea, să ne oprim, în fugă, la romanul *Puterea.*

Maturizarea scriitorului este evidentă în planul tehnicii literare și s'ar spune, la prima privire, și în acela al invenției tipologice și al observației morale. O privire mai atentă, ne arată însă că procesul de cristalizare s'a împlinit numai la suprafață. Critica a vorbit — abusiv — de o apropiere posibilă cu Slavici și Rebreanu. Fuga lui Traian și a Laurei este o parafrază a evaziunii lui Natl și Persida din *Mara;* Mitru, așa cum am spus, este un fel de Ion care întrevede în politică perspective pentru o carieră mai strălucită decât seducerea unei fete de chiabur: în *Fuga* el capătă o dimensiune nouă, împrumutată de data aceasta dela Moromete al lui Marin Preda; încordarea încruntată din *Setea* face loc aici unei relaxări aparente, isbucnirilor de mânie li se substitue disimularea ironică. S'ar zice că dela eroul lui Preda, Mitru a învățat să râdă în sine și să tacă.

Aceeași relaxare pare a se răsfrânge pozitiv și asupra atmosferei stilistice care domină episodul: plictisit să-și mai calce în picioare personagiile, așa zis «negative», Titus Popovici se mulțumește să le noteze ridicolul cu un zâmbet disprețuitor. Dar, evident, din punctul său de vedere, oamenii aceștia pe care-i știe condamnați, nici nu merită sporul de energie pe care-l cere palma invectivei și a sarcasmului. Scriitorul nu și-a modificat scara de valori, dar consideră că nu mai este necesar s'o folosească explicit în narațiune.

De aici, și deosebirile de scriitorii amintiți mai înainte, deosebiri nefaste pentru Titus Popovici, după cum nu mai puțin nefaste apar și asemănările. Dacă împrumutul în literatură ar fi o crimă, ar trebui aplicate sancțiuni în primul rând lui Homer, trecând la Virgiliu și terminând cu James Joyce. *Eneida* însă, imitată în bronz, după un model de aur, a rezistat timpului, pe când, bunăoară, *Henriada,* nu e decât o parodie frivolă ce nu are altă circumstanță atenuantă decât aceea de a fi fost semnată de Voltaire.

Dar ce scuze mai putem găsi, atunci când părăsim Olimpul și ne strămutăm pe terenul mlăștinos al contemporaneității? Obiectul analizei de față nici nu aparține, în realitate, criticii literare, ci sociologiei și patologiei artei: el nu se propune atenției noastre ca o valoare ce se cere demonstrată, ci doar ca un argument, într'o investigație teoretică, având ca scop stabilirea punctului-limită în care valoarea estetică se transformă în non-valoare, arta în ne-artă.

Persida și Natl ai lui Slavici erau eroi literari autentici, întru cât evaziunea lor comportă un risc și constitue o ruptură în pânza, încă trainică, a unei societăți echilibrate. Ei erau individualități puternice, căci cutezau să înfrunte singuri o întreagă colectivitate, aveau, ca tipuri literare, contur și forță expresivă, pentrucă erau simboluri concrete ale veșnicei aspirații omenești spre libertate. Laura și Traian din *Puterea* nu sunt decât victimele unei fatalități pe care o ignorăm: ei se cred revoltați, dar, în fond, sunt doar niște cifre într'o statistică, un simptom al unui proces de dezagregare socială. Eroarea, ca să nu spunem delictul, lui Titus Popovici, este de a ni-i fi dat drept altceva decât ceea ce sunt.

Disimulația și ironia îi confereau lui Moromete o aureolă eroică, în măsura în care ele erau armele ofensive sau defensive ale unui individ izolat în luptă cu societatea; la Mitru, cu toată îndemânarea cu care ne sunt înfățișate, sub aceste trăsături se ascund cruziamea și cinismul, cu atât mai respingătoare cu cât sunt mai bine camuflate. Superioritatea sa nu este o trăsătură de caracter, ci o consecință a unor împrejurări exterioare de care el a luat cunoștință cu o clipă înaintea altor oameni din sat. El nu este un erou ci, în cel mai bun caz, un bun jucător care a ochit calul câștigător și așteaptă liniștit sfârșitul cursei. In *Puterea,* ca și în *Setea* sau *Streinul,* există un amplu subtext care comandă din umbră întregul comportament al personagiilor: prezența trupelor sovietice. Prezența nevăzută, dar atotputernică, a ocupantului, garantează infailibilitatea lui Mitru, insuflă spaimă și-i paralizează pe adversarii acestuia, predeterminându-le în mod inevitabil înfrângerea. Iată de ce Marcu încearcă să obțină sprijinul lui

Mitru pentru rezolvarea necazurilor sale familiare, iată de ce nenorocitul de Petraș servește vin pe gratis, deși e în pragul falimentului: și unul și celălalt au înțeles că Mitru e omul noilor stăpâniri. Dacă nu azi, mâine, foarte curând, el va lua locul ocupat pe vremuri în sat de plutonierul de jandarmi. De aceea, pentru protecție, ploacoane. Acesta este adevărul. Dacă Titus Popovici ni l-ar fi spus, chiar cu stângăcie, el ar fi fost un scriitor autentic; dar în *Puterea* el nu-și folosește talentul decât ca să ascundă adevărul. Iată de ce, prin fragmentul tipărit, *Puterea* nu este un roman, ci doar un document ilustrativ, într'un tratat de patologie literară care rămâne să fie scris. Titlul capitolului respectiv ar putea avea drept motto: «Talentul nu poate împiedeca minciuna să transforme literatura în anti-literatură».

Emil CÂMPEANU

ÎNSEMNĂRI

EXPOZIȚIA LUI IOAN MIREA LA PARIS

In Martie 1966, Ioan Mirea a expus la Galeria «Cinq Mars» de pe malul drept al Senei, și această expoziție ne-a revelat un maestru al abstractului.

De altminteri, între abstracționism și Ioan Mirea s'a pecetluit o taină. De undeva, din pânzele sale, ne solicită rădăcinile. Numai că aceste rădăcini nu sunt împlântate în concretul unui sol, ci în semnificațiile, în esențele, în simbolurile acestui sol. S'ar putea perfect, vobindu-se despre I. Mirea, întrebuința termenul barbilian «secund». Cu atât mai mult cu cât tabloul *Oul dogmatic* dovedește vecinătăți indiscutabile între pictor și poet. Nu jocul este însă secund la I. Mirea, ci rădăcinile. Rădăcini secunde, mai înfundate deci în profunzimi, deoarece se împlântă printre idei ca într'un pământ rodnic, mereu fertil.

De unde, în această nefigurație, impresia de a descifra o ciudată poveste? Acei copaci părăsiți de păsări în arderea orei de mijloc, sunt în albăstrimea lor de noapte, bântuiți ca de o furtună de întoarcerea păsărilor spre seară. Și sunt copaci dela noi, în dogoarea unei amieze de Bărăgan sau în albastrul, inimitabil de crud, al unei nopți din Răsucenii de Jos. Culoarea crează nu peisagiul, ci esența, semnul lui.

Și apoi păsările. Fulgeratele păsări ale lui I. Mirea. Mereu pândite de laț, mereu primejduite, surprinse în căderea lor tragică sau în agonia lor orizontală, spânzurate de aer, ori putrezind pe scoarța pomului făgăduit ce, din adăpost presupus, s'a dovedit a fi capcană.

Dincolo de aceste fabulări, posibile sau nu, materia însăși la I. Mirea cunoaște o dramă și o împlinire. Silexurile sale vorbesc, pe trandafiriul așezat al pânzei, despre o interminabilă germinație, o nesfârșită creștere înlăuntrul secretului lor. Înțelegem mai puțin de ce o serie din tablourile dela Galeria «Cinq Mars» au titluri inspirate din etapele Creației («Prima zi», «A doua zi», etc.), când toate pânzele lui I. Mirea sunt de fapt aceași facere a lumii, privirea mereu fiind cea uimită, dintru începuturi.

Pentru privirea aceasta, nicio cu-

loare nu este prea tare. I. Mirea este dintre acei coloriști care își pot îngădui toate riscurile. Cele mai îndrăznețe juxtapuneri de tonuri devin sfielnice, inocente, creând inevitabile armonii. Pentru Ioan Mirea: la început a fost culoarea.

M. L.

NICOLAE PETRA

Nicolae Petra ne era cunoscut în deosebi ca director al revistei *Drum*, din Mexic, ca poet, ca ilustrator, în sfârșit, al poemelor altora și ale lui însuși, prin acele linii abstracte, împletindu-se, ciocnindu-se, ca în cine știe ce goană, ca pentru o căutare. Iată că l-am descoperit în expoziția sa pariziană dela galeria «Le Soleil dans la Tête», din Ianuarie 1966, nu numai ca pictor, ceea ce se știa că este, dar și ca un pictor figurativ, ceea ce s'ar fi bănuit mai cu greu.

Să fim bine înțeleși. Pictor figurativ, nu înseamnă o figurație de tip clasic. N. Petra descinde din abstract în figurativ, după ce a asumat lecția abstractă. E vorba deci de un figurativ ce sucește realul pentru a-l obliga să ne ofere totalitatea sa.

N. Petra vrea să ne dăruie «Figura cetății Mexico». Figura aceasta este una de vârtej. Nu așa cum s'ar putea crede numai prin violența culorilor, nu așa cum s'ar putea bănui printr'o rotire până la amețeală a liniilor. In majoritatea lor, aceste linii sunt menite la N. Petra unghiului ascuțit. Geometria e severă, beția ei nu provine dintr'o confuzie a rotirii, ci numai dintr'un simț al cutremurului mereu cu putință. Casele se apleacă spre străzi, sau se susțin unele pe altele, într'un echilibru instabil, bisericile părăsesc verticala spre a încerca îmbinarea cu cerul în înclinări și îngenunchieri primejdioase, liniile în general nu-și suportă nici înălțimea, nici unghiul ascuțit la care sunt silite să ajungă mereu. Totul așteaptă deci cutremurul și în această așteptare îi îndeplinește dinainte jumătate din operă, îl pregătește, pregătindu-se pentru el. Dar lucrurile sunt surprinse în pauza dintre această presimțire și clătinarea definitivă, într'o structură înghețată. Barocul de pe fațada bisericilor, din firide și vitralii, se învecinează cu abstracționismul arhitecturii moderne care oprește eflorescența și gâtuește elanul.

Mai există în Mexicul lui N. Petra o altă trăsătură dominantă. Am pomenit de voința de totalitate care se răsfrânge în pânzele lui. Ea se exprimă prin multiplicitatea viziunii. O biserică este în același timp și în același tablou văzută înlăuntru, din afară spre înlăuntru, dinlăuntru spre afară. Fiecare tablou conține o infinitate de scene și perspective. In jurul unei piețe de un galben nelocalizabil și vehement, clădirile în partea de sus a tabloului sunt văzute în perspectiva lor normală, în partea de jos răsfrânte cu acoperișul la pământ, ca pentru o oglindire în ape. Pentrucă N. Petra nu ne oferă o piață, ci imaginea totală a unei piețe, recompusă după ce ne-am sucit gâtul spre a o privi din toate părțile. Amețeala gestului este corectată de rigoarea amintirii: geometria abstractă oprește revărsarea barocului.

«Liniile» lui N. Petra au fost și ele prezente pentru a ne evoca Parisul. Dar ele ni s'au părut a se fixa mai greu pe o retină extenuată de vârtejul acestui Mexic imaginar.

M. L.

JOURNAL D'UN PAYSAN DU DANUBE

Scrisă, ca și precedentele, în franțuzește, o nouă carte de Vintilă Horia a apărut, în Aprilie 1966, la editura «La Table Ronde». Dela jurnalul fictiv al lui Ovidiu la Tomis, din *Dieu est né en exil*, trecem de data aceasta la jurnalul ne-fictiv al autorului, ținut din Noembrie 1964 până în aceeași lună a lui 1965. Dar să fie acest jurnal numai al autorului ?

Vintilă Horia își intitulează noua carte *Journal d'un Paysan du Danube*. Prin ea tinde deci să dea cuvântul și acelui «țăran dela Dunăre» pe care orișice Român îl poartă în el și pe care La Fontaine îl punea să vorbească amenințător în fața senatului Romei de nefericirile aduse țării sale prin legiunile străine. Există în această voință de a dărâma imperiile, un fel de vocație românească, insistentă la Vintilă Horia, după cum insistentă era și la Alexandru Busuioceanu. A mina imperiile, a distruge forțele ocupante printr'o asimilare profundă a lor, nu pentru a le înlocui cu alte forțe imperiale, ci pentru a încerca zidirea unei universalități a binelui. «Cred că suntem un popor inocent — scrie Vintilă Horia —. Singurul. Un fel de Iov colectiv și personificat. In ciuda greșelilor, păcatelor și imperfecțiilor noastre, n'am visat la cuceriri și țăranul dela noi numește Român sau creștin pe orice om de bună voință, aparținând oricărei alte națiuni, religii sau rase. El are sensul universalității în bine. Noi n'am vrut niciodată să participăm la procesul istoriei, pe care am sabotat-o mereu, după părerea filosofilor noștri. In fond, contrariul este adevărat: istoria ne-a sabotat ca pe niște dușmani, istoria nefiind decât o fază efemeră, iar noi ceea ce îi va supraviețui».

Acestei supraviețuiri îi este în fond dedicat «Jurnalul» lui Vintilă Horia.

Supraviețuirea unui întreg popor, mai întâi. «Românii au supraviețuit la douăzeci de ani de persecuții deliberate. Noi am trecut prin cea mai grea dintre încercări... Țăranul dela Dunăre neutralizează acizii cei mai puternici, are chiar puterea să transforme sbirii în patrioți, inamicii interni în apărătorii propriei sale integrități». Și apoi supraviețuirea țăranului dela Dunăre exilat — tema exilului este, bineînțeles, dominantă și în această carte — care află în exil o cale inițiatică. Dela Chartres la Fatima și la Saint Jacques de Compostelle, pelerinajul lui Vintilă Horia spre locurile înalte care adăpostesc credința, este acela al unui creștin însetat de perfecțiune, în căutare de sens.

Dar exilatul nu e singur. Il poartă alături pe Eminescu pentru a vedea răsfrângându-se în «privirea lui

dreaptă, frumoasă și tristă, expresia vieții și a destinului poporului român». Își poartă copilăria, își poartă țara și încearcă să-i desvăluie soarta și omenia aici în Apus, la ceasul și în apele deslușirii.

Rare ori țăranul dela Dunăre a fost slujit, apărat, impus, cu o mai deplină fervoare. Și de aceea «Jurnalul» lui Vintilă Horia nu este al unui om singur.

A. A.

GLORIA LUI MIRCEA ELIADE

Dacă altădată, în țara lui, Românul se năștea și se naște încă poet, în exil, el se naște glorios. Care exil, care emigrație se poate mândri cu atâtea glorii ca noi? Să le numim? Nu e nevoe. Toată lumea le cunoaște. Chiar și Românii. Numai că există glorie și glorie. Mai bine zis există Români care suportă firesc această năpastă de aurore și există cetățenii turmentați ai gloriei.

Azi însă, vrem să ne oprim o clipă la gloria cea adevărată. La aceea care nu implică des-ființarea celui care o îndură. La acea glorie cucerită loaial. Fără sgomote organizate de circumstanțe. Fără mobilizarea rușinoasă a mijloacelor pentru întocmirea scopurilor. Gloria firească, naturală. Ca o respirație. Și mai precis: gloria lui Mircea Eliade.

Pe vremuri, i s'a contestat lui Mircea Eliade, chiar de unii profesori universitari români, nu numai vocația, dar și dreptul la catedră. Azi, profesorul universitar Mircea Eliade face cinste universității ca instituție. In toate universitățile lumii, numele lui e cinstit cu o deferență precisă. (Recent, Universitatea din Yale se mândrea să-l numere printre doctorii «honoris causa», alături de Ignazio Silone, Henry Moore sau L. Bernstein). Filosofii îl citează și-l caută. (Toamna aceasta, la Geneva, Mircea Eliade era, alături de Benveniste, singurul invitat la Congresul Filosofilor de limbă franceză, tema congresului fiind «limbajul»). Pe măsură ce «științele omului» și fenomenologia se avântă să dea dimensiuni noi gândirii actuale, opera lui Mircea Eliade e iscodită, solicitată. Mai mult, critica nouă — aceea care pune în chestiune altfel și cu alte perspective, identitatea operei literare — își găsește în preocupările lui Mircea Eliade, reazăm, sugestie și ecou. Dela străvechimea miturilor până la noul roman, Mircea Eliade are ceva de spus, e somat să spună. Și spune. In sfârșit, pentru cei care sunt atenți la consacrarea imediată, în civilizația noastră atât de tributară modei, vitezei (etc.), nu trebue să neglijăm nici pagina ce i-a fost consacrată în suplimentul literar al ziarului «Times», și nici capitolul-vedetă din «Time».

Am putea continua mult, și cu multe alte exemple. Uitasem tezele de doctorat ce se înmulțesc, mai ales în universitățile americane, despre om și operă. Am putea, dar ne oprim. Cândva — suntem siguri — «scriitorul» Mircea Eliade va avea și în literatura universală, locul major pe care îl are azi în literatura română. Când se vor limpezi apele, literatura lui Mircea Eliade va intra și ea în matca firescului.

Avem și concluzie: invităm pe vecinii de glorie ai lui Mircea Eliade să mediteze puțin la cum se poate păstra în același timp și condiția de a fi Român și aceea de a fi ceea ce sunt.

V. I.

THEODOR ZUCA

Poetul Theodor Zuca, cunoscut nouă din mai toate publicațiile de prestigiu ale exilului, este și autorul, în grecește, a două cărți de proză scrise și tipărite în limba greacă. Prima, *Anisyha Monopatia,* a apărut în 1965; a doua, a părut, în 1966.

Cum nu putem să-l urmărim și în această limbă, vom reproduce aici câteva din ecourile stârnite de prima sa carte în Grecia. Iată, de pildă, ce afirma despre compatriotul nostru la postul național central de Radio din Atena, criticul K. Simopoulos:

«... Experiențele lui de viață nu sunt insulare, nu sunt maritime, nu sunt mediteraneene, sunt continentale. Impreunându-se cu trăirile unei vieți întregi din Peninsula balcanică, aceste experiențe sunt redate într'un mod nou și personal de exprimare. Prin stilul lui original, scriitorul aduce mesagii ale unui pathos care se întinde din Grecia și până în Stepă, până la fruntariile metafizice ale unui alt peisagiu, ale unei alte lumi. In nuvelele lui, în care descrie lumea primitivă a muntenilor, undeva în Balcani, poate în Pind, poate în Carpați, este evidentă cunoașterea adâncă a caracterelor. Eroii lui au simplitatea copiilor, dar și puterea elementelor naturii. Cuvântul lui desvălue un scriitor care are capacitatea de a transfigura materialul brut în calitate...»

Sau: «In avant-scenă, Sciți, Bulgari, Turci, Români, Greci. Condeiul scriitorului vorbește cu limba și mentalitatea fiecăruia dintre ei, vorbește cu cititorul, și cu însuși stăpânul său. Și, dintre neguri, ruini, zămislește lumi noi, nădejde, optimism, ca un deziderat și ca o urmare a vremii care curge, chiar dacă urmele ei sunt cu sânge și siluire.» (G. D. Hurmuziadis, în «Foni tis Elefterias», Atena).

Sau: «Cuvântul lui e viu și are robusta naturalețe și răcoarea de munte a Pindului care l-a născut. Stilul lui e pictural, puternic, așezat, naște în noi confruntări spirituale. Limba lui e exemplară.» (Hrisostom Zisi, în «Erevna», Tricala).

Sau: «Intr'un stil viu, cu caracterul unui adevărat maestru al prozei, cu ethos-ul care decurge din ambianța lui tragică, nuvelele lui Th. Zuca au pecetea de nești a dăruirii. Cu pana lui, zugrăvește. Și fiecare rând al lui este și un vers.» (Vasos Kaloghiannis, în «Elefteria», Larisa).

Sau: «Vine aproape de noi iubirea scriitorului față de oameni, iubire care depășește formele comune, ajungând până în spațiul imnului.» (A. Fouriotis, în «Apoghevantini», Atena).

Sau: «... Este una dintre cele mai bune colecții de nuvele neogrecești din ultimii ani. Isbește originalitatea temelor, tehnica narațiunii și profundul umanism».

N'am bănuit că acest autentic poet român, este atât de apreciat și în limba greacă. Faptul ne bucură, după cum vestea ieșirii lui cu bine din închisorile și lagărele comuniste din România ne-a mișcat ca o reală biruință împotriva relelor.

F. R.

PREZENȚE ROMÂNEȘTI LA FESTIVALURILE FRANCEZE

După montarea la Petit Théâtre de Port Marly a *Pădurii* lui Ostrovsky, W. Siegfried a mai semnat, având alături pe Mihai Paxino, și regia piesei *La Cage de Verre* de Alla Budin, la festivalul dela Vaumain, în Iunie 1966. Prezențele românești la acest festival nu se opresc aici, dacă mai semnalăm și pe Nina Diaconescu, cu o remarcată creație, într'unul din rolurile piesei.

Alegerea acestei prime piese a unei scriitoare cunoscute până atunci doar ca romancieră, s'ar putea să corespundă unor afinități precise între regizor și subiectul tratat. Undeva, într'o țară de dictatură, câțiva oameni s'au adunat într'un hotel, pe malul unui fluviu, spre a-și pregăti fuga, trecerea clandestină. Nu ni se spune nimic despre teroarea sub care trăesc, dar îi simțim greutatea, în măsura în care e tăcută, poate mai ales în măsura în care fuga a devenit pentru acești oameni unica soluție pentru a-și rezolva problemele personale. Celălalt mal al fluviului nu este pentru ei numai un pământ al libertății dar și acel sălaș ideal în care existența s'ar dezbăra de propriile ei contradicții. Și oricine a trăit într'unul din infernele lumii moderne — țară cu regim totalitar, închisoare, lagăr, — știe că pentru a suporta un infern trebue să-ți imaginezi un paradis. De cealaltă parte a fluviului, personagiile piesei își închipuie deci c'ar putea regăsi tot ceea ce în ei este făgăduință și proect de viață autentică. Iată de ce oamenii aceștia nu fac decât să-și dezbată problemele personale în loc să se confrunte cu datele terorii. S'ar spune că sunt mai ales ocupați cu ultimele socoteli de stabilit cu trecutul lor, ca meniți cine știe cărei metamorfoze. Au aerul de a fi în vacanță, disponibili, în timp ce primejdia îi pândește. Cum de o ignoră, când nu se află aici decât pentru a scăpa de ea? *La Cage de Verre* nu ne vorbește deci direct despre teroare, ci despre incapacitatea copilăriei violente de a accepta o lume adultă și cotidiană în care îți este interzis să arzi ceea ce ai inventat cu o clipă mai înainte, de acea himeră ce se numește iubirea și pe care, de n'o poți proecta în spre o ființă reală, o adăpostești în visele tale, despre singurătatea convertită în eroism. Dar nu te joci cu iubirea pe malul unui astfel de fluviu, nu te joci cu focul, fără de păcat. Incendiul va izbucni. Dar ce poate să ardă? De sigur nu acel vis al unui alt mal, și al unui alt eu care, de este mărit prin încercare, alcătuește din toate timpurile și sub toate vremurile, substanța noastră cea mai adâncă.

Problema esențială de regie care se punea lui W. Siegfried era de sigur aceea de a reda în aer liber

impresia unui spațiu închis, în care personagiile se înnăbușe, din care încearcă desperat să evadeze. Dispozitivul său scenic era extrem de ingenios: pe peluza castelului Vaumain, o imensă estradă — unul din acele «tréteau» visat de Copeau — pe care dispuse în trei, ca niște paravane, obloane delimitează spațiul scenic. Dispozitivul era completat prin planuri mai ridicate (o estradă mai mică suprapusă peste cea mare, figura de pildă o cameră a hotelului), creând astfel nu numai spații diferite (toate ferecate), dar și oferind actorilor posibilități de joc de care, sub direcția de scenă a lui W. Siegfried și Mihai Paxino, au profitat din plin. Și profităm de acest prilej pentru a semnala că e și prima creație franceză, într'o trupă pariziană, a Ninei Diaconescu. Aplauzele, unele la scenă deschisă, au subliniat îndeajuns succesul spectacolului.

F. R.

STERE POPESCU

Dacă succesul de scandal obținut la Paris de Stere Popescu cu baletul *Le Marteau sans Maître* pe muzică de Boulez este bine cunoscut, mai puțin cunoscută este activitatea lui Stere Popescu de când s'a stabilit la Paris. Poate și pentrucă ea s'a desfășurat mai puțin în capitala Franței, cât în provincie și în străinătate.

Primul balet închipuit de Stere Popescu aici a fost un balet pe tăcere, întitulat *Perspective,* interpretat de «Ballets européens» a lui Massin și cu care această trupă de balet a făcut un turneu în Germania. Tăcerea pentru balet reprezintă — mai e nevoie s'o subliniem — un «material» original. Hazardul, un hazard al întâlnirii, face ca la puțin timp după baletul lui Stere Popescu, coreograful american de avant-gardă Merce Cunningham, să fi prezentat la «Nopțile Fundației Maeght», dela Saint-Paul de Vence, în vara lui 1966, balete bazate pe același principiu. La Merce Cunningham, tăcerea era uneori întreruptă de muzica «maestrului pianului preparat», John Cage. Ni se pare mult mai rodnică ideea lui Stere Popescu, care și el a introdus un intermediu muzical, mult mai aproape însă de izvoarele atât ale tăcerii cât și ale cântecului: un bocet din Munții Apuseni.

La Opera din Hanovra, Stere Popescu a creat, în iarna lui 1966, un foarte remarcat balet: *Offrande pour une ombre,* pe muzică de Henri Barraud, și în care s'a inspirat din Cartea Tibetană a Morților.

In sfârșit, la Festivalul dela Toulon, din Septembrie 1966, alături de Béjart și Rosella Hightower, Stere Popescu a creat un alt balet, *Narcisso,* pe muzică de Marius Constant.

F. R.

PAUL BARBĂNEAGRĂ

Reprezentarea în Decembrie 1965, la Teatrul Gérard Philipe, dela St. Denis, a operei lirice a lui Marcel Landowski, *Le Fou,* ne-a reținut atenția, deoarece ea a prilejuit cineastului român, Paul Barbăneagră, prima sa manifestație în Franța, iar

decorurile și costumele erau semnate de alt artist român, Camillo Ossorovitz (ce avea puțin după aceea să obțină primul său mare succes de critică cu decourile și desenele proectate pentru *Bravul soldat Sveik*).

Creația dela Teatrul Gérard Philipe ni s'a părut interesantă mai puțin prin opera propriu zisă (rămânem convinși că Marcel Landowski e mai la el acasă în concerte și simfonii), cât prin încercarea de a sluji partitura prin toate mijloacele artei moderne. Când *Le Fou* a fost reprezentat pentru prima oară, cu ani în urmă, la Teatrul des Champs-Elysées, n'avea decât mijloace clasice la dispoziție. La teatrul Gérard Philipe, în schimb, massa orchestrală este frântă: o parte din muzică fiind interpretată pe viu (de orchestră și cântăreți), alta fiind înregistrată pe bandă magnetică și intervenind în plan secund. Decorurile lui Camillo Ossorovitz slujesc și ele, prin stilizarea lor extremă, același țel de a moderniza partitura.

Originalitatea spectacolului stă mai ales în intervenția cinematografului. Și aici contribuția — remarcată de critică — a lui Paul Barbăneagră a fost decisivă. Fie că filmează în plan apropiat ochii plini de groază și chinuiți de întrebări ai lui Xavier Depraz, fie că-i concretizează pe ecran nălucirile interioare, fie că face să intervină bande de actualități sau *Ororile războiului* de Goya, sau *Guernica* lui Picasso, sau, și mai obsedant, marea ciupercă otrăvitoare dela Hiroșima, fie că prezintă interludii de adevărată artă abstractă (există un abstract al imaginei filmate de care cinematograful nu s'a slujit încă îndeajuns), de fiecare dată când ecranul cinematografic descinde peste decor, adevăratul lirism intervine pe scenă și în muzică. Nu apare muzica astfel ca o ilustrație a filmului?

Importanța contribuției lui Paul Barbăneagră a fost subliniată și de cronicarul ziarului «Le Monde», care scria: «Intervențiile filmate pe ecran mare ale lui Paul Barba sunt deseori impresionante și judicioase — în afară de final unde cele 10 sau 15 pasagii de-a'ndoaselea ale exploziei atomice produc un efect comic destul de neașteptat» (aici nu suntem de acord cu cronicarul francez). «Dar, continuă el — aceste ilustrații care concordă deplin cu paginile cele mai generoase ale lui Landowski, fac să apară și mai săracă scena când pe ea rămân doar personagiile ce-și expun cazurile de conștiință în termeni pompoși, pe care lirismul aproape verist al ariilor și duetelor, ca și monotonia destul de plată a recitativelor, nu ajung să le umanizeze.»

In fond *Le Fou* ne-a convins cel mai deplin atunci când muzica lui Landowski a fost doar ilustrația filmului lui Barbăneagră.

A. A.

TEATRUL ROMÂNESC ÎN «ISTORIA SPECTACOLELOR» DIN ENCICLOPEDIA PLÉIADE

Sub direcția lui Guy Dumur, Enclopedia Spectacolelor nu se mai vrea legată doar de textul dramatic, ci pune pe un plan de egalitate toate

formele spectacolului și contribuțiile diferitelor forme estetice.

Semnând capitolul despre teatrul românesc până la al doilea război mondial, Monica Lovinescu s'a situat pe linia generală a lucrării, insistând atât asupra formelor religioase care au stat la obârșia primelor forme de spectacol la noi, cât și asupra condițiilor istorice care i-au stingherit (rolul nefast al Rușilor în primele noastre manifestații teatrale este îndeajuns de subliniat,) și apoi ajutat, desvoltarea. Și, bine înțeles, a fost acordată precădere regizorilor și actorilor asupra autorilor. Totuși nu trebue să căutăm multe nume celebre. Aceleași condiții nefericite de spațiu de care ne lovim ori de câte ori trebue să prezentăm cultura noastră Occidentului, ne întâmpină și aici. 8 pagini pentru întreaga desfășurare a teatrului românesc: e însă preferabil să dai o privire generală, cu riscul de a sacrifica și a ignora personalități pentru noi celebre, decât să semnezi un catalog de nume care nu pot spune nimic străinilor. Mai ales atunci când vrei să eviți mult prea penibile comparații de stilul «mica noastră Senă», «micul nostru Lamartine», etc., singurele capabile să fixeze o imagine pentru străin, dar în același timp și să ne împlânte într'un provincialism nejustificat.

Fără astfel de complexe, fără orgolii (și ele izvorând din același sentiment), această prezentare se vrea egală cu teatrale lumii. Insistăm asupra acestei seninătăți: cultura română primește și poate da lecții rând pe rând, după circumstanțe, oameni, momente. Dacă influența franceză este subliniată aici pe drept cuvânt, nu e în detrimentul a tot ceea ce teatrul nostru a putut cuceri ca originalitate și autenticitate.

Ne rămâne să regretăm că teatrul românesc a fost tratat după 1945, în bloc cu cel sovietic și din democrațiile populare, de un colaborator francez mult prea înclinat să dea credință unor teze mai mult sau mai puțin realist-socialiste, care nu mai sunt azi susținute nici măcar în țările de unde au pornit. O întârziere a orologiului parizian...

F. R.

CÂND STALINIȘTII DESTALINIZEAZĂ...

Sub titlul *Staliniștii destalinizează*, Monica Lovinescu semnează în revista «East Europe», al cărui număr pe Septembrie 1966 este consacrat culturii din Răsărit, un studiu despre condițiile în care se desfășoară liberalizarea culturală în România.

Studiul să fie în același timp și un sunet de alarmă? Autoarea insistă îndeajuns asupra condițiilor care au prezidat la liberalizarea dela noi (unde nu scriitorii și-au cucerit, ca aiurea, unele libertăți, ci puterea li le-a acordat, unde staliniștii au rămas în cea mai mare parte în posturile de conducere culturală) pentru a se înțelege lesne de ce orice semn de regres trebue privit ca o primejdie reală. Există o teză: ce a acordat partidul; o antiteză: ce vor să facă din aceste câteva concesii tinerii. Studiul este scris înainte ca o sinteză să se fi desenat: în lunile în care, speriați parcă de asaltul tine-

rilor, de felul în care vor să recucerească și să ducă mult mai departe ceea ce le fusese dat, protipendada culturală a pornit la contra-atac. Sunt descrise în amănunțime etapele acestui contra-atac: campania împotriva «Ciocanului fără stăpân», coreografia lui Stere Popescu, scoaterea abstracților dela Salonul din București, articolul lui Eugen Barbu împotriva modernismului și tinerilor, ca și orchestrația ce a urmat. După o analiză amănunțită a peisagiului actual (pozițiile de forță ale celor instalați în dogmatism, pozițiile de apărare și valoarea celor ce le susțin), concluzia e mai curând un semn de întrebare. Cum spuneam, nu lipsit de îngrijorare.

După atâtea tablouri complezente sau pur și simplu credule, bazate pe o totală necunoaștere a faptelor, ce au apărut în presa occidentală asupra liberalizării din România, studiul din *East Europe* e reconfortant. Nu numai pentrucă luciditatea e cel mai bun sfetnic, dar și pentrucă socotim că numai astfel pot fi cu adevărat ajutate forțele liberalizării dela noi din țară.

F. R.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ȘI BEHAVIORISMUL

In lucrarea de colaborare *The study of culture at a distance*, editată de M. Mead, cunoscuta sociologă americană, întâlnim sub iscălitura Dnei Ruth Benedict interesanta contribuție *Rumanian culture and behavior*, p. 405-415. Cartea a apărut în cadrul lucrărilor Institutului pentru studii interculturale din New York. Autoarea analizează pe scurt istoria noastră dela Traian până în zilele noastre, caracterizând cu oarecare precizie desvoltarea poporului român în cursul veacurilor. De sigur, în forma lui normală, evolutivă și în raport cu vecinii. Și-a împrumutat informațiunile din lucrările lui Seton-Watson, Tereza Strătilescu și D. Mitrany. Prezintă poziția noastră în istorie. Tratează obiectiv evenimentele politice dela 1930 înainte, nașterea mișcărilor de dreapta și domnia regelui Carol II, etc. Citează poezia *Ștefan, Ștefan, domn cel Mare* de V. Alecsandri și *Doina* lui Eminescu, ca motive românești de poezie autohtonă. Concluzia Dsale «sociologică» ar fi că poporul nu s'a luptat să cucerească, ci a câștigat doar prin conjunctura istorică. Suntem de acord cu autoarea că poporul român n'a fost niciodată popor agresiv, dar accentuăm că am știut să ne apărăm pământul nostru, chiar când «conjuncturile istorice» ne-au fost impuse mișelnic.

O remarcă. Nu înțelegem deloc imixtiunea lui Alexandru cel Mare Macedoneanul în istoria românească.

I. G. Dumitriu

IMPRESII DIN ROMÂNIA

Rolf W. SCHLOSS a transmis, la 10 Octombrie 1965, la postul de radio bavarez din München, jurnalul său de călătorie notat în cele câteva zile pe care le-a trăit în România.

(Emisiunea a apărut apoi în revista GEHÖRT, GELESEN Nr. 1/1966, p. 27-39): *Soare și umbră la Marea Neagră* («Sonne und Schatten am Schwarzen Meer»).

«Intr'o singură oră a fost distrusă imaginea pe care mi-o formasem timp de un deceniu despre blocul răsăritean... In oglinda automobilului văd turnurile de observație și rețeaua de sârmă ghimpată; sunt cea mai vie dovadă a neîncrederii unui stat comunist față de altul. In ureche îmi răsună încă proaspăt muzica ce însoțea întâlnirea prietenească dintre Ruși, Bulgari și Români. Ei cântau împreună, dansau împreună, se sărutau și au ridicat paharele ciocnind pentru prietenie. Dar granița pe care o văd acum demască minciuna care se ascunde în dosul prieteniei comuniste.

«Ceea ce USSR — cu toate străduințele de zeci de ani — nu le poate oferi, este căutat în Apus, sub formă de schimburi de afaceri. Chiar și complexele turistice — apărute ca din pământ — nu sunt altceva decât un mijloc de a atrage devize apusene.

Un comerciant englez — care cunoaște Bucureștiul de zeci de ani — îmi explică din experiența sa: «Românii sunt altfel decât Polonezii, Cehii sau Bulgarii. Ei sunt conștienți, mândri și generoși. De aceea, ei se manifestă ca independenți de Moscova, reiau legătura și duc tratative cu Apusul. Dar nu trebue să mergeți prea departe cu așteptările. România continuă să rămână o țară comunistă, Apusul se află dincolo, departe, și Bucureștiul nu se mai poate numi — ca odinioară — un mic Paris... Nu mai e un mic Paris, dar se simte aici dorul ca să devină din nou.

TERRA INCOGNITA nu mai este pentru mine aceasta țară. Am cunoscut părți însorite și umbrite. Totuși, nu aș putea afirma că am văzut toate părțile însorite și umbrite. Căci multe mi-au rămas ascunse, *...mi-au fost ascunse*. Dar când reflectez la laudele locuitorilor cu care am discutat și mă gândesc la afirmația lor că țara e un Paradis, îmi zic: se poate că ea este într'adevăr un Paradis pentru ei. Mi-ar face plăcere și mie să o vizitez din când în când, dar să rămân acolo... niciodată.»

C. Sporea.

RĂBOJ

ABADIE Daniel, *Tzara a-t-il inventé Ionesco?*, Combat, 22 Septembrie 1966.

ABIRACHED, *Un Hurluberlu provocant. Le Brave soldat Sveik de Milan Kepel, d'après le roman de J. Hasek,* (despre Camillo Osorovitz), Le Nouvel Observateur, 23 Februarie 1966.

—, *Bérenger III et Zozo 1-er,* (despre Eugen Ionescu), Le Nouvel Observateur, 9 Martie 1966.

ACOLAN Tudor, *Vingt ans après Antonescu,* Bulletin Européen, XVII, nr. 6, Iunie 1966, p. 5-7.

ADAMEŞTEANU Dinu, *La Caesarea,* Cuvântul în Exil, nr. 42-43, Noembrie-Decembrie 1965.

—, *Un maestru: Scarlat Lambrino,* Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 144-146.

—, *Jucătorii de football,* Cuvântul în Exil, nr. 44-45, Ianuarie-Februarie 1966.

ALAIN Olivier, *Courrier Musical: Weyenberg et Silvestri,* Le Figaro, 25 Februarie 1966.

ALBALA Alfonso, *Paisaje y hombre, Historia y realidad,* (despre Vintilă Horia), Ya, Madrid, 2 Iunie 1966.

ALEXANDRIAN Sarane, *L'aventure de Brauner,* Arts, 9 Mai 1966.

ALTER André, *Ionesco ou le bourreau de soi-même.* Témoignage Chrétien, 10 Martie 1966.

ALUTA, Juan de, *Criba y Comentarios,* (despre N. Caranica şi Eugen Ionescu), Punta Europa, XI, nr. 114, Octombrie 1966, p. 76-77.

AMARIU Constantin, *Bilan et perspective de la littérature roumaine (II). L. M. Arcade: Récit aux Tziganes,* La Nation Roumaine, XVIII, nr. 234, Decembrie 1965--Ianuarie 1966.

—, *Shakespeare traduit par G. Cioranesco,* La Nation Roumaine, XVIII; nr. 235, Februarie-Martie 1966.

—, *La Pensée interdite,* La Nation Roumaine, XVIII, nr. 235, Februarie-Martie 1966.

—, *Dialogue... ou Dialectique,* La

Nation Roumaine, XVIII, nr. 236, Aprilie-Iunie 1966.

AMARIUTEI Constantin, *O jumătate de veac dela moartea reginei Elisabeta,* România, XI, nr. 86, Martie-Aprilie 1966.

—, *Cercul de lumină. Poveste cu Inorog,* Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 73-78.

AMZĂR D. C., *Anglikanismus und Orthodoxie;* in: *Geschichte und Gegenwart unter besonderer Berücksichtigung der rumänischen Kirche,* Kyrios, Berlin, V, 1965, Heft H, p. 215-238.

ANDRIAD A., *Un moment istoric. Cincizeci de ani dela intrarea României în războiul pentru întregirea neamului,* România, XI, nr. 89, Septembrie - Octombrie 1966.

ANTONESCU Valeriu, *Cuvinte în lanțuri,* Vocea Libertății, Atena, XIII, nr. 146, 1 Martie 1966.

ANTONOVICI Constantin, *Incadrarea lui Brâncuși în constelația universală a artei,* America, LX, nr. 12, 24 Martie 1966.

APOSTOLESCU Radu, *Le Français, langue liturgique,* Sfinții Arhangheli, VI, nr. 18, Ianuarie-Februarie 1966.

ARCADE L. M., *Poveste cu Țigani,* Caietele Inorogului, Paris, 1966, 250 p.

—, *Intre muzică și dans* (fragment), Prodromos nr. 5, Iunie 1966, p. 11-13.

ARP Jean, *Marcel Janco,* (poem), Mele, Honolulu, Hawaii, August 1966.

AZCARATE Pablo de, *Nicolas Titulesco,* La Tribune de Genève, 17 Martie 1966.

BACCOLO Luigi, *In memoria di Aurèliu Weiss. Un critico tra le quinte,* Gazzetta del Popolo, Torino, 21 Mai 1966.

BACIU Ștefan, *Pasăre în Guatemala,* (poem), Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 79.

—, *Trei poeme de Mario Cajina-Vega,* (traducere în românește), Cuvântul în Exil, nr. 42 - 43, Noembrie-Decembrie 1965.

—, *Manuel Bandeira de Corpo Inteiro,* Livraria José Olympio, Rio de Janeiro, 1966, 182 p.

—, *Ernesto Cardenal oder der Weg von Gethsemani nach Solentiname,* Reformatio, nr. 5, 1966, p. 314-322.

—, *Trei poeme de Amighetti,* (traducere în românește), Cuvântul în Exil, nr. 46-47, Martie-Aprilie 1966.

—, *Manuel Bandeira: Vorbereitung für den Tod,* (traducere în limba germană), Mele, Honolulu, 19 Aprilie 1966.

—, *Pe un tablou de Mark Tobey. Piață în Seattle,* (poem), Drum, II, nr. 2, Aprilie 1966.

—, *Honolulu,* (poem), Mele, Honolulu, Hawaii, August 1966.

—, *Pagină de nisip; Lupul vorbește câinilor săi; Apa pierdută,* (poeme traduse din Enrique Gomez-Correa), Cuvântul în Exil, nr. 51-52, August-Septembrie 1966.

—, *Waikiki,* (poem), Mele, Honolulu, Decembrie 1965.

BACU D., *Inscripție pe o țară; Stingerea,* (poeme), Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 119-120.

—, *Tu ești,* (poem), Prodromos, nr. 5, Iunie 1966, p. 19.

BASDEVANT Denise, *Against Tide and Tempest: the Story of Rumania,* (translated from the French by Florence Dunham and Jane Carroll), Robert Speller and Sons Publishers, New York, 1966, 184 p.

BAIGNERES Claude, *Au Théâtre de Poche: Arrabal et Ionesco,* Le Figaro, 13 Iulie 1966.

BANEA Moise, *Starea de spirit din România,* America, LX, nr. 2, 13 Ianuarie 1966.

—, *Documentări istorice,* America, LX, nr. 16, 21 Aprilie 1966.

—, *Pastorul român Wurmbrand denunță teroarea comunismului în România,* America, LX, nr. 24, 16 Iunie 1966.

—, *Stările de lucruri din România s'au înrăutățit,* America, L, nr. 42, 20 Octombrie 1966.

BAY André, *La Mort conduit le bal. Petru Dumitriu: Les Initiés,* La Quinzaine Littéraire, nr. 10, August 1966.

BECCARO Felice Del, *Aurèliu Weiss: Le monde théâtral de Michel de Ghelderode,* Rassegna Lucchese, Lucca, nr. 39, 1966.

BELDICEANU Nicoară, *Recherches sur la réforme foncière de Mehmed II,* Acta Historica (Societas Academica Dacoromana), IV, 1965, p. 27-39.

—, *Anton și Eliza Zigmund Cerbu,* Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 150-151.

—, *Dumineca Florilor,* Cuvântul în Exil, nr. 44-45, Ianuarie-Februarie 1966.

BELDICEANU, N., BELDICEANU - STEINHERR, Irène, *Quatre actes de Mehmed II concernant les Valaques des Balkans slaves,* în Südost-Forschungen, t. XXIV, Munich, (1965-1966), p. 103-118 + 4 planșe h. t.

BELDICEANU-STEINHERR Irène, *La Prise de Serres et le firman de 1372 en faveur du monastère de Saint - Jean - Prodrome,* Acta Historica, (Societas Academica Dacoromana), IV, 1965, p. 15-24.

BENDESCU V., *Vasile Posteucă, poet al dorului și al mărturisirii strict naționaliste,* Cuvântul în Exil, nr. 42-43, Noembrie-Decembrie 1965.

—, *Dimitrie Marmeliuc. La aniversarea împlinirii a 80 de ani de viață,* România, XI, nr. 89, Septembrie-Octombrie 1966.

BERKOVITS I., *Illuminated manuscripts from the library of Matthias Corvinus*: Budapest, 1964, 48 pl. + 31 fig.

BERNARD Marc, *Le Petit-fils de Jarry,* (despre Eugen Ionescu), Les Nouvelles Littéraires, 3 Martie 1966.

BIBESCO La Princesse, *Paul Claudel et Philippe Berthelot,* La Revue de Paris, Decembrie 1965, p. 12-25.

BLANCART Jacqueline, *Aurèliu Weiss: Le monde théâtral de Michel de Ghelderode,* Revue des Sciences Humaines, Lille, Aprilie-Septembrie 1966.

BLOSIU Octavian, *Tradiția artei decorative textile românești,* Calendarul ziarului «România», 1966, p. 203-207.

BODISCO Antoaneta, *Cântec de dragoste; Veghe; Joc;* (poeme), Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 39-40.

—, *Ion Barbu și exilul,* Cuvântul în Exil, nr. 44-45, Ianuarie-Februarie 1966.

—, *Pe Argeș,* (poem), Cuvântul în Exil, nr. 51-52, August-Septembrie 1966.

BOISDEFFRE Pierre de, *Plaidoyer pour Ionesco,* Les Nouvelles Littéraires, nr. 2014, 7 Aprilie 1966.

BONFANI Ugo, *Cronica dei Teatri Stranieri. Parigi.,* (despre Aureliu Weiss), Il Drama, Torino, Iulie 1966.

BONNEFOY Claude, *Entretiens avec Eugène Ionesco,* Editions Pierre Belfond, Paris, 1966, 222 p.

BOSSY R. V., *Pictorul Eustațiu Stoenescu,* Buletinul Bibliotecii Române, Freiburg, IV, 1957-1958, p. 119-122.

BOSTEL Honoré, *Ionesco attend le verdict... Vaut-il Molière?,* Match de Paris, 12 Martie 1966.

BOURGEOIS Jacques, *Une énorme réussite de Roland Petit,* (despre Marius Constant), Arts, 16 Martie 1966.

BRĂESCU George, *Sparsamkeit,* (traducere în limba germană de Inge-Maria Dimitriu), Informations-Bulletin der Vereinigung der Freien Rumänen in Deutschland e. V., X, nr. 4, Septembrie 1966.

BRAUNER Victor, *Les Dessins magiques,* Présentation de Sarane Alexandrian, Collection dirigée par Alex Grall, Denöel, Paris, 1966.

BRÎNZEU F., *Yunus Emre: Setea de Dumnezeu,* (traducere în românește), Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 134.

BRONSKA-PAMPUCH W., *Nachbarn im Osten. Europäische Länder zwischen Ostsee und dem Schwarzen Meer,* 1966.

B(RUNO) E(duardo), *Schede,* (despre Aureliu Weiss), Il Protagora, Roma, August 1964, p. 34-35.

BUCOV Mihai, *Tragedia intelectualilor români,* Vocea Libertății, Atena, XIII, nr. 146, 1 Martie 1966.

BUESCU, Mircea, *Aspectos da economia comunista,* Digesto Semestral, vol. 1, 2 și 3, Rio de Janeiro, 1965-1966.

—, *O modelo soviético do desenvolvimento,* Rio de Janeiro, Gráfica Editora Arte Moderna, Ltda., 1966, 170 p.

BUESCU Victor, *Lucrețiu: Despre natură,* (traducere), Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 133.

—, *Etymologies aroumaines,* Noul Album Macedo-Român, vol. II, 1965, p. 8 (Freiburg i. Br., Biblioteca Română).

—, *Ovídio, o primeiro poeta romeno,* «Brácara Augusta», Braga (Portugalia), 1966, p. 135-146.

—, *Cicéron, Les «Aratea»*; texte établi, traduit et commenté (Bucarest-Paris, Les Belles Lettres, 1941); reeditiune anastatică, cu o Prefață de Alfred Ernout, Membre de l'Institut de France: Hildesheim (Germania Fed.), 1966.

—, *Campos Elíseos; Cantacuzeno* (Constantin); *Cantemir* (Dimitrie); *Capitólio; Caracala; Cariateias* (Festas); *Carlos I* (da Roménia); *Carlos II; Caronte; Carro; Cartago; Cassandra; Cassandro; Cássio Longino* (Caio); *Cássio Longino* (Quinto); *Castor e Pólux; Catástrofe; Catilina; Catilinárias; Caudinas* (Forcas); *Cavafis* (Constantino); *Cefalónia; Centauro; Cérbero; Ceres; César* (Família); *Cévola* (Caio Múcio); *Cidade; Cincinato* (Lúcio Quíncio); *Ciniras; Cinna; Cioran* (Emílio); *Cipião* (o Africano); *Cipião* (o Asiático); *Cipião* (Emiliano); *Cipião* (Nasica); *Cipiões; Cipselos; Circe; Circo; Citera; Citéron; Civilis; Clâmide; Cláudia* (Família); *Cláudio I; Cláudio II; Cleómenes; Cléon; Cleópatra; Clerúquia; Clientes; Clitos; Cloaca Máxima; Codro; Coempção; Colégios* (funerários; romanos); *Coliseu; Comícios; Comodiano; Cómodo; Concórdia; Confarreação; Constâncio I; Constâncio II; Constâncio III; Constante I; Constante III; Contubérnio; Coorte; Coraës; Córax; Corego; Corfínio; Corfu; Corifeu; Córnaros; Cornélias* (Leis); *Crasso; Creangă* (Ion); *Ctésias; Curetes; Curiata* (Lex); *Cuza;* în: Enciclopedia «Verbo», Lisabona, vol. IV și V, 1966.

BUHOCIU Octavian, *Leléa et le Häidouk,* Beiträge zur Südosteuropa-Forschung, München, 1966, p. 253-272.

—, *Folklore and Ethnography in Rumania,* Current Anthropology, Chicago, VII, nr. 3, Iunie 1966, p. 295-314.

BUTARIU Miron, *Dr. Asra Berkowitz,* Vocea Libertății, Atena, XII, nr. 142, 1 Noembrie 1965.

—, *Șase decenii de luptă pentru cauza României,* Calendarul ziarului «România», 1966, p. 241-243.

—, *Cei care ne părăsesc. Mihai Daia.* Vocea Libertății, Atena, XIII, nr. 147, 1 Aprilie 1966.

—, *Dr. Cornel V. Bianu,* Vocea Libertății, Atena, XIII, nr. 151, 1 August 1966.

BUTUCEANU Constantin, *The Positivist School of Jurisprudence,* Acta Scientiarum Socialium, Societas Academica Dacoromana, II, 1965, p. 5-26.

CAMILUCCI Marcello, *Il Pensiero* (Antologie poetică: N. Crainic, V. Voiculescu, Lucian Blaga, Ion Pillat, Vintilă Horia, Ștefan Baciu), Isola d'Oro, Napoli, 1966.

—, *Un' avventura del pensiero,* (despre Vintilă Horia), La Discussione, Roma, 22 Mai 1966.

CAMPBELL John C., *Nicolae Iorga,* România, X, nr. 84, Octombrie-Decembrie 1965.

CANTACUZINO G. M., *Scrieri. Cu o prefață de Virgil Ierunca,* Fundația Regală Universitară Carol I, Paris, 1966, 216 p.

CARAGIALE I. L., *Hikaâyeler ve Bir Güldürü,* (tranducere și prefață în limba turcă de Enver Esenkova), Istanbul, 1965, 104 p.

CARANICA Nicu, *Câteodată noaptea...*, (poem), Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 111-112.

—, *Dafnis și Hloe; Polen; Muntele privește lacul (poeme)*, Destin, nr. 15, Madrid, 1966, p. 14-19.

—, *Emil Cioran*, Destin, nr. 15, 1966, p. 116-121.

CARAT Jacques, *Le rêve et le verbe. (Ionesco: La soif et la faim)*, Preuves, nr. 182, Aprilie 1966, p. 63-65.

CÂRJA I., *«Dă cu o mână și ia cu două»*, *America*, LIX, nr. 52, 30 Decembrie 1965.

—, *Funcțiunea culturală a calendarului «America»*, Calendarul ziarului «America», 1966, p. 47--50.

—, *Trei capre și un American*, Calendarul ziarului «America», 1966, p. 225-239.

—, *Despre ceea ce nu se știe. De ce a fost arestat Vasile Luca*, America, LX, nr. 4, 27 Ianuarie 1966.

—, *Lumina vine din trecut*, România, XI, nr. 85, Ianuarie-Februarie 1966.

—, *Din ceea ce nu se știe. Cazul Anei Pauker*, America, LX, nr. 11, 17 Martie 1966.

—, *Paștele Robilor*, America, XL, nr. 14, 7 Aprilie 1966.

—, *Lucian Blaga*, America, LX, nr. 20, 5 Mai 1966.

—, *Mărturia vremii*, America, LX, nr. 23, 9 Iunie 1966.

—, *Un mare însingurat: Lucian Blaga. Reflexii dintr'o evocare*, România, XI, nr. 88, Iulie-August 1966.

—, *Crima vânătorului de lupi*, Vocea Libertății, Atena, XIII, nr. 153, Noembrie 1966.

CÂRJA Nicolae, *1 Decembrie 1918*, America, nr. 48, 2 Decembrie 1965.

—, *Cheile Turzii*, Calendarul ziarului «America», 1966, p. 193--201.

—, *L-966*, America, LX, nr. 6, 10 Februarie 1966.

—, *Pe marginea unei corespondențe din ziarul «The New York Times»*, America, LX, nr. 8, 24 Februarie 1966.

—, *Octavian Goga — Semnificația protestatară a omului și a operei*, America, nr. 13, 31 Martie 1966.

—, *Evenimentele politice din capitala României*, America, LX, nr. 21, 26 Mai 1966.

—, *Omagiu deținuților*, America, LX, nr. 23, 9 Iunie 1966.

CATARGI Eugen, *Nicolae Titulescu*, Vocea Libertății, Atena, XIII, nr. 147, 1 Aprilie 1966.

CAZABAN Th., *Eminescu: Quatrième élégie* (fragment) — traducere în limba franceză, Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 135.

—, *La Hotarele Mongoliei*, Prodromos, nr. 5, Iunie 1966, p. 4-5.

—, *Continuă acțiunea de înjosire a neamului românesc*, România, XI, nr. 88, Iulie-August 1966.

CELAN Paul, *Eloge du lointain; Tard, profondément; Corona; Du bleu...; Quiconque comme toi...! Dors donc...*; (poeme traduse din limba germană de Denise Naville), Les Nouvelles Lettres, Decembrie 1965 — Ianuarie 1966, p. 190--199.

CEZAN Claude, *Ionesco et la musique*, Journal Musical Français, nr. 145, 5 Februarie 1966.

CHAMBRE Henri, *G. Haupt: La Deuxième Internationale, 1889--1914. Etude critique des sources. Essai bibliographique*, Projet, Paris, Iunie 1966, p. 769.

CHAPIER Henry, *La Roumanie, enfant terrible du camp socialiste*, (I) Combat, 6 Iulie 1966.

—, *La Roumanie, enfant terrible du camp socialiste (II). Des petites libertés...*, Combat, 7 Iulie 1966.

CHARMET Raymond, *Petra*, Arts, 19 Ianuarie 1966.

CHIOCCI Francobaldo, *I nuovi dogi*, (despre Vintilă Horia), Il Tempo, Roma, 16 Septembrie 1966.

CHIRNOAGĂ Platon, General, *Scrisoare deschisă adresată Domnilor James Dugan și Carol Stewart, autorii cărții «Tidal Wave», tradusă în limba franceză sub titlul «Raz de marée sur les pétroles de Ploesti»*, Buletinul Comitetului Național American, Secția Michigan, Detroit, Decembrie 1965, p. 9-17.

CIORAN E. M., *Précis de Décomposition*, Collection «Idées», Gallimard, Paris, 1966, 250 p.

—, *Paléontologie*, La Nouvelle Revue Française, XIV, nr. 166, 1 Octombrie 1966, p. 577-590.

CIORANESCU, Alexandre, recenzie despre Octave Nandriș, *Phonétique historique du roumain* (Paris, 1963), Orbis, t. XIV, 1965, p. 575-579.

—, *Imitation ou influence, ou l'insuffisance de deux notions*, Actes du IVe Congrès de l'Association internationale de Littérature Comparée, (Fribourg, 1964). The Hague-Paris, 1966, p. 917-921.

—, *La nouvelle française et la «Comedia» espagnole au XVIIe siècle*, Cahiers de l'Association internationale des Études françaises, Mars 1966, n.° 18, p. 79-87.

—, *La «Historia de las Indias» y la prohibicion de editarla*, Anuario de Estudios Americanos, Sevilla, t. XXIII, 1966, p. 363-376.

—, *La Pléiade et le poème épique*, în vol. *Lumières de la Pléiade* (t. XI din col. «De Pétrarque à Descartes»), Paris, 1966, p. 75-86.

—, *Diccionario Etimológico Rumano*, fasc. 7: *Indices; Prefacio*, Universidad de la Laguna, 1966.

—, : ved. SERRA RAFOLS.

CIORANESCU George, *Shakespeare: Pătimașul pelerin*, (traducere în limba română), cu 14 desene de Eugen Drăguțescu, Paris, 1966, 56 p.

—, *La Coopération Agricole roumaine, ou le collectivisme mal déguisé*, La Nation Roumaine, XVIII, nr. 235, Februarie-Martie 1966.

—, *Ebauche d'une neutralité*, La Nation Roumaine, XVIII, nr. 236, Aprilie-Iunie 1966.

CISMĂRESCU Mihai, *Vorbe...*, Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 131-132.

—, *Kommunismus in Geschichte und Gegenwart*, Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 168.

CLARENDON, *Génie d'Enesco*, Le Figaro, 5-6, Martie 1966.

COGO Bernardino, *La Settima lettera di V. Horia,* Letture, Milano, Iunie 1966.

CONTE Rosa del, *Dante in Romania,* în volumul «Dante nel Mondo», Florența, 1965, p. 369-405.

—, *Le «brutte infedeli» ovvero Quasimodo interprete di Arghezi,* Belfagor, Florența, XXI, 1966, p. 471-482.

—, *Tradurre è un'arte difficile* (despre traducerile lui Quasimodo din Arghezi), Paese Sera, 20 Mai 1966, pagina «Libri».

CORTEANU - LOFFREDO Nicoletta, *Cântec de dor; Deziluzie; Joc;* (poeme), Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 91-92.

CORVINUL Matei, *Politik der Unabhängigkeit,* Ost - Probleme, Bonn, XVIII, nr. 17, 26 August 1966, p. 514-521.

COȘBUC George, *Summer Night,* (traducere de Tom Welch), America, LX, nr. 24, 16 Iunie 1966.

—, *Das Lied von der Spindel,* (traducere în limba germană), Informations-Bulletin der Vereinigung der Freien Rumänen in Deutschland e. V., X, nr. 4, Septembrie 1966.

COSTE Brutus, *R. S. R. și Pactul de la Varșovia,* România, XI, nr. 88, Iulie-August 1966.

COSTINE Jacques, *Urmuz: Cronicari. Fabulă,* (traducere în limba franceză) Mele, Honolulu, Decembrie 1965.

COTRUȘ Aron, *Maramureșul,* (poem), Buletinul Bibliotecii Române, Freiburg, IV, 1957-1958, p. 217-218.

COURTHION Pierre, *Bourdelle,* (despre Ionel Jianu), Preuves, nr. 182, Aprilie 1966, p. 82.

CLAUDIAN J., *Propositions pour l'analyse du comportement alimentaire de l'homme,* Fipal, Neuilly sur Seine, 1964.

CRESSANGES Jeanne, *Les Initiés, par Petru Dumitriu,* Les Nouvelles Littéraires, 10 August 1966.

CRIFO Cosmo, *Aurélius Weiss, Le Théâtre de Luigi Pirandello dans le mouvement dramatique contemporain,* Labor, Palermo, Ianuarie-Februarie 1965.

CRIȘAN Traian, *Natura inspirației biblice,* Bună Vestire, nr. 4 (1965)-1(1966), Octombrie 1965-Martie 1966, p. 31-39.

CRIȘAN Victor, *Cosmosul,* Bună Vestire, V, nr. 3, Iulie-Septembrie 1966, p. 18-22.

CUGLER Grigore, *Consultație gratuită; Miraje,* Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 29-38.

—, *Afară de unu singur,* Destin, nr. 15, 1966, p. 20-22.

CUȘA Ioan, *Biserica tăcerii,* Prodromos, nr. 5, Iunie 1966, p. 22-23.

—, *Inchinări: Eu sunt piatra; Litanie mică;* (poeme), Prodromos, nr. 5, Iunie 1966, p. 26.

DAN Ioan D., *De Fontibus Codicis Molvadi a. 1646 deque eius Doctrina et Argumentis. Pars altera.,* Acta Scientiarum Socialium, (Societas Academica Dacoromana) II, 1965, p. 73-166.

—, *Sobre los origines del derecho rumano antiguo,* Acta Scientiarum Socialium, (Societas Academica Dacoromana), II, 1965, p. 51-70.

DANIELOPOL Dumitru, *World Food Picture Looks Grim,* Aurora (Illinois) Beacon-News, 8 Decembrie 1965.

—, *Will Soviet Make Plan Retroactive?,* The San Diego Union, 20 Decembrie 1965.

—, *Exiles'Prayers Tinged With Hope for Future,* The San Diego Union, 29 Decembrie 1966.

—, *Russian Thievery from Its Satellites Documented in Case Example,* Joliet (Illionois) Herald-News, 4 Ianuarie 1966.

—, *Marxism Flops in Czechoslovakia. Confession Is Shock to Reds,* Aurora (Illinois) Beacon-News, 5 Ianuarie 1966.

—, *Marxism Bogs Down in Yugoslavia As Economy Sinks Into Swamp,* Joliet (Illionois) Herald-News, 5 Ianuarie 1966.

—, *The Issue Is, What Kind of Peace?,* The San Diego Union, 7 Ianuarie 1966.

—, *«Later Than You Think» As Soviets View New Year,* Joliet (Illinois) Herald-News, 9 Ianuarie 1966.

—, *«Independent» Romania Helping Hanoi,* The San Diego Union, 14 Ianuarie 1966.

—, *Defected from China. Former Communist Pilots Would Rather Be «Dead Than Red»,* Joliet (Illinois) Herald-News, 18 Ianuarie 1966.

—, *Aid-for-Freedom Swap With Soviet Proposed,* The San Diego Union, 21 Ianuarie 1966.

—, *New Year Is Kind to Kremlin,* Aurora (Illinois) Beacon-News, 25 Ianuarie 1966.

—, *Moscow Is Calling the Tune,* Aurora (Illinois) Beacon-News, 26 Ianuarie 1966.

—, *In Spite of Sino-Soviet Split. Russia is Still Against Us,* Aurora (Illinois), Beacon-News, 2 Februarie 1966.

—, *Reds Drop Bombshell at Havana. URSS Shows Its True Colors,* Aurora (Illinois) Beacon-News, 3 Februarie 1966.

—, *Ingenious Method of Getting Cash. Communists «Sell» People,* Aurora (Illinois), 9 Februarie 1966.

—, *Exiles Seek Encouragement,* Aurora (Illinois) Beacon-News, 10 Februarie 1966.

—, *Writer Looks at «Homo Sovieticus». What Makes a Russian Tick?,* Aurora (Illinois) Beacon-News, 15 Februarie 1966.

—, *Reds Losing Yugoslavia,* Joliet (Illinois) Herald-News, 16 Februarie 1966.

—, *Reds Don't Want Peace; They Think U. S. Beaten,* The San Diego Union, 21 Februarie 1966.

—, *Cracks Beginning to Appear in Romanian Economic Boom,* Joliet (Illinois) Herald-News, 3 Martie 1966.

—, *Gls Want News from Home,* Aurora (Illinois) Beacon-News, 4 Martie 1966.

—, *On Communism Some Idea Are Unreal,* Joliet (Illinois) Herald-News, 8 Martie 1966.

—, *Tales from the «Worker's Paradise»,* The San Diego Union, 13 Martie 1966.

—, *If Sarnoff Had Stayed in Russia...*, The San Diego Union, 21 Martie 1966.
—, *Hatchet Man Becomes Hero*, South Bay Daily Breeze, Torrance, California, 22 Martie 1966.
—, *Some Clergymen Take Naive Stand on Communism*, The San Diego Union, 26 Martie 1966.
—, *Trouble for Tito*, Joliet (Illinois) Herald-News, 1 Aprilie 1966.
—, *Kremlin Has Only One Choice*, Aurora (Illinois) Beacon-News, 7 Aprilie 1966.
—, *Trade Helps Kremlin Treasury*, Aurora (Illinois) Beacon-News, 11 Aprilie 1966.
—, *Kremlin's Dilema: Russian Intellectuals*, Elgin (Illinois) Courier-News, 18 Aprilie 1966.
—, *Communist Fall Guys*, Joliet (Illinois) Herald-News, 18 Aprilie 1966.
—, *Will Hungary Disappear?*, Aurora (Illinois) Beacon-News, 21 Aprilie 1966.
—, «*Bridges*» *Whit Reds Help Communism*, The San Diego Union, 4 Mai 1966.
—, *Dej, Red Boss, Died as Christian*, Aurora (Illinois) Beacon-News, 11 Mai 1966.
—, *Another Castro in S. Viet Nam?*, Aurora (Illinois) Beacon-News, 13 Mai 1966.
—, *Injustice Enforces Authority*, Aurora (Illinois) Beacon-News, 18 Mai 1966.
—, *Can Russian Regime Be Destroyed?*, The San Diego Union, 23 Mai 1966.
—, «*Bild Bridges*» *to Eastern Europe Or Let Reds Fight It Out?*, Joliet (Illinois) Herald-News, 24 Mai 1966.
—, *Romania Action Is Not Moscow Split*, The San Diego Union, 31 Mai 1966.
—, *Communist Countries Have Youth Problems Too*, The San Diego Union, 5 Iunie 1966.
—, *A Strange «Gift» to Polish People*, The San Diego Union, 8 Iunie 1966.
—, *Reds Stole Romania's «Free» Election*, The San Diego Union, 13 Iunie 1966.
—, *Here's a Study in Contrasts*, Aurora (Illinois) Beacon-News, 15 Iunie 1966.
—, *Russia Trying to Bribe Satellites With Promises of Gold and Trade*, Joliet (Illinois) Herald-News, 22 Iunie 1966.
—, *Nasser Hearing «Nyet» from Russian Friends*, The San Diego Union, 27 Iunie 1966.
—, *Romanian Party Boss Parrots Kremlin Line*, Elgin (Illinois) Courier-News, 30 Iunie 1966.
—, *NATO Is Lighthouse to Exiles*, Aurora (Illinois) Beacon-News, 1 Iulie 1966.
—, *Nationalist Trend Worries Moscow*, Elgin (Illinois) Courier-News, 13 Iulie 1966.
—, *Forced to Liberalize Trade Capitalistic Headache Facing Red Nations in Eastern Europe*, Joliet (Illinois) Herald-News, 14 Iulie 1966.
—, *International Scene. Reds Are Versatile; Even Invent History*, Elgin (Illinois), Daily Courier-News, 3 August 1966.

—, *Former Polish Diplomat Describes Disillusionment Under Communism*, Joliet (Illinois) Herald-News, 10 August 1966.
—, *Soviet Agriculture in Mess*, Aurora (Illinois) Meacon-News, 18 August 1966.
—, *Romania Taxes Mourners Who Visit Cemeteries*, The San Diego Union, 1 Septembrie 1966.
—, *Cuba Seeks to Discredit Church*, Aurora (Illinois) Beacon-News, 8 Septembrie 1966.
—, *Bulgaria Boasts of Aid to North Vietnamese*, The San Diego Union, 12 Septembrie 1966.
—, *Soviet Union Seen in Throes of Deep Ideological Crisis*, Aurora Beacon-News, 19 Septembrie 1966.
—, *Europeans are Puzzled by American Foreign Policy*, Aurora Beacon-News, 21 Septembrie 1966.
—, *Thrifty Danes Set Good Example for World on How to Run Farms*, Joliet (Illinois), 22 Septembrie 1966.
—, *Tito Is Sitting on a Volcano*, Aurora (Illinois) Beacon-News, 23 Septembrie 1966.
—, *Communists Favored in «Balanced Strategy»*, The San Diego Union, 27 Septembrie 1966.
—, *Romania's Red Boss Plays Kremlin Game*, Elgin (Illinois) Courier-News, 4 Octombrie 1966.
—, *Communism Attacked on Own Soil*, San Pedro (California) News-Pilot, 12 Octombrie 1966.
—, *Victory for World Communism*, Aurora (Illinois) Beacon-News, 12 Octombrie 1966.
—, *Growing Crops Just one Russia Problem*, Elgin (Illinois) Courier-News, 15 Octombrie 1966.
—, *Trade Whith the Communists*, The Sacramento (California) Union, 22 Octombrie 1966.
—, *Pages of History Filled Whit Shame*, The San Diego Union, 23 Octombrie 1966.
—, *Red China Torn by Dissent, Purges*, Elgin (Illinois) Courier-News, 25 Octombrie 1966.
—, *Truth Faces Romania's Reds*, Burbank (California) Daily Review, 1 Noembrie 1966.

DAVAL Jean-Luc, *Brauner en quête de mythes*, Journal de Genève, nr. 170, 23-24 Iulie 1966.

DELAVRANCEA B., *Der Grossvater*, (traducere în limba germană de Inge-Maria Dimitriu), Informations-Bulletin der Vereinigung der Freien Rumänen in Deutschland e. V., X, nr. 4, Septembrie 1966.

DESCARGUES Pierre, *Bourdelle*, (despre Ionel Jianu), Les Lettres Françaises, nr. 1110, 16-22, Decembrie 1965.

DESTIN (1951-1966), cu colaborarea dlor: Vintilă Horia, Nicu Caranica, Mircea Eliade, Mihai Niculescu, Horia Stamatu, Virgil Ierunca, Ştefan Baciu, M. F. Enescu, J. N. Manzatti, George Hurmuziadi, Mircea Popescu, Ştefan Chendi, George Uscătescu, Madrid, 1966, 25 p.

DIMITRIU I. G., *Uber die deutsch- rumänischen Freundschaftsbeziehungen im Laufe der Zeiten*, Buletinul Bibliotecii Române, Freiburg, IV, 1957 - 1958, p. 163-174.

—, *Nicolas I. Heresco,* Orbis, t. XII, 1963, p. 587-590.

—, *The Rumanian Language between «Balkanic Philology» and «Conservatism of the Lateral Areas of M. Bartoli»,* Orbis, t. XIII, 1964, p. 268-275.

—, *Comemoração Sextil Puşcariu (1877-1948),* Orbis, t. XIV, 1965, p. 580-588.

—, *Nicolae Cartojan,* Orbis, t. XIV, 1965, p. 589-603.

—, *Mozart,* (poem), Buletinul Informativ al Asociației Românilor Liberi din Germania, X, nr. 4, Decembrie 1965.

—, *Colind de țară,* Buletin Informativ al Asociației Românilor Liberi din Germania, X, nr. 4, Decembrie 1965.

—, *Marginalia,* (despre Virgil Ierunca, I. Popinceanu, General Platon Chirnoagă, Al. Randa), Buletin Informativ al Asociației Românilor Liberi din Germania, X, nr. 4, Decembrie 1965.

—, *Luceafăr,* (poem), Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 80.

—, *Ț. Popinceanu: Religion, Glaube und Aberglaube in der rumänischen Sprache,* Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 160-164.

—, J. Ecsodi: *Elementos eslavos do Romeno,* Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 164-165.

—, *Platon Chirnoagă: Istoria politică și militară a războiului României contra Rusiei Sovietice. 22 Iunie 1941-23 August 1944,* Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 165-166.

—, *Paștile meu,* (poem), Drum, II, nr. 2, Aprilie 1966.

—, *Cântul întrebării,* (poem), Drum, II, nr. 3, Iunie 1966.

—, *Hans Diplich: Pastorale românești,* (traducere din limba germană), Buletinul Asociației Românilor Liberi din Germania, XI, nr. 1-3, Septembrie 1966.

DIMITRIU, Inge J. G., *Alexandru Odobescu, Der schwanzlose Fuchs,* (traducere în limba germană), Bul. As. Românilor Liberi din Germania, X, nr. 4, 1965.

—, *George Coșbuc: Das Lied von der Spindel,* (traducere în limba germană), Informations - Bulletin der Vereinigung der Freien Rumänen e. V., X, nr. 4, Septembrie 1966.

—, *George Brăescu: Sparsamkeit,* (traducere în limba germană), Informations-Bulletin der Vereinigung der Freien Rumänen in Deutschland e. V., X, nr. 4, Septembrie 1966.

—, *B. Delavrancea: Der Grossvater,* (traducere în limba germană) Informations-Bulletin der Vereinigung der Freien Rumänen in Deuts chland e. V., X, nr. 4, Septembrie 1966.

DJUVARA N., *Concepția istoriei la Nicolae Iorga,* Buletinul Bibliotecii Române, Freiburg, IV, 1957-1958, p. 107-118.

DRAGOU Miron, *Echos du procès Siniavski-Daniel dans les démocraties populaires. Roumanie,* Les Lettres Nouvelles, Paris, Mai-Iunie, p. 114-126.

DROZDOWSKI Georg, *Der Dichter bäuerlichen Lebens. Zum 100. Geburtstag George Cosbucs,* Informations-Bulletin der Vereinigung der Freien Rumänen in Deutschland e. V., X, nr. 4, Septembrie 1966.

DULMET Florica, *Carmen Sylva «dans un pays de lumière»,* Journal de Geneve, nr. 123, 28-30, Mai 1966.

DUMITRIU Petru, *Les Initiés,* (roman), Seuil, Paris, 1966, 190 p.

DUMITRIU Ion, *Forme de genocid în URSS,* Die rumänische christlich-sozial Aktion, München, nr. 2, Martie 1966, p. 4-8.

—, *La russificazione forzata della Bassarabia e della Bucovina del Nord,* Die Rumänische Christlich-Soziale Aktion, nr. 3, August 1966.

—, *Forme de genocid în URSS,* Buletinul Asociației Românilor Liberi din Germania, XI, nr. 1-3, Septembrie 1966.

DUMUR Guy, *Spectacle Ionesco-Arrabal,* La Gazette de Lausanne, 23-24, Iulie 1966.

DUTOURD Jean, *«La Soif et la Faim» (Ionesco chez Molière),* France-Soir, 2 Martie 1966.

—, *Odéon-Théâtre de France. Spectacle Ionesco - Beckett - Pinget,* France-Soir, 9 Martie 1966.

DVOICHENKO - MARKOV Demetrius, *Russia and the first accredited diplomat in the Danubian Principalities, 1779 - 1808,* Slavic and East-European Studies, t. VIII, 1963, p. 200-229.

ELIADE Mircea, *The Quest for the «Origins of Religion»,* History of Religions, Chicago, vol. 4, nr. 1, 1964, p. 154-169.

—, *Marginalien zum Wesen der Maske,* Antaios, IV, nr. 4, Noembrie 1964, p. 396-404.

—, *L'Initiation et le monde moderne,* în «Initiation. Contributions to the Theme of the Study-Conference of the International Association for the History of Religions Held at Strasbourg, September 17 th to 22nd 1964, Edited by dr. C. J. Bleeker, ed. E. Brill, Leiden, 1965, 14 p.

—, *Adio!...,* (nuvelă), Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 7-25.

—, *Amintiri (I) Mansarda,* Colecția «Destin», Madrid, 1966, 176 p.

—, *Myth. Study and Interpretation of Myths. Myths of the Beginning and of the End. Other Types of Myths,* Encyclopedia Britannica, 1966, p. 1132-1140.

—, *Amintiri din liceu,* Destin, nr. 15, 1966, p. 23-44.

—, *Nopți de iarnă la Clinceni. Dintr'o carte de amintiri,* Drum, II, nr. 2, Aprilie 1966.

—, *Scriitor la București...,* Cuvântul în Exil, nr. 48-50, Mai-Iulie 1966.

EMILIAN Ion V., *Offene Worte eines Rumänen an die Ungarn,* Verlag Stindardul, München 1966, 16 p.

—, *Die ersten Totenlisten der rumänischen Streitkräfte. Einige Feststellungen.* Acta Historica (Societas Academica Dacoromana), IV, 1965, p. 181-190.

—, *Die Moldau, die «autonome» moldauische Republik und die Rumänen in der Sowjetunion,* Stindardul, XIII, nr. 94, Martie-Aprilie 1966.

—, *Trecerea Nistrului,* Stindardul, XIII, nr. 94, Martie-Aprilie 1966.

ERAMO Luce, *E uscito il «Galileo» di Jacob Popper. Il Rianscimento come rifugio e difesa,* La Fiera Letteraria, XLI, nr. 39, 6 Octombrie 1966.

ESCARDO Leticia, *Vintila Horia, hombre nuevo,* Revista, Madrid, Octombrie 1966.

ESENKOVA Enver, *I. L. Caragiale: Hikâyeler ve Bir Güldürü,* (traducere în limba turcă), Istanbul, 1965, 104 p.

ESPOSITO Enrico, *Galileo fra Brecht e Popper,* Cosenza Sera, Roma, 1966.

FARGA Vasile Ioan, *The Falcons of Romania,* (english by Eli Popa), The Cultural Collection of the Union and League R. S. A., Cleveland, Ohio, 1966, 64 p.

FILIP Ioan, *La S. Sede ed i problemi della Chiesa Romena Unita 1853-1872),* Acta Historica, (Societas Academica Dacoromana), IV, 1965, p. 109-141.

—, *Biserica Catolică în Statele Unite ale Americii,* Bună Vestire, nr. 4 (1965)-1(1966), Octombrie 1965-Martie 1966, p. 40-44.

—, *Episcopii noștri,* Bună Vestire, V, nr. 2, Aprilie-Iunie 1966, p. 9-13.

—, *Religia în școlile din Statele Unite,* Bună Vestire, V, nr. 3, Iulie-Septembrie 1966, p. 22-26.

FISCHER-GALATI Stephen A., *Rumania. A bibliographic guide.* Washington, Library of Congress, 1963, in-4, VIII + 75 p.

FLONDOR Grigore, *Grigoraș Dinicu între Unguri,* America, LX, nr. 8, 24 Februarie 1966.

—, *Romania and Romanians in the American Press,* America, LX, nr. 28, 14 Iulie 1966.

FLORA Radu, *Din relațiile serbo-romîne* (privire de ansamblu). Panciova, 1964, in-12, 235 p.

FLORES André, *Le XVI-e Festival de musique et de danse de Toulon débute ce soir. A l'affiche de cette première journée, la grande danseuse Rosella Hightower et trois créations mondiales,* (despre Stere Popescu), Nice Matin, 16 Septembrie 1966.

FLORESCU Radu R., *Czechoslovakia and Romania,* Acta Historica (Societas Academica Dacoromana) IV, 1965, p. 159-177.

—, *Aliteratura franceza,* Vocea Libertății. Atena, XII, nr. 138, 1 Iulie 1965.

—, *Evanghelia după Sfântul Mateiu,* Vocea Libertății, Atena, XIII, nr. 147, 1 Aprilie 1966.

FLOYD David, *Europe's Thick Red Line,* Daily Telegraph, 31 Mai 1966.

FONSECA F. Peixoto da, *Mihail Sadoveanu, prosador-poeta,* «Labor», Aveiro (Portugalia), n.° 200, Feb. 1961.

FOURNIER P., *Hardiesse des nouveautés et pureté du classique,* (despre Stere Popescu), Le Provençal, 18 Septembrie 1966.

—, *Brillante ouverture du XVI-e Festival de Toulon,* (despre Stere Popescu), La République, Toulon, 18 Septembrie 1966.

FRANCESCHETTI G., *A. Weiss: Le Théâtre de Luigi Pirandello dans le mouvement dramatique contemporain,* Studi Francesi, Torino, Septembrie-Decembrie 1965.

FRANZE André, *La Roumanie comme je l'ai vue,* Exil et Liberté, Paris, XIII, nr. 130, Noembrie 1966.

FRASCANI Federico, *Un saggio francese sul teatro di De Ghelderode,* (despre Aureliu Weiss), Il Mattino, Napoli, 19 August 1966.

FURST Henry, *Platone in Italia,* (despre Vintilă Horia), Il Borghese, Milano, 20 Ianuarie 1966.

G. F., *Il Galileo segreto,* (despre J. Popper), Il Tempo, Roma, 27 Octombrie 1966.

GAINA Ovidio, *Utopia y plenitud historica,* (despre George Uscătescu), Revista de Psicologia Industrial, Buenos Aires, Noembrie 1964, p. 35.

GANNE Gilbert, *La minute de la vérité. Ionesco attaque,* Les Nouvelles Littéraires, nr. 2005, 3 Februarie 1966.

GÂRLEANU Emile, *La bonne âme* (traduit du romain par Juliette Aderca), Audace, XI, nr. 1, p. 208-216.

GASCO Contell Emilio, *Encuentros y despedidas,* (despre Vintilă Horia), Ed. Afrodisio Aguado, Madrid, 1966, p. 127-135.

GASSAUER Rudolf, *Gaspar Graziani. Ein Fürst der Moldau von Habsburg Gnaden,* Buletinul Bibliotecii Române, Freiburg, IV, 1957-1958, p. 1-44.

GAUTIER Jean-Jacques, *Au Théâtre Marigny: La Mamma,* (despre Elvira Popescu), Le Figaro, 20 Decembrie 1965.

—, *A la Comédie Française: La Soif et la Faim de Ionesco,* Le Figaro, 2 Martie 1966.

—, *A l'Odéon: spectacle Beckett, Pinget et Ionesco,* Le Figaro, 9 Martie 1966.

GAVOTY Bernard, *La soif et la Faim d'Eugène Ionesco,* Journal Musical Français, nr. 147, 14 Aprilie 1966.

GAZDARU Demetrio, *El nombre étnico* Μαυρόβλαχος. Su difusión, *significado y evolución semántica en la Península Balcánica e Italia,* Studia Onomastica Monacensia (VI. Internationaler Kongress für Namenforschung, München, August 1958), München, 1961, p. 296-301.

—, *Factores orientales, griegos y egipcios en la elaboracion del tema literario de «Fonte frida»,* Humanidades, t. XXXVIII, La Plata, 1962, p. 139-168.

—, *Un conflicto «dialectológico» del siglo pasado. Contribución a la historia de la filologia retorrománica,* Orbis, t. XI, 1962, p. 61-74.

GHEORGHE Ion General, *Die Kraftprobe in Vietnam,* Cuvântul în Exil, nr. 44-45, Ianuarie-Februarie 1966.

—, *Le Problème des contacts de l'occident avec les régimes communistes du Sud-est européen,* Die rumänische christlich-soziale Aktion, München, nr. 2, Martie 1966, 1-3.

—, *The Farce of the Rumanian National Communism,* Die Rumänische Christlich-Soziale Aktion, nr. 3, August 1966.

—, *La 20 ani dela asasinarea Mareşalului Antonescu*, Die Rumänische Christlich-Soziale Aktion, nr. 3, August 1966.

GHERMAN Pierre, *Teilhard de Chardin, sa conception de l'univers, de l'homme et du Christ*, Dossier de l'Action Sociale et Catholique, nr. 3, 1963, p. 161-178.

—, *A la Recherche de l'unité chrétienne*, Dossier de l'Action Sociale Catholique, 1962, nr. 4, p. 20.

—, *Le Concile Oecuménique et l'espoir de l'Unité*, Dossier de l'Action Sociale Catholique, nr. 6, 1962, p. 451-466.

—, *L'Avenir spirituel de l'humanité chrétienne*, Dossier de l'Action Sociale et Catholique, nr. 7, 1962, p. 525-542.

—, *Mărturia Ecumenică a Conciliului Vatican II*, Bună Vestire, V, nr. 2, Aprilie-Iunie 1966, p. 13-18.

GHIBU Otilia, *Un Marte pentru lume, un Marte pentru mine...*, (poem), România, XI, nr. 86, Martie-Aprilie 1966.

GIANFRANCESCHI Fausto, *Il corvo di Pasolini ha un fratello maggiore*, (despre Vintilă Horia), Il Tempo, Roma, 27 Iulie 1966.

GIESE Wilhelm, *Zur jetzigen Situation der Aromunen auf dem Balkan*, Acta Historica (Societas Academica Dacoromana) IV, 1965, p. 7-12.

GOUDET Jacques, *Aureliu Weiss, Le Théâtre de Luigi Pirandello dans le mouvement dramatique contemporain*, Revue des Etudes Italiennes, Paris, XII, nr. 1, Ianuarie-Martie 1966.

GRASSHOFF H., *Antioch Dmitrievic Kantemir und Westeuropa;* ein russischer Schriftsteller des 18 Jahrhunderts und seine Beziehungen zur westeuropäischen Literatur und Kunst: Berlin, Institut für Slawistik der DAW, 1965.

GUILLEMINAULT Gilbert, *«La Soif et la Faim» d'Eugène Ionesco. Ambition et impuissance*, L'Aurore, 2 Martie 1966.

GUISSARD Lucien, *Sur les tréteaux de la comédie humaine*, (despre Petru Dumitriu), La Croix, 5 August 1966.

GUȚIA Ioan, *Inchinare lui Sever Pop*, Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 146-148.

—, *Inversiunea De aur-părul (Părul de aur) şi semnificaţia ei la Eminescu*, Destin, nr. 15, 1966, p. 94-107.

HAHN Otto, *Images d'Epinal de rêve, Victor Brauner, Galérie Alexandre Iolas*, L'Express, 7-13 Februarie 1966.

HALIMI André, *Le Ionesco sans peine*, Pariscope, nr. 31, 11 Mai 1966.

HAMPU Andrew, *The Romanian Culture*, Calendarul ziarului «America», 1966, p. 27-31.

HAȚEGAN Vasile Rev. Fr., *A Word from our Editor. On My Silver Jubiles of the Priesthood*, Solia, XXXI, nr. 10, 8 Mai 1966.

HEITMANN, Klaus, *Rumänische Sprache und Literatur in Bessarabien und Transnistrien. (Die sogenannte moldauische Sprache und Literatur)*, Zeitschrift für romanische Philologie, t. 81, 1965, p. 102-156.

HERESCU N. I., *Cronica latină. Ultima fiică a Romei. Jules Michelet despre latinitatea noastră. Asinus asinum fricat*, Buletinul Bibliotecii Române, Freiburg, IV, 1957-1958, p. 101-106.

HIRSCH Nicole, *Beaucoup d'étoiles et peu d'audaces*, (despre Stere Popescu), L'Express nr. 756, 13-19 Decembrie 1965.

HITCHINS Keith, *The Rumanians of Transylvania and constitutional experiment in the Habsburg Monarchy, 1860-1865*, Balkan Studies, Salonic, nr. 5, 1964, p. 89-108.

—, *Samuel Clain and the Rumanian englightenment in Transylvania*, The Slavic Review, t. XXIII, 1964, p. 660-675.

HORIA Vintila, *La Settima Lettera*, Ed. Il Borghese, Milano, 1965, 342 p.

—, *Journal d'un paysan du Danube*, Ed. La Table Ronde, Paris, 1966, 272 p.

—, *La Séptima Carta*, Ed. Plaza y Janés, Barcelona, 1966, 350 p.

—, *Fragmente din «Jurnal d'un Paysan du Danube»*, Destin, nr. 15, 1966, p. 72-81.

—, *Il nostro tempo appartiene a Fatima*, Adveniat Regnum, Roma, nr. 4-5, 1966.

—, *Embrujo del invierno*, Madrid, 19 Ianuarie 1966.

—, *Nuestras ciudades tienen miedo*, Madrid, 26 Ianuarie 1966.

—, *Il Sogno di Platone*, Il Borghese, Milano, 3 Februarie 1966.

—, *Una prigione chiamata Russia*, Il Borghese, Milano, 17 Februarie 1966.

—, *El Hombre de general, la maquina de soldado*, Madrid, 23 Februarie 1966.

—, *Dante, hoy*, Punta Europa, Madrid, Martie 1966, p. 33-54.

—, *Conclusion*, (poem), Mele, Honolulu, Martie 1966.

—, *Que sea del tiempo*, Madrid, 9 Martie 1966.

—, *Conversación en Málaga*, Madrid, 16 Martie 1966.

—, *Estados (de ánimo)*, Madrid, 23 Martie 1966.

—, *Alphaville en la tierra*, Madrid, 30 Martie 1966.

—, *Ani şi «Destin»*, Cuvântul în Exil, nr. 46-47, Martie-Aprilie 1966.

—, *Voyage aux sources de l'Europe*, Ecrits de Paris, Avril 1966, p. 99-107.

—, *Dos veces Alemania*, Madrid, 4 Aprilie 1966.

—, *Reciprocidad revolucionaria*, Madrid, 20 Aprilie 1966.

—, *Un hostal en la frontera*, Madrid, 27 Aprilie 1966.

—, *Desde Polonia al infinito*, Madrid, 11 Mai 1966.

—, *Hacia el castillo*, Madrid, 15 Iunie 1966.

—, *La Iglesia y el muro*, Madrid, 29 Iunie 1966.

—, *Ovid„ Dichter der Verbaten*, Merian, Hamburg, Iunie 1966.

—, *Diario de un campesino del Danubio*, (fragmente traduse de autor), A. B. C., Madrid, 31 Iulie 1966.

—, *La Guerra de los mundos*, Madrid, 10 August 1966.

—, *Un verano en Paris*, Semana, Madrid, 13 August 1966.

—, *En una estampa japoneza,* Semana, Madrid, 27 August 1966.
—, *Un Esclavo famoso,* Madrid, 31 August 1966.
—, *Pax helvetica,* Semana, 3 Septembrie 1966.
—, *Historia de la ignorancia,* Diario de Mallorca, Palma de Mallorca, 14 Septembrie 1966.
—, *Congreso para las almas,* Madrid, 14 Septembrie 1966.
—, *Otono en la isla,* Madrid, 28 Septembrie 1966.
—, *Elisenda, ou la récompense,* (nuvelă), Le Monde et la Vie, Paris, Septembrie 1966.
—, *Salamanca de los estudiantes,* Madrid, 7 Octombrie 1966.
—, *Fin del neorrealismo italiano,* Estafeta Literaria, Madrid, 8 Octombrie 1966.
—, *Muerte y vida del surrealismo,* Madrid, 20 Octombrie 1966.
—, *Los Cipreses de Santa Cruz,* Madrid, 27 Octombrie 1966.
—, *Ocio y negocio,* Semana, Madrid, 29 Octombrie 1966.
—, *Lenguaje, herencia y malas costumbres,* Madrid, 4 Noembrie 1966.
HURMUZIADI George, *Alcazar și Macryianni,* Destin, nr. 15, 1966, p. 108-112.
—, *George Uscatescu,* Vocea Libertății, Atena, 1 Ianuarie 1966.
—, *George Uscatescu,* Vocea Libertății, Atena, XII, nr. 137, 1 Iunie 1965.
—, *Spirit și destin,* Vocea Libertății, Atena, XIII, nr. 147, 1 Aprilie 1966.
—, *Cu prilejul unei aniversări,* Vocea Libertății, Atena, XIII, nr. 149, 1 Iunie 1966.
HURMUZIADI Lucia G., *«Amintiri» de Mircea Eliade,* Vocea Libertății, Atena, XIII, nr. 152, 1 Septembrie 1966.
IENCIU Dorina, *In preajma Ta, Doamne,* (poem), Drum, II, nr. 2, Aprilie 1966.
IERUNCA Virgil, *Jurnal (1949),* Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 93-110.
—, *Inițiativa tinereții,* România, X, nr. 84, Octombrie-Decembrie 1965.
—, *Rânduială,* (peom), Cuvântul în Exil, nr. 42-43, Noembrie-Decembrie 1965.
—. *Un cavaler al privirii,* în «Scrieri» de G. M. Cantacuzino, Fundația Universitară Carol I, Paris 1966.
—, *Stere Popescu în exil,* România, XI, nr. 85, Ianuarie-Februarie 1966.
—, *Jurnal, (continuare),* Destin, nr. 15, 1966, p. 50-69.
—, *O «Poveste a Cuvântului»,* Destin, nr. 15, 1966, p. 114-116.
—, *La oglindă,* Cuvântul în Exil, nr. 44 - 45, Ianuarie - Februarie 1966.
—, *Victor Brauner,* România, XI, nr. 86, Martie-Aprilie 1966.
—, *Zece ani dela moartea lui Grigore Gafencu,* Cuvântul în Exil, nr. 46-47, Martie-Aprilie 1966.
—, *Une voyelle dans le sens de l'histoire,* Preuves, nr. 182, Aprilie 1966, p. 91-92.
—, *O laudă,* România, XI, nr. 88, Iulie-August 1966.

—, *Liberalizare și libertate,* Cuvântul în Exil, nr. 51-52, August-Septembrie 1966.
—, *Un moșier de hârtie,* (despre Eugen Barbu), România, XI, nr. 89, Septembrie - Octombrie 1966.
—, *«Fosse» nouvelle,* Preuves, nr. 188, Octombrie 1966, p. 86-88.
IONESCO Eugène, *Les loisirs?... Comme nous les pratiquons, ils sont une catastrophe,* (interview acordat lui Jean Crez), Arts, 29 Decembrie 1965.
—, *Allez au Théâtre,* Combat, 8 Februarie 1966.
—, *«Le nouveau roman c'est du bricolage»,* (interview acordat lui Claude Bonnefoy), Le Figaro Littéraire, nr. 1034, 10 Februarie 1966.
—, *Journal intime,* Arts, 2 Martie 1966.
—, *Journal (II), Ma cage, c'est l'enfer. On ne l'a pas compris,* Arts, 9 Martie 1966.
—, *Journal (III), Lecture,* Arts, 16 Martie 1966.
—, *Journal (IV). Trois rêves,* Arts, 23 Martie 1966.
—, *Journal (V), Les Brebis galeuses,* Arts, 13 Aprilie 1966.
—, *Les Leçons de français pour Américains (extraits),* Cahiers de la Compagnie Madeleine Renaud-Jean-Louis Barrault, nr. 54, Aprilie 1966, p. 48-61.
—, *Cette Exigeance fondamentale,* (omagiu lui André Breton), Le Nouvel Observateur, nr. 99, 5 Octombrie 1966.
IONESCU Teofil, P. S., *Privilège et épreuve,* Cuvântul în Exil, nr. 48-50, Mai-Iulie 1966.
IROAIE Petru, *La sorbul urîtului; Omul atomicului,* (poeme), Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 129-130.
—, *Dante nella letteratura romena,* Cérébes, Palermo-Trapani, anul 4, Martie-Aprilie 1965, p. 25-27.
ISOPESCU Claudio, *Attestazioni americane sulla latinità dei Romeni,* Buletinul Bibliotecii Române, Freiburg, IV, 1957-1958, p. 59-100.
IVANKA Endre von, *Die rumänischen Holzkirchen in Siebenbürgen und das Malerbuch vom Berge Athos,* Acta Historica (Societas Academica Dacoromana), IV, 1965, p. 69-78.
JACQUES Margot, *George Coșbuc: Summer Night; A Night on Mount Caraiman,* (traducere în limba engleză), Calendarul ziarului «America», 1966.
J(ELENSKY) K. A., *Gombrowicz et Ionesco,* Preuves, nr. 188, Octombrie 1966, p. 91.
JOTTERAND Franck, *La vieille garde: Beckett, Ionesco, Pinget,* La Gazette de Lausanne, 12-13 Martie 1966.
JULLIARD Jacques, *Georges Haupt: Le congrès manqué: l'Internationale à la veille de la première guerre mondiale,* Esprit, Martie 1966, p. 524-525.
KANTERS Robert, *Le Zoiseau bleu,* (despre Eugèn Ionescu), L'Express, 7 Martie 1966.
KLEIN Robert, *L'Urbanisme utopique de Filarète à Valentin Andrae,*

in «Les Utopies à la Renaissance», Presses Universitaires de Bruxelles, Bruxelles, 1963, p. 209-230.

—, *Un colloque sur la démythisation de la morale,* Critique, nr. 219-220, August-Septembrie 1965, p. 787-789.

—, *Edmondo Cione: Fede e ragione nella storia,* Revue de Littérature Comparée, Anul 41, nr. 1, Ianuarie-Martie 1966, p. 141-142.

KNOWLES Dorothy, *Le Théâtre de Luigi Pirandello dans le mouvement dramatique contemporain. Essai by Auréliu Weiss,* French Studies, Oxford, XX, nr. 2, Aprilie 1966, p. 212.

KOCH Philip, *Weiss Auréliu: Le Théâtre de Luigi Pirandello dans le mouvement dramatique contemporain,* The Modern Language Journal, University of Wisconsin, nr. 6, Octombrie 1965, p. 394.

KUTT Aleksander, *Prices and the Balance Sheet in 10 Years of Soviet* — Captive Countries Trade, 1955-1964, New York, 1966, 28 p.

LAMBERT Gilles, *En 1910, Henri Coanda inventait l'avion à réaction. Il prépare aujourd'hui une soucoupe volante,* Le Figaro Littéraire, 5 Mai 1966.

LĂPĂDAT Basil Marcu, *George Coșbuc: They only Think of Money; The Summer; We Want the Land,* (traducere în limba engleză), Calendarul ziarului «America», 1966.

LE CLÉZIO J.-M.-G., *Ionesco. La soif (d'absolu) et la faim (d'amour),* Le Figaro Littéraire, 7 Aprilie 1966.

LE CORRE Darius, *Quelles sont les bases marxistes du capitalisme bureaucratique d'état de l'Union Soviétique,* (despre Șerban Voinea), Revue Socialiste, nr. 193, Mai 1966, p. 474-487.

LEMARCHAND Jacques, *La Soif et la Faim d'Eugène Ionesco à la Comédie Française,* Le Figaro Littéraire, 10 Martie 1966.

—, *Spectale Beckett, Pinget, Ionesco à l'Odéon,* Le Figaro Littéraire, 17 Martie 1966.

—, *Le brave soldat Chveik,* (despre Camillo Osorovitz), Le Figaro Littéraire, 14 Aprilie 1966.

LE MAROIS Jean, *Nicolas Filipesco,* Le Figaro, 26-27 Februarie 1966.

LEONTIS Demetrius, *Die industriaellen Produktionsergebnisse der ersten Fünfjahresplanes der rumänischen Volksrepublik,* Acta Scientiarum Socialium, II, 1965, p. 223-240.

LERMINIER Georges, *A la Comédie Française: La Soif et la Faim d'Eugène Ionesco,* Le Parisien Libéré, 3 Martie 1966.

LEVEQUE J. J., *Les Flaneurs de l'imaginaire,* (despre Victor Brauner), Arts, 19 Ianuarie 1966.

LIAKOU Socrate, *Toponymie balkanique de la Macédoine,* Buletinul Bibliotecii Române, Freiburg, IV, 1957-1958, p. 207-208.

LOJKINE A. K., *Le Théâtre de Luigi Pirandello dans le mouvement dramatique contemporain par A. Weiss,* Aumla, University of Canterbury Christchurch New Zealand, 25 Mai 1966.

LOVINESCO Monica, *Le Théâtre en Occident. Europe Centrale et Balkans. Roumanie,* în «Histoire des Spectacles», Encyclopédie de la Pléiades, Gallimard, Paris, 1965, p. 1114-1152.

—, *Vintilă Horia: La Septième Lettre.* Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 155-156.

—, *Rumania: Stalinists Destalinize,* East Europe, New York, XV, nr. 9, Septembrie 1966, p. 36-42.

—, *En Roumanie, La Destalinisation des Staliniens,* Témoignages, nr. 51, Septembrie - Octombrie 1966, p. 34-42.

LOZOVAN Eugen, *Aux origines du christianisme daco-scythique,* în F. Altheim, Geschichte der Hunnen, Berlin, 1962, Bd. IV, p. 158-162.

—, *Ville, campagnes et routes de la Romania Orientale,* in F. Altheim, Geschichte der Hunnen, Bd. V, 1962, Berlin 1962, p. 158-162.

—, *M. Sturdza, membru al «Societății Anticarilor Nordici»,* Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 140-141.

—, *Șoimii moldoveni,* Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 141-142.

—, *V. Alecsandri și «Calendarul Republican»,* Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 142-144.

—, *Latinité d'Afrique et de Dacie,* Stindardul, XIII, nr. 94, Martie-Aprilie 1966.

—, *Preda Stambol - Sotnic la Harkov,* România, XI, nr. 86, Martie-Aprilie 1966.

LUCACI Petru, *Șase decade de viață românească în America,* Calendarul ziarului «America», 1966, p. 33-38.

LUPI Gino, *Eugen Lovinescu,* Buletinul Bibliotecii Române, Freiburg, IV, 1957-1958, p. 153-158.

—, *Novecento Letterario Romeno,* Milano, 1965-1966, 598 p.

LUPO Frate, *Mirea, peintre roumain,* La Nation Française, nr. 541, 7 Aprilie 1966.

LUTUTOVICI Leonida, *Sărbătoare,* (poem), Calendarul ziarului «America», 1966, p. 223.

—, *Răvaș de Inviere,* (poeme), Cuvântul în Exil, nr. 46-47, Martie-Aprilie 1966.

M., *Nicu Caranica: Povestea foamei,* Prodromos, nr. 5, Iunie 1966, p. 35-36.

MĂGUREANU Dragoș, *Cronica Pesimistului,* Vatra, nr. 102, Octombrie-Decembrie 1966.

MAKEDON A., *Averof: «Vocea Pământului» (roman),* Prodromos, nr. 5, Iunie 1966, p. 37-38.

MANZATTI J. N., *Domnișoara dela poștă,* Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 121-128.

—, *Constantin Brăiloiu,* Vocea Libertății, Atena, XIII, nr. 147, 1 Aprilie 1966.

—, *Coșbuc în muzică,* Buletin Informativ al Asociației Românilor Liberi din Germania, XI, nr. 1-3, Septembrie 1966.

MARCABRU Pierre, *«Attention! Vous entrez dans les terres de Sa Majesté le Rêve». C'est la pancarte qu'il fallait planter à la porte de la Comédie-Française. On aurait évité bien des malentendus,* (despre Eugen Ionescu), Candide, nr. 254, 7 Martie 1966.

MARCEL Gabriel, *Une mesure pour rien. La soif et la Faim*

d'Eugène Ionesco, Les Nouvelles Littéraires, 10 Martie 1966.

MARIN D. Șt., *Figuri ecleziastice. La o sută cincizeci de ani de la moartea lui Gheorghe Șincai,* Bună Vestire, V, nr. 3, Iulie-Septembrie 1966, p. 1-13.

MARINESCO C., vezi TAPPE E. D.

MARINESCU Constantin, *O lămurire,* (schimb de scrisori între D-na Maria Brătianu-de Dampierre și prof. Marinescu), Romînia, XI, nr. 86, Martie-Aprilie 1966.

MASINO Victor, *Séneca, nuestro contemporaneo, de G. Uscatescu,* Augustinus, Madrid, X, nr. 39-40, Iulie-Decembrie 1966, p. 473-471.

MATEESCO Mircea, *Le Droit maritime soviétique face au droit occidental,* Editions A. Pedone, Paris, 1966, 216 p.

—, *Le Système Chicago — O. A. C. I. et le droit aérien soviétique,* La Revue Française de Droit Aérien, Ianuarie - Martie 1966, 15 p.

MAURIAC François, *Bloc-Notes,* (despre Eugen Ionescu), Le Figaro Littéraire, 10 Martie 1966.

MAZARS Pierre, *De toutes les couleurs. Notre sélection pour Venise. Victor Brauner,* Le Figaro Littéraire, 17 Martie 1966.

McHUGH Ray, *Is God Dead? He Lives in Prison Cells Says Ransomed Minister,* (despre pastorul Richard Wurmbrand), Elgin (Illinois) Courier-News, 27 Aprilie 1966.

MEGRET Christian, *Décevant Ionesco,* Carrefour, 9 Martie 1966.

MERLIN Olivier, *Le nouveau spectacle de Roland Petit. La Révolution permanente,* (despre Marius Constant), Le Figaro Littéraire, 17 Martie 1966.

MICHAEL-TITUS C, *Cântec de leagăn,* (poem), Vatra, nr. 102, Octombrie-Decembrie.

—, *La Classe bourgeoise à l'origine,* Acta Scientiarum Socialium, (Societas Academica Dacoromana), II, 1965, p. 27-50.

MIHĂILESCU Virgil, *Incercări enciclopedice în cultura română,* Buletinul Bibliotecii Române, Freiburg, IV, 1957-1958, p. 175-200.

MIRCESCU Nicolae, *Saranno giudicati per «attività sovversive»,* La Discussione, XIX, nr. 629, 30 Ianuarie 1966.

MIRON Paul, *Seceră...; Libertate,* (poeme), Prodromos, nr. 5, Iunie 1966, p. 25.

MORRETTA Angelo, *Il Libro di Jacob Popper restituisce alle sue piu' alte dimensioni la figura del grande scienziato. Un Galileo liberato dalle deformazioni della propaganda,* Il Giornale d'Italia, 12-13 Octombrie 1966.

MOSCOVICI Serge, *A propos d'une controverse entre Torricelli et Baliani,* în «Mélanges Alexandre Koyré» (I), Herman, Paris 1964, p. 397-415.

MOUREN Gaston, *Sur Rossini et Busoni, conférence de Roman Vlad,* Cahiers du Sud, Anul 53, nr. 387-388.

MOUROUSY Paul, *Hélène Vacaresco. Les deux patries,* Les Nouvelles Littéraires, 14 Iulie 1966.

—, *Le Souvenir d'Hélène Vacaresco,* Le Figaro, 4 August 1966.

MORARIU Bonaventura, *Notizie storiche sul Convento Francescano di Târgoviște,* Acta Historica (Societas Academica Dacoromana) IV, 1965, p. 91-105.

MUREȘANU Mircea, *In legătură cu baletul popular «Ciocîrlia»,* America, XL, nr. 7, 17 Februarie 1966.

MUȘI Vasile, *Așa a fost să fie! Să mulțumim Domnului!,* Calendarul ziarului «America», 1966, p. 43-46.

N(akov) A(ndré), *Une relève «picturale» à l'Est?,* (despre Ion Țuculescu), Preuves, nr. 189, Noembrie 1966, p. 91-92.

NANDRIȘ Grigore, *Eos. An Enquiry into the Theme of Lovers' Meetings and Partings at Dawn in Poetry,* Mouton, Londra, Haga, Paris, 1965.

—, *L. M. Arcade - Poveste cu țigani,* Romînia, XI, nr. 88, Iulie-August 1966.

—, *Acum cincizeci de ani. 15 August, 1916 — 15 August, 1966,* America, LX, nr. 32, 11 August 1966.

NICULESCU Mihai, *Casa Lumii,* Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 41-70.

—, «*O nouă experiență*», Destin, nr. 15, 1966, p. 82-87.

NIMIGEANU D., *Dor de țara îndepărtată,* Buletin de Informații al Asociației Românilor din Australia, XIV, nr. 3-4, Martie-Aprilie 1966.

NOVAC Nicolae, *Ora așteptării,* (poem), Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 71.

—, *Walt Whitmann: Aud c'am fost acuzat; Edna St. Vincent-Millay: Aș vrea să mă întorc,* (traducere în românește), Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 136.

—, *Rusia Sovietică plănuește desmembrarea României,* America, LIX, nr. 48, 2 Decembrie 1965.

—, *Rânduri pentru frații noștri din Australia,* America, LIX, nr. 50, 16 Decembrie 1965.

—, *Românii condamnă deportările,* America, LIX, nr. 52, 30 Decembrie 1965.

—, *Dubla crimă de pe «Strada Speranței»,* (schiță), Calendarul ziarului «America», 1966, p. 209-223.

—, *George Cosbuc, the Plowman's Poet,* (trad. de Margot Jacques), Calendarul ziarului «America», 1966, p. 267-271.

—, *Planul Malnași,* America, LX, nr. 1, 6 Ianuarie 1966.

—, *In numele României, respingem «Compromisul» Domnului Malnasi,* America, LX, nr. 2, 13 Ianuarie 1966.

—, *Pagini de istorie literară. Alexandru Odobescu,* Unirea- The Union, XVII, nr. 1-3, Ianuarie-Martie 1966, p. 25-28.

—, *Adevărații apărători ai Europei,* America, LX, nr. 5, 3 Februarie 1966.

—, *Țările Românești, scutul lumii creștine,* America, nr. 6, 10 Februarie 1966.

—, *Carnet. «Românește» de Virgil Ierunca,* Drum, II, nr. 2, Aprilie 1966.

—, *Pagini de istorie literară. Bogdan Petriceicu Hașdeu,* Unirea - The Union, XVII, nr. 4, Aprilie 1966, p. 23-26.

—, *Rugă,* (peom), Drum, II, nr. 3, Iunie 1966.

—, *Șoviniștii maghiari joacă cartea maghiară,* America, LX, nr. 30, 28 Iulie 1966.

—, *Pentru drepturile noastre istorice, ne batem cu oricine,* America, LX, nr. 31, 4 August 1966.

—, *Romanian Profiles. Constantin Brâncuși,* Unirea - The Union, XVII, nr. 9, Septembrie 1966, p. 13-18.

—, *Un descălecător de noi orizonturi poetice: George Coșbuc,* Buletin Informativ al Asociației Românilor Liberi din Germania (E. V.), XI, nr. 1-3, Septembrie 1966.

—, *An Open Letter to all Romanians,* America, LX, nr. 40, 6 Octombrie 1966.

NUSSAC Patrice de, *Sifflets et trompettes à la Comédie Française,* (despre Eugen Ionescu), Paris-Presse l'Intransigeant, 3 Martie 1966.

NUZZO Anna Maria, *Weiss A: Le Théâtre de Luigi Pirandello dans le mouvement dramatique contemporain,* Le Parole e Le Idee, Napole, Iulie-Decembrie 1965.

OBIDA Jean, *Développement économique et protection du travail en Roumanie,* Le Syndicaliste Exilé, XVII, nr. 1, Ianuarie 1966.

—, *Capitalisme et pauvreté,* Formation Syndicale, Paris, I-ul trimestru 1966, p. 13-14.

—, *Economic Developement and Protection of Labour in Rumania,* Labour in Exile, XVII, nr. 1, Ianuarie 1966.

—, *Economic and Foreign Politics of Rumania,* Labour in Exile, XVII, nr. 3, Martie 1966.

—, *Capitalisme et pauvreté,* Formation Syndicale, Paris, Trimestrul I, 1966, p. 13-14.

—, *Nouvelle organisation de l'agriculture en Roumanie,* Le Syndicaliste Exilé, XVII, nr. 4, Aprilie 1966.

—, *Le P. C. roumain et ses problèmes,* Le Syndicaliste Exilé, XVII, nr. 5, Mai 1966.

—, *Congrès des syndicats de Roumanie, Les Syndicats de Roumanie,* Le Syndicaliste Exilé, XVII, nr. 6, Iunie 1966.

—, *1956-1966,* Le Syndicaliste Exilé, XVII, nr. 7, Iulie 1966.

—, *Le Problème agricole en Roumanie,* Le Syndicaliste Exilé, XVI, nr. 12, Decembrie 1966.

OPREANU Mircea, *Russifizierungsaktion in Bessarabien stärker denje,* Stindardul, XIII, nr. 93, Ianuarie-Februarie 1966.

ORSI Domenico d', *Auréliu Weiss, Le Théâtre de Luigi Pirandello dans le mouvement dramatique contemporain,* Sophia, Padova, XXXIII, nr. 3-4, Iulie-Decembrie 1965, p. 409-412.

PAGET Jean, *Le brave soldat* Chveïk, (despre Camillo Ossorovitz), Combat, 8 Martie 1966.

PALANTE Alain, *L'Exil et le Royaume,* (despre Vintilă Horia), La France Catholique, nr. 1022, 1 Iulie 1966.

PALERMO Antonio, *A. Weiss: Le Théâtre de Luigi Pirandello dans le mouvement dramatique contemporain,* Giornale Italiano di Filologia, XVIII, nr. 3, 28 August 1965.

PÁLFFY Endre, *Les comédies de Vasile Alecsandri et de Károly Kisfaludy,* Acta Litteraria Scientiarum Hungaricae, t. 8, 1-2, 1966, p. 169-194.

PALTIN Ion., *Blajul, simbol al creștinismului, libertății și unității neamului,* Buletin de Informații al Asociației Românilor din Australia, XIV, nr. 7-8, Iulie-August 1966.

PALTINISANU Nic Iancu, *Georg Heym: Priveghi,* (traducere în românește), Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 137.

PANIAGUA Domingo, *Seneca* (despre George Uscătescu), Punta Europa, Madrid, nr. 108, 1966.

PANTEA Romul, *O carte de mare preț: «Romania is a Song» de Eli Popa,* America, LX, nr. 17, 28 Aprilie 1966.

PAPANACE Constantin, *Omissions et erreurs constatées au Musée de l'Homme de Paris, au sujet des Roumains du sud du Danube (Macédoine, Epire, Thessalie,* etc.), Buletinul Bibliotecii Române, Freiburg, IV, 1957 - 1958, p. 211-216.

—, *Evocări,* I, Madrid, Colecția Dacoromania, 1965, in-8, 191 p.

PERLADO José Julio, *Diaria de un campesino del Danubio,* (interview luat lui Vintilă Horia), Madrid, 22 Februarie 1966.

PETRA Nicolae, *Zodii,* Drum, II, nr. 2, Aprilie 1966.

—, *Crestături,* Drum, II, nr. 2, Aprilie 1966.

—, *Crestaturi,* Drum, II, nr. 3, Iunie 1966.

—, *A* (poem), Mele, Honolulu, Hawaii, August 1966.

—, *Pe marginea unei aniversări și pe aceea a tuturor amintirilor cu dată fixă,* Buletin Informativ al Asociației Românilor Liberi din Germania (E. V.), XI, nr. 1-3, Septembrie 1966.

PETRESCU Ileana, *Sărbătorirea primei aniversări centenare George Coșbuc,* America, LX, nr. 30, 28 Iulie 1966.

PICTET Hubert, *Une semaine en Roumanie,* Journal de Genève, 11-15 August 1966.

PILAT Michael N., *The Relationship to Church Architecture,* Solia, XXXI, nr. 17, 14 August 1966.

PINCHERLE Marc, *Une injustice. Constantin Silvestri et Daniel Wayenberg,* Les Nouvelles Littéraires, 3 Februarie 1966.

PLUCHART François, *De Max Ernst à Balanci, le Salon Grands et Jeunes d'aujourd'hui souligne une tendance à la pureté,* (despre Horia Damian), Combat, 10 Ianuarie 1966.

—, *Victor Brauner, rebelle du rêve,* Combat 17 Ianuarie 1966.

POIROT-DELPECH B., «*La Soif et la Faim*», d'Eugène Ionesco, Le Monde, 2 Martie 1966.

—, *Spectacle Beckett-Ionesco-Pinget,* Le Monde, 15 Martie 1966.

PONCE Fernando, *Uscatescu y la Utopia,* Punta Europa, Madrid, nr. 96, p. 115-117.

POPA Adrian, *Gli interessi nazionali contro il bloco comunista,* Domani, Roma, III, nr. 85, 10 Octombrie 1964.

—, *La Mistica sovietica del colpo di stato,* Domani, Roma, nr. 86, 24 Octombrie 1964.

—, *Contrabando di libertà,* Folla, Roma, III, nr. 6, 6 Februarie 1966.

—, *Nell'Unione Sovietica arrestata la cultura «per intralcio al traffico»,* La Discussione, Roma, nr. 638, 3 Aprilie 1966.

—, *Il Premio Nobel non sa il romeno...,* Il Borghese, Milano, XVII, nr. 27, 7 Iulie 1966, p. 494.

—, *La Romania si ribella,* Nuovi-studi Gentiliani, I, nr. 2, Octombrie 1966, p. 26-27.

POPA Eli, *How and Why «Romania Is A Song» Was Created,* America, LX, nr. 35, 1 Septembrie 1966.

POPAN Flaviu, *Die Rumänisch-orthodoxe Kirche in ihrer jüngsten Entwicklung 1949-1964,* în «Kirche im Osten», Göttingen, 1966, p. 67-82.

POPESCU Eugen J., *Lupta pentru dreptatea și libertatea Românilor deportați în Siberia,* America, LX, nr. 10, 10 Martie 1966.

POPESCU Mircea, *Scriitorii noștri: amărăciuni și speranțe,* Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 139-140.

—, *Al. Ciorănescu, traducător francez al lui Dante,* Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 157-158.

—, *Ion Horia Rădulescu, Le Théâtre français dans les Pays roumains,* Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 158-159.

—, *Un tânăr savant român,* (despre E. Lozovan), Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 159-160.

—, *«Storie» e «canzuni» in Sicilia,* L'Italia che scrive, Roma, XLVIII, nr. 11-12, Noembrie-Decembrie 1965.

—, *George Uscatescu: Seneca, nuestro contemporaneo,* Destin, nr. 15, 1966, p. 121-122.

—, *Citatomania,* România, XI, nr. 85, Ianuarie-Februarie 1966.

—, *Dunque è vero: gli intellectuali in URSS sono constreti a vivere in una «corsia n. 7»,* La Discussione, nr. 632, 20 Februarie 1966.

—, *Viktor Kravcenko, il primo che scelse la libertà. La storia di un uomo corraggioso,* La Discussione, Roma, nr. 635, 13 Martie 1966.

—, *La vera vergogna,* La Discussione, Roma, nr. 641, 24 Aprilie 1966.

—, *Lo «Sdegno» del P. C. I. contro i compagni romeni,* La Discussione, Roma, nr. 645, 22 Mai 1966.

—, *Romanian Profiles. Nicolae I. Herescu,* Drum, II, nr. 3, Iunie 1966.

—, *Un Grande poeta tradito. La superficiale traduzione del romeno Tudor Arghezi ad opera di Salvatore Quasimodo e disseminata di errori e snatura il senso e il valore del poeta,* Persona, Roma, VII, nr. 7, Iulie 1966, p. 18-19.

—, *Il Bravaglio di Tito per la libera voce di Mihajlov,* La Discussione XIX, nr. 658-659, 28 August 1966.

—, *Vocazione occidentale della Romania,* La Discussione, Roma, XIX, nr. 661, 18 Septembrie 1966.

—, *Arghezi în italiană,* România, XI, nr. 89, Septembrie-Octombrie 1966.

POPESCU Oreste, *Contribution à une histoire de l'histoire de la pensée économique,* Acta Scientiarum Socialium, (Societas Academica Dacoromana), II, 1965, p. 169-219.

—, *L'Histoire de la pensée économique et sa division en périodes,* Revue Internationale des Sciences Sociologiques, XVII, 1965, 4, p. 655-684.

POPESCU Petre, Pr., *Mult dorita împăcare creștină,* America, LIX, nr. 52, 30 Decembrie 1965.

POPESCU Stere, *Sandalele Lui,* (poem), Prodromos, nr. 5, Iunie 1966, p. 24.

POPOVICI C. L., *Note despre arta actuală, (Arta și «Poparta»),* Destin, nr. 15, 1966, p. 88-93.

POPOVICI Lucia A., *Dora d'Istria,* Buletinul Bibliotecii Române, Freiburg, IV, 1957-1958, p. 45-58.

—, *La Salon...,* Cuvântul în Exil, nr. 46-47, Martie-Aprilie 1966.

—, *Cleopatra Trubetzkoi - Ghica,* Cuvântul în Exil, nr. 48-50, Mai-Iulie 1966.

POPPER Jacob, *La «Lectura Dantis» di Alexandru Phillipide,* La Fiera Letteraria, 25 Aprilie 1965.

—, *La Poesia dalla Romania,* La Fiera Letteraria, 6 Iunie 1965.

—, *Mihajlov, un ottimista imbarazzante,* La Fiera Letteraria, 19 Septembrie 1965.

—, *Bulatovic: l'eroe a cavallo dell'asino,* La Fiera Letteraria, 7 Noembrie 1965.

—, *Lo scriitore deve stare con le vittime, non col boia,* La Fiera Letteraria, 14 Noembrie 1965.

—, *Con chi siete voi, maestri della cultura?,* La Fiera Letteraria, 21 Noembrie 1965.

—, *Sotto gli ochi dell'Occidente,* La Fiera Letteraria, 12 Decembrie 1965.

—, *Omul și umbra,* (fragment de roman), Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 81-88.

—, *L'uomo e l'ombra. La vita di Galileo,* Vallecchi Editore, Firenze, 1966, 386 p.

—, *Dramma o documento,* La Fiera Letteraria, 27 Ianuarie 1966.

—, *Una storia pepata,* La Fiera Letteraria, 31 Martie 1966.

—, *La Sfinge, una nuova rivista clandestina russa,* La Fiera Letteraria, 7 Aprilie 1966.

—, *Klaus Mann e il dilemma tedesco,* La Fiera Letteraria, 12 Mai 1966.

—, *Coșbuc și Homer,* Buletin Informativ al Asociației Românilor Liberi din Germania, XI, nr. 1-3, Septembrie 1966, p. 13-15.

—, *Note sulla crisi di un mito contemporaneo. Il marxismo e l'indi-*

viduo, La Fiera Letteraria, 27 Octombrie 1966.

PORA D., *Une nouvelle planification de l'agriculture roumaine*, La Nation Roumaine, XVIII, nr. 234, Decembrie 1965, Ianuarie 1966.

PORDEA G. A., *Le Grand Jeu*, Biarritz-Soir, 11 Mai 1966.

POSTEUCA Vasile, *Crucea de pe Pietrosul*, (poem), Cuvântul în Exil, nr. 42-43, Noembrie-Decembrie 1965.

—, *Pluguşor (Pe o schiță de Nicolae Petra)*, Cuvântul în Exil, nr. 42-43, Noembrie-Decembrie 1965.

—, *Şase decenii de luptă românească a ziarului* «America», Calendarul ziarului «America», 1966, p. 57-64.

—, *Centenarul naşterii lui George Coşbuc*, Calendarul ziarului «America», 1966, p. 109-114.

—, *Un învins biruitor*, America, LX, nr. 1, 6 Ianuarie 1966.

—, *Seceta către spin*, (poem), Cuvântul în Exil, nr. 44-45, Ianuarie-Februarie 1966.

—, *Mircea Eliade interviewat de magazinul «Time»*, America, LX, nr. 11, 17 Martie 1966.

—, *Mircea Eliade şi gândirea americană*, Cuvântul în Exil, nr. 46-47, Martie-Aprilie 1966.

—, *Poveste cu ţigani de L. M. Arcade*, Cuvântul din Exil, nr. 46--47, Martie-Aprilie 1966.

—, *Paşti; Marea cea mare*, (poeme), Cuvântul în Exil, nr. 46-47, Martie-Aprilie 1966.

—, *Blid sfinţit*, (poem), Drum, II, nr. 2, Aprilie 1966.

—, *Dincolo de dialog*, Drum, II, nr. 2, Aprilie 1966.

—, *Iconar* (despre Platon Chirnoagă, Leonida Lutotovici, Ion Protopopescu, Ştefan Baciu, etc.), Drum, II, nr. 2, Aprilie 1966.

—, *Pentru centenarul Coşbuc*, Drum, II, nr. 3, Iunie 1966.

—, *Bunăvestire*, (poem), Drum, II, nr. 3, Iunie 1966.

—, *Vaca Domnului*, Cuvântul în Exil, nr. 48-50, Mai-Iulie 1966.

POTOP A., *Profesorul Ernst Gamillscheg*, America, LIX, nr. 52, 30 Decembrie 1965.

PR., *Reviste Româneşti în Occident*, Prodromos, nr. 5, Iunie 1966, p. 36-37.

PRASTEAU Jean, *Pour François Perche, jeune auteur de théâtre, Ionesco c'est du sous-Labiche!*, Le Figaro Littéraire, 19 Mai 1966.

PROKOPOWITSCH Erich, *Die Familiengeschichte der Bojaren Balş. Ein bisher unbekanntes Manuskript von Vasile Balş*, Buletinul Bibliotecii Române, Freiburg, IV, 1957-1958, p. 123-152.

—, *Albert von Kugler, ein bisher Unbekannter Bukoviner Geschichtsforscher aus dem 18. Jahrhundert*, Acta Historica (Societas Academica Dacoromana) IV, 1965, p. 145-156.

—, *Die rumänische Nationalbewegung in der Bukowina und der Dako-Romanismus*, Graz - Köln, 1965, in-4, 192 p.

RABAUT Jean, *La Guerre à la guerre*, (despre George Haupt), Preuves, nr. 182, Aprilie 1966, p. 75-77.

RABINE Henry, *Le brave soldat Sveik*, (despre Camillo Ossorovitz), La Croix, 17 Martie 1966.

—, *Spectacle Ionesco - Arrabal au Théâtre de Poche*, La Croix, 16 Iulie 1966.

RACOVEANU George, *Das zweite Septenat*, Cuvântul în Exil, nr. 42-43, Noembrie-Decembrie 1965.

—, *La un sfert de veac*, Cuvântul în Exil, nr. 42-43, Noembrie-Decembrie 1965.

—, *Catolicism şi Ortodoxie*, Cuvântul în Exil, nr. 42-43, Noembrie--Decembrie 1965.

—, *Ecumenicitate*, Destin, nr. 15, 1966, p. 45-49.

—, *Pentru intrarea în rânduială*, Cuvântul în Exil, nr. 44-45, Ianuarie-Februarie 1966.

—, *Ist das Leben in Christo spaltbar?*, Cuvântul în Exil, nr. 46-47, Martie-Aprilie 1966.

—, *Taina Invierii*, Cuvântul în Exil, nr. 46-47, Martie-Aprilie 1966.

—, *Tot despre ordinea din Biserica ortodoxă română a Exilului*, Cuvântul în Exil, nr. 46-47, Martie--Aprilie 1966.

—, *Orientierung nach Westen...*, Cuvântul în Exil, nr. 48-50, Mai--Iulie 1966.

—, *Teologie populară. Ortodoxie şi dreaptă credinţă*, Cuvântul în Exil, nr. 48-50, Mai-Iulie 1966.

—, *Ortodoxie şi îndrăcire*, Cuvântul în Exil, nr. 48-50, Mai-Iulie 1966.

—, *Impotriva «Stăpânirilor»*, Cuvântul în Exil, nr. 48-50, Mai--Iulie 1966.

—, *Missverständnis*, Cuvântul în Exil, nr. 51-52, August-Septembrie 1966.

—, *Ce-i lipseşte ortodoxiei...*, Cuvântul în Exil, nr. 51-52, August--Septembrie 1966.

RĂDULESCU-POGONEANU Anina, *Vasile Alecsandri — personalitate europeană*, România, XI, nr. 85, Ianuarie-Februarie 1966.

RANDA Alexander, *Das Haus Cantacuzino*, Acta Historica (Societas Academica Dacoromana), IV, 1965, p. 81-87.

RAUŢĂ Aurel, *Alexander Randa: «Pro Republica Christiana»*, Destin, nr. 15, 1966, p. 124-126.

RAYAS Gino, *l'Equivoco di Pirandello*, (despre Aureliu Weiss), La Fiera Letteraria, 21 Iunie 1964.

REINKE Marianne, *Zwei Welten und zwei Zeiten im Werk Eugène Ionesco*, Inaugural - Dissertation, Universität Köln, 1964, 155 p.

—, *Caragiale und Ionesco*, programul tipărit de «Städtische Bühnen» din Freiburg in Br. pentru «Scrisoarea pierdută», Iunie 1966.

REVEL Jean-François, *Cioran*, in «Contre-censures», J. J. Pauvert, Paris 1966, p. 231-235.

RODRIGO Pedro, *Il Tempo de Roma acusa a Pasolini de plagiar una obra de Vintila Horia*, Madrid, 27 August 1966.

ROMAN Horia, *Les Monts Oural portent malheur*, Bulletin Européen, XVI, nr. 12, Decembrie 1965.

—, *Les Rats de l'Europe*, Bulletin Européen, XVII, nr. 1, Ianuarie 1966.

—, *Les Dernières Vacances*, (despre Grigore Gafencu), Bulletin Européen, XVII, nr. 7, Iulie 1966.

ROMANESCU Elena, *Centenarul lui Gorge Coșbuc sărbătorit la New York,* America, LX, nr. 41, 13 Octombrie 1966.

ROMI Yvette, *Ionesco et les «habillés»,* Le Nouvel Observateur, nr. 71, 23 Martie 1966.

ROMO Francisco Garcia, *Aurélіu Weiss: Le Théâtre de Luigi Pirandello dans le mouvement dramatique contemporain,* Revista de Ideas Esteticas, Madrid, XXIII, nr. 91, p. 206-209.

ROSSIGNON Yvonne, *Buna Vestire,* (poem), Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 5-6.

ROUSSELOT Jean, *Le souvenir de Voronca,* Les Nouvelles Littéraires, 21 Aprilie 1966.

SABATIER Robert, *Journal d'un Paysan du Danube par Vintila Horia,* Le Figaro Littéraire, 23 Iunie 1966.

—, *Trois romans français. Héros, voyeur et dupe,* (despre Petru Dumitriu), Le Figaro Littéraire, 7 Iulie 1966.

SAFRAN David, dr. Rabin, *Zișe Portugal. Un erou al zilelor noastre,* Ediutra Hasefer, Tel-Aviv, 1966, 176 p.

—, *Fantasticul în talmud și-n vremi contemporane,* Hasefer, Tel-Aviv, 192 p.

SAFTA Maria Celia, *Lagrimas de diamante.* Prefață de D. Găzdaru. Buenos Aires, Editura «Cuget românesc», 1961, in-4, 33 p. (Poeme în proză ale unei fetițe de 12 ani, născută din părinți români).

SALCEDO Emilio, *Conversación con Vintila Horia,* La Gaceta Regional, Salamanca, 6 Octombrie 1966.

SALTIEL J.-P., *L'attitude de la Roumanie vis-à-vis d'une planification supranationale,* Cahiers de l'I. S. É. A., Paris, nr. 168, Dec., 1965.

SANDIER Gilles, *Le Brave soldat Sveik, d'après Jaroslav Hasek,* (despre Camillo Osorovitz), Arts, 2 Martie 1966.

SĂVEANU Lascăr, *Actualidad de los problemas de las fluctuaciones,* Estudios Economicos, Argentina, III, nr. 5-6, Ianuarie-Decembrie 1964, p. 123-126.

SCRIMA André, *Ta'wîl al Kitab al Mukada'sa,* (în limba arabă), Beyrouth, 1963, 212 p.

—, *Philokalikè ánagénesis,* în «Monahismos ke synhronos Kosmos», Atena, 1963, p. 83-100.

—, *Ruh' al Kurbana al Mukada'sa,* (în limba arabă), Beyrouth, 1964, 125 p.

—, *Epihpanie. Orient et Occident. Richesse partagée et unicité vivante,* în «Rencontre en Terre Sainte», Ed. Rencontre, Lucerne, Lausanne, Frankfurt, 1964, p. 129-140.

—, *The Lifting of Anathemas: an act of Reparation,* Eastern Churches, Londra, Primăvara 1964, p. 23-27.

—, *20 ans de cheminement oecuménique: les Eglises d'Orient,* Fêtes et Saisons, Paris, 1965, p. 10.

—, *Tarīk al Hayāt rahbaniya,* (în limba arabă), Beyrouth, 1965, 98 p.

—, *L'Oriente dopo la Conferenza Panortodossa di Rodi,* Oikoumenikon, Roma, 1965, 12 p.

—, *Sempli riflessioni di un ortodosso sulla Costituzione dommatica «Lumen Gentium»,* în «La Chiesa del Vaticano II», Vallechi, Firenze 1965, 15 p.

—, *Gedanken eines Orthodoxen zur Konstitution «Lumen Gentium»,* în «De Ecclesia», Verlag Herder-Knecht, Freiburg - Basel - Wien-Frankfurt-am-Mein, II, p. 509-525.

—, *Aperçu orthodoxe sur le sens de l'Oecuménisme,* Lumen Vitae, XX, (1965), nr. 3, p. 495-503.

—, *The Search of Unity within Orthodoxy,* Herder Correspondance, Dublin - Londra - New York, Februarie 1965, p. 36-37.

—, *La Chiesa Ortodossa e l'attuale momento oecumenico,* Russia Cristiana, nr. 65 (Mai 1965), nr. 66 (Iunie 1965), p. 3-9, 3-11.

—, *Eucaristia, segno di Unità,* «Rocca», Assisi, nr. 10, Iunie 1965, p. 51.

—, *Le Concile, une prise de conscience de l'Eglise...,* déclarations faites à la Gazette de Lausanne, 22 Octombrie 1965.

—, *La levée des anathèmes entre les Eglises d'Orient et d'Occident est un acte réparateur,* Le Monde, 22 Decembrie 1965.

—, *La compréhension et le rapprochement entre individus et communautés,* în «Rencontres des cultures à l'UNESCO, ed. Mame, Paris, 1966, p. 51-57.

—, *Le Mythe et l'Epiphanie de l'indicible,* în «Mythe et Foi», Aubier, Paris, 1966, p. 83-89.

—, *Semplici riflessioni di un ortodosso sulla Constituzione dogmatica,* La Chiesa del Vaticano II, Opera Collettiva a cura del p. G. Barauna o. f. m., Vallechi Editore, Firenze, 1966, 15 p.

—, *La Chiesa Cattolica et la Chiesa ortodossa dopo il Concilio Vaticano II,* Humanitas, Brescia, XXI, Ianuarie 1966, p. 73-79.

—, *Le Mythe et l'Ephiphanie de l'indicible,* în «Archivio di Filosofia», Instituto di Studi Filosofici, Roma, 1966, p. 83-103.

—, *Contribution de Vatican II à la compréhension et au rapprochement entre individus et communautés,* Prodromos, nr. 5, Iunie 1966, p. 27-28.

—, (*Interview acordat dlui J. Bourdarias dela O. R. T. F. asupra ceremoniilor ridicării excomunicărilor reciproce ale anului 1054*), Prodromos, nr. 5, Iunie 1966, p. 33-34.

ȘEICARU Pamfil, *Karl Marx: Insemnări despre Români. Texte manuscrise inedite cu un comentariu,* Carpații, Madrid, 1965, 384 p.

SENART Philippe, *Ionesco, ou comment s'en sortir,* Combat, 14 Aprilie 1966.

SERBANESCO G., *Histoire de la franc-maçonnerie universelle, son ritual, son symbolisme,* Ed. «Demange», Paris, 1966, p. 536.

SERRA RAFOLS Elias y CIORANESCU Alejandro, *Le canarien.* Crónicas francesas de la conquista de Canarias, publicadas con tra-

ducción castellana por...; tomo III: Texto de Gadifer de La Salle; apéndice e indice: La Laguna-Las Palmas, Instituto de Estudios Canarios, 1965 («Fontes Rerum Canariarum», XI).

SILISTREANU Al. Petru, *Ciuc,* (poem), Drum, II, nr. 2, Aprilie 1966.

SILVAS Theodor, *George Coșbuc, «Poetul Țărănimii»,* Buletin de Informații al Asociației Românilor din Australia, XIV, nr. 9-10, Septembrie-Octombrie 1966.

SIMIAN Mira, *Geam,* (poem), Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 113.

—, *Le Marché,* (poem), Mele, Honolulu, Decembrie 1965.

—, *Farmece,* (poeme), Fundația Regală Universitară Carol I, Paris, 1966, 40 p.

—, *Commencement de Macoumba,* (poem), Mele, Honolulu, Martie 1966.

—, *Manuel Bandeira: Chanson du vent et de ma vie,* (traducere în limba franceză), Mele, Honolulu, 19 Aprilie 1966.

—, *Popas,* (poem), Drum, II, nr. 2, Aprilie 1966.

—, *Arrivées : Aréquipa,* (poem), Mele, Honolulu, August 1966.

SMĂRĂNDESCU N., *Uniunea și Liga și activitățile culturale românești,* Calendarul ziarului «America», 1966, p. 97-107.

SPOREA Constantin, *Rumänische Bibliographie 1956-1960,* în volumul Südosteuropa-Bibliographie, t. III, München, Südost - Institut, 1964, in-4, p. 289-480.

—, *Doctorul Sabin Manuilă,* Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 149-150.

—, *Erich Prokopowitsch: Entwicklung des Pressewesens in der Bukovina,* Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 166-167.

—, *J. M. Bachenki: Die dogmatischen Grundlagen der sowjetischen Philosophie,* Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 168.

—, *Rumänien und seine Rolle in Europa,* Europäische Begegnung, Hanovra, VI, 10, Oct., 1966, p. 562-566.

STADTMÜLLER, Prof. Dr. Georg, *Das königliche Rumänien,* Der Europäische Osten, fasc. 99, Iunie 1963, p. 348-353.

STAMATU Horia, *Zodie; Vârtă; Zori,* (poeme), Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 26-28.

—, *Die «Revolución» und die Literatur Mexicos im 20. Jahrhundert,* Saeculum, (Jahrbuch für Universalgeschichte) XVI, 1965, Heft 2-3, p. 191-256). — Același studiu, în *Probleme des Kulturwandeles im 20. Jahrhundert,* Herder, Freiburg, p. 83-148.

—, *Der rumänische Romancier Petru Dumitriu,* Die Welt der Bücher (Orbis Librorum), 1966, Heft 5, p. 266-269.

—, *Mythos und Logik im 20 Jahrhundert,* Die Welt der Bucher, 1966, Heft 5, p. 266.

—, *Revolution oder Experiment? — Die Theorie der «konkreten Lyrik»,* Badische Zeitung, 19-20 și 26-27 Martie 1966.

—, *Dramatiker des politischen Wahns (Der rumänische Dichter I. L. Caragiale),* Badische Zeitung, 20 Mai 1966.

—, *Mircea Vulcănescu și generația lui,* Prodromos, nr. 5, Iunie 1966, p. 7-10.

—, *Punct; Contrapunct; Ens; Dialectică; Rotund ; Versuri albe ; Cântecul înecatului, Armada;* Prodromos, nr. 5, Iunie 1966, p. 16-17.

—, *Marianne Antoine: Cerurile toate (traducere în românește),* Prodromos, nr. 5, Iunie 1966, p. 19.

—, *Kennen sie Ionesco?,* Kontraste, (Freiburg in Br.), nr. 4, Iulie 1966.

STANCIU V. V., *Les Incidences de l'entassement dans le logement sur la criminalité,* Etudes Internationales de Psycho-Sociologie, nr. 9-10, Octombrie 1965, p. 17-27.

—, *Henri Lévy-Bruhl,* Etudes Internationales de Psycho-Sociologie, nr. 9-10, p. 61.

—, *L'Etre et le silence par Maryse Choisy,* Etudes Internationales de Psycho-Sociologie, nr. 9-10, p. 69-71.

SYLVESTER Anthony, *La Yougoslavie et la Roumanie: deux mondes, Témoignages,* nr. 48, Martie-Aprilie 1966, p. 20-27.

TAPPE E. D., *Rumanian Studies* (bibliografie), în The year's work in modern language studies, t. XXIV, 1962, p. 320-326; XXV, 1963, p. 279-286; XXVI, 1964, p. 392-397; XXVII, 1965, p. 365-373.

—, *Documents concerning rumanian history (1427 - 1601) collected from British archives by...* With an Introduction by C. MARINESCO. London-The Hague — Paris, 1964, in-8, 162 p.

—, *Introduction to the Romanian Literature,* Calendarul ziarului «America», 1966, p. 163-185.

TĂUTU Alois L., *Griechische Klöster im mittelalterlichen Ungarn,* Acta Historica (Societas Academica Dacoromana), IV, 1965, p. 43-66).

—, *Un document grav,* Bună Vestire, nr. 4 (1965), nr. 1 (1966), Octombrie 1965-Martie 1966, p. 1-11.

—, *Devotamentul lui Ioniță Asan către scaunul apostolic al Romei,* Bună Vestire, nr. 4 (1965), nrf. 1 (1966), Octombrie 1965-Martie 1966, p. 12-30.

—, *Vorbesc morții,* Bună Vestire, V, nr. 2, Aprilie-Iunie, 1966, p. 1.

—, *Noi și Orthodoxia Română-Condiția,* Bună Vestire, V, nr. 3, Iulie-Septembrie 1966, p. 14-17.

TEODORESCU Alexandru, *Dușmanii Sovietelor,* Vocea Libertății, Atena, XIII, nr. 149, 1 Iunie 1966.

TERZAKIS Anghelos, *Aurél iu Weiss, Le Théâtre de Luigi Pirandello dans le mouvement dramatique contemporain,* Annales d'Esthétique, Atena, III-IV, 1964-1965, p. 162-163.

THERIVE André, *Revue littéraire. Vintila Horia: Journal d'un paysan du Danube,* Revue des Deux Mondes, 1 August 1966, p. 445-446.

ȚOLESCU Ion, *Transcendență,* (poem), Cuvântul în Exil, nr. 51-52, August-Septembrie 1966.

T(OMA) V(alentin), *Un tableau sans fard de l'agriculture est-allemande,* Le Syndicaliste Exilé, XVII, nr. 2, Februarie 1966.

—, *Le Congrès de la CGT-FO,* Le Syndicaliste Exilé, XVII, nr. 4, Aprilie 1966.

—, *Travailleurs polonais en Allemagne Orientale,* Le Syndicaliste Exilé, XVII, nr. 8-9, August-Septembrie 1966.

—, *Licenciements en Hongrie,* Le Syndicaliste Exilé, XVI, nr. 12, Decembrie 1966.

TOVAR Antonio, *Ni un dia sin linea,* (despre George Uscătescu), Gaceta Ilustrada, Barcelona, 7 August 1965.

TRAVERSI Andres, *Seneca nuestro contemporaneo,* (despre George Uscătescu), ABC, Madrid, 13 Noembrie 1965.

TREIZE Alexandre, *Marină,* Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 114-118.

TRESTIE Ioana V., *Mesteceni; Toamna; Iarnă,* (poeme), Cuvântul în Exil, nr. 44-45, Ianuarie-Februarie 1966.

TSIFOROS Nicos, *Intre reclamă și realitate în România comunistă,* Vocea Libertății, Atena, XIII, nr. 153, 1 Octombrie 1966.

—, *România, o țară fără viață,* Vocea Libertății, Atena, XIII, nr. 153, 1 Noembrie 1966.

TSURKAS Cleovoulos, *Alexandru Ipsilante și politica rusă,* Vocea Libertății, Atena, XIII, nr. 147, 1 Aprilie 1966.

—, *Dragasani,* Makedoniki Zoi, Salonic, nr. 1, Iunie 1966, p. 4-6. (Lupta Eteriștilor cu Turcii, 1821).

TURDEANU Emil, *Zece Mai 1866-Zece Mai 1966,* România, XI, nr. 87, Mai-Iunie 1966.

URMUZ, *Cronicari. Fabulă,* (traducere în limba franceză de Jacques Costine), Mele, Honolulu, Decembrie 1965.

URSU Nicolae, *The Dreams of Ur Ivan Botskor,* America, LX, nr. 15, 14 Aprilie 1966.

USCATECU George, *Constantin Noica,* La Cultura nel mondo, Bologna, 1962, p. 47-53.

—, *El Tiempo de la Utopia,* Punta Europa, Madrid, nr. 88-89, 1963, p. 78-90.

—, *El porvenir del hombre y la tecnica,* Universidad Internacional Menéndez y Pelayo, Santander, 1964, p. 17.

—, *En torno a la esencia del nihilismo,* Revista de Filosofia, Madrid, XXIII, Ianuarie - Martie 1964, p. 79-90.

—, *Seneca y la Idea del Hombre,* Revista de Filosofia, Madrid, XXIII, Aprilie-Decembrie 1964.

—, *Valori umani e progresso oggi,* Centro Internazionale di Studi e Relazioni Culturali, Roma, 1965.

—, *Kayserling,* Nea Estia, Atena, 1 și 75 Ianuarie 1966, p. 51-55.

—, *Dimensión humanistica del pensamiento de Séneca,* Actas del Congreso Internacional de Filosofia en conmemoracion de Seneca, en el XIX centenario de sue muerte, Cordoba, 1965, p. 165-167.

—, *Pastorală,* (poem), Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 89-90.

—, *Universul lui Ștefan Lupașcu,* Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 151-154.

—, *Les Caractères de la culture roumaine,* Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 179-185.

—, *Nuevo y viejo arte de la guerra,* Revista de la Union Industrial, Buenos Aires, 1965, p. 53-56.

—, *Seneca e l'idea dell'uomo,* I Problemi della Pedagogia, Roma, 1965.

—, *Una libertà vera per la Scuola del futuro,* Il Giornale d'Italia, 20-21 Noembrie 1965.

—, *Dante, un universo poetico,* Atlantida, Madrid, III, nr. 18, Noembrie-Decembrie 1965, p. 681-690.

—, *Libertad religiosa,* ABC, Madrid, 8 Decembrie 1965.

—, *Poesía y Misterio,* ABC, Madrid, 24 Decembrie 1965.

—, *Le Frontiere del silenzio,* Il Giornale d'Italia, 31 Decembrie 1965.

—, *Aventura de la libertad, Ideologias contemporaneas,* Madrias, 1966, 184 p.

—, *Caracteristicele culturii românești,* Destin, nr. 15, 1966, p. 3-13.

—, *Toamna,* (poem), Destin, nr. 15, 1966, p. 70-71.

—, *Paul Miron: «Rodul ascuns»,* Destin, nr. 15, 1966, p. 122-123.

—, *Virgil Ierunca: «românește»,* Destin, nr. 15, 1966, p. 123-124.

—, *Tecnica y Libertad,* Punta Europa, Madrid, 1966, 16 p.

—, *Giovanni Gentile secondo George Uscatescu,* in «Giovanni Gentile», Editrice Italiana, Roma, 1966, vol. II, p. 1019-1034.

—, *Nuevo homenaje a Ezra Pound,* ABC, Madrid, 25 Ianuarie 1966.

—, *Encuentro en Santa Sofia,* ABC, Madrid, 30 Ianuarie 1966.

—, *Cristianismo y Libertad. Una Leccion patristica,* La Vanguardia, Barcelona, 5 Februarie 1966.

—, *Reducciones de la Libertad,* ABC, Madrid, 6 Februarie 1966.

—, *Megalopolis,* ABC, Madrid, 6 Martie 1966.

—, *Profetas desarmados,* ABC, Madrid, 16 Martie 1966.

—, *L'Universo poetico di Dante,* I Problemi della Pedagogia, Roma, nr. 2, Martie-Aprilie 1966, p. 263-271.

—, *Aventura de la Libertad,* ABC, Madrid, 20 Mai 1966.

—, *L'Antico dibattito su ortodossia e libertà religiosa,* Il Giornale d'Italia, 15 Iunie 1966.

—, *Ante una realidad en marcha. Sociedad, tecnica, ideologia,* La Vanguardia Espagnola, Barcelona, 18 Iunie 1966.

—, *Creacion y Libertad,* ABC, Madrid, 29 Iunie 1966.

—, *Sobre la liberdad politica,* ABC, Madrid, 2, Iulie 1966.

—, *El Imperio de la tecnica,* ABC, Madrid, 22 Iulie 1966.

—, *Oswald Spengler,* în «Nea Estia», Atena, I și II, 15 Iulie și 1 August 1966.

—, *Poesia e mistero,* Giornale d'Italia, 8-9 August 1966.

—, *Libertad y Verdad,* La Vanguardia Espagnola, 20 August 1966.

—, *Tecnica e libertà,* Il Giornale d'Italia, 25 August 1966.

—, *El Hombre en el spacio,* ABC, Madrid, 25 Septembrie 1966.
—, *Libertà religiosa,* Nuovi studi Gentiliani, Roma, I, nr. 2, Octombrie 1966, p. 14-18.
—, «*Verano en Moscu*», ABC, Madrid, 7 Octombrie 1966.
—. *El Hombre, el lenguaje, las cosas,* ABC, Madrid, 18 Octombrie 1966.
UȘERIU A., *Sfânta Cuminecătură. Însemnătatea ei în Biserica Ortodoxă,* Solia, XXXI, nr. 7, 27 Martie 1966.
VACAS Dimitri, *L'Origine de Take Ionesco,* Vocea Libertății, Atena, XII, nr. 143, 1 Decembrie 1965.
VALERIAN Episcopul, *La zi de aniversare,* Calendarul ziarului «America», 1966, p. 39.
VANDROMME Pol, «*Journal d'un paysan du Danube*» *de Vintila Horia,* Le Journal de Mons, 14 Mai 1966.
VANINI Cesare, *La giovane letteratura iberica (A colloquio con Vintila Horia),* Gazzeta di Parma, Parma, 16 Iunie 1966.
VASA Jacques, «*La Soif et la Faim*», (despre Eugen Ionescu), La Nation Française, 10 Martie 1966.
VENIAMIN V., *Paul Reynaud,* La Nation Roumaine, XVIII, nr. 237, Iulie-Octombrie 1966.
—, *Il y a vingt cinq ans mourait Nicolas Titulesco,* La Nation Roumaine, XVIII, nr. 235, Februarie-Martie 1966.
VERDOT Guy, *Marcel Aymé sous l'influence d'Ionesco,* Journal de Genève, 5-6 Noembrie 1966.
VETTORI Vittorio, *Si è rifugiata a Monaco la «Cultura in esilio»,* Il Tempo, Roma, 16 Mai 1966.
VILLAR Alfonso Alvarez, *Rumanos en España,* ABC, Madrid, 1 Iunie 1966.
VINCENZ, A. de, *Le substrat roumain dans les Carpathes du Nord,* Communications et Rapports du Premier Congrès International de Dialectologie générale (Louvain-Bruxelles, août 1960), III, Louvain, 1965, p. 144-153.
VINCI Leonardo da, *La Peinture,* textes traduits, réunis annotés par André Chastel, avec la collaboration de Robert Klein, Herman, Paris, 1964, 200 p.
VIRCY Gil, *Libres-propos d'un Européen. Retour au discours du Pape à l'ONU,* Vers l'Avenir, Namur, 29 Decembrie 1965.
VIȘOIANU Constantin, *Un cuvânt de mulțumire,* Calendarul ziarului «America», 1966, p. 41-42.
—, *Cornel Bianu,* România, XI, nr. 88, Iulie-August 1966.
—, *Scrisoarea Comitetului Român către «Asociatia Românilor Americani»,* Unirea-The Union, XVII, nr. 9, Septembrie 1966, p. 31-33.
—, «*Europe to the Urals*» *and Captive Nations,* Acen News, nr. 125, Septembrie - Octombrie 1966, p. 28-30.
VLAHU Eleni G., *Robii...,* Vocea Libertății, Atena, XIII, nr. 147, 1 Aprilie 1966.
VOINEA Șerban, *Le Testament politique de Togliatti. Une profonde fermentation au sein du communisme,* l'Avenir, Toulouse, 26 Septembrie 1964.

—, *Le Socialisme et la guerre,* Centre National d'Education Socialiste, Paris 1965, 34 p.
—, *L'année 1965,* Le Syndicaliste Exilé, XVI, nr. 12, Decembrie 1965.
—, *Augmentation des défenses militaires soviétiques,* Agence de Presse de la Liberté, nr. 504, 14 Decembrie 1965.
—, *Freedom in Communist Countries,* Labor in Exile, XVII, nr. 1, Ianuarie 1966.
—, *La Condition instable: l'Afrique Noire,* Agence de Presse de la Liberté, nr. 506, 4 Ianuarie 1966.
—, *Les Soviétiques et la Guerre,* Agence de Presse de la Liberté, nr. 507, 11 Ianuarie 1966.
—, *The Esat European Economic Reforms and the Working Glass,* Labour's Call, Londra, Februarie 1966, p. 3-4.
—, *Panslavisme et monde moderne,* Agence de Presse de la Liberté, nr. 512, 15 Februarie 1966.
—, *La Justice en U. R. S. S.,* Le Syndicaliste Exilé, XVII, nr. 2, Februarie 1966.
—, *Révisionisme, réformisme, ministérialisme,* Formation Syndicale, Paris, Trimestrul I, 1966, p. 15-22.
—, *La Liberté en U. R. S. S.,* Agence de Presse de la Liberté, nr. 513, 22 Februarie 1966.
—, *Capitalisme et pauvreté,* Agence de Presse de la Liberté, nr. 514, 1 Martie 1966.
—, *Le XXIII-e Congrès du P. C. soviétique,* Agence de Presse de la Liberté, nr. 518, 29 Martie 1966.
—, *Au Congrès du P. C. soviétique,* Agence de Presse de la Liberté, nr. 519, 5 Aprilie 1966.
—, *Du XX-e au XXX-e Congrès du P. C. soviétique,* Agence de Presse de la Liberté, nr. 520, 12 Aprilie 1966.
—, *Le Parti socialiste autrichien dans l'opposition,* Agence de Presse de la Liberté, nr. 522, 26 Aprilie 1966.
—, *Bilan des pays communistes,* Le Syndicaliste Exilé, XVII, nr. 5, Mai 1966.
—, *Discussions sur les deux Allemagnes,* Agence de Presse de la Liberté, nr. 523, 3 Mai 1966.
—, *Le Financement de l'Europe agricole,* Agence de Presse de la Liberté, nr. 525, 17 Mai 1966.
—,*Où va la Roumanie?,* Agence de Presse de la Liberté, nr. 526, 24 Mai 1966.
—, *Concentrations de puissances économiques,* Agence de Presse de la Liberté, nr. 527, 31 Mai 1966.
—, *Des Problèmes de la Décolonisation,* Agence de Presse de la Liberté, nr. 528, 7 Iunie 1966.
—, «*De l'Atlantique à l'Oural*», Agence de Presse de la Liberté, nr. 529, 14 Iunie 1966.
—, *La désatellisation de la Roumanie,* Agence de Presse de la Liberté, nr. 530, 21 Iunie 1966.
—, *Problèmes des pays sous-développés,* Agence de Presse de la Liberté, 28 Iunie 1966.
—, *Progrès du polycentrisme,* Le Syndicaliste Exilé, XVII, nr. 6, Iunie 1966.
—, *Que se passe-t-il en Yougoslavie?,* Agence de Presse de la Liberté, nr. 532, 5 Iulie 1966.

—, *Economie et politique en pays communistes,* Agence de Presse de la Liberté, nr. 533, 12 Iulie 1966.

—, *L'Esclacage d'hier et d'aujourd'hui,* Agence de Presse de la Liberté, nr. 534, 19 Iulie 1966.

—, *La Faim dans le monde,* Agence de Presse de la Liberté, nr. 535, 26 Iulie 1966.

—, *In Search of Democracy,* Labour in Exile, XVI, nr. 8-9, August-Septembrie 1966.

—, *Pays riches et pays pauvres,* Agence de Presse de la Liberté, nr. 536, 6 Septembrie 1966.

—, *La Crise économique et la paix,* Agence de Presse de la Liberté, nr. 537, 13 Septembrie 1966.

—, *Capitalisme et socialisme: «La gestion prévisionnelle»,* Agence de Presse de la Liberté, nr. 538, 20 Septembrie 1966.

—, *La Révolution culturelle en Chine,* Agence de Presse de la Liberté, nr. 539, 27 Septembrie 1966.

—, *Dixième anniversaire de la Révolution hongroise,* Le Syndicaliste Exilé, XVII, nr. 10, Octombrie 1966.

—, *Les Problèmes économiques dans le monde communiste,* Agence de Presse de la Liberté, nr. 540, 4 Octombrie 1966.

VRABIE Michel, *La vérité sur l'avortement,* Etudes Internationales de Psycho-Sociologie, nr. 9-10, p. 67-68.

VRANA I., *Quel «roumanisme»?,* La Nation Roumaine, XVIII, nr. 234, Decembrie 1965-Ianuarie 1966.

—, *La Roumanie, exploitée,* La Nation Roumaine, XVIII, nr. 235, Februarie-Martie 1966.

—, *Le Visage roumain,* La Nation Roumaine, XVIII, nr. 237, Iulie-Octombrie 1966.

VRANUSIS A., *Ἕνα εἰκονογραφημένο Χειρόγραφο τοῦ* ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ *στὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας* (Ms. rom. 3514), ΗΩΣ, Atena, VII, 1964, p. 449-456.

WEISS Aureliu, *Dell'adattamento delle opere teatrali,* Rivista di Estetica, Torino, X, Mai-August 1965, p. 225-247.

—, *Le Monde théâtral de Michel de Ghelderode,* Librairie 73, Paris, 1966, p. 106.

—, *«The Remorseless Rush of Time»,* Tulane Drama Review, Tulane University New Orleans, X, nr. 3, 1966, p. 30-45.

WESTPHAL Eric, *Arrabal et Ionesco,* Réforme, 23 Iulie 1966.

WOOD John Bernard, *The Other Side of the Coin in Romania,* America LIX, nr. 49, 9 Decembrie 1966.

WURMBRAND R. Pastor, *Nu piere țara cu așa popor,* România, XI, nr. 87, Mai-Iunie 1966.

ZAGANESCO G., *De la planification autoritaire à l'économie de marché,* La Nation Roumaine, XVIII, nr. 235, Februarie-Martie 1966.

ZAND Nicole, *Entretien avec Eugène Ionesco,* Le Monde, 27-28 Februarie 1966.

ZOUKAS Theodoros, *Poreies Pera Apoti Stahti,* et. A. Foustanos, Atena, 1966, 240 p.

ZUCA Theodor, *Stânci albe în noapte; Epitaf de azur,* (poeme), Revista Scriitorilor Români, nr. 4, 1965, p. 72.

—, *Glasul din pustiu; De-acum orice cuvânt pătimește,* (poeme), Cuvântul în Exil, nr. 48-50, Mai-Iulie 1966.

*** *Myths for Moderns,* (despre Mircea Eliade), The Times. Literary Supplement, nr. 3337, 10 Februarie 1966.

*** *Theology. Scientist of Symbols. Marxism and Myth,* (despre Mircea Eliade), Time, vol. 87, nr. 6, 11 Februarie 1966, p. 68-70.

*** *Cele trei pietre,* (poem), Prodromos, nr. 5, Iunie 1966, p. 6.

*** *Mass Deportation Deportation of Roumanians from Bessarabia,* (Compiled by the Roumanian-American National Committee, Detroit Michigan Chapter and sent to the President of United States of America on September 1, 1965.

*** *Calendarul Bisericii Ortodoxe Române din Freiburg i. B.,* Prodromos, 1966, 98 p. (Texte de: Al Russo, Mihai Eminescu, Al. Odobescu, C. Negruzzi, Vasile Pârvan, Ovidiu Denșușianu, Ion Minulescu, Dan Botta, Anișoara Odeanu, Emil Botta, Ion Vinea, Ioan Al. George, Lucian Blaga, etc.).

*** *Calendarul Ziarului «America» 1966,* Cleveland, Ohio, 292 p.

*** ASOCIATIA CULTURALĂ A ROMÂNILOR DIN ANGLIA, Dare de seamă 1965-1966, Londra, 15 Mai 1966, 20 p.

*** *Roumanie. Elle a 100 ans. Elle est latine. Elle a faim de savoir. Elle se surveille. Quand en Roumanie le ciel visitait la terre,* Missi, (Magazine d'Information Spirituelle et de Solidarité Internationale), Lyon, nr. 10, Decembrie 1965 (număr consacrat României).

CUPRINSUL

Pag. :

V. VOICULESCU, Dincolo de carne și de sânge 5
Stere POPESCU, Exil 6
Const. VIŞOIANU, Nicolae Titulescu 7
Vintilă HORIA, Manifest cu portret și natură moartă 16
Andrei CODRESCU, Intâmplările de dinaintea zăpezii . . . 18
Grigore GAFENCU, Jurnal 20
Maria PARFENIE, Pământul meu — Primăvară — Pomelnicul morților înainte ca morții să prindă de veste — Patru ferestre cu nume 43
Theodor ZUCA, Şi dincolo de zări — Nisip, nisip 45
Stefan Gheorghe THEODORU, Pentru ei 46
Mircea ELIADE, București, 1937 47
D. BACU, Mioritică 67
George USCATESCU, Aur 69
Paul BARBĂNEAGRĂ, Proaspăt Epitaf-pastișă pentru mine și logodnă — După judecata de apoi 71
Victor BUESCU, Precum o frunză ... (traducere din Mimnerm) 72
Mihai NICULESCU, Sculptorul Constantin Antonovici . . . 73
Ion PÂRVULESCU, Sub linia câmpiei 79
Mira SIMIAN, Nufărul 81
Virgil IERUNCA, Drum 83
Emil TURDEANU, Vasil Drumev și Românii — Adaos la «Manuscrisele robite de Cazaci, la 1653» 85

OAMENI ŞI SITUAȚII

Emil TURDEANU, Centenarul Academiei Române 99
Mihai CISMĂRESCU, La izvoarele gândirii occidentale . . . 104
Monica LOVINESCU, O «Poveste cu țigani» 106

ZODIA CANCERULUI

Monica LOVINESCU, Eugen Barbu, «Groapa» și tinerii . . . 109
Emil CÂMPEANU, Titus Popovici, alt talent ucis de parvenitism politic 113

Pag. :

ÎNSEMNĂRI

Expoziția lui Ioan Mirea la Paris (M. L.) 117
Nicolae Petra (M. L.) 118
V. Horia, Journal d'un paysan du Danube (A. A.) 119
Gloria lui Mircea Eliade (V. I.) 120
Theodor Zuca (F. R.) 121
Prezențe românești la festivalurile franceze (F. R.) 122
Stere Popescu (F. R.) 123
Paul Barbăneagră (A. A.) 123
Teatrul românesc în «Istoria spectacolelor» din Enciclopedia Pléiade (F. R.) 124
Când staliniștii destalinizează (F. R.) 125
Cultura românească și behaviorismul (I. G. Dimitriu) 126
Impresii din România (C. Sporea) 126

RĂBOJ 129

ERRATUM

In poemul d-lui Ioan CUȘA, *Capopsila,* din nr 4 al revistei noastre, p. 43, rândul al șaptelea, în loc de *Abandon* se va citi *Abadon.*

PUBLICAȚIILE FUNDAȚIEI REGALE UNIVERSITARE CAROL I

Fr. :

1. BULLETIN SCIENTIFIQUE ROUMAIN:
   Tomul I (1952), 148 pagini 12
   Tomul II (1953), 192 pagini 12
   Tomul III (1954-55), 180 pagini 12
   Tomul IV (1956-57), 116 pagini 15
2. REVUE DES ÉTUDES ROUMAINES:
   Tomul I (1953), 241 pagini și VIII pl. 12
   Tomul II (1954), 266 pagini și VII pl. 18
   Tomul III-IV (1955-56), 260 pagini și III pl. 18
   Tomul V-VI (1957-58), 331 pagini și V pl. 25
   Tomul VII-VIII (1959-60), 421 pagini și VI pl. . . . 25
   Tomul IX-X (1961-1962), 262 pagini și III pl. . . . 25
   Tomul XI-XII (1963-1964), sub tipar
3. FIINȚA ROMÂNEASCĂ:
   Tomul I (1963), 196 pagini 10
   Tomul II (1964), 192 pagini 15
   Tomul III (1965), 212 pagini 15
   Tomul IV (1966), 254 pagini 15
   Tomul V (1966), 170 pagini 15
4. Pour un cinquantenaire scientifique: MARIO ROQUES ET LES ÉTUDES ROUMAINES, Paris-Gembloux, 1953. In-8, 222 pagini și V pl. 14
5. LA POLITIQUE DE PAIX DE LA ROUMANIE A L'ÉGARD DE L'UNION SOVIÉTIQUE, par Al. Cretzianu. Paris, 1953. In-12, 16 pagini 2
6. ȘTEFAN CEL MARE. Mesagiul Majestății Sale REGELUI MIHAI I. Cuvântul înainte al Comitetului de Direcție al Fundației. Emil Turdeanu, *Ștefan cel Mare* (1457-1504). Paris, 1954. In-12, IV + 51 pagini și 1 pl. în culori 3
7. DON CARLOS DE VIANA, dramă în patru acte, de Alexandru Ciorănescu. Paris, 1954. In-12, 147 pagini . . 3
8. OMUL ȘI PĂMÂNTUL ROMÂNESC ÎN LUMINA LITERATURII NOASTRE, de Mihai Niculescu. Cu o prefață de Basil Munteanu. Antologie de proză și versuri românești. Paris, 1955. In-8, XXV + 764 pagini și XXV pl., o hartă cu localitățile menționate în volum. Exemplarul broșat 35
   Exemplarul legat în pânză, titlul aurit 40

Fr. :

9. MĂRTURIA POEZIEI, de Virgil D. Vasiliu. Paris, 1957. In-12, 109 pagini 2
10. ÎNSEMNĂRILE UNUI ȚĂRAN DEPORTAT DIN BUCOVINA, de Dumitru Nimigeanu. Cu o prefață de Grigore Nandriș. Paris, 1958. In-12, 245 pagini 4
11. LE PROBLÈME DE LA «COEXISTENCE» RELIGIEUSE AVEC LE COMMUNISME, par l'abbé Pierre Gherman. Paris, 1958. In-12, 37 pagini 1,50
12. JURNAL DE COPILĂRIE, poeme de Vintilă Horia. Paris, 1958. In-12, 72 pagini 3
13. NOTE SUR LE DÉVELOPPEMENT DE L'INDUSTRIE CHIMIQUE EN ROUMANIE, SELON LE DERNIER PLAN QUINQUENNAL DU PARTI COMMUNISTE ROUMAIN, par l'Ing. G. Patraulea. Paris, 1958. In-12, 50 pagini 1,50
14. LE LIVRE ROUMAIN À TRAVERS LES SIÈCLES. Exposition présentée dans le cadre des *Journées d'Études Roumaines* (24-26 janvier 1959), par Émile Turdeanu. Paris, 1959. In-12, 55 pagini și VI pl. 3
15. POVESTEA VORBELOR, de Mihai Niculescu. Paris, 1959. In-12, 140 pagini 6,50
16. VIE MUSICALE D'UN VILLAGE. Recherches sur le répertoire de Drăguș (Roumanie), 1929-1932, par Constantin Brăiloiu. Paris, 1960. In-4, 164 pagini 20
17. CANARE 1960, de George Ciorănescu. Paris, 1961, In-12, 49 pagini 3
18. LA RÉPUBLIQUE POPULAIRE ROUMAINE CONTRE LA CULTURE FRANÇAISE, par Marcel Fontaine. Paris, 1962. In-12, 252 pagini, 21 ilustrații în
19. UN POÈTE ROUMAIN EN ESPAGNE: ALEXANDRE BUSUIOCEANU, de George Ciorănescu. Paris, 1962. In-12, 34 pagini 3
20. FRUCTUL DE A TRĂI, Antologie poetică, de Alexandru Busuioceanu; și un esseu de Virgil Ierunca. Paris, 1963. In-12, 174 pagini 6
21. ROMÂNEŞTE, de Virgil Ierunca. Paris, 1964. In-12, 276 pagini 12
22. SCRIERI, de G. M. Cantacuzino; cu o introducere de Virgil Ierunca. Paris, 1966. In-12, 216 pagini 10
23. FARMECE, de Mira Simian. Paris, 1966. In-12, 40 pagini 5

15 F